

ÖZ

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle uluslararası sistemde yaşanan değişime bağlı olarak ortaya çıkan yeni tehditler sebebiyle güvenlik algı ve olgusuna uyum sağlayabilecek yeni bir güvenlik sistemi Avrupa'da zorunlu hale gelmiştir. Avrupa Birliği (AB), bu mimaride başı çekerek muhtelif sebeplerle kendi ayakları üzerinde durabilen bağımsız bir savunma mekanizması kurma yönünde girişimlerde bulunmuş, buna yönelik olarak da Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı (AGSP) gündemine almıştır. Bu tez çalışması da bu politikanın ağırlıklı olarak 'sivil' bir dış ve güvenlik politikasından daha 'katı' bir ortak savunma politikasına geçişini inceleyerek buna yönelik olarak başarısı ile başarı potansiyelini test edecektir.

Çalışmada savunulan temel tez; AGSP'nin; Avrupa'da, etkin, NATO'ya ve/veya ABD'ye bağımlı olmayan bir sistem kurmasının kısa vadede zor görüldüğü, dolayısıyla AB'nin, güvenlik ve savunma boyutuna sahip olmanın kendisine sağlayacağını düşündüğü yararları ulaşmada henüz zamana ihtiyaç duyduğudur. Bu temel tez, 'AB'nin otonom bir AGSP oluşturmasının önündeki zaafiyetler nelerdir?' sorusundan yola çıkılarak 'AB:Nasıl bir Birlik?' sorunsalı içerisinde AGSP'nin karşı karşıya olduğu, -aynı zamanda tez çalışmasının destekleyici argümanları olarak da ortaya konan- bu zaafiyet ve zorlukların incelenmesiyle sınanmıştır. Çalışmanın hazırlanmasında, birincil kaynaklar olarak andlaşmalar, kararlar ve ilgili diğer resmi belgeler; ikincil kaynak olarak, farklı görüşlerin de kapsanabilmesi amacıyla kitap, makale bildiri, konferans metinleri, gazete haberleri kullanılmış; konferanslara katılmış, konuyla ilgili uzmanlarla görüşülmüştür. Çalışma; edinilen bilgilerin yorumlanmasıyla ilerlemiş ve neticelendirilmiştir. Çalışma boyunca edinilen bilgiler çerçevesinde yapılan yorum sonucunda, kısa vadede NATO'dan bağımsız bir askeri yapılanmaya ulaşılamayacağı tespit edilerek tez onaylanmıştır.

Role of the European Union in the Security System of Europe in the Aftermath of Cold War

Merve Özkan

ABSTRACT

The constitution of a new security system which corresponds to the altering phenomenon and perception of security in Europe because of the multi-dimensional new threats it confronted, has become necessary after the end of Cold War. European Union (EU), with various reasons; has attempted to create an independent mechanism in the field of security and put into agenda a security and defense policy, the European Union Security and Defence Policy (ESDP). This study is about EU's evolve from a predominantly 'civilian' foreign and security policy to a much 'harder' common defence policy and its potential for the realization of this aim.

The main thesis of this dissertation is that it does not seem possible in at least a short-term period that the ESDP can create a system of its own which can be independent of the NATO and/or the national armies and that this is why It still needs time to reach the advantages It intends to get by being successful and effective in the area of security and defence. This main thesis is tested by the examination of the deficiencies the ESDP has, which are also the underlaying arguments of the study. In the research; treaties, decisions and other related official documents as first-hand resources; books, articles, newspapers, statistics, conference texts as second-hand resources have been used. As a conclusion, it is evaluated that the aim of an independent military structure is not likely to be reached in short-term period, thus the main thesis of the dissertation is confirmed.

ÖNSÖZ

Soğuk Savaş'ın bitişiyle yeni uluslararası sistemin bir parçası olan, hatta zamanla düzenin ta kendisi olarak tanımlanabilecek hale gelen 'küreselleşme' olgusunun etkilerinin en yoğun görüldüğü alanlardan biri de, Harp Akademileri Komutanı Aydoğan Babaoğlu'nun belirttiği gibi 'güvenlik' olmuştur. SIPRI 2000 Yıllığı'na göre 'işbirliği ve karşılıklı bağımlılığı' gerektiren ve dünya çapında özellikle de siyasi ve askeri sistemlerde değişime sebep olan bu gelişme, dünyanın bütünü için olduğu gibi Avrupa için de yeni tehditler getirmiş, güvenlik ve tehdidin anlam ve kapsamını değiştirerek genişletmiş, bu kavramları salt 'ülke topraklarının ve sınırlarının savunulması' veya 'ülke bütünlüğünün korunmasına yönelik askeri faaliyetler' olmanın ötesine çekerek onların siyasal, ekonomik, sosyal, çevresel, teknolojik alanlar gibi çok daha geniş bir yelpazede ele alınmalarına yol açmıştır. Yeni dönemde eskisinden çok daha kısa sürede ve kolaylıkla yayılan yeni istikrarsızlık ve çatışma alanlarının ortaya çıkması, bu istikrarsızlık ve çatışmalardan nasıl korunulacağı ve güvenliğin nasıl garanti altına alınacağına dair girişimler özellikle de güvenlik ve savunma ile ilişkili uluslararası kurum ve kuruluşların yapı ve tutumlarındaki değişikliklerde gözlenebilir. Bu kurum ve kuruluşlardan bir tanesi de AB'dir.

AB'de buna ilişkin olarak yaşanan en önemli değişim, AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü¹ Direktörü Nicole Gnesetto'nun ifade etmiş olduğu gibi², AB'nin en popüler politikalarından olan, hatta AB'nin II. Sütunu³ dahilinde olup, de facto olarak IV. Sütun dahi sayılabilen 'AGSP'nin geliştirilmesi olmuştur. Avrupa

¹1990 yılında Batı Avrupa Birliği (BAB) Konseyi tarafından Avrupa çapında güvenlik sorunlarıyla ilgili tartışmaları canlandırmak amacıyla kurulan BAB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nün ardılı olan AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, 20 Temmuz 2001 tarihli AB Konseyi Ortak Eylemi'nden itibaren ODGP/AGSP'nin gelişimini destekleyecek yeni yapıların ayrılmaz bir parçası haline; Ocak 2002'den itibaren ise bağımsız, Paris-merkezli bir AB kurumu haline gelmiştir. Kurumun temel görevi, AB politikalarının belirlenmesi için yararlı olabilecek tavsiyelerde bulunmak ve analizler yapmaktır. Maartje Rutten, "From Nice to Laeken: European Defense Core Documents", Chaillot Papers, No.51, Paris, Institute for Security Studies, Nisan 2002, s.2.

²Subcommittee on Security and Defence, "Member States should commit more political will to EU security policy, MEPs Hear", Hearing on European Security Strategy and the Future of the European Security And Defence Policy, (Çevrimiçi): http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/031-9719-191-07-28-903-20060707IPR09703-10-07-2006-2006-false/default_en.htm, 20 Şubat 2007

³ Maastricht Andlaşması ile getirilen 'Sütun' (Pillar) kavramına ileride değinilecektir.

Parlamentosu Üyesi Janusz Onyszkiewicz'e göre Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde (AGS) NATO'dan ziyade AGSP'ye vurgu yapılması AGSP'nin AB için artan öneminin bir işareti olarak anlaşılabilir.⁴ Nitekim tarihe bakıldığında 1648 Westphalia Barışı'yla başlayan Avrupa Uyum döneminin 1914'te sona ermesinden itibaren Avrupa'nın bir küresel güç haline gelmeyi amaçladığı görülmektedir.⁵

Bu tez çalışmasında, tarihsel altyapı ile AGSP'nin kuruluş ve kurumsallaşma aşamaları, karşılaştığı güçlükler gibi noktalar üzerinde, ortaya konulan hipotezle bağlantılı olacak şekilde durulacaktır. Bunun amacı, aynı zamanda çalışmanın esası, AB'yi bir güvenlik modeli olarak değerlendirerek AGSP'nin gelişimini, işleyişini ve yapısını incelemek olduğu kadar; Birlik'in bu politikayı uygulayabilecek araçları geliştirmesi, üstelik bunları NATO ve ABD'den bağımsız ve etkin olarak gerçekleştirmesinin önüne kısa vadede (en fazla beş yıl kestilmekte) zorluk çıkma ihtimalinin olup olmadığı, şayet ihtimal varsa bu zorlukların neler olabileceği sorusuna cevap aramaktır. Çalışmanın öneminin; AGSP'nin incelenerek, AB'nin, söz konusu güce sahip olmanın getireceği avantajlardan en azından kısa vadede yararlanamayacağı hükmüne ulaşılmış olması ve bunun doğal bir uzantısı olarak, her ne kadar konu Türkiye açısından ele alınmamış da olsa, Türkiye'nin, geleceğe yönelik planlarında bu durumu gözönünde bulundurması, -en azından güvenlik bağlamında- AB dışında da alternatifler üretmesi gerektiğine işaret etmesi olduğu düşünülmektedir.

Tez çalışmamın hazırlanmasında; kendisiyle çalışmaktan onur duyduğum Değerli Danışman Hocam Sayın Yrd.Doç.Dr.Özlem TERZİ'ye, çalışmamdan ilgi ve alakasını bir an olsun eksiltmeyerek çok değerli katkılarda bulunan Değerli Hocam Sayın Prof.Dr. Rauf VERSAN'a, Enstitümüzde hiçbir yardımı esirgemeyen Erdin Kılıç'a, ve tabii ki varlıklarıyla başta olmak üzere bana çalışmam boyunca her şekilde destek olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

⁴ Subcommittee on Security and Defence, **A.g.e.**

⁵Derviş Kılınçkaya, "1990 Sonrasında Ortaya Çıkan Stratejik ve Ekonomik Oluşumlar", **AB: Çağdaş Uygarlığın Yolu mu, Ulusal Egemenliğin Sonu mu?**, Der: Mustafa Yılmaz, Yonca Anzerlioğlu, Yasemin Doğan, Ankara, Hacettepe üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005, ss.13-26, s.18

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM

GÜVENLİK OLGUSUNA KURAMSAL BAKIŞ.....	23
1.1. Güvenlik Olgusu, Kapsamı ve Soğuk Savaş	
Sonrası Değişen Anlamı.....	27
1.2. Güvenlik Olgusunun Soğuk Savaş Sonrasındaki Evrimi.....	31
1.3. Ortak Güvenlik.....	42

2.BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMASI.....	47
2.1. Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma	
Düzenlemelerinde Yaşanan Değişim.....	60
2.2. Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve NATO Stratejik	
Konsepti.....	65

2.3. AGSK'nin Oluşumu.....	81
2.4. AB'nin Ortak Bir Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları.....	98

3.BÖLÜM

AB'DE OTONOMİYE DOĞRU ATILAN ADIMLAR: ST. MALO'DAN ASKERİ OPERASYONLARA.....	110
3.1. Dönüm Noktası: St. Malo.....	111
3.2. AGSP'nin Kurumsallaşması ve Köln Zirvesi.....	117
3.3. Helsinki Zirvesi.....	120
3.4. Feira Zirvesi.....	123
3.5. Nice Andlaşması.....	126
3.6. 11 Eylül Terörist Saldırılarının AGSP'ye Etkisi.....	129
3.7. Avrupa Güvenlik Stratejisi.....	142
3.8. Temel Hedef 2010 ve Sivil Temel Hedef 2008.....	148
3.9. Avrupa için bir Anayasa Oluşturan Taslak Andlaşma.....	151

4. BÖLÜM

AGSP'NİN ÖNÜNDEKİ ZORLUKLAR VE AVRUPA ASKERİ OTONOMİSİNİN SINIRLARI.....	161
4.1. Üyeler Arası Görüş Ayrılıkları, Ortak Politikalardan Yoksunluk ve Siyasi İrade Eksikliği.....	166
4.2. Askeri ve Teknolojik Yetersizlikler.....	183

4.3. Karar Mekanizması.....	197
4.4. Ekonomik Engeller.....	201
4.5. Genişleme.....	204
4.6. Üçüncü Taraflar Olarak ABD ve Türkiye’den Kaynaklanan Sorunlar.....	209
4.7. Yapısal Zorluklar.....	227
SONUÇ.....	236
KAYNAKÇA.....	247

KISALTMALAR LİSTESİ

AAET: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB : Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.: Aynı Eser
AEİÖ: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu
A.g.e.: Adı Geçen Eser
AGİK: Avrupa Güvenlik ve Savunma Konferansı
AGİT: Avrupa Güvenlik ve Savunma Teşkilatı
AGS: Avrupa Güvenlik Stratejisi
AGSK: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AK: Avrupa Konseyi
AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AKKA: Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Andlaşması
ASA: Avrupa Savunma Ajansı
ASİ: Avrupa Siyasi İşbirliği
AST: Avrupa Savunma Topluluğu
ASTB: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA)
ATS: Avrupa Tek Senedi
b.a.: Eserin Bütününe Atıf
BİO: Barış İçin Ortaklık
Bkz: Bakınız
BM: Birleşmiş Milletler
BMGG: Birleşik Müşterek Görev Gücü
COMECON: Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi
Çev: Çeviren
EAİK: Euro-Atlantik İşbirliği Konseyi
Ed: Editör

EİKÖ: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

KAİK: Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi

MC: Milletler Cemiyeti

NATO: Kuzey Atlantik Andlaşması Örgütü

ODGP: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

s.: Sayfa

SHAPE :Müttefik Avrupa Yüksek Komutanlığı

SIPRI : Stokholm Barış Araştırmaları Enstitüsü

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

t.y.: Tarih yok

vd.: Ve Diğerleri

y.y.: Basım Yeri Yok

GİRİŞ

Avrupa güvenlik ve savunmasında ortaklık/işbirliği fikri, Antik Yunan'daki şehir devletlerine veya Kutsal Roma dönemi Avrupa'sına kadar uzatılabilir. Ancak tarih boyunca süregelen bu farklı seviyelerde ve şekillerdeki bütünleşme girişimlerinden bir kısmı aynen veya kısmen hayata geçirilebilmiş, bir kısmıysa hayalden ibaret kalmış olan Avrupa'nın, uluslar-üstü kurumsallaşmasının, tarihinde ilk kez günümüzdeki kadar kuvvetli bir şekilde gerçekleşmekte olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş döneminde öncelikle 'savunma alanında' başlamış olan Avrupa entegrasyonuna¹, AB'yi kuran Maastricht Andlaşması'yla AGSP ile yakından bağlantılı olan 'ODGP' eklenmiş ve takip eden hukuki metinlerde de yer verilmeye devam edilmiş; bu alanda ilerleme kaydedilmiş ve Birlik, AB'nin resmi internet sayfasında belirtildiği gibi, son onbeş yıldır dış politikada daha etkin rol oynamaya başlamıştır.²

Gelişmeler, Soğuk Savaş sonrasında AB'nin gerçekten de, siyasi/askeri boyutunu (da) geliştirme konusunda istekli olduğuna işaret etmektedir. Ancak, mevcut ve potansiyel sorun ve güçlüklerin, bu niyetin gerçekleşmesinin önünde büyük bir engel yaratıp yaratmadığı ve/veya bu güçlüklerin, üstesinden rahatlıkla gelinebilecek konular olup olmaması tartışmalı olmakta, aynı zamanda bu tez çalışmasının da inceleme alanını oluşturmaktadır. Nitekim, AB'nin bağımsız bir savunma politikası ve örgütüne sahip olma amacının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne kadar süre içinde gerçekleşeceği bugünden bilinmemekle birlikte, bunun öngörülebilmesine ilişkin olarak ister AB organları dahilinde, ister bağımsız şekilde, akademik çalışmalar yapılmıyor değildir. Ancak, üstesinden rahatlıkla gelinebilecek olsun veya olmasın, konuyla ilgilenen herkes tarafından bilinen bir husus vardır ki, bu da hal-i hazırda AB'de tek pazar veya tek para konularında kaydedilmiş olan

¹Sinem Açıkmeşe, "The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy", **Perceptions, Journal of International Affairs**, Volume:9, March-May 2004, ss.119-147,s.121

²Overviews of the European Union Activities, Foreign and Security Policy, (Çevrimiçi): http://europa.eu/pol/cfsp/overview_en.htm, Ocak 2006

ilerlemenin, dış politikada tek ses - tek vücut olarak hareket edilmesini sağlayacak esas araç olan dışışleri ve güvenlik politikalarında sağlanamamış olduğudur.³

Bilinmektedir ki, İkinci Dünya Savaşı sonrası, AB için bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Zira günümüzdeki birçok kurumun temeli İkinci Dünya Savaşı sonrasında atılmış, Avrupa, savaş acılarını bir daha yaşamamak için kolektif güvenlik örgütleri oluşturma yolunu tercih etmiştir. Nitekim AB’de ortak bir dış ve ortak bir güvenlik ve savunma fikrinin, literatürde de çoğunlukla İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren ele alındığı görülmektedir. Bu sebeple bu tez çalışmasında tarihsel çerçeve çok ayrıntıya yer verilmeksizin bu dönemden itibaren ele alınacaktır.

Bu noktada tarihsel çerçeveye değinilmesinin sebebi, mevcut zaafiyetlere rağmen, bugüne kadar kaydedilmiş olan ilerlemenin bu tarihsel çerçeve içinde ele alınabilecek itici güçleri olmasıdır :

Avrupa savunmasının yakın tarihine bakıldığında, BAB’ın, Avrupa’nın ortaklaşa savunulması amacıyla oluşturulan ilk girişim olduğu görülmektedir. Fakat, 1948 yılında Brüksel Andlaşması ile temeli atılıp, 1948 Brüksel Andlaşması’nı değiştiren 1954 Paris Andlaşması ile kurulan BAB’ın, savaş sonrası Batı Avrupa’nın savunma ve güvenliğini sağlama konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür. Zira Avrupa, savaştan bitkin çıkarak eski gücüne hemen kavuşamamış ve bu nedenle savunma ve güvenliğini, bazen hoşnut olmayarak da olsa, ekonomik ve siyasal güce tekrar kavuşmak için Atlantik-ötesi bağ oluşturarak NATO aracılığı ile sağlama yolunu tercih etmiştir. Böylece, 1949’da Washington Andlaşması ile kurulan NATO, Avrupa savunması görevini BAB’dan devralmıştır. Nitekim, BAB’ın; kurulmasından sonraki 30 yıl boyunca, Fransa’nın öncülüğünde 1984 Şubat ayında başlayan BAB’ı canlandırma çabasının⁴ devamı niteliğindeki Ekim 1984’te üye devlet dışışleri ve

³Bu görüşe karşı çıkan Kelemen ve Menon gibi bazı yazarlar, aslında ekonomik alanda dahi tamamlanamamış eksikliklerin olduğunu ve aslında Birlik’e yönelik en büyük tehdidi de esasen bu alanın oluşturduğunu ileri sürmektedirler. (b.a.: R. Daniel Kelemen, Anand Menon, “You thought we’ve got an EU single market? Think again!” **Europe’s World -Europe-Wide Policy Journal-**, Dossier Security And Defence, Nisan 2007)

⁴BAB’ın canlandırılma çabalarına ilişkin temel kararların dökümü ve tam metinleri için Bkz: Key Texts of Reactivation of WEU, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/Key%20texts.htm>, Mart 2006

savunma bakanlarının Roma’da olağanüstü toplanmalarına kadar, herhangi önemli bir faaliyetinin olduğu söylenemez.⁵

Bu tarihten itibaren, süregiden Soğuk Savaş yılları boyunca güvenliği ağırlıkla ABD tarafından sağlanan Avrupa, önceliği, kaynaklarını ekonomik kalkınmaya ayırarak eski gücüne ulaşmaya vermiştir. Arka planda güvenlik, siyasi birlik de olacak şekilde, 1951’de AKÇT’yi, 1957’de Roma Andlaşmaları ile ise AET ve AAET’yi kurmuş, ekonomik kalkınma bu şekilde hızlandırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde başarısız da olsa AST kurulmaya çabalanmış, ardından 1970’li yıllarda Soğuk Savaş döneminin iki kutbu arasında silahlanmanın çok ileri düzeylere ulaşması, olası bir nükleer savaşta kazananın olamayacağının anlaşılması ve silahlanmanın yüksek maliyeti nedeniyle, 1973 yılında AGİK sürecine başlanmış, 1975 yılında ise Helsinki Nihai Senedi’nin imzalanmasıyla yumuşama sürecine girilmiştir. 1970’te gündeme gelen ASİ süreci ise, günün dış politika sorunlarında üyeler arasında ortak tutum sağlamayı amaçlamıştır. Bu girişim bir noktaya kadar başarılı olmuşsa da belirli konularda ortak karara varılamamıştır. 1986’da ise Avrupa entegrasyonuna yönelik önemli bir adım olan ATS imzalanmıştır.

1990’ların başında sona eren Soğuk Savaş’tan, ABD liderliğindeki Batı Blok’u, dolayısıyla Batı’nın ideal ve değerleri ‘galip’ çıkmıştır. Ancak Soğuk Savaş sonrasındaki iyimser hava uzun sürmemiş ve Avrupa’nın ortasında etnik temelli sorunlar, hatta iç savaşlar ortaya çıkmış ve doğrudan askeri tehdidin azalmasıyla birlikte askeri güce sadece savunma alanında değil başka alanlarda da ihtiyaç duyulacağı fark edilmiş, bu da AB’ye askeri boyut anlamında daha büyük rol verilmesinin yolunu açmıştır.⁶ Sjursen’in ifadesiyle, bir Avrupa güvenlik ve savunma kimliği fikri Soğuk Savaş’ın sonrasında icat edilmemiş olsa da, Avrupa’da

⁵Roma’da yedi BAB üyesi devletin (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Almanya) temsilcileri NATO yapılanması dışında ilk kez ortak askeri işbirliği konusunda görüşmüş ve imzalanan ve Roma Deklarasyonu olarak adlandırılan belgeye ‘BAB’ın daha etkin hale getirilebilmesi için güvenlik politikası alanında üyeler arasında yoğun işbirliğinin kurulması’ görüşünü yerleştirmişler, ancak bu girişim dahi etkili bir sonuç doğurmamıştır.

⁶ Fraser Cameron, **The Foreign and Security Policy of the European Union: Past, Present and Future**, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1999 s.66-70

iki kutupluluğun sona erışı ona yeniden hayat vermiştir.⁷ Bu fikrin günümüze dair doğurduğu sonuç ise, Avrupa’da inşa edilme sürecinde olan yeni güvenlik sisteminin ağırlıklı olarak NATO bünyesinde mi yoksa AB bünyesinde mi yapılacağı tartışmasını açmış olmasıdır.

Maastricht Andlaşması ile ilgili görüşmeler sürerken değişen uluslararası sistem, farklılaşan dünya koşulları, SSCB, Varşova Paktı ve COMECON’un yıkılarak ‘demirperde’nin⁸ ortadan kalkması, Berlin Duvarı’nın yıkılması ile iki Almanya’nın birleşmesinin kıtanın bölünmüşlüğü sona erdirmesi, Yugoslavya’da savaşın ortaya çıkması gibi etkenler Avrupa’da da koşulları değiştirmiştir. AB, başarısız bir şekilde bu krize siyasi çözüm arayışına girmiş, herhangi bir birleşik silahlı kuvveti olmadığından, Birlik’in üye devletleri, bölgeye ancak BM ve NATO’nun birer parçası olarak müdahale edebilmişlerdir. Bu ortamda özellikle de Bosna ve Kosova krizleri yoluyla AB, ABD’nin Avrupa işlerine ilgisinin Soğuk Savaş düzeyindekinden çok daha az olduğunu, Avrupa’nın kendi işlerinde sorumluluk almasını tercih ettiğini farkına vararak bunu sağlayacak ortak askeri yapısındaki yetersizliğin giderilmesi için gerekli askeri kuvvetin, bu kuvvetlerin harekete geçebilmesi için kurumların, karar alma organlarının ve bu kararların uygulanması için gerekli araçların oluşturulmasını gündeme getirmiş; kitle imha silahlarının yayılmasının engellenmesi, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, köktencilik, köktendincilik, terörizm⁹, sınır sorunları, göç, insan, silah, nükleer madde ve uyuşturucu kaçakçılığı, çevresel tehlikeler, uluslararası örgütlü suçlar,¹⁰ etnik sorunlar gibi sınır tanımayan ve geleneksel olmayan yeni tehditlere karşı önlemler alarak, o dönemde sayıları 15 olan üyelerin ortak değerleri ve esas çıkarları ile

⁷ Helene Sjursen, “Missed Opportunity or Eternal Fantasy: The Idea of a European Security and Defence Policy”, **A Common Foreign Policy For Europe, Competing Visions of the CFSP**, Ed. John Peterson, Helene Sjursen, London, Routledge Publishing, 1998, s.95.

⁸ Bu terimi, Winston Churchill Mart 1946’da Avrupa’nın üzerine bir demir perdenin iniyor olduğunu ifade ederek kullanmıştır. Stephen George, Ian Bache, **Politics In The European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2000, s.49

⁹ Terörizmin ulusal sınırlar dışına taşınarak sınırlar dahilinde kalması durumunda bile uluslararası ilişkilerin ilgi alanında kalarak onun da önemli bir konusu olması hakkında Bkz: Sertaç Başeren, “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:1, Yıl:1, Ankara, Genelkurmay Basım Evi, Şubat 2003, ss.51-58.

¹⁰ ‘Uluslararası suçlar’ konusu ile ilgili gelişmeler için Bkz: Karen Smith, “The ESDP and Fight Against International Crime”, Mart 2005 (Çevrimiçi): <http://www.libertysecurity.org/article161.html>, Mayıs 2007

Birlik'in bağımsızlık ve güvenliğini savunabilecek hale gelmek için girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Sayılan tehditler, en başarılı şekilde hem yumuşak, hem kaba güç kullanarak, yani ekonomik, siyasi ve askeri araçların hepsinin birden bileşimi ile üstesinden gelinebilecek nitelikteki tehditlerdir. Görüldüğü gibi, her ne kadar 1990 yılında imzalanan 'Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı'¹¹, sadece meşru müdafaa için silaha başvurulacağı, karşılıklı olarak güven artırıcı tedbirler benimseneceği ve silahların denetimine gidileceği gibi hususlarda tarafların uzlaşmasını açıklamış ve devletlerin bir barış çağı için istekli olduklarını göstermiş olsa da, sonrasında yaşanan çatışmalar, kriz ve karışıklıklar neticesinde, güvenliğin sağlanmasında zaafiyet olduğu ortaya çıkmış ve güvenlik önemli bir sorun haline gelmiş; bu problem çözülmeden diğer problemlerin çözülmesinin de mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. Garten'ın deyişiyle 1990'ların ortalarına gelindiğinde Soğuk Savaş'ın bitişiyle esmeye başlayan iyimserlik havası, 1990'ların başında başlamış olan 'Yeni Dünya Düzeni'ni¹² bir kabus haline getirmiştir.¹³

İşte tüm bunlara bağlı olarak dönüşen güvenlik algılaması, uluslararası bir kimlik kazanabilmek ve uluslararası arenada bağımsız bir aktör olabilmek için kendisine özgü bir dış politika ve bir güvenlik politikası geliştirmesi gerektiği inancını taşımaya başlaması, diğer alanlarda atmış olduğu son derece büyük adımların başarılı dışişleri ve güvenlik politikalarıyla da taçlandırılması gerektiği düşüncesi, bu alandaki gelişmelerin diğer alanlardaki gelişmeler üzerinde de olumlu etkisinden¹⁴ yararlanma isteği gibi sebeplerle siyasi bütünleşmesine ağırlık vermeye başlayan AB, bu süreçteki eksikliklerin giderilmesi amacıyla ortak bir güvenlik ve

¹¹"Charter of Paris for A New Europe", Meeting of the Heads of State or Government of the Participating States of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE), Paris, 19-21 Kasım 1990 (Çevrimiçi): http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf, Ocak 2007

¹² 'Yeni Dünya Düzeni' kavramı ile ilgili olarak Bkz: M. A. Mert Gökırmak, "Yeni Dünya Düzeni Kavramı ve Uluslararası Sistem" **Değişen Dünya ve Türkiye**, Der: Faruk Sönmezoğlu, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 1996, ss.1-19.

¹³ Jeffrey E. Garten, **Soğuk Barış**, Çev: Yavuz Alagon, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1994 s.37.

¹⁴ Bu etkinin iki yönlü olacağı düşünülmektedir. Bunlardan bir tanesi Birlik üyelerinin, bütünleşme sağlandıkça manevi olarak daha çok bütünleşmek isteyebilecekleridir. Diğer ise Avrupa entegrasyonuna ilişkin uluslararası ilişkiler teorilerinden yeni-işlevselcilik yaklaşımında ifade edilen 'spillover' kavramıyla ifade edilebilen etkidir ki, bir alanda amaçlanan entegrasyonun sağlanmasının, ancak başka bir alanda da entegrasyonu gerektirmesi, dolayısıyla bir alandaki entegrasyonun giderek daha ileri entegrasyonu doğuracağı, böylelikle başta amaçlanan hedefin ileri adımları zorlaması anlamına gelmektedir. (Daha ayrıntılı bilgi için Bkz: George, Bache, **A.g.e.**, s.10-12.)

savunma kimliği, önceleri NATO bünyesinde ‘ayrılabilir fakat ayrı olmayan’ bir Avrupa kuvveti; sonraları AB içerisinde bağımsız bir ‘AGSP’ oluşturmaya yönelik girişimlerde bulunmuş, eski karşıtlarını bünyesine dahil etmiş, 1990’ların sonlarından itibaren ise derhal olmasa da kademeli bir şekilde sivil dış ve güvenlik politikasından daha katı bir ortak savunma politikasına doğru bir gelişme göstermeye başlamıştır.

Buna yönelik olarak, öncelikle Maastricht Andlaşması ile gelecekte ortak bir savunmaya sahip olunabileceği vurgulanmıştır. Ancak özellikle de Avrupa’nın yanıbaşındaki Bosna-Hersek’te yaşanan kanlı savaş, ardından Kosova’daki çatışma, AB’nin, krizlere, ABD’nin katkısı olmadan ve NATO şemsiyesi dışında tek başına müdahale edebilecek siyasi irade ve askeri yeteneğe sahip olmadığını göstermiştir. Bu andlaşma ile zaman içinde ortak bir savunmaya dönüşebilecek olan ortak güvenlik politikasını da içeren ODGP’nin oluşturulması için usul ve esaslar tespit edilmiş, BAB’dan, ODGP’ye ilişkin karar ve eylemleri uygulaması talep edilmiştir. Kurulma amacı ‘giderek yakınlaşan bir Birlik’¹⁵ olmak olan AB’nin, dünya üzerinde biricik yapı olma örneği sergilemesinin en büyük payının da tam bu noktada olduğu düşünülmektedir: ODGP’nin tam anlamıyla uygulanabilmesi. Zira güvenlik ve savunma boyutu olmadan etkin uluslararası aktör olunamayacağı ve Birlik amaçlarına ulaşılmasının yalnızca parasal ve ekonomik birliği sağlaması veya topluluk organlarına sınırlı konuda yetki devri ile sağlanamayacağı açıktır. Tam bu noktada, Özlem Terzi’nin aktardığı üzere, AGSK Görev Gücü Başkanı Marc Otte’nin, “AB’nin, artık kendi güvenlik ihtiyaçları ve kendi savunma araçlarını geliştirme zamanı gelmiş olan bir siyasi varlık haline geldiğini”¹⁶ belirttiği sözlerini zikretmek oldukça anlamlı olacaktır. Nitekim, 1987 La Haye Platformu’nda da BAB üyeleri devlet başkanlarının beyan etmiş oldukları gibi, ortak bir güvenlik ve savunma politikası olmaksızın birleşik Avrupa gerçekte birleşik olamayacaktır. Bunun farkındalığıyla, Batı Avrupa’da, zaten, ekonomik ve siyasi güç sağlanmaya başlandığında bir silahlı kuvvetler fikrinden de bahsedilmeye başlanmıştı. Fransa ve Almanya bu konuda lider iken, ABD bu fikre son derece soğuk bakmış ve her Batı

¹⁵Orijinal olarak ‘Ever Closer Union’ olarak adlandırılmakta ve 1957 tarihli Roma Andlaşması’nda belirtilmektedir.

¹⁶Özlem Terzi, “Evolving European Security Capabilities and EU-Turkish Relations”, **Perceptions, Journal of International Affairs**, Volume IX, Mart-May 2004/7, s.99-118, s.102.

Avrupalı gücün NATO'ya dahil olmasına çabalamış, buna rağmen Soğuk Savaş'ın sona erişiyile bir Avrupa silahlı kuvvetleri kurma çabaları artmıştır.¹⁷

Bu tarihten sonra AB üyelerinin NATO'dan bağımsız güvenlik mekanizmaları arayışları hız kazanmış; Avrupa'yı yeniden şekillendiren değişimlere uyum sağlamak amacıyla ortaya konan ve NATO'nun dönüşümünün temel taşı olarak kabul edilebilecek olan Yeni Stratejik Kavram'ın da gündemde olduğu 1990 Temmuz'undaki NATO üye devletleri devlet ve hükümet başkanları Londra Toplantısı'nda, Batı Avrupa'nın NATO içinde daha fazla özerkliğe sahip olma isteği ortaya atılmıştır. ABD'yi pek hoşnut etmeyen Avrupa'nın özerk bir savunma sistemi isteği, Kasım 1991'de Roma'da devlet ve hükümet başkanları arasında düzenlenen Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında, Avrupa tarafından 'NATO'nun Avrupa ayağının güçlendirilmesi' biçiminde ifade edilmiş ve Atlantik İttifakı'nın etkinlik ve uyumunu güçlendireceği düşünülerek NATO için de olumlu bir gelişme olarak addedilmiştir. Roma Deklarasyonu ile ayrıca, Avrupalı müttefikler için, 'Ortak Avrupa Dış ve Güvenlik Kimliği ve onun savunma rolü ile ilgili gerek duyulan düzenlemelere karar verilmesi' de benimsenmiştir. Bu yaklaşım Brüksel'de Ocak 1994 tarihinde NATO Konseyi'nde güvenlik ve savunma alanında özgün bir 'Avrupa Kimliği' tanımlanmasının önemine işaret edilmesiyle gündeme girmiş, bu toplantıda AGSK'nin NATO içinde geliştirilmesine karar verilmiş ve bu tarihten itibaren NATO ve BAB arasında, AB öncülüğündeki hareketlarda gerektiğinde NATO imkan ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.¹⁸ Bunlara ilaveten NATO'nun askeri yapısı içinde komuta görevlerine hem NATO hem Avrupa'yı temsil edecek şekilde 'çift kimlikli' askeri personel atanacağı kararlaştırılmıştır.¹⁹ Toplantıda İttifak'ın siyasi ve askeri yapısının, O'nun yeni misyonlarına uyum sağlaması için ne şekilde geliştirilebileceği konusunun incelenmesinin gerekliliğinin altı çizilmiştir. Yine 1994 yılının Eylül ayında

¹⁷Immanuel Wallerstein, "Niçin NATO", Ferdinand Braudel Merkezi, New York, 1 Mart 2002 (Çevrimiçi): <http://www.binghamton.edu/fbc/84-tr.htm>, Mart 2006.

¹⁸AGSK'nin NATO içinde geliştirilmesinden vazgeçilerek AGSP adı altında AB içine alınmak istenmesiyle ise sorunlar farklılaşmıştır. Buna ileride değinilecektir.

¹⁹NATO 'Final Communique, Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Berlin', Press communique, M-NAC-(96)63, 3 June 1996, paragraf 6, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>, Nisan 2006.

NATO'nun Askeri Komitesi, İttifak'ın kuvvet, komuta ve ortak altyapısını gözden geçirecek bir NATO 'Uzun Dönemli Çalışması' kabul etmiştir. Konu; 3 Haziran 1996 tarihinde Berlin'deki NATO Konseyi'nde, NATO Dışışleri Bakanları'nın 1994 Ocak'ta onaylanan ve NATO'nun askeri kapasitesinin BAB tarafından yürütülen operasyonlarda BAB'ın siyasi denetimi ve stratejik yönetimi altında kullanımına imkan tanıyacak BMGG kavramının geliştirilmesi ile somutlaşmıştır.²⁰ Bu toplantıda NATO'nun yeni kumanda yapısının sorumluluğundaki görevleri tanımlanmış, yeni koşullara uyumlandırılmasının önemli bir parçasının, sorumlulukların paylaşılmasının bir göstergesi de olarak, NATO'nun görev ve eylemlerine Avrupalı müttefiklerin daha etkin katılımını sağlamak ve atlantik-ötesi ortaklığı güçlendirmek için NATO içinde AGSK oluşturmak olduğu ilan edilmiştir. Ayrıca, İttifak'ın çatışma önleme ve kriz yönetimi konusunda yeni roller ve misyonlar edinebilmesi ve kitle imha silahlarının yayılmasını önleme yeteneğinin artırılması da dile getirilmiştir. Bunun, İttifak'ın, ortaklarıyla işbirliğini genişletip derinleştirerek Kuzey Atlantik alanında güvenlik ve istikrara katılımını güçlendirmesiyle tamamlanacağı düşünülmüştür. Dolayısıyla sorunun, biraz da AGSK yoluyla Avrupa'yı NATO kaynaklarına bağlı ve işbirliğini devamlı kılmak amacıyla ABD önderliğinde ve NATO dahilinde çözülmesi gerekli görülmüştür.

Böylece, 1998'de Fransa-Almanya arasındaki St. Malo toplantısına kadar, Avrupa'nın güvenlik ve savunma alanındaki gelişiminin, AGSP'den farklı olarak AGSK bağlamında ele alınmış olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde; AGSK, NATO bünyesinde geliştirilecek, BAB, Avrupa savunma işbirliğinin askeri örgütlenmesi olacak ve AB'nin Avrupa savunmasında etkin bir rol oynaması beklenmeyecekti. Bunun anlamı, ODGP'nin, Avrupa savunmasından ayrı tutulacağıdır. Dolayısıyla AB'nin askeri açıdan geliştirilmesine gerek olmadığı ima edilmektedir.

²⁰ BMGG kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz: Terry Terriff, "The CJTF Concept and the Limits of European Autonomy", **Defending Europe : The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed. Jolyon Howorth, John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss.39-59.

St. Malo'da Fransa ve İngiltere'nin katkısıyla sağlanan gelişme, Mart 1999'da başlayan NATO'nun Kosova operasyonu ile AB üyelerinin sahip oldukları savunma düzeninin NATO ve ABD ile arasında büyük fark olduğunu görerek bunu gidermek için yeni yollar aramaya başlamalarının sonucudur. Kendi silahlı kuvvetlerini oluşturma çabasına hız veren AB, NATO eski Genel Sekreteri Javier Solana Madariaga'yı AB ODGP Yüksek Temsilcisi ve BAB Genel Sekreteri olarak atamıştır. Haziran 1999'daki Köln Zirvesi'nde, BAB'ın feshedilerek Petersberg görevleri olarak adlandırılan (insani ve kurtarma görevleri, barış inşa operasyonları dahil olmak üzere barışı kurma ve kriz yönetimi operasyonları) BAB misyonlarının AGSP bünyesine alınmasına; Siyaset ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite, Askeri Kadro gibi AB'nin savunma alanında kurumlaşmasına yönelik yapının oluşturulmasına karar verilmiş ve uluslararası bir aktör olarak üzerine düşenleri yerine getirebilmesi için ortak bir AGSP uygulanmasındaki kararlılık ilan edilmiştir. Böylece AGSP ile, AB'nin bağımsız bir uluslararası aktör olarak gelişiminde önemli bir adım atılmış olmaktadır. Bu adım ile AB askeri konularda özerk karar alma ve uygulama olanağına kavuşmaya başlamıştır. Bunun yanısıra bu zirveden itibaren AGSP'nin gelişiminin bir koldan askeri ve diğer koldan sivil güç olmak üzere iki yönlü olarak ilerlediği gözlenmiştir.²¹

Takip eden Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesi, askeri yetenekler bakımından bir temel hedefin belirlenmesi açısından son derece önemlidir. Buna göre 2003 yılına kadar, tüm Petersberg görevlerini yerine getirebilecek 60,000 kişilik Acil Müdahale Gücü kurulacaktır. 2000 yılındaki Feira Zirvesi'nde ise daha ziyade sivil hedefler ön plana çıkarak kriz yönetiminde kullanılabilecek 5000 kişilik bir polis gücünün kurulması kararı alınmış, ayrıca NATO'ya üye olup da AB üyesi olmayan devletlerin durumları tartışılmış ve bunların çeşitli görüşmelere katılabilmeleri için Avrupa güvenlik yapısına entegre edilmeleri gerekli görülmüştür. Polis gücüyle ilgili olarak ise üye devletlerin sağlayabilecekleri katkılar Kasım 2000'deki AB Yetenekler

²¹Antonio Missiroli "ESDP - Post-Iraq, Building a European Security and Defence Policy: What are the Priorities?" **The Common Foreign and Security Policy of the European Union - What Lessons Can Be Learned from the Iraq Crisis?** Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 12 - 13 Haziran 2003.

Konferansı'nda belirlenmiştir. 2003 Şubat ayında yürürlüğe giren Nice Andlaşması ile BAB'ın AB içindeki rolüyle ilgili maddeler Maastricht Andlaşması'ndan çıkarılmış, herhangi bir üye devletin ODGP konusunda daha çok işbirliğinin başlatılmasını durdurma hakkı saklı tutulmuştur.

Yine 2003 yılında Güvenlik Stratejisi benimsenmiş, temel misyon ve öncelik alanları belirlenmiştir: Teröre karşı savaş, Orta Doğu Stratejisi, Bosna Hersek konusunda kapsamlı politika ve bunları sağlayabilmek için askeri gücün gerçekleştirebileceği, insani ve kurtarma görevleri, barışı koruma, kriz yönetimi, barışı sağlama da dahil olmak üzere görevler belirlemiştir. Bu görevlerin yerine getirilebilmesi içinse birkaç yıl içerisinde aşamalı olarak kurulacak olan acil müdahale gücü oluşturmuştur. Ayrıca, kriz yönetiminin sivil boyutu için 30 gün içinde 1000'inin intikal edebileceği şekilde 5000 polis sağlamak konusunda uzlaşmıştır. Bunun ardından ilk AB polis misyonu, 500 kişilik bir ekibin Bosna Hersek'te 1 Ocak 2003'te BM Uluslararası Polis Görev Gücü'nden görevi devralmasıyla başlamıştır. Bunu diğer operasyonlar takip etmiştir.

AB'nin ulaşmak istediği ilk temel hedef, bütünleşmiş bir Avrupa'da hem ortak dış politika hem de ortak güvenlik politikası oluşturarak muhtemel krizlere müdahale edebilecek güce ve prestije sahip olmanın ötesinde bir 'demokratik barış ve istikrar' topluluğu meydana getirmektir. Zaten AB üyeleri için AGSP'nin en temel boyutu, demokrasi, yani AB'nin demokratik kimliği ve bu konudaki misyonuyla ilgilidir ve böyle bir bütünleşme hareketinin kimliğini dışarıya yansıtan en önde gelen unsur da yine bu politika olmaktadır. Nitekim, Ali Karaosmanoğlu'nun belirtmiş olduğu gibi, Petersberg Görevleri yerine getirilirken istikrarsız bölgelere Avrupa'nın 'liberal' ve 'demokratik' değerlerinin yansıtılmasının, görevin bir parçası olduğu düşünülmektedir.²² Zaten, yeni uluslararası sistemin önemli bir öğesinin, sürekli artan bir şekilde demokratik değerlere bağlılık, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı, piyasa ekonomisi ve ortak değerler gibi hususlar olduğu, sadece

²²Ali Karaosmanoğlu, "AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri", **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001 ss.67-77, s.67,72-73.

AB içinde değil, dünya genelinde de vurgulanan bir husus olduğundan,²³ uluslararası olaylara müdahale gerekçeleri arasında insan hakları ihlali, ırksal ya da dinsel temele dayalı çatışmalar da sayılmaktadır.

Uluslararası sistemde yaşanan değişimlerin üzerine, değişen sadece AB değil diğer uluslararası örgütler de olmuş, bunlardan NATO'da da sonradan EAİK adını alan KAİK, BİO, NATO-Rusya Konseyi gibi yeni platformların oluşturulması, 1994-95 yıllarında Balkanlar'a müdahale etmek için NATO savaş uçaklarının tarihinde ilk kez havalandırılması, -NATO içinde Avrupalılara kendi savunmaları konusunda daha çok rol ve sorumluluğun verilmesi anlamında- AGSK ve BMGG'nin kurulması, 1997 yılında genişleme kararı alınması, 1999'da İspanya'nın, NATO Askeri Komitesi²⁴'nin Başkanı General Klaus Naumann'ın ifade etmiş olduğuna göre²⁵ etkin ve daha az maliyetli olan askeri komuta yapısına katılımı ve daha önceden bu yapıdan çekilmiş olan Fransa'nın tekrar entegre olmak amacıyla görüşmelere başlaması gibi çok çeşitli değişiklikler yaşanmıştır. Buradaki dönüşümün, olmazsa olmaz üç temel amacından bahsedilebilir: İttifak'ın askeri etkinliğini sağlamak, Atlantik-ötesi bağı korumak ve Birlik içinde AGSK'yi kurmak. NATO'nun ayrıca, yeni stratejik konseptini kriz yönetimi, çatışmaların önlenmesi, savaştan sonra istikrarın yeniden sağlanması, insani yardım gibi görevleri gündemine daha fazla alacak şekilde değiştirdiği görülmektedir. NATO'nun genişlemesi de önemli bir başka değişimdir. Varşova Paktı yıkıldıktan sonra Doğu Avrupa'da ortaya çıkan stratejik boşlukları doldurmakta AB yavaş kalınca NATO'ya 1999 yılında Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya; 2004 yılında ise 7 devlet daha katılmış; bu yeni üyelerin özellikle de barışı koruma ve insani yardım gibi görevlerde NATO kuvvetleriyle çalışabilecek düzeye gelmeleri ve kendi savunma organizasyonlarını

²³SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament and International Security, Oxford, Oxford University Press, 2000, s.1-3

²⁴ NATO'nun yeni askeri komuta yapısı 2 Aralık 1997 tarihinde NATO Askeri Komitesi tarafından NATO üye devletlerinin Savunma Bakanlarına sunulmuş ve orada kabul edilmiştir. Bu yeni yapı, sayıları altmışbeş olan karargahları yirmiyeye indirmiştir. Bu yapı biri Atlantik biri Avrupa için olan Stratejik Komutalardan oluşur. Atlantik Stratejik Komutasının altında üç, Avrupa Stratejik Komutasının ise iki Bölgesel Komuta bulunmaktadır. Avrupa'daki Bölgesel Komuta'ya ise Birleşik Kuvvetler Müşterek Alt-Bölgesel Komutalar bağlıdır.

²⁵Klaus Naumann, "NATO's New Military Command Structure", **NATO Review**, Volume: XLVI, No.1, Spring, 1998 ss. 10-14, s.10-14.

reformelerini sağlamak amacıyla NATO, daha geniş bir coğrafya ile de ortaklık ilişkileri kurmuştur. Buna bağlı olarak 1994’de BİO programı açıklanmış, Akdeniz Diyalogu programı çerçevesinde Afrika’nın kuzeyinde, Doğu Akdeniz’de 7 devletle ayrıca bir program başlatılmıştır. 2004 yılındaki İstanbul Zirvesi’nde İstanbul İşbirliği İnisiyatifi adlı program başlatılmış ve dört Ortadoğu devleti ile de bu çerçevede işbirliği yapılmaktaya başlanmıştır. Riga Zirvesi’nde atılan adımda ise; ‘aynı düşünen’ veya ‘temas edilen devletler’ (*contact countries*) kavramıyla birlikte Arjantin’den Yeni Zelanda’ya, Güney Kore’ye, Avusturya’ya, Japonya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafya ile işbirliği yapılmaya başlanmıştır.²⁶

Kısaca bahsedilen tüm bu gelişmelerin bir kısmı tez çalışmasının Soğuk Savaş döneminin ele alındığı tarihsel bölümünde, bir kısmı da ‘Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenliği’ bölümünde daha ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

Buraya kadar AB’nin savunma ve güvenlik alanında ortaklık sağlaması bakımından bahsedilen gelişmeler son derece olumlu olmakla birlikte, Mehmet Kuyumcuoğlu’na göre; bu noktada Avrupa bakımından sorun yaratan esas husus, Avrupa’nın güvenliğinin hangi düzen içinde gerçekleştirilebileceğidir.²⁷ Diğer bir deyişle, cevaplanması gereken soru, Soğuk Savaş döneminde Avrupa’nın güvenliğinin sağlanmasında en etkili örgüt olan NATO’nun, ‘Soğuk Savaş Sonrası’ olarak adlandırılan yeni dönemde bu rolünü AB içerisinde oluşturulan yeni yapı AGSP’ye bütünüyle devretme konusunda pek hevesli olmamasının, AB’yi bu girişiminde yavaşlatıp yavaşlatmayacağıdır. Bu şekilde olumsuz bir etkisinin olmayacağı varsayılabilir, sorulabilecek bir diğer soru, AB liderliğinde oluşacak yeni Avrupa güvenlik mimarisinin başarı şansının ne olduğudur²⁸. Çalışmanın buna ilişkin sonuç hükmü, ilerleyen bölümler ışığında belirlenmiştir.

²⁶Hüsnü Cihangir Dumanlı ile Söyleşi, “Türkiye Paradigmalarını Değiştirmeli”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/2.htm>, 23 Mayıs 2007

²⁷Mehmet Kuyumcuoğlu, *Avrupa’nın Güvenliği ve Almanya*, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 1996 s.31

²⁸ “Güvenlik mimarisi” kavramı için Bkz: Clive Archer, “What Security? What Order?”, **Uncertain Europe: Building A New European Security Order?** Ed. Martin A. Smith, Graham Timmins, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2001, ss. 3-19.

Nitekim, tek güçlük NATO/ABD engeli ile sınırlı kalmamaktadır. Örneğin; AGSP, ODGP'nin bir uzantısı olduğundan, Karen Smith'in belirtmiş olduğu gibi, birçok düşünöre göre; Birlik'in savunma alanındaki eksiklikleri, O'nun ortak dış politikasının da gelişimine ve genel olarak ortak dış politikada etkili olmasına da engel olmaktadır.²⁹ Zira AB resmi internet sayfasında belirtildiği şekilde Soğuk Savaş sonrası dönemin, ortaya çıkan bölgesel çatışmalara ve uluslararası terörizme karşı savaşıma zorunluluğuna karşı diplomasi ve müdahale için resmi araçların geliştirilmesi gerekliliğini doğurmasının da etkisiyle oluşturulan ODGP, diplomatik yönünü kuvvet kullanımı ile destekleyemezse, AB'nin salt sivil güç dışında hiçbir zaman tam bir aktör olamayacağı rahatlıkla söylenebilir.³⁰ ODGP'nin güvenlik boyutunun özünü BAB'ın değiştirilerek ve genişletilerek AB'nin savunma örgütüne dönüştürülmesi ve bu amaçla kurumsallaştırılması oluşturmakta,³¹ bu politika ise askeri boyut olmaksızın tam ve eksiksiz sayılamamaktadır. Nitekim, her ne kadar son yapılan Eurobarometer anketine göre AB'nin savunma politikası ile dış politikası birbirinden farklı algılanmaktaysa da,³² çalışmanın çeşitli bölümlerinde ODGP'ye atıfta bulunulmasının sebebi de budur. Zira giderek daha da derinleşen bir AB, birleşik ve güçlü, federal bir 'Avrupa devleti', düşünüüyorsa, bunun dış politika ve güvenlik alanlarında ortak tutum ve organlardan, askeri güçten mahrum olması düşünülemez. Erol Manisalı'nın ifade etmiş olduğu gibi güçlü devlet olmak silahlı kuvvetlerinin de güçlü olmasıyla bağlantılıdır. Buna göre, Japonya, ekonomik olarak güçlü olsa dahi silahlı kuvvetleri zayıf olduğu için uluslararası ilişkilerde güçlü bir devlet haline gelememekte iken, ABD'nin bir süper güç olması, ekonomisinin yanı sıra güçlü silahlı kuvvetlerinin de sayesinde.³³ Ayrıca, İngiltere Büyükelçisi Robert Cooper'ın belirtmiş olduğu üzere, dış politikada belli bir ciddiyet seviyesine ulaşılacaksa, arka planda her zaman güç kullanabilme ihtimalinin bulundurulması

²⁹Karen E. Smith, **European Union Foreign Policy in a Changing World**, Cambridge UK, Polity Press, 2004, s.3-4

³⁰A.e.

³¹Hasret Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye: Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Güvenlik Yapılanması Sorunları**; Ankara, Tasam Yayınları, 2005, s.41

³²Brooks Tigner, "Poll Shows Strong Support for EU Defense Policy", (Çevrimiçi):<http://www.defensenews.com/story.php?F=980401&C=europe>, Nisan 2007.

³³Daha fazla bilgi için Bkz: Erol Manisalı, "Değerlendirme", **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.62-65, s.63

gerekir.³⁴ Aynı şekilde Michael O’Hanlon da silahlı kuvvetlerin varlığının birçok sorunun çözümünde zorunlu olduğunu ifade etmektedir.³⁵

AB'nin dış politikasına kuvvet kullanımı boyutunun eklenmesi henüz yeni bir gelişmedir ancak bu kısa süre içerisinde dahi, AB’nin, eskiye nazaran çok daha aktif olduğu için BM’de çok daha ciddiye alındığı görülmektedir. Özellikle barış gücü görevlerinde kullanılmak üzere tasarlanmış küçük kuvvetler -muharebe kuvvetleri- veya 2003 yılından beri sürdürülen operasyonlar önemli adımlardır. Yine de, Birlik’in ne kadar ilerleyebileceği, yeteneklerini ne kadar geliştireceğine bağlıdır. Örneğin Temel Hedef’teki birçok ögeye (konuşlanabilirlik, sürdürülebilirlik, esneklik, birlikte işleyebilirlik, hareketlilik, kalabilirlik gibi konularda komuta ve kontrol, istihbarat, lojistik, stratejik ulaşım gibi ‘ortak hedef’lere) henüz ulaşamamıştır ve bundan sonra da nasıl ulaşılacağına dair herhangi bir yol belirlenmemiştir. Bunun yanısıra mevcut potansiyelin ne kadarının kullanılacağını ise zaman gösterecektir. Zaman gösterecektir, zira askeri harcamaların artırılabilme imkanı gibi ekonomik olgulardan devletlerin dış politika önceliklerine, AB'nin kurumsal yapısından Balkanlar'daki gelişmelere kadar birçok konunun, AGSP'nin gelişiminde etkili olmuş olduğu/olacağı söylenebilir. AGSP’nin bu kadar çok boyuttan birden etkilenmesi, O’nun biraz da uluslararası konjonktüre göre şekilleneceğini göstermekte, bu da geleceğe dair herhangi bir öngöründe bulunulmasını son derece zorlaştırmaktadır. Nasıl ki Birlik’te söz konusu politikanın yetersizliklerinin görülmesi ve onu geliştirme çabaları içine girilmesi Balkan krizlerinden sonra ivme kazanmışsa, ya da anayasallaşma süreci 11 Mart 2004 tarihinde Madrid’de gerçekleştirilen terör saldırılarından sonra hızlanmışsa, ihtiyaç duyulan zamanlarda ilerlemelerin gerçekleşip, özel olarak ihtiyaç hissedilmediği zamanlarda da duraklamaların olacağı tahmin edilebilir. Bu sebeple de politikanın şimdiden orta vadedeki durumu hakkında herhangi bir yorumun yapılmasının çok

³⁴Robert Cooper, “Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.189-195, s.192-193.

³⁵b.a. Michael O’Hanlon, “Defence and Foreign Policy: Time to End Defence Budgets”, **Setting National Priorities: The 2000 Election and Beyond** Ed: Henry J. Aaron, Robert D. Reischauer, Washington, Brookings Institution Press, 1999

gerçekçi olmayacağı göz önünde bulundurulmuş, çalışmanın ortaya koyduğu tezin kısa vadeyi öngörerek oluşturulması gerektiği düşünülmüş, süratle değişim gösteren günümüz dünyasında şimdiden öngörülemezlik gelişmeler olabileceği varsayımıyla çalışmanın savunduğu tezde orta vade değerlendirilmesi kapsam dışı bırakılmıştır.

Şu halde, AB'nin mevcut durumda içinden geçtiği açık-uçlu sürecin bir yansıması olarak da denebilir ki AGSP'nin geleceği, tanımlanan birkaç veri ile 'mekanik' olarak belirlenebilecek netlikte değildir. AGSP, yalnızca bilinen ya da bilinmeyen birçok faktörün etkisinde olduğu gibi, sayıları çok daha fazla gelecekteki birçok gelişmeden de etkilenecektir. Dolayısıyla AGSP'nin değişimi kesin olsa bile bu değişimin yönünün tüm bu faktörler ışığında belirleneceği bilinmektedir. Ancak hal-i hazırdaki politika, uluslararası veya ulusal etkin bir askeri kuvvetin gerekliliklerini karşılayamadığından, hiç olmazsa statükonun korunması için dahi daha ileri adımlar atılmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Eğer Avrupalılar ister tek tek ister topluca, uluslararası arenada inandırıcı bir aktör olmak isteğinde iseler, mevcut güvenlik ve savunma politikalarını gözden geçirmeleri gerekecektir. Sistemin bütünü değişmekte olduğundan, Avrupa uluslararası arenada merkezi rolde olmayı amaçlamakta ise bu değişime adapte olmak durumunda olduğu açıktır. Bu anlamda değişim, Avrupa açısından bakılırsa, aslında paradoksal bir biçimde biraz da mevcut durumu korumak için gereklidir.³⁶

Kori Schake'in belirttiği gibi; AB'nin askeri otonomiye sahip olması, O'na çeşitli açılardan yarar sağlayacaktır. Bu yararlardan biri, ABD'nin saygısını kazanarak, (ABD'nin) AB'yi, NATO'ya yeni yetenekler kazandırmaksızın yalnızca karmaşıklaştıran bir kurum olarak görmesinin engellenmiş olacaktır. Bunun, aynı zamanda, Avrupa'nın ABD iç politika kararları üzerindeki ağırlığını artırıcı bir durum olacağı söylenebilir. Ayrıca, AB çıkarlarını korumada daha geniş bir seçenekler ağına sahip olacağından, dış ilişkiler ve güvenlik alanlarındaki sorunlarında kendisine daha stratejik bir perspektif sağlanmış olacaktır. Askeri

³⁶ Lisbet Zilmer-Johns, Jess Pilegaard, "Towards a common European Security and Defence Policy?", *The Politics of European Security*, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, ss.179-193, s.179-180.

otonomiye sahip olmasının bir avantajı da, ABD'nin önceliklerine göre hareket etmek zorunda kalmayacak olmasıdır.³⁷

Yukarıda ele alınanlar ışığında güvenlik ve savunma boyutunun AB için öneminin açıkça görülebildiği düşünülmektedir. Bu çalışma da, Birlik'in hedeflediği amaçlar için mutlaka gerekli olduğu düşünülen 'AGSP'yi konu edinmiş, güvenlik ve savunmaya verilen bu önemden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, genel yanlış kanının aksine, AGSP, Avrupa yapılanmasında askerileşme süreci demek değildir. ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana Madariaga, bu konudaki amacının, başından beri "AB'yi, mevcut olan tüm kaynakları kullanabilecek ve kendi uluslararası ortamının bütününde tutarlı ve etkili davranabilecek küresel bir siyasi aktör haline getirmek"³⁸ olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla AGSP'nin, AB'nin klasik bir askeri yapıya dönüşmesi değil, uluslararası arenada daha etkin olabilmesi amacıyla üye devletlerin silahlı kuvvetlerinin silahlı kuvvetlerinin güçlendirilmesi ve ortaklaştırılması anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Bu konuda yanlış kanaatlerden bir diğeri de, birbirine çok yakın gibi görünen 'ortak güvenlik' ve 'ortak savunma' terimleridir. Elvira Borombaeva'ya göre³⁹, ortak güvenlik politikası, siyasi, ekonomik, askeri, insani ve çevresel yönleri bulunan küresel ve çok boyutlu güvenlik kavramı üzerine kurulmuştur. Diğer yandan, 'Avrupa Ortak Savunma Politikası'nın, genel olarak güvenlik politikasının bir unsuru olarak ve Birlik ile üye devletlerin bağımsızlığını, temel çıkarlarını ve ortak değerlerini tehdit edebilecek belirsizlikleri ve riskleri azaltacak ve uluslararası güvenliği güçlendirerek barışın korunmasına katkıda bulunacak şekilde uygulanması planlanmaktadır. Diğer yandan ortak savunma politikası, bir politika olarak, üye

³⁷ Kori Schake, **Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets**, Londra, Avrupa Reformu Merkezi, Ocak 2002, s.28-29

³⁸ Javier Solana Madariaga, "Önsöz", **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.9-14, s.10

³⁹ Elvira Borombaeva, "Maastricht Antlaşması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve AGSK, AB'nin Güvenlik Konseptinin Gelişim Süreci", (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html>, Ekim 2006

devletlerin silahlı kuvvet kullanımlarıyla ilgilidir. Ortak savunma ise bu devletlerin silahlı kuvvetlerinin kurumlaşması anlamında düşünülebilir. Ele alınması gerekli diğer iki terim ise salt ‘güvenlik’ ve ‘savunma’dır. Bu çalışmada güvenlik, ‘zarar veya tehlikeden uzak olmak veya uzak hissetmek’ anlamında kullanılırken⁴⁰; savunma, düzenli askeri kuvvetin kullanılması anlamında ele alınmaktadır. Dolayısıyla güvenlik, siyasi, ekonomik araçlarla sağlanabilirken, savunmanın ancak askeri kuvvet ile sağlanabileceği ifade edilebilir.⁴¹

Askeri güce sahip bir güvenlik modeli olarak tarihsel bir perspektiften AB’nin güvenlik ve savunma politikası oluşturma çabaları dahilinde atılan adımlar, AGSP’nin oluşum koşulları, AGSP’nin önemi ile karşılaştığı ve onu etkin ve bağımsız olmaktan alıkoyabilecek bazı güçlükler kısaca ele alındıktan sonra, ilerleyen bölümlerin yorumlanabilmesi için, tez çalışmasının konuyu ele alış biçimi ve izlediği yol hakkında bilgi verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira ODGP/AGSP’nin tüm gelişim aşamaları ve tüm boyutlarının ayrıntılarıyla sunulması, bu çalışmanın çapı ve amaçlarının ötesinde olduğundan ele alınamayacaktır. Şöyle ki, çalışma dahilinde sadece askeri nitelikli hususlardan söz edilecek, örneğin askeri olmayan kriz yönetimi operasyonuna hiç değinilmeyecek, değinilse dahi odak noktada yer almayacaktır. Bunun dışında, askeri nitelikli tüm hususların da ele alınması son derece güç olmaktadır, bu sebeple bu noktada da yalnızca çalışmanın amacına ve sorunsalına hizmet edecek olan belirli hususlara yer verilmiştir.

Bunun yanısıra, konunun tarihsel sürecinin ele alınması kronolojik bir sıra izlese de, bu hususta gözetilmiş olan ilkenin, bu olaylar arasındaki nedensellik bağı olduğu belirtilmelidir. Her gelişme mantıksal bir sebep-sonuç ilişkisi seyrederek bir öncekinin -veya öncekilerin- devamı niteliğinde olarak ve tesadüfi olmaktan çok uzak bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, birçok gelişmenin art arda aktarımından ziyade bunların ortaya çıkış ortam, koşul ve sebepleri üzerinde durulmasının daha doğru olacağı düşünülmüştür.

⁴⁰ Terry Terriff vd, “Introduction”, **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.1-9, s.1

⁴¹ Bu çalışmada da AB’nin güvenlik boyutundan daha çok savunma boyutu ön planda olacaktır.

Bir diğerk husus, çalışmanın, üzerine oturduğu varsayımlardır. Bu önkabulüller şu şekilde özetlenebilir:

Soğuk Savaş sonrasında hem uluslararası hem bölgesel sistemde büyük değişimler yaşanmıştır. Ayrıca, uluslararası ve bölgesel sistem, dolayısıyla da güvenlik olgusu değişmiş olmasaydı, AB’de, çalışmada ele alınacak olan değişimler de olmayacaktı. Dolayısıyla, AB’nin, Avrupa’da yeni dönemde oluşturulması amaçlanan güvenlik mimarisinde öncü olma niyeti, yeni uluslararası sistemle birlikte eskisinden farklı bir güvenlik anlayışının ortaya çıkmış olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa AB’nin her koşul ve şart altında ve aynı tarihsel süreç veya zaman diliminde böyle bir girişiminin olacağının varsayıldığı düşünülmemelidir. Bununla bağlantılı bir diğerk husus ise şudur: Ele alınacak tüm gelişmeler, oluşan Soğuk Savaş sonrası dönemin kendine has ortamı çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Diğerk bir deyişle, Soğuk Savaş sona erdikten sonra uluslararası sistem yine değişmiş olsa, fakat farklı nitelikte bir değişim olmuş ve farklı bir uluslararası sistem ortaya çıkmış, bu yüzden de güvenlik algılaması farklı olmuş olsa idi, (örneğin iki kutuplu dönemden ABD değil de SSCB zaferle çıksa idi) AB’nin konjonktüre uyumu da tamamen farklı olacaktı. Güvenlik olgusunun değişen koşullara göre değişim gösterdiği de gözönünde bulundurulursa, tam bu noktada çalışmanın kuramsal çerçevesinin bu olgu ile ilişkilendirilmesinin sebeplerinden birisi belirtilmiş olur. Şu halde, AB, Soğuk Savaş sonrasında en çok da uluslararası ve bölgesel sistemlerin yapısının değişmesinden kaynaklanan bir şekilde güvenlik işbirliği alanında dönüşüm geçirmiştir. Seth G. Jones’a göre önemli bir dönüşüm yaşandığının birkaç göstergesi/kanıtı vardır:⁴²

- Soğuk Savaş döneminin başarısız AST, Fouchet Planı, ASİ gibi girişimlerinin aksine Maastricht Andlaşması ile birlikte güvenlik kurumlarının kurulmuştur.

⁴² Seth G. Jones, **The Rise of European Security Cooperation**, New York, Cambridge University Press, 2007, s.4

- Soğuk Savaş sırasında üye devletler, dış politika amaçları için ekonomik yaptırımları⁴³ %12 oranında AT yoluyla gerçekleştirirlerken, Soğuk Savaş sonrasında bu oranın %78'e çıkmıştır.
- AB üyeleri ve savunma şirketlerinin silah geliştirme ve üretimlerini büyük oranda birlikte yapmaya başlamışlardır.
- AB, NATO ve ABD'den bağımsız kuvvet tahsis edebilmek için acil müdahale gücü, AB mücadele grupları, siyasi-askeri yapı gibi askeri kuvvetler oluşturmuştur.

Genel olarak Avrupa güvenliği ile ilgili çalışmalarda karşılaşılan temel sorunla bu tez çalışmasında da karşılaşmıştır, ki bu da sınanmaya çalışılan bağımlı değişkenin çok da net bir şekilde ölçülememesidir. Örneğin, Avrupa'nın 'ortak politikalarda başarılı olması' ne anlama gelir ve ne şekilde gerçekleşmektedir? Bu çalışma kapsamında bunun için de belli varsayımlar geliştirilmiştir: İlk varsayım, çalışma neticelendiğinde belirli bir sonuca ulaşabilmek adına AB'nin, ABD ve NATO imkan ve yeteneklerine ihtiyaç duymasının, sadece ve sadece Birlik'in dördüncü bölümde ele alınacak mevcut durumdaki yetersizlik ve zaafiyetlerinden kaynaklanmakta olduğunun kabul edilmesidir. Dolayısıyla o bölümde belirlenen kriterlere uyum ölçüt alınarak sonuca varılacaktır. İkinci olarak, AGSP'nin hal-i hazırda 'başarısız' ve 'bağımlı' kabul edilmesi, AB'nin salt, NATO ve ABD imkan ve yeteneklerinden yararlanması ile ilgilidir. Eksikliklerini tamamlayarak NATO ve ABD imkan ve yeteneklerine ihtiyaç duymaması halinde 'başarılı' ve 'bağımsız' kabul edilecektir ve bunun dışındaki herhangi bir kriter başarı ölçütü olarak alınmayacaktır.

Tez çalışmasının savunduğu argüman belirli bir zaman dilimi için öngörülmüştür. Argümanın yalnızca 'kısa dönem' için ele alınmasının bir uzantısı olarak, günümüz şartlarının genel hatlarıyla devam ederek güvenlik koşullarında veya uluslararası sistemde büyük bir kırılganlığın yaşanmayacağını varsayılması, çalışmanın bir diğer önkabulüdür.

⁴³ "European Union Sanctions Applied to Non-Member States", Washington, DC Delegation of the European Commission to the United States, 2002, (Çevrimiçi): www.eurunion.org/legistat/Sanctions.htm, 7 Ocak 2006

Güvenlik olgusunun, ele alındığı zamana, konjonktüre, perspektife, aktöre vb. göre kapsam, anlam ve koşullarının değiştiği gözlenmektedir. Benzer şekilde, Avrupa güvenlik anlayış ve sisteminin, Soğuk Savaş sonrasında farklı bir boyuta taşınması sonucunda, güvenlik ve savunmaya yönelik kuruluşlar da, uluslararası sistemle doğrudan bağlantılı olan uluslararası toplumun bir parçası olduklarından değişim göstermişlerdir. Bu tez çalışmasında ele alınacak olan konu da, AB'nin Avrupa'nın güvenliğini sağlamadaki yerinin ifadesi olan AGSP'dir ki Soğuk Savaş sonrasında oluşan yeni güvenlik anlayışının işbirliğini teşvik etmesi ile ortaya çıkan bir yapıdır. Dolayısıyla, dört bölümden oluşan bu tez çalışmasının kuramsal çerçevesine yer verilen birinci bölümünde 'güvenlik' olgusunun ele alınması da işbu sebepten kaynaklanmaktadır. Güvenliğin anlamı dönemsel şartlara göre değiştiğine göre, Soğuk Savaş döneminin bu çalışmada ele alınan Soğuk Savaş sonrası döneme etkisine ve her ikisinin birbirinden ne şekilde farklılaştığına da yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Sonuç olarak, AGSP'nin oluşum süreci, uluslararası sistemde Soğuk Savaş döneminin sona ererek yeni bir güvenlik gündeminin ortaya çıkmasıyla bağlı olarak ortaya atıldığından, güvenlik olgusunun özellikle de bu niteliği, bu tez çalışması bakımından önem taşımaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni ortam ve yaşanan savaştan alınan dersler, güvenliğin sağlanması ve barışın korunması amacıyla siyasi, askeri, ekonomik, sosyal vb. amaçlarla çalışan kurumların uluslararası nitelikte örgütlenmelerin ve gittikçe kurumsallaşan yapılanmaların doğmasına neden olmuş olduğu için, ikinci bölümde; öncelikle İkinci Dünya Savaşı sonrası zaman dilimine yer verilerek Avrupa'nın savunma ve güvenlik alanındaki tarihsel gelişim boyutuna kısaca değinilecektir. Ancak 'Soğuk Savaş Sonrası' dönem, yalnız mevcut geleneksel kurumları etkilemekle kalmış olmayıp, bir yandan yeni anlayışlar çerçevesinde yeni kurumların doğuşunu zorunlu hale getirirken, diğer yandan da mevcut kurumları bir kez daha değişime zorlamıştır.⁴⁴ Nitekim bu çalışmanın özünü de bu değişimin zorunlu kıldığı AB'nin savunma ve güvenlik alanındaki yeni girişimlerinin incelenmesi ve Birlik'in, ulaşmayı amaçladığı noktaya gelmesi ihtimalinin

⁴⁴Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayii Çok Taraflı Dış İlişkiler Şubesi, (Çevrimiçi): <http://www.msb.gov.tr/Birimler/SSDI/html/SSDIDSubelerCokTarDisIlis.htm>, Aralık 2006

değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla Soğuk Savaş dönemine ilişkin bir girişten sonra, söz konusu bölümde Soğuk Savaş sonrası dönem ele alınarak öncelikle genel olarak Avrupa'nın güvenlik mimarisinde, NATO'da ve AB'de yaşanan değişime değinilerek AGSP'nin oluşumunun temelleri incelenecektir.

Üçüncü Bölümde, AB'de St. Malo Bildirgesi ile birlikte bağımsız bir politika oluşturulması amacının güdülmeye başlanmasından itibaren günümüze kadar AGSP'de atılmış olan adımlar incelenecektir. Bu bölüm, politikanın olumlu yönlerine vurgu yapmaktadır ki politikanın yetersizliklerinin konu edildiği -ve tez çalışmasının temel argümanı test edildiği- bir sonraki bölüm olan dördüncü bölümün aksine politikanın gelişimini konu almaktadır.

Bilindiği gibi, ODGP, günümüze dek Yugoslavya ve Irak Krizi, Ortadoğu barış süreci gibi belirli bazı bölgesel sorunlarda varlık gösterememiş ve sorunları önleyebilecek veya herşeye rağmen sorun çıkmışsa da onu durdurabilecek kararları almakta ve uygulamakta gecikmiştir. Bu kriz vasıtasıyla görülmüştür ki, sağlanan tüm gelişmeler etkin bir AGSP için yetersiz kalmıştır. Ayrıca, Neill Nugent'in ifade etmiş olduğu gibi, 2003 Irak Krizi açık şekilde göstermiştir ki AB, ortak savunma politikası bir yana, gerçek bir ortak dış politika bile oluşturmaktan uzaktır ve bugünkü yapı itibarıyla yetkilerin ulusal başkentlerden alınması dahi pek mümkün görünmemektedir. Bu açıdan, AB'nin, öngörülemez bir süre daha etkin askeri kuvveti olmayan ve dolayısıyla sesi ve etkisi istenildiği kadar çıkmayan bir Birlik olacağı düşünülmektedir.⁴⁵ Şu halde, AB içerisinde ortak dış politika, güvenlik ve savunma alanlarında NATO'nun tamamen dışında hukuksal ve kurumsal bir yapının kurulmasının, çalışmada belirtilen -ve belirtilmeyen- bilimum sebepten dolayı en azından kısa vadede mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Dördüncü ve son bölüm, işte bu ve bu gibi zorluklardan esinlenmiş ve bu zorlukların neler olduğunun araştırılması gereğinden yola çıkmıştır. Cevabı aranan bu 'soru'nun, yani AGSP'nin karşı karşıya olduğu güçlüklerin/sorunların neler olduğunun, başta ortaya atılan tez açısından (AB'nin ABD/NATO imkan ve yeteneklerinden bağımsız bir güvenlik ve

⁴⁵Neill Nugent, "Conclusion", **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.266-273, s.269.

savunma sistemi oluşturamayacağı bakımından) ele alınmasının 6nemi, Birlik'in NATO ve ABD'ye bağımlı olmasının sebebini bunun oluşturduğu varsayımından hareket edilmesidir. Bu, aynı zamanda 7alışmanın sınırlarını oluşturarak kapsamını da belirlemektedir. Dolayısıyla, Birlik'in bu bağımlılıktan kurtulması bu zorlukların 6stesinden ne kadar gelebileceğine, bu zorlukların 6stesinden gelebilmedeki hızı ise bağımsız olabilme hızına bağlı olacaktır. Birlik'in politikasının başarısı, varsayımlarda da belirtildiği gibi temelde bu etkenlere bağlı olarak değerlendirilecektir. Kısaca bu b6l6mde, AGSP'de bug6ne kadar alınan yolun, NATO'nun 6st6nl6đ6n6 bastırabilecek kadar kuvvetli şekilde gelişememesinin sebeplerinden, bir diğer ifade ile AGSP'nin zaafiyet ve yetersizliklerinden bahsedilecektir. Bu sebepler, AGSP'nin bağımsız bir yapı haline gelmesini engelleyici nitelikte olarak d6ř6n6ld6đ6nden, aynı zamanda 7alışmanın savunduğu tezin arg6manları olarak da ifade edilebilirler. Dolayısıyla bu b6l6mde bu tez sınanacak ve doğrulanıp yanlışlanmasına g6re sonuca ulaşılacaktır.

1. BÖLÜM

GÜVENLİK OLGUSUNA KURAMSAL BAKIŞ

Bir konunun ele alınması için o konunun belirli temel kavramlarının hiç olmazsa anahatlarıyla ele alınmasının gerektiği bir gerçektir. Dolayısıyla, bu çalışmada da AGSP'nin temel yapıtaşını oluşturan 'güvenlik' olgusunun ele alınmasının öncelikle gerekli olduğu düşünülmektedir. Zira AGSP'nin ortaya çıkış amacı, AB'ye dolaylı birtakım başka yararlar sağlayacak da olsa, en temel anlamıyla güvenliğini sağlamaktır ve bu politikanın görev ve etki alanının belirlenebilmesi, hangi boyutlarda yer aldığı/almaması gerektiği, etkin olup olmadığı, en başta güvenlik olgusu çerçevesinde değerlendirilebilecektir. Şu halde, AB'nin güvenlik ve savunma konularında NATO'ya alternatif bir aktör olabilmesi potansiyelinin tartışıldığı bu tez çalışmasında, güvenlik olgusundan ne anlaşıldığının açıklanması ve kavrama dair bir altyapı oluşturulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde bölgesel örgütlerin temelde dört ayrı işlevi olabilmektedir. Bunlardan en temeli bölgede barışı sağlamak amacıyla diyalog ve kriz yönetimidir. İkincisi, örgütü oluşturan grubun karşılıklı askeri işbirliğine ve askeri eylemin tehlikelerini azaltmak için birbirlerini kontrol altında tutmalarına dayanan sistemi sağlamaktır. Bir diğeri bu örgütlerin üye devletlerin hükümetleri üzerinde demokrasi, insan haklarına saygı gibi konularda denetim mekanizması sağlayarak bölgede barışçıl bir güvenlik ortamı yaratmaktır. Son olarak, bölgesel örgütler, ekonomik alanda görev alarak refahı artırmalarıyla terörizm, göç gibi yeni tehditleri engelleyici etki yaratabilmektedirler. AB, çeşitli yönleriyle, bunların herbirinin kapsamı çerçevesinde değerlendirilebilmektedir.⁴⁶ Bu sebeple, AB'nin, tüm bu işlevlere haiz olan, diğer yandan karşılıklı savunma garantisinden mahrum ve bir 'ittifak' oluşturamamış olsa da ortak güvenlik 'anlayışı'na sahip olan bir uluslararası örgüt olarak güvenliğini sağlamadaki rolünün inceleneceği noktasından hareketle, güvenlik

⁴⁶ b.a. Alyson J. K. Bailes, Andrew Cottey, "Regional security cooperation in the early 21st century" **SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2006

olgusunun ele alınmasının son derece gerekli olduğu düşünülmektedir. Kaldı ki, AB'nin güvenliğe ilişkin rolü, O'nun değer ve normları ile de bağlantılıdır⁴⁷ ki bu, (güvenlik kavramının söz konusu politika için öneminin yalnızca bu çalışmada ele alındığı şekliyle Birlik'in dış politika ve uluslararası arenadaki etkinliğini sağlayıcı faktörlerden birisi olmasının yanısıra) bu değer ve normların başarılı şekilde korunabilmesi ve/veya yaşatılabilmesi için Birlik'in 'iç' güvenliğinin de sağlanmasının gerekliliğine işaret ederek AB-güvenlik ilişkisinin bir başka boyutuna da işaret etmektedir.

Üçüncü olarak, ulusal sınırların dışında bir 'güvenlik kurumları' ağının oluştuğu ve güvenliğin ulusal sınırların dışına çıkmaya başladığı bilinmektedir. Bu noktada, güvenlikten kimin sorumlu olduğu sorusu da uluslar-üstü düzeyde tartışılmaktadır. AB'ye de, uluslar-üstü bağ kuran ve oluşturduğu Avrupa kurumları sayesinde güvenlik konusunda tartışma alanı yaratan 'Avrupalaşma' olgusu sebebiyle, güvenlik uzmanlarınca merkezi bir önem atfedilmektedir.⁴⁸

Bunların yanısıra, güvenlik; özünü korusa da, farklılaşan tehditlerin de etkisiyle dönemsel/konjonktürel olarak değişim gösterebilmektedir. Bu değişime bağlı güvenlik tanımlarının da değişmesinin doğal uzantısı olarak NATO ve AB'nin de birtakım uyum çalışmaları yapmaya başlamış oldukları görülmektedir. Nitekim NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında kendisine yeni bir varoluş sebebi araması bunun göstergesi değil midir? Benzer şekilde AGSP de, -bu çalışmanın varsayımlarından biri olarak- güvenlik şartları ve ortamının değişmesiyle ortaya çıkan yeni uluslararası sistemin bir sonucu olarak doğmuştur. Şu halde, AGSP'nin; Soğuk Savaş sonrasında değişerek kendisini yeniden biçimlendiren yeni güvenlik ortamındaki değişim ve bu değişim tarafından tetiklenerek devletlerin ve uluslararası kuruluşların karşılıklı koruma ve güvenliği sağlamak amaçlı önlemlerini ifade eden uluslararası güvenlik

⁴⁷ Burges Peter, "Insecurity of the community of values : The European Union as a Security Community", (Çevrimiçi): <http://www.libertysecurity.org/article250.html>, Mayıs 2006

⁴⁸ Didier Bigo, "Internal and External Aspects of Security", **European Security**, Volume:XV, Issue 4, December 2006, ss: 385 – 404, s.390-393

kapsamında değerlendirilebilecek olması, çalışmaya temel oluşturacak kuramsal çerçevenin güvenlik olgusu olmasının bir diğer sebebidir.

Benzer şekilde, nasıl ki tarihin ilk dönemlerinden beri savunma amaçlı girişimler olarak güvenliği sağlama çabalarının insanoğlu için öncelikli bir önem arz etmiş olduğu, ancak günümüzde uluslararası hukuk, askeri boyutu olan veya olmayan örgütler, yapılan ittifaklar vb. ile konunun biraz da siyasi bir hal almış olduğu görülmektedir; AGSP'nin oluşumunda da böyle bir durumun varlığından bahsedilebilir. AB'nin AGSP'yi; sınır tanımayan yeni tehditlere karşı Avrupa'nın iç güvenliğini sağlaması ve/veya güvenliğin daha küresel bir olgu haline gelmesiyle tüm dünya çapında da güvenliğe ilişkin varlık göstermesiyle Avrupa'nın kendi iç güvenliğini olumlu etkilemesi gibi saiklerle oluşturmalarının yanısıra, uluslararası arenada siyasi güç elde etme çabası sebebiyle de oluşturmuş olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla güvenlik olgusu zaman içinde değişim gösterdiği gibi, Soğuk Savaş sonrasında da değişmiştir ve bu dönemde doğan AGSP'yi daha iyi analiz edebilmek için bu dönemde güvenlik kavramının ne şekilde değişimler yaşadığının ele alınması gerekmektedir. Bu değişimlere de değinilecektir.

İleride bahsedileceği gibi, Soğuk Savaş döneminde güvenlik mekanizması en çok askeri alanda örgütlenmiştir. Soğuk Savaş bittikten sonra ise tehditler Varşova Paktı'ndan daha farklı kanallardan gelmeye başladığı için bu tehditlere karşı savunma mekanizmaları da doğal olarak değişmiş, güvenlik anlayışında farklılıklar başlamıştır. Özellikle SSCB ve ABD'nin arasında cereyan eden 'Soğuk Savaş' durumunun Avrupa açısından önemi, iki kutbun öncülüğünü yapan bu devletlerin aralarındaki sınırın kesin olarak çizildiği fiziksel bölgenin bu kıta olmasıdır. İlder Turan'ın belirtmiş olduğu gibi, “Soğuk Savaş'ın iki nükleer süper güç arasında geçtiği ve her iki taraf için de ihtilaf konusu coğrafi alanın Avrupa kıtası olduğu gerçeği”, kıtanın söz konusu dönemdeki önemine işaret etmektedir.⁴⁹

⁴⁹ İlder Turan, “Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'nın Güvenlik Anlayışı”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.11-18, s.11.

Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında yayınlanmış bir çalışmada ortaya atılmış ve sonrasında geliştirilmiş bir insan psikolojisi teorisi olan İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi'ne göre bireyler için fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra 'güvenlik ihtiyacı' gelmektedir. Bu, insan için 'güvenliğin ne denli önemli olduğunu ifade etmesi bakımından önemlidir. Devletlerin varoluşsal amaç ve çıkarlarının önceliğinden yola çıkan gerçekçi yaklaşım penceresinden bakıldığında da benzer durum 'Devlet' için de görülebilecektir, diğer bir deyişle devletin de varlığını sürdürebilmesi esas olacağından, 'güvenliğin' onun için de öncelikli önemi tartışmasızdır. Bu ihtiyaçtan doğan bir sebeptir ki, devletler zaman zaman işbirliği içine girmektedirler. Nitekim, Dedeoğlu'na göre, uluslararası sistemdeki aktörlerin bir tehdide karşı güvenliği sağlamak için iki çeşit tepki verdikleri söylenebilir. Bunlar, ya işbirliği kurmak, veyahut sistemdeki en güçlü aktörün denetimi altına girmek şeklinde özetlenebilir.⁵⁰ AGSP de işbirliği kurarak güvenliğin sağlanması çabalarına örnek teşkil etmektedir. Nitekim, Art'ın ifade etmiş olduğuna göre; Batı Avrupa, çok-terafli güvenlik kurumlarının zayıflaması halinde milliyetçilikte bir yükseliş, bunun sonucunda da savunma ve güvenlik konusunda milliyetçiliğe geri dönüş olmasından çekindiğinden en azından ulusal güvenliğini korumak için kendisini işbirliği yapmak zorunda hissetmiştir.⁵¹ AB, NATO, AGİT gibi böyle bir işbirliği tesis eden kurumların varlık sebebi olarak da en başta bu husus gösterilebilir.⁵²

Yukarıda belirtilen ana sebeplerden yola çıkılarak, 'Avrupa Güvenlik Mimarisi' üzerine kurulu olan bu çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturan bu bölümde, güvenlik olgusu, kapsamı, Soğuk Savaş sonrası değişen anlamı ve ortak güvenliğe yer verilecektir.

⁵⁰ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, İstanbul, Derin Yayınları, 2003, s.13

⁵¹ Robert J. Art, "Why Western Europe Needs the United States and NATO", **Political Science Quarterly**, Volume:CXI, No.1, 1996, ss. 1-39, s.28-29.

⁵² Ancak bu değişim, yeni güvenlik düzeninin amaçları ve değerleri hakkında fikir birliğine varmış olmayı gerektirir ki şu an gerçekleşmekten çok uzaktır. Nitekim bu yön aksayınca savunmada da etkin reformlar sağlanamamaktadır.

1.1. Güvenlik Olgusu, Kapsamı ve Soğuk Savaş Sonrası Değişen

Anlamı

Bu alt-bölümde, ‘Güvenlik’ olgusunun, tüm boyutlarıyla ele alınması zor olsa da, öncelikle teorik bakımdan anlam ve öneminin üzerinde durulması gerektiği, ardından, konu ile de yakından ilgili olacak şekilde, kavramın Soğuk Savaş sonrasındaki değişimi ele alınacaktır.

Genelde ‘Güvenlik’, özelde ise ‘Avrupa Güvenliği’ ile ilgili çalışmaları bulunan Prof.Dr. Haydar Çakmak'ın, “ülke güvenliği denince akla ülkelerin ‘toprak bütünlüğü’ ve ‘egemenliği’nin geldiğini ve bu iki kavramın tehdit altında olması veya zarar görmesinin, o ülkenin güvenliği olmayan bir ülke olduğunu gösterdiğini; bunun yanı sıra, özellikle de, ulusların güvenliğinin; uluslararası ilişkilerin, ittifakların ve sistemlerin oluşmasındaki en önemli etken” olduğunu ifade etmesi⁵³, bu çalışma için ‘güvenlik’ sorunsalının önemini kanıtlar niteliktedir. Belirtilmiş olduğu gibi, bu tez çalışmasında ele alınan sorunsal, ‘AB üyelerinin, mevcut güvenlik ittifakı yapılarından daha önemli ve öncelikli bir konuma sahip olması niyetiyle oluşturmaya teşebbüs ettikleri AGSP’nin kısa vadedeki başarı ihtimali’dir. O halde, AGSP’nin, bir yandan uluslararası güvenliğin, ittifakların oluşmasındaki etkenlerden birisi olduğunun bir örneğini teşkil ettiği, diğer yandan uluslararası ilişkiler tarihinin bir bakıma çatışma-uzlaşma ilişkisine dayandırılabilceği göz önünde bulundurulduğunda aslında uluslararası ilişkilerin kendisinin bile başlı başına güvenlik kavramıyla ilişkili olduğunun söylenebileceği düşünülürse,⁵⁴ güvenlik kavramına açıklık getiren bu tanım, çalışmanın sorunsalı ile güvenliğin ne kadar bağlantılı ve belirli noktaların izah edilmesinde yarar sağlayıcı olduğunu açığa çıkarmaktadır.

⁵³ Haydar Çakmak, **Avrupa Güvenliği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s.25

⁵⁴ Bkz: Terry Terriff vd., “International Relations and Security Studies”, **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.11-28, s.11.

Güvenlik kavramı ile ilgili olarak belirtilmesinde fayda görülen bir diğer husus, onun, 'objektif güvenlik' ve 'sübjektif güvenlik' olarak ikiye ayrılabilirliği. Güvenlik nasıl bireylerin her biri için ayrı anlamlar ifade edebilir ve bireyin kendini güvende hissetmesinin şartları değişiklik gösterebilir; devletlerin de güvenlik anlayış ve algılayışları birbirinden farklı olabilir.⁵⁵ Objektif tehdidin bulunduğu yerde herhangi bir tehdit algılaması bulunmaz veya hissedilmezken herhangi bir tehdidin olmadığı yerde de tehdit varmış algılamasına düşülebilir. Objektif güvenlik “tehlikenin olmaması durumunu”, sübjektif güvenlik ise şüphelenecek bir tehlikenin olmadığına inanmayı ifade etmektedir.⁵⁶ Ayrıca, güvenlik kavramı, tehditlerden korunmayı olduğu kadar o tehditlerle mücadele etmek durumunu da içerdiğinden, tehditleri engellemek de gücü gerektirdiğinden, herhangi bir “mutlak güvenlik” ten de söz etmek mümkün değildir. Birilerinin tam güvende olması, diğerlerinin mutlak güvensizlik içerisinde olması anlamına geldiğinden, güvenlik olgusu bir yandan da sübjektif bir olgudur ve ‘herkes için güvenlik’ söz konusu olamayacaktır.⁵⁷

İleride değinileceği gibi, güvenlik denilince en temel olarak birey güvenliği söz konusu olsa da, insanın toplum içinde yaşaması, güvenlik ihtiyacının daha geniş olarak ele alınmasını gerektirmektedir. O halde güvenliğin; önceki paragraflarda yapılan tanımından sonraki bir tanımı olarak, onu bu geniş anlamıyla ele alan “Güvenlik, insanların en temel yaşama hakkının, ülkelerinde, benimsediği kuralların ve değerlerin korunmasıdır”⁵⁸ şeklindeki ifade edilişine yer vermek son derece anlamlı olacaktır.

Bu tez çalışmasının konusu dahilinde ele alınması gereken bir diğer husus 'tehdit' olgusudur. Güvenlik kavramı nasıl ki insanlık tarihi kadar eski ise ve yaşamın

⁵⁵Bu durum, Avrupa devletleri için de düşünülebilir, hatta AGSP'nin sonuca ulaşmasının önündeki engeller arasında bu etken de sayılabileceği değerlendirilmektedir.

⁵⁶Çakmak, **A.g.e.**, s. 26.

⁵⁷Deniz Ülke Arıboğan, “İlk Ders Metni”, (Çevrimiçi): <http://www.harpak.tsk.mil.tr/duyurular/ACILIS/ILK%20DERS%2004%20EKIM%202004.doc>, Ekim 2005.

⁵⁸Halil Şimşek, “Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışında Dönüşüm”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, s. 27-43, s.27.

her alanında karşımıza çıkmaktaysa, güvenlikle çok yakından bağlantılı bir diğer kavram olan ‘tehdit’ de en az onun kadar eskidir ve onun da dönemler boyu değişmiş, yenilenerek varlığını sürdürmüş olması, güvenlik sorunsalının da yenilenmesine, onun da varlığını dönüştürerek devam ettirmesine sebep olmuştur. Zira tehdidin olmadığı bir ortamda ‘güvenlik’ kelimesinin de bir manasının olmayacağı açıktır. Şu halde, yukarıda da bahsedilmiş olduğu gibi tehdit(ler) değiştikçe güvenliğin anlamı da değişmektedir ki bu, söz konusu iki kavramın birbirine çok yakından bağlı kavramlar olduğunu göstermektedir.

Buraya kadar belirtilenlerden başka; güvenliğin; ”sahip olunan değerlere karşı zararın en düşük olduğu durum”; “tehlikenin olmadığı, tehlikenin olabilecek kadar az olduğu, tehlike şüphesinin olmadığı veya korkutmayacak kadar az olduğu durum”⁵⁹; veya siyasal uzlaşmazlık içerisine sürüklenen çatışmalardan doğabilecek düşmanca tavırlara karşı takip edilecek hareket türünün yanısıra her türlü taarruzi müdahaleye karşı, ülkenin toprak bütünlüğü ve hayati menfaatlerinin teminat altına alınması, böylelikle, tecavüzde bulunan devletin 'de facto' eyleminin uluslararası toplum önünde 'de jure' olmadığını ispatlamayı amaçlayan karmaşık faaliyetler bütünü⁶⁰ şeklinde de tanımları yapılmaktadır. Ayrıca; güvenlik olgusundan bahsedilebilmesi için; “varlığın korunması ve sürdürülmesi bakımlarından bir (ya da birkaç) içsel tehdidin, ve/veya dışsal bir (ya da birkaç) tehdidin, ve/veya bu türden algılamaların bulunmasının gerekli olduğunu”⁶¹ da belirtmek gerekir.

Bir başka tanıma göre; “...Güvenli devlet, hiçbir saldırı nesnesi olmayan ve milli hayatını tehlikeye maruz kalmadan tam bir rahatlık içinde yaşayan, serbest ve politik kurallar tarafından yönetilen veya milli hayatını yok edecek, sonlandıracak bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmayan devlettir.”⁶²

⁵⁹Can Buharalı, **Avrupa Güvenliğinde AB ve Türkiye**, İstanbul, ARI Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Uluslararası İlişkiler Çalışmaları, 2002, s.25-26.

⁶⁰Mesut Hakkı Caşın, **Çağdaş Dünyada Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma**, Ankara, Savunma Sanayii Müsteşarlığı, 1995, s.15.

⁶¹Daha detaylı bilgi için Bkz: Dedeoğlu, **A.g.e.**, s.10.

⁶²Çakmak, **A.g.e.**, s.26

Sönmezoğlu ise, devletlerin dış politika amaçları arasında ‘var olmaya ilişkin amaçlar’, ‘uzun dönemli/jeopolitik ve ideolojik amaçlar’ ve statükocu ve yayılmacı amaçlar ile birlikte bir diğer amaç olarak ‘güvenlik ve prestij yönelik amaçlar’ı sayarak güvenlik amacını dar anlamıyla, “var olma amacı ile çok yakından ilgili olup doğrudan anavatanın savunulmasına gerek bırakılmayacak önlemlerin alınması” şeklinde değerlendirmektedir.⁶³

Kısaca; devletlerin; askeri, ekonomik, politik vb. yönlerden güçsüz olmaları, tarihsel nedenlerle geçmişe dayalı sorunlar, toprak sorunları, terörizmin getirdiği riskler, politik, ideolojik, din ve devlet rejimlerinin getirdiği güvensizlikler, tehlikeli silahların varlığı, ülke içinde ayrılıkçı hareketlerin mevcudiyeti, ülkeye yönelik emperyalist amaçlı faaliyetler gibi tehdit kaynakları bulunmakta ve devletler bunlara karşı önlemler almaya çalışmaktadırlar. Her ne kadar AB’nin farklı hedefleri de olsa, AB’de bir ortak güvenlik mekanizmasının kurulması yönündeki çabalar da bahsedilen bu önlemlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, aktörlerin güvenlik algılamalarının dönemlere göre değişmesi, güvenliğin uluslararası sisteme ve onun koşullarına bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla uluslararası sistem ve ögeleri değiştikçe güvenlik algılayışları da değişmektedir. Bu da farklı dönemlerde birbirinden farklı güvenlik anlayış ve tanımlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, aynı uluslararası düzen ve zaman diliminde birbirinden farklı güvenlik algılamaları -ve dolayısıyla tanımları- bulunabildiğinin de bilinmesi gerekir. Böylelikle, farklı teori ve metodolojilerin ortaya çıkmış olduğu görülmektedir.

Güvenlik olgusunun farklı şekilde değerlendirildiği ölçütlerden biri olarak ‘zaman veya konjonktüre göre değişim’i ele almak gerekecektir. Zira takip eden alt-bölümde inceleyecek olan bu konunun, bu tez çalışmasının konusu itibarıyla son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

⁶³ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 4. bsk, İstanbul, Filiz Kitabevi, Ekim 2005, s. 271-289.

1.2. Güvenlik Olgusunun Soğuk Savaş Sonrasındaki Evrimi

Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere ve yukarıdaki farklı paradigmalardan da anlaşılacağı gibi, güvenlik olgusu, daima sabit bir tanımı olan ve hiç değişmeyen bir olgu değildir. Hatta, onun bu tez çalışması kapsamında ele alınmasının bir sebebi de zaten bu değişken niteliğidir. Zira Soğuk Savaş sırasında Avrupa’da olası bir çatışma alanı olarak Batı ve Doğu Almanya arasındaki sınır kabul edilirken, Sovyet askerlerinin SSCB ve Doğu Avrupa’dan çekilmesi ve tek kutuplu bir uluslararası sisteme doğru gidişat yaşanmaya başlanması gibi gelişmeler söz konusu olmuş, bundan sonra çıkabilecek çatışmalar askeri olmakla birlikte ekonomik, sosyal ve siyasi sorunları da içereceğinden Batı Avrupa’daki ortak savunma ve güvenlik politikalarının yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. O halde, Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa’nın güvenlik sorunu güncelliğini korumakta, fark, tartışma konusunun, güvenliğin hangi yöntemlerle çözüleceği noktasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Taslak Andlaşma’nın hazırlığına katkıda bulunan Savunma Çalışma Grubu’nun ifade etmiş olduğuna göre, AGSP, 1990’ların tehditlerine göre düzenlenmiş, fakat uluslararası olaylarla gelişmiştir. 11 Eylül’ün ardından ‘tehdit’ yalnızca devletler ve etnik gruplar arasındaki çatışma riski değil, birbirinden çok kalın çizgilerle ayrılmamış risklerden oluşan küresel güvensizlik haline gelmiştir.⁶⁴

O halde, bu kavram, zamana, konjonktüre, kültürel fark ve algılayışlara vb. göre değişebilmektedir. Buna göre toplumların, içinde bulundukları koşullara göre birbirinden farklı güvenlik algıları olabilmektedir. Örneğin, ‘gelişmekte olan’ ile ‘gelişmiş’ toplumlar olarak adlandırılan toplumlardaki güvenlik algılayışları değişiklik gösterebilmektedir. Nitekim Barry Buzan, bu değişimi göz önünde bulundurarak güvenliğin genel anlamda değil, ancak somut durumlar üzerinden tanımının yapılabileceğini belirtmiştir.⁶⁵

⁶⁴ The European Convention, “Final Report of Working Group VIII”, CONV 461/02, 16 December 2002, (Çevrimiçi): <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/cv00/00461en2.pdf>, 5 Kasım 2006

⁶⁵ Helga Haftendorn, “Security Puzzle: Theory Building and Discipline Building in International Security”, **International Studies Quarterly**, Volume:XXXV, No.1, Mart.1991, ss.3-17, s.4.

Örneğin, tarihin ilk dönemlerindeki güvenlik anlayışı, dönemin gelişmişlik düzeyiyle de bağlantılı olacak şekilde son derece geniş bir tabana oturmaktayken, günümüz güvenlik algılamasının bu anlamda daha sınırlı olduğu bilinmektedir. Hatta, daha yakın dönemlerdeki -mesela Soğuk Savaş dönemi veya 11 Eylül 2001 sonrası- güvenlik algıları arasında dahi farklılıklar bulunmuyor değildir.

Bunu güzel bir ifade ile dile getiren ABD Batı Kentucky Bölge Hakimi Charles R. Simpson'a göre, 'üniforma giymeyen ve nefret dolu bir düşman' olan terör ne zaman yeni bir yaklaşım ortaya çıkarsa güvenliğe ilişkin yeni bir boyut yaratılmak durumunda kalınmaktadır.⁶⁶ Bu tümce, güvenliğin koşul ve ortama, yeni ortaya çıkan bir duruma vb. göre değişebildiğinin bir göstergesidir. Bu değişimin şiddetine, etki alanına göre de zincirleme olarak başka hususlar da değişim göstermektedir.⁶⁷

Benzer şekilde, bu tez çalışmasında esas ele alınacak dönem olan Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliğin anlamının değişmesi de, bu bahsedilen 'tehdidin ve tehdiye bağlı olarak güvenlik algılamasının değişmesi'ne tipik bir örnek oluşturmaktadır. Daha açık bir ifadeyle; "Soğuk Savaş döneminin belirleyici özelliği büyük devletler arasındaki rekabetken, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası güvenlik yeni tehditler ve engellerle karşı karşıya kalmıştır."⁶⁸ Diğer bir deyişle; Avrupa'nın güvenliğine yönelik tehditler Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla ortadan kalkmamış, sadece şekil değiştirmiştir. Artık yeni tehdit 'istikrarsızlık'tır.⁶⁹

Güvenlik paradigmasının gelişimi ve 'ulusal güvenlikten uluslararası ve küresel güvenliğe doğru kayış, uluslararası sistemin yorumlanmasındaki entelektüel gelişimle de çok yakından ilgilidir.⁷⁰ Örneğin, Kopenhag Okulu, güvenlik

⁶⁶"Özgürlük, güvenliğe feda edilebilir mi?" (Çevrimiçi): <http://www.istanbul.edu.tr/iuha/index.php?tm=2&sahypa=habaroka&habarno=780>, Haziran 2007

⁶⁷Ayrıca b.a. Pınar Bilgin, Dünya Literatürü ve Uygulamasında Güvenlik Sektörü: 'Devlet-merkezli' Güvenlikten 'Yurttaş-merkezli' Güvenliğe Doğru mu?: Soğuk Savaş Sonrası'nda Dünya Güvenlik Kavramının Değişme Eğilimi, Ankara, DCAF & TESEV, 3 Şubat 2005, (Çevrimiçi): http://www.tesev.org.tr/etkinlik/conf_3feb_democ.php, Mart 2006

⁶⁸Rana İzci, "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, Der: Faruk Sönmezoglu, İstanbul, Der Yayınları, 1998, s.403-424, s.404-405

⁶⁹Buharalı, **A.g.e.**, s.11

⁷⁰Haftendorn, **A.g.e.**, s.4.

kavramının devlet güvenliğinden toplumsal güvenliğe doğru ilerlediğini savunur. Soğuk Savaş dönemindeki salt askeri ve nükleer silah rekabetine dayalı güvenlik anlayışından Soğuk Savaş sonrası güvenlik anlayışına geçiş bu paradigma değişimlerinde açıkça görülmektedir. Bu paradigmaların her birinde insan doğası ve devletlerin davranışlarına yönelik farklı varsayımlara dayanan çatışan yorumlar ve zorluklarla başatmede birbirinden farklı değerler, tehdit ve yetenekler mevcuttur. Bu süreci (ulusal güvenlikten uluslararası ve küresel güvenliğe doğru kayışı), iletişimdeki gelişmeler, savaşın teknolojik kusursuzluğu, endüstri ve ticaretteki süratli büyüme gibi etkenler hızlandırmıştır.⁷¹

Bunlardan yola çıkılarak belirtilebilecek önemli bir diğer husus vardır ki o da, güvenliğin katı güvenlik ve yumuşak güvenlik şeklinde kategorize edilebileceğidir. Geleneksel olarak bir devletin askeri savunmasına işaret eden ve güvenlik konularını askeri strateji ve taktikler ile askeri denge açısından ele alan, askeri seçenekleri gerektiren ve devletin askeri savunmasına yönelik olan hususlar katı güvenlik olarak tanımlanırken; çatışma önlenmesi gibi askeri olmayan, ekonomik, siyasi, sosyal istikrarın korunmasıyla da yakından ilgili olan güvenlik kavramı ise yumuşak güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Bu politikalar, günümüzde küreselleşme kavramıyla da içiçe geçmiş durumdadır.⁷² Bahsedilen bu ayrımın belirgin olarak görülebildiği dönem, Soğuk Savaş ile Soğuk Savaş sonrası dönemler olmaktadır. Daha açık belirtmek gerekirse, Soğuk Savaş dönemi daha ziyade katı güvenliğin geçerli olduğu, Soğuk Savaş dönemi ise yumuşak güvenliğin devreye girdiği bir dönem olmuştur.

Böylelikle, güvenliğin sadece askeri ve fiziksel boyutla sınırlı kalmayarak ekonomik, siyasal, sosyal bakımdan da ele alınmasına zemin hazırlayanın, diplomatik, sivil girişimlerle de beslenmesinin, Soğuk Savaş sonrasının getirdiği şartlar olduğunun vurgulanması gerektiği ortaya çıkmış olmaktadır. Günümüz dünyasında küreselleşme, bilgi devrimi, bölgesel çatışmaların yaşanma olasılığının

⁷¹Haftendorn, **A.g.e**, s.4.

⁷²Ali L. Karaosmanoğlu, “Globalization and Its Impact on Turkey’s Security”, **The Europeanization of Turkey’s Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss. 79-100, s.80-81

artması, uluslararası göç, devlet-dışı aktörlerin güç kazanması, silah ve silah teknolojilerinin yayılmasının kontrolünün azalması gibi yeni olgular hem ulusal, hem uluslararası güvenlik anlayışını karmaşıklıştırarak onların yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Kısaca, dar kapsamlı klasik güvenlik anlayışının⁷³, geçerliliğinin büyük oranda kaybettiği söylenebilmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında güvenlik anlayışını değiştiren en önemli gelişmenin, ulus-devletin tek başına başa çıkamayacağı sorunların ortaya çıkmasının olduğu söylenebilir. Bunların arasında, yeryüzündeki nüfusun aşırı derecede artması ve zengin-fakir toplumlar arasında demografik dengesizliklerin artması sayılabilir. Nüfusun en yüksek artışı gösterdiği yerlerin de fakir bölgeler olduğu düşünüldüğünde, sağlık, teknoloji, yeryüzü kaynakları gibi nimetlerin daha erişilebilir olduğu yerler ile diğerleri arasında uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır ve böyle bir düzende istikrarın sağlanması mümkün görünmemektedir.⁷⁴

Şu durumda; görüldüğü gibi Soğuk Savaş sonrasında uluslararası güvenliği tehdit eden faktörler artmış, böylece güvenlik tanımında düzen ve istikrar için yalnızca askeri önlemlerin yeterli olmadığı, güvenliğin çok daha geniş konuları kapsaması gerektiği görüşü hakim hale gelmiştir. Güvenlik kavramı; 1991'den sonra çatışmalara katılacak tarafların karmaşık bir çeşitlilik göstermeye başlaması, küreselleşme olgusunun getirdiği belirsizliğin etkisi, bütünleşme ve ayrışma hareketlerinin birarada görülmesi gibi etkenler dolayısıyla karmaşıklaşmıştır. Bu tarihten sonra ülkelerin güvenlik sorunları sadece 'birinci derece politika' (*high politics*) denilen askeri/stratejik boyutlarıyla değil, 'ikinci derece politika' (*low politics*) olarak bilinen ekonomik, ekolojik, sosyal, teknolojik vb. boyutlarıyla da ilişkili olarak ele alınmaya başlanmıştır.⁷⁵ Nitekim, Hafterdorn'un aktarımına göre, Richard Ullman, ulusal güvenliğin sadece -ve hatta başlıca- askeri olarak tanımlanmasının, gerçeğin son derece yanlış gösterilmesine sebep olacağını

⁷³ Güvenliğin Soğuk Savaş öncesi anlamına ilişkin olarak Bkz: Terry Terriff vd., "Traditional Views of Security in International Politics", **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.29-64.

⁷⁴ Mehmet Gönlübol, Hakan Birgün, "1990-1995 Dönemi", **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, ss.635-730, s.639

⁷⁵ Sönmezoglu, **Uluslararası Politika ve.....**, s.275-277

vurgulamaktadır.⁷⁶ Rana İzci'nin aktardığı üzere, benzer şekilde Michael T. Klair de, söz konusu dönemde dünyayı sarsan güçleri; 'ekonomik güçler, ulus devletin gücünün ve otoritesinin azalması, gücün küresel dağılımı/yayılması, nüfus artışı, karar alma sürecinde ve politikaların belirlenmesinde halkın artan rolü' olarak tanımlamakta, 'çatlak cam analogisi' (*fracturated glass analogy*) adını verdiği görüşüyle güvenliğin bölünmezliğini vurgulamaktadır.⁷⁷

Yine Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik sorunsalının ele alınışında değişim gösteren bir diğer husus, geleneksel anlayışta güvenliğin ulusal devlet düzeyinde ele alınıyor olsa da, yeni koşullar altında, uluslararası sistem düzeyinde ve uluslararası toplum baz alınarak ele alınmasının tartışmaya açılmış olmasıdır. Son üç paragrafta ifade edilenler, bu bölümün başında güvenlik sorunsalının çalışmanın kuramsal çerçevesi olarak ele alınmasının sebepleri arasında belirtilmiş olan 'günümüze dek yapılan güvenlik tanımlamalarının dönemlere göre değişiklik gerektirerek birbirinden farklılaşmaları sebebiyle kavramın günümüz koşullarına göre yeni bir değerlendirilmesinin yapılma ihtiyacının hissedilmiş olması' sebebini anlamlandırmaktadır.

Yukarıda değinilen tüm bu hususlardan, 'Güvenlik teorisi' oluşturma'nın güç olduğu görülmektedir. Nitekim, Haftendorn'un da belirtmiş olduğu gibi, bir yandan muğlaklık (acaba bir amaç mı, bir sorun alanı mı, olgu mu, disiplin mi yoksa araştırma alanı mıdır), diğer yandan olgunun birden fazla boyutunun olması (ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik, küresel güvenlik), onun ele alınışındaki önemli zorluklardır.⁷⁸ Örneğin Arnold Wolfers, 1960'ta ulusal güvenliği, 'hiçbir kesin anlama gelmeyebilecek olan muğlak bir sembol' olarak tanımlamıştır.⁷⁹ Şu halde, olgunun böyle bir niteliğinin de bulunuyor olduğunun da bilinmesi gerekmektedir.

Ancak tüm bu zorluklara karşın, açıklanan hususlardan belirli bir açılım sağlandığı düşünülmektedir. Diğer yandan, AB ile günümüz güvenlik anlayışının

⁷⁶Haftendorn, **A.g.e.**, s.3

⁷⁷İzci, **a.g.e.**, s.409-410

⁷⁸Haftendorn, **A.g.e.**, s.3

⁷⁹**A.e.**

kesiştiği bir başka noktaya temas etmek faydalı görülmektedir. Zira güvenlik olgusunun uluslararası ilişkilerde uluslararası sistemin bütünü ya da bütününe yakınının güvenliği, coğrafi ya da işlevsel alt-bölgesel sistemlerin, bölgeleri, devletin, toplumun, toplumsal alt-grupların ve bireylerin güvenliği olmak üzere birbirinden farklı birkaç düzlemde ifade bulacağı ileri sürülebilir.⁸⁰

Zira görülmektedir ki, yeni güvenlik tehditlerinin dinamiği ve gelişimi, uluslararası güvenlik sisteminin kurumsal altyapısını büyük oranda etkisizleştirmekte olduğundan geçtiğimiz yıllarda geleneksel olmayan güvenlik riskleri dünya çapında artmıştır ve sadece devletleri değil, sıradan vatandaşların dahi hayatlarını tehdit eder duruma gelmiştir. Bunun da etkisiyle, artık sadece devlet güvenliği değil, insan güvenliği de önemle göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.⁸¹ Nitekim Marcus Kaim'ın de belirttiği gibi, günümüzde, devlet-merkezli güvenlik anlayışından birey-odaklı anlayışa geçiş yaşanmaya başlanmıştır.⁸²

Gerçekten de, özellikle de son on yıldır, insan güvenliği, uluslararası ilişkileri tekrar tanımlayıcı prensiplerden biri haline gelmiştir. Son gelişmeler, devlet, uluslararası ve bölgesel organizasyonlar gibi dış politika aktörlerinin de uluslararası ilişkiler bağlamında güvenliğin anlamını tekrar düşünmelerine neden olmuştur. Güvenliğin artık salt 'devlet güvenliği' olmadığı, insan güvenliğinin de çok önemli olduğu anlaşılmaya başlanmıştır.⁸³ Dış İlişkiler ve Komşuluk Politikası Komiseri Benita Ferrero Waldner'ın da belirtmiş olduğu gibi; "insan güvenliği olmadan uzun dönem barış ve küresel güvenlik olamayacaktır."⁸⁴

şöyle ki, toplumsal güvenlik ile birey güvenliği kavramlarının ön plana çıkmasının, ulusal güvenliğin de anlamını değiştirdiği görülmektedir. Ulusal güvenlik, herşeyden önce, ülke topraklarının (sınırlarının), devletin egemenliğinin

⁸⁰ Dedeoğlu, A.g.e, s. 12.

⁸¹ Ognian Shentov, **Security Risks and Transformation- Euroatlantic and Regional Perspectives Conference**, (evrimii): <http://www.csd.bg/en/euro/fileSrc.php?id=1731>, Nisan 2007

⁸² Markus Kaim, "Building Knowledge, Insights and Networks for German-American Relations", (evrimii): http://www.aicgs.org/eventlist/view.aspx?ID=8&top_parent=156, Mayıs 2006

⁸³ John Kotsopoulos, "A human security agenda for the EU?", European Policy Center Issue Paper No.48, Haziran 2006, s.18.

⁸⁴ Benita Ferrero-Waldner, "Human rights, security and development in a globalised world", **Soroptimist International**, Viyana, Speech to Women Building Peace Conference, Temmuz 2005.

korunması anlamına gelirdi.⁸⁵ Günümüzde ise artık, sınırların ve devletin korunmasının yanında sivil toplumun, kuruluşları dahil olmakla birlikte ve tek tek bireylerin korunmalarını da kapsamaktadır. Hatta gerektiğinde bunların temel hak ve özgürlüklerinin devlete karşı korunmalarını da gerektirmektedir. Devleti denetlemek için uluslararası kuruluşlar ve uluslar-aşırı sivil toplum kuruluşları da devreye girebilmektedir.⁸⁶ Ancak, belirtilmesi gereken bir husus daha vardır ki, o da ulusal güvenlik açısından tehdit algılamalarının her devlet için farklılık gösterdiğidir. Örneğin bir devlet için güvenliğini tehdit ettiğini düşündüğü bir unsur, diğer bir devlet için tehdit kabul edilmeyebilmekte veya önem sırasında daha alt sıraları işgal edebilmektedir.⁸⁷ Tüm bunların AB için de geçerli olduğu söylenebilecektir.

İnsan güvenliği kavramı ele alınmaya devam edilecek olursa, 1994 BM Kalkınma Programı'ndan beri⁸⁸ çok yol katetmiş ve Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin, Solana'ya sunulan 'Avrupa İçin İnsan Güvenliği Doktrini'⁸⁹ başlıklı rapor ile AB siyaset arenasına da girmiş olduğu söylenebilir. Bu sebeple, AB, bu kavrama ve olası kullanımlarına 'Avrupa Güvenlik ve Küresel Yönetim Programı' çerçevesinde özel dikkat çekmek istemiştir.⁹⁰ 2003 Eylül'ünde Solana'nın girişimiyle AB insan güvenliği politikası oluşturma olasılıklarını ve bizzat Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni uygulamak üzere planlar yapacak bir Çalışma Grubu toplanmış, bu çalışma grubu Eylül 2004'te 'Avrupa İçin İnsan Güvenliği Doktrini'ni oluşturmuştur.⁹¹ Bu doktrinin üç bileşeni vardır. Bunlardan birincisi; insan haklarının önceliği, konuyla

⁸⁵ Bu döneme ilişkin bir değerlendirme için Bkz: Leo Albert Huard, “**The Status of National Internal Security During 1955**”, **The Georgetown Law Journal**, Volume XLIV, No: 2, Ocak 1955.

⁸⁶ Ali Karaosmanoğlu, “Uluslararası Toplumun Değişimi ve Türkiye'ye Etkileri”, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından Düzenlenmiş Konferans, 21 Şubat 2003, (Çevrimiçi): http://www.msb.gov.tr/prgs/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=52, Eylül 2006

⁸⁷ AGSP'nin oluşturulması için bir engel de bu noktada ortaya çıkmaktadır: Farklı AB üyesi devletlerin farklı algıları mevcut olabilmekteyken bu anlamda bir uzlaşma veya entegrasyon sağlanması zor görünmektedir.

⁸⁸ Bkz: Human Development Report, Oxford, Oxford University Press, 1994.

⁸⁹ Study Group on Europe's Security Capabilities, Barcelona, “A Human Security Doctrine For Europe”, The Barcelona Report, 15 Eylül 2004, (Çevrimiçi): http://www.centrodirittiumani.unipd.it/a_materiali/esami/ppsuenu/HSDoctrineEurope.pdf, Nisan 2006

⁹⁰ Antonio Missiroli, “Foreword”, **A human security agenda for the EU?**, John Kotsopoulos, European Policy Center Issue Paper No.48, Haziran 2006, ss.5, s.5.

⁹¹ Bu doktrinin bir yorumu için Bkz: Marlies Glasius, “A Human Security Doctrine for Europe”, (Çevrimiçi): <http://www.bond.org.uk/networker/2004/oct04/security.htm>, 7 Kasım 2006

ilişkili olarak aşağıdan yukarı bir tutum, konuya bölgesel olarak odaklanma, açık siyasi otorite, çok-taraflı bakış, yasal araçların kullanılması ve kuvvetin uygun kullanımı olmak üzere yedi prensip belirlenmesi; ikincisi, üçte biri sivil olmak üzere 15000 kişiden oluşan bir İnsan Güvenliği Müdahale Gücü oluşturulması ve son olarak operasyonların yönetilmesi için kararların alımına yasal çerçeve oluşturulmasıdır. Bu, şiddete vurgu yapması ve konuşlandırılabilir insan güvenliği kuvveti yaratmasıyla Avrupa Güvenlik Stratejisi'yle son derece uyumludur. Doktrin, askeri müdahaleleri; insan güvenliği gücünün, klasik askeri müdahale ile klasik barış koruma görevi arasında yer aldığını belirterek çeşitlerine ayırır. Doktrin'in temel amacı, insan haklarını, hukuk ve düzeni desteklemektir. Fakat, Doktrin'in büyük hedefleri ve hırsları, diğer yandan onun en büyük handikapını oluşturur. Zira bugün hedeflerin çoğu gerçekleşmemiştir. Bunun iki esas sebebi vardır. Bunların birincisi, belgenin AB Anayasal Andlaşması'nın yürürlüğe girerek Birlik'in insan güvenliği doktrinini uygulayacak yapısal dönüşümleri sağlayacağını varsayması, diğeri ise AB dış politikasının siyasi ve yapısal sorunlarını gözönünde bulundurmamış olmasıdır. Bu, özellikle de üye devletlerden tam destek gereken kuvvet oluşturulması ile ilgilidir. Fakat yine de çalışma grubu ve doktrin'in tamamen ortadan kalktığını söylenemeyecektir.⁹²

2005 Ekim tarihli BM panelinde de AB'nin insan güvenliği konusunun, içiçe geçmiş sebeplerden kaynaklanması sebebiyle, ona, entegre olmuş çok-yönlü bir biçimde karşılık verilmesi gerektiği söylenmiştir. Nitekim, AB'nin en büyük başarılarından birisinin, 50 yıldan daha uzun bir süredir vatandaşları için insan güvenliğini sağlaması olduğu hususunda görüş birliğinin mevcut olması olduğu düşünülmektedir. Zaten AB, şimdiden de facto olarak insan güvenliğinin birçok ilkesini kabul etmiş durumdadır. AGS de, AB insan güvenliği gündemini belirlemekte eksik kalmış olsa da güvenliğin, kalkınmanın önkoşulu olduğunu ifade etmektedir.⁹³

⁹² Kotsopoulos, A.g.e.

⁹³ Kotsopoulos, A.g.e.

AB'nin, insan güvenliği boyutunun olmasının çeşitli sebepleri vardır. Ahlaki yönden, Birlik'in insanlığın değerlerine önem vermesi sayılabilirken; yasal yönden BM Andlaşması'nın 55 ve 56. maddelerinin insan haklarının evrensel saygı duyulması gereken değerler olduğunu vurgulaması ve AB Anayasal Andlaşması'nın da BM Andlaşması'nın ilkelerine uyulacağı konusunda Birlik'i bağlaması; güvenliğin evrensel bir bütün olduğuna dair inanç, AB'nin yumuşak gücünün, Birlik'in bir 'barış modeli' olarak prestij ve uluslararası etkililiğini ve sivil toplum ve sivil toplum örgütleriyle diplomatik ilişkilerini artırmasında yarar sağlayacaktır.⁹⁴

Sonuç olarak denebilecektir ki, uluslararası ilişkiler bazında ele alındığında; kavramın; “uluslararası sistemin bütününe veya bütününe yakınının güvenliği, coğrafi ya da işlevsel alt-sistemlerin, bölgelerin güvenliği, devletin güvenliği, toplumun güvenliği, toplumsal alt-grupların güvenliği ve bireylerin güvenliği”⁹⁵ düzlemlerinde bulunduğu ileri sürülebilir. Ancak yakın dönemler açısından bakılacak olursa, dünya savaşları sonrasında ulus-devlet boyutu ve küresel boyut olmak üzere esasen iki düzlemde gerçekleşen bir güvenlik anlayışından bahsedilebilmektedir. Güvenliğin ulus-devlet boyutu ile kastedilen; İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış olan devletler ve bu devletlerin hem iç sistemlerini hem uluslararası sistemdeki varlıklarını korumak için örgütlü (NATO, Avrupa Konseyi, Varşova Paktı gibi) veya örgütsüz (Blokler, Bağlantısızlar gibi) şekilde biraraya gelmeleridir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, yakın dönemlerde tehditler de değişerek rakip siyasal sistem ve rejimler, nükleer silah bulunduran komşu devletler gibi yeni şekiller almıştır. Hatta, tehdit anlayışının bu şekilde değişmesi, “askeri tehditlerin yanısıra ekonomik, siyasal, ekolojik ve sosyal tehditleri de kapsadığı için, bir anlamda geleneksel ulusal ve uluslararası güvenlik anlayışı ve güvenlik ve yaklaşımlarını da en başından etkilemiştir.”⁹⁶ Güvenliğin diğer boyutu olan küresel boyut ise tehdidin ve güvenliğin anlamının genişleyerek bu kavramların (güvenlik ve tehdit

⁹⁴AB'nin güvenlik kültürünün gelişimine ilişkin olarak Bkz: Pınar Bilgin, “Clash of Cultures? Differences Between Turkey and the European Union on Security”, **The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss.25-52

⁹⁵ Dedeoğlu, **A.g.e.**, s.12

⁹⁶ İzci, **a.g.e.** s.421

kavramlarının) silahlanma (uzay da dahil olmak üzere), nükleer zarar veya kazalar, çevre kirliliği, az gelişmişlik, uluslararası borç krizi, ulus-aşırı faaliyetler (terör, mafya, organize suçlar, biyolojik madde kaçakçılığı, AIDS, göç gibi) gibi yeni faaliyetler sonucu yeni anlamlar taşır hale gelmiş olmalarını ifade etmektedir. Örneğin, önceden, bir devletin bir hareketinin sadece komşu devletlerin güvenlik algılamasına göre tehdit olarak nitelendirilmesi söz konusuysa aynı faaliyeti bugün komşu olmayan toplumlar dahi tehdit olarak algılayabilmektedirler. Dolayısıyla, bir devletin veya toplumun terörizme destek vermesi, çevre kirliliğini artırması, silahlanması gibi durumlar, küresel ölçekte tüm toplumları ve devletleri etkileyebilmektedir. Ancak, şunu da belirtmek gerekmektedir ki, tüm ‘tehdit’ olarak nitelendirilen bu hususlar, aslında çatışmayı ve güvensizliği tetikleyerek güvenlik çalışmalarının bir konusu olduğu ölçüde tehdit olarak nitelendirilmektedirler.⁹⁷ İşte, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren güvenlik anlayış ve uygulamalarında bu gibi önemli değişikliklerin ortaya çıkmasındaki bir sebebin, tüm dünyaya yayılarak dünyanın etkileyen dünya savaşları olduğu söylenebilir. Dünya kaynaklarının az sayıda aktör tarafından paylaşılması mücadelesi, hiçbir aktörün tek başına sistemin bütününe hakim olamayacağını anlaşılmaması gibi faktörler, hiçbir toplum ve devletin mutlak güvenlik ortamında bulunamayacağını göstererek devletlerin işbirliğine gitme gereği duymalarına sebep olmuş, ittifaklar sisteminin güvenlik açısından daha yararlı bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur.⁹⁸ Nitekim, Ali Karaosmanoğlu'nun da değinmiş olduğu gibi, belirtilen yeni risk ve tehlikeler büyük ölçüde uluslararası hatta uluslar-üstü bir niteliğe sahip oldukları için, uluslararası önlemlere ihtiyaç göstermektedirler. Diğer bir deyişle, geleneksel ulusal güvenliğin sınırlarının ötesinde stratejiler geliştirmek gerekirken, bu sebeple de, tek bir devletin güvenliği değil, daha bütüncül bir güvenlik anlayışı söz konusu olmaktadır. İşte bu sebeplerden dolayı, bu çalışmanın özünü teşkil eden çok taraflılık, karşılıklı bağımlılık ve işbirliğine dayanan teşkilatlanmalar ön plana çıkmakta ve uluslararası ya da bölgesel “güvenlik işbirliği kuruluşları” önem kazanmaktadır. Tabii bu durum sadece devlet katındaki işbirliğini değil aynı zamanda çeşitli milletlere mensup sivil toplum

⁹⁷ Adrian Hyde-Price, “‘Beware of Jabberwock!’: Security Studies in the Twenty-First Century”, **Europe’s New Security Challenges**, Ed: Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.27-55, s.28

⁹⁸ Daha detaylı bilgi için Bkz: Dedeoğlu, **A.g.e.**, s.26-27

kuruluşları arasındaki işbirliğine de yansımaktadır. 'Yeşiller' ve insan hakları kuruluşları arasındaki işbirliği buna örnek verilebilir. Sayılan tüm bu örneklerle benzer işbirliği süreci zamanla bir takım ortak temel normların ve değerlerin gelişmesi ve yerleşmesine yol açabilir. Bosna ve Kosova olayları ile başlayan uluslararası işbirliği buna örnek verilebilir. Şu halde, AB'de AGSP ile sağlanmak istenenin bir boyutunun da bu olduğu söylenebilir.⁹⁹

Ulus-devletin aksine, AB güvenlik politikaları, idari yapıda yasama, yürütme ve yargı arasında kesin ve net ayrıma sahip değildir ve hem konfederal hem ulus-üstü özelliklere sahip olmasıyla farklılık göstermektedir. Hatta, kesinleşmiş coğrafi sınırlara da sahip değildir ve tüm üyeler tüm politika alanlarında senkronizasyon konusunda anlaşmış değillerdir.¹⁰⁰ Bu tez çalışmasında, bundan yola çıkarak AB'nin güvenlik politikalarının bu özellikleri de göz önünde bulundurularak ele alındığında, karşılıklı savunma garantisi olmayan bu politikanın, sahip olduğu ortak güvenlik anlayışıyla NATO'nun yerini alıp alamayacağı tartışılmaktadır.

⁹⁹Karaosmanoğlu, "Uluslararası Toplumun Değişimi ve...."

¹⁰⁰Giovanna Bono, "Challenges of Democratic Oversight of EU Security Policies", **European Security**, Volume: XV, Issue 4 December 2006 ,ss 431-449, s. 432-436

1.3.Ortak Güvenlik

Yaşanan kötü İkinci Dünya Savaşı deneyiminden sonra bir kez daha böylesi bir savaşın çıkmaması için, devletlerin güvenlik ve savunmaya özel önem vermeleri kaçınılmaz hale gelmiş, barışın sağlanarak bundan sonra çıkması muhtemel bir savaşın nasıl önleneceği ile ilgili tartışmalarda öne çıkan konular ise silahsızlanma politikası ve ortak savunma politikası olmuştur. Güvenliğin sağlanmasında kullanılan bu politikalar Avrupa güvenlik mimarisinin en önemli parçaları olan muhtelif örgütler için merkezi bir rol oynamıştır.

Başlarda, silahlanmanın engellenmesi, yani silahsızlanma yolu çözüm olarak düşünülmüş, ancak daha sonra bazı gözlemciler tarafından barışın sağlanması için silahsızlanma sorununun çözümünün bizzat silahsızlanmanın içinde olmadığı fark edilmiş, esas çözüm yolu güvenliğin sağlanmasında bulunmuştur.¹⁰¹ Buzan'ın da benzer şekilde ifade etmiş olduğu gibi, hiçbir devletin, başkalarının güvenliğini artırmadıkça kendi güvenliğini sağlayamayacağı görüşü benimsenmiştir.¹⁰² Bu ise, devletleri ortak güvenlik oluşturma yoluna sevk etmiştir. İşte NATO ve BAB¹⁰³ da bu amaçla kurulmuş, muhtelif maddelerinde de bunu açıkça ifade etmiş örgütlerdir.¹⁰⁴ Bu bilgiler ışığında, söz konusu gelişmelerin incelenmesi gerekmektedir.

¹⁰¹Çünkü, bu gözlemcilere göre, silahlanma birtakım psikolojik öğelerin sonucudur ve bu öğeler yerinde kaldıkça silahlanmanın engellenmesi, dolayısıyla barışın sağlanması mümkün olmamaktadır. Silahlanmaya neden olduğu kabul edilen unsur, genellikle saldırıya uğrama korkusu, diğer bir deyişle güvensizlik duygusudur. Bu yüzden, devletlerin, saldırıya uğrama korkularının bertaraf edileceği ve böylece onlara güvenlik duygusunun sağlanacağı bir ortamın oluşmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur, çünkü bu durum silahlanma için duyulan gereksinimi ortadan kaldıracak, devletlerin silahlanmada aradıkları güvenlik de böylece sağlanmış olacaktır. Hans J. Morgenthau, **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi**, Çev: Baskın Oran, Ünsal Oskay, 2 c., 21 bs., 4. bsk., C:II, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970 s.526

¹⁰² Barry Buzan vd., **The European Security Order Recast**, London, Pinter Publishers, 1991, s. 12.

¹⁰³BAB ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için Bkz: NATO Handbook, The Wider Institutional Framework for Security: The Western European Union (WEU) (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1504.htm>, Ocak 2006

¹⁰⁴Kuzey Atlantik Andlaşması Madde 5'e göre: Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. Maddesi'nde tanına bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliğini sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda

Zaman zaman 'ortaklaşa güvenlik', 'kolektif güvenlik', 'uluslararası güvenlik', 'kapsamlı güvenlik' gibi farklı ifadelerle de adlandırılabilen ortak güvenlik, günümüzde güvenliğin anlamına ilişkin ve 'güvenlik'le bağlantılı olarak akla gelen önemli kavramlardan biri olup bölgesel ve küresel olarak güvenliğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Kolektif güvenlik, devletin coğrafyası, askerlik anlayışı, beceri ve kapasitesi, milletin ruhsal yapısı, cesareti ve dini anlayışı gibi 'doğal faktörler'in yanında devletlerin güvenliğini sağlayan ikinci unsur olan 'hukuki faktörler' ile de ilgilidir. Ortak güvenlik sayesinde ülkelerin bir saldırıya karşı tabir yerinde ise 'sigortalanmış' olduklarını, güçlü bir koalisyon içinde bulundukları için saldırıya maruz kalma risklerinin yok denecek kadar az olmakla birlikte saldırı olduğunda ise ittifak içindeki diğer devletlerden yardım ve destek alma garantilerinin varlığından bahsedilebilir. Ortak güvenliği sağlamanın; ortak bir örgüt kurmak, güvensizliği sağlayan nedenleri ortadan kaldırmak ve kolektif garanti olmak üzere üç koşulu vardır.¹⁰⁵ Çalışma ile ilişkili olan NATO ve BAB da bu amaçla kurulmuş olan örgütlerdir.

Devletlerin, güvenliklerini tek başlarına sağlayabildikleri gibi diğer devletlerle de ortak olarak bir güvenlik sistemi oluşturması gayet doğaldır. Ayrıca, böyle bir sistem oluşturulmasının sebebi, devletlerin mutlaka güvenlik garantisine ihtiyaç duymaları değildir, zira devletler, oluşturulan güvenlik sisteminin dışında kalmamak için de bu güvenlik sistemine dahil olabilirler. Şu durumda denilebilir ki devletler, güçlü olsalar da, oluşan güvenlik sistemlerinin dışında kalmaları onlar için tehlikeli olabileceği gibi bu durum bir güvenlik krizine de yol açabilir.¹⁰⁶ Bunun sebebinin, uluslararası alandaki güvenliğin, devletlerin güvenliğinden bağımsız olarak düşünülememesidir. Nitekim, ortak güvenlik anlayışı; hiçbir devletin kendi güvenliğini, başka bir devletin güvenliğini artırmadan sağlayamayacağı ve artıramayacağı ilkesine dayanmaktadır. Yani bir devlet diğer devletleri kendi güvenliğine karşı tehdit olarak gördüğü müddetçe kendisi de güvenlikle

anlaşmışlardır. Böylesi bir saldırı ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman bu önlemlere son verilecektir.

¹⁰⁵Çakmak, A.g.e., s.26-27

¹⁰⁶A.e. s.27

olmayacaktır.¹⁰⁷ Bunun yanında, günümüzün küreselleşmiş sisteminde artık hemen hemen hiçbir devletin güvenlik sorunlarının üstesinden tek başına gelemeyeceği açıktır.

Ancak Morgenthau'nun belirttiğine göre, ortaklaşa güvenliğin ideal şekli ile gerçekleşen şekli aynı olmamaktadır. İdeal bakımdan ortak güvenlik soyut olarak tüm saldırılara karşı yönelmiştir, ancak dış politika belirli bir somut saldırıya karşı işleyebilmektedir. Ortak politika 'Saldırıyı kim yaptı?' diye sorabilmekte, dış politika ise 'Bu belirli saldırıya karşı koymakta ne gibi bir çıkarım var ve ona hangi güçle karşı koyabilirim?' demektedir. Diğer bir deyişle, tartışılabilecek gözükmeyle birlikte, Morgenthau'ya göre ortak güvenlik, ulusal politika ve bencilliklerden vazgeçmeyi gerektirmekte, ancak bu gerçekleşmediği için çağdaş dünyada işleyememektedir. Morgenthau; ayrıca, bir barış ortamı oluşturulmadığı takdirde bir savaş dünyası oluşacağını, ortak güvenliğin varsayımları altında herhangi bir yerdeki savaşın potansiyel olarak bir dünya savaşı olduğunu, böylece savaşı olanaksız kılmaya yönelik bir aracın savaşı evrensel kılacak bir sonuç doğurabileceğini belirtmektedir.¹⁰⁸ Kissinger'ın; "Ortak güvenlik kavramı, barışı bozma olasılığı olan şartlara uygulanamayacak kadar genel niteliktedir"¹⁰⁹ ifadesi bu anlamda önem kazanmaktadır. Yine Morgenthau'ya göre, ortak güvenlik, merkezileşmemiş olan uluslararası hukuk uygulamasının aksaklıklarına çözüm bulmak amacıyla öngörülen en geniş uygulamadır. Geleneksel uluslararası hukuk, kuralların uygulanmasını devlete bırakırken; ortak güvenlik, uluslararası hukuk kurallarının, uluslar topluluğunun tüm üyeleri tarafından korunmasını öngörür. Böylece; kuralları ihlal edecek olan devlet, tüm devletlerin ortak cephesine maruz kalacağını göz önünde bulunduracaktır. Ortak güvenlik fikrinin uygulanması amacıyla MC Misakı'nın 16. maddesi ile BM Andlaşması'nın 'Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırma Fiili Halinde Yapılacak Hareket' başlıklı VII. Bölümü oluşturulmuş, ancak günümüze kadar ikisi de ideal durumu gerçekleştirebilecek güce erişememişlerdir. BM Andlaşması'nın ortak güvenlik sisteminin temelini oluşturan 2/3, 2/4, 24, 25, 39, 41,

¹⁰⁷ İzci, **a.g.e.**, s.405

¹⁰⁸ Morgenthau, **A.g.e.**, s. 526-533.

¹⁰⁹ Henry Kissinger, **Diplomasi**, Çev: İbrahim H. Kurt, 4 b.s., İstanbul, Kültür Yayınları, Ekim 2004, s.240.

42 ve 51. maddelerinin tam olarak uygulanarak gerçek bir ortak güvenlik sistemi kurduğu söylenemediği gibi¹¹⁰, MC Misakı'nın, uluslararası anlaşmazlıkların barışçı çözümü için konulmuş koşulları belirleyen 12, 13 ve 15'inci maddelerinin çiğnenmesi üzerine savaşa başvurma durumunu içeren 16. maddesi dışındaki tüm diğer ihlalleri için de herhangi bir ortak güvenlik sistemi söz konusu değildir.¹¹¹

Ortak güvenlik sisteminde mevcut olan bu zayıflıklara sebep olan uluslararası hukukun merkezileşememiş niteliği, uluslararası hukukun özünde vardır, bu durumun kaçınılmazlığının da temelinde, egemenlik ilkesini aramak gerekir.¹¹² Benzer şekilde, AB'nin güvenlik ve savunma politikasında -başka birtakım konularda da olduğu gibi- halen hükümetlerarası karar alma mekanizmasının¹¹³ hakim olmasının ağırlıklı bir sebebi de 'egemenlik' konusudur.¹¹⁴ Bu konu 'AGSP'nin Önündeki Zorluklar ve Avrupa Askeri Otonomisinin Sınırları' bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacağından burada ayrıntılarına yer verilmeyecektir.

Soğuk Savaş sonrası yaşanan değişim, özellikle de 11 Eylül 2001 tarihinden sonra yeni bir küresel güvenlik sisteminin oluşmaya başlamasıyla gözlenebilmektedir. Rotfeld, bu yeni yapının oluşumunda dört dayanak noktasının bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlardan birincisi, 'şebeke ağı çağı'nın (*network age*), özellikle de bilgi teknolojilerinin gelişiminin, küreselleşme sürecinin bir parçası olduğudur. İkincisi, artan sayıda devletlerin, ülkelerindeki gelişmeleri kontrol etmekte çok yetersiz kaldıkları ve böylece de terör ağlarının, uluslararası suçların üssü haline geldikleridir. Üçüncüsü, iç ve dış güvenlik arasındaki mesafenin belirsiz hale geliyor olduğu, sonuncusu ise devlet güvenliğinin askeri olmayan boyutlarının

¹¹⁰Bu hükümler ile ilgili değerlendirmeler için bkz. Sevin Toluner, **Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları**, bs.2, İstanbul, Beta Yayınevi, Eylül 2004, s.139-143.

¹¹¹Morgenthau, **A.g.e.**, s. 526-533.

¹¹²**A.e.**, s.395-402.

¹¹³Hükümetlerarası yöntem, AB'nin hükümetlerarası işbirliğine dayanan ikinci ve üçüncü sütunlarının kurumsal işleyiş usulüne dayanır. Bu yöntemde Komisyon'un inisiyatif hakkı üye devletlerle paylaşılmaktadır ve bazı özel alanlarla sınırlıdır; Konsey'de oybirliğine dayalı oylama sistemi benimsenir, Avrupa Parlamentosu yalnızca danışmanlık rolü üstlenir ve Adalet Divanı'nın rolü sınırlıdır.

¹¹⁴Egemenlik konusunun AB bakımından önemi ve anlamı için Bkz: Janne Haaland Matlary, "Towards A New Type of Sovereignty In Europe", (Çevrimiçi): <http://www.arena.uio.no/events/papers/Matlary1.pdf>, Şubat 2006

giderek artan önemidir.¹¹⁵ Nitekim, bu tez çalışmasının esas argümanı olan AB'nin NATO'ya rakip bir askeri kuvvet oluşturamayacağı argümanının da dayanak noktaları arasında, AGSP'nin bu paragrafta belirtilen sebeplerden de kaynaklı bir şekilde sivil boyutunun önem kazanması ve bunun NATO'dan ayrı bir işlev sunmakta olduğu da vardır.

Yine bir başka kaynağa göre, özellikle de 11 Eylül 2001'den sonra, güvenlik politikaları, geleneksel askeri savunma merkezli olarak ve öncelikle dış faaliyetler üzerine kurulamayacaktır. Bu sebeple AB için güvenlik stratejisi, ani değişimlerin yön verdiği bir ortam için belirlenecektir. Dolayısıyla, vurgusunu terörizm, kitle imha silahları, başarısız devletler bağlantısı gibi hususlara yönelten stratejinin, günün güvenlik algılayışı ve anlayışının bir ürünü ve yansıması olduğu görülmektedir.¹¹⁶ Bu noktada, bu çalışmanın sorusu ile bağlantılı olacak şekilde şu söylenebilir ki, AGS'nin tanımladığı ve ileride daha ayrıntılı yer verilecek olan güvenlik tehditleri, dış güvenlik değil, daha ziyade iç güvenlik meseleleri, dolayısıyla Adalet ve İçişleri Politikası kapsamındadır. Bu da, yine, AB'nin NATO'ya alternatif olabilecek anlamda bir fonksiyona sahip olamayacağı tezini güçlendirici bir etki yaratmaktadır.

Takip eden bölümlerde, AGSP'nin içeriğinin bu hususlar çerçevesinde ve bu kavramın kapsamı ve özellikle de Soğuk Savaş sonrasında değişim gösteren anlamı göz önünde bulundurularak değerlendirilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

¹¹⁵Adam Daniel Rotfeld, "Global security after 11 September 2001", **SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2002

¹¹⁶ Jess Pilegaard, "The European Security and Defence Policy and the development of a Security strategy for Europe", **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, ss.11-37, s.16

2. BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI AVRUPA GÜVENLİK ve SAVUNMASI

Bu bölümde öncelikle AB ve NATO'nun temellerinin atıldığı dönem olması ve bu kuruluşların Soğuk Savaş sonrası dönemdeki tutum ve davranışlarının değişiminin anlaşılmasında bu dönemin de genel hatlarıyla bilinmesinin gerekliliğinin düşünülmesi sebebiyle, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupası'ndan bahsedilerek kısaca tarihsel giriş yapılacaktır, ardından, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Düzenlemelerinde Yaşanan Değişim, 1991 Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve NATO Stratejik Konsepti, AGSK'nin Oluşumu ve AB'nin Ortak Bir Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları ele alınacaktır. Ayrıca, ele alınacak bu dönemin çeşitli zaman aralıkları AET, AT ve AB resmi adlarının geçerli olduğu dönemleri kapsamaktadır, bu sebeple bir ayırım yapılmaksızın her dönem için AB veya 'Birlik' terimi kullanılacaktır.

ABD ve SSCB önderliğindeki bloklar arasında rekabet¹¹⁷ ve iki kutupluluk üzerine kurulu, dehşet dengesi, karşılıklı kesin mahvolma şeklinde de

¹¹⁷ Halil Şimşek'e göre bu dönemde kutuplararası ilişkilere bakıldığında ise SSCB'nin konvansiyel gücüne karşı NATO'nun Avrupa'da denge arayışına girişinin bir ifadesi de olan 1949-1962 arası gerginlik, 1962-1968 arası 'yumuşama' ve 1968-1990 arası 'uzlaşma' dönemleri gözlenmektedir. Gerginlik dönemi, NATO'nun kuruluş yıllarındaki 'topyekün nükleer karşılık stratejisi'nin geçerli olduğu dönemi kapsamaktadır. Ancak, bir süre sonra iki taraf arasında nükleer denge sağlanmış ve bu stratejide değişiklikler yapılmıştır. 1962-1968 arasındaki yumuşama dönemi ise ABD-SSCB arasında çıkan Küba Krizi sırasında dünyanın nükleer savaşın eşiğine gelmesinin ardından başlamıştır. Bu dönemde NATO, 'esnek mukabele stratejisi'ni kabul etmiştir. Bu stratejinin anlamı, NATO'nun konvansiyonel silahlarla başlayan bir çatışmada dahi herhangi bir zamanda nükleer silah kullanabileceğidir. Yumuşama dönemi, koşullar değiştiğinde değişmiş, bunda 'Harmel Doktrini' (Rapor için Bkz: The Future Tasks of the Alliance ("The Harmel Report"), Brüksel, 13-14 Aralık 1967, (Çevrimiçi):<http://www.nato.int/docu/basic/b671213a.htm>) olarak adlandırılan ilkelerin büyük etkisi olmuştur. Bu doktrine göre NATO'da karşı blok ile ilişkilerde karşılıklı anlayış, güven geliştirme, diyalog yolu ile bağlar kurulmalıdır. Böylelikle 1968-1990 arası uzlaşma dönemine geçilmiş, 1973 yılında Helsinki'de işbirliği amacıyla bir araya gelinmiş ve AGİK olarak devam eden konferanslar süreci, 1975 yılında Avrupa Nihai Senedi ile kurumsallaşarak AGİK adı altında bir güvenlik örgütü olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ayrıca Nükleer Silahların Sınırlandırılması Müzakereleri (SALT), Stratejik Silahlarda İndirim Müzakereleri (START), Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF), Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimi (MBFR) gibi gelişmeler de yaşanmıştır. Halil Şimşek, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Güvenlik Ortamı, NATO'nun Kuruluşu ve Soğuk Savaş Döneminde NATO'nun Misyonu", (Çevrimiçi): <http://www.hsimsek.com/haberindevami2.asp?id=%20152>, Mayıs 2007

adlandırılabilen İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, ilk kez 1947 yılında Amerikalı Bernard Baruch tarafından ‘Soğuk Savaş’ olarak nitelendirilmiştir.¹¹⁸ İkinci Dünya Savaşı’nın ardından doğu ve batı (kapitalist-komünist) olarak bölünmüş Avrupa, çökmüş bir fiziki altyapı ve ekonomik yapısıyla, siyaseten ve sosyal açıdan dağılmış, başatlığını tamamen yitirerek kaderine dış güçler tarafından (ABD ve SSCB) yön verilebilen hale gelmiş ve büyük bir gücün desteği olmaksızın kendi ekonomik sorunlarını çözemeyecek halde savaşı takip eden birkaç yıl içinde bu iki gücün kontrolü altına girmek durumunda kalmıştı.¹¹⁹

Avrupa’da bu dönemin gelişmeleri genel olarak siyasal, askeri ve ekonomik olmak üzere üç açıdan değerlendirilebilmektedir. Siyasal açıdan, BM’nin kurulması; askeri açıdan iki kutuplu sistem altında savaştan güçlü devletler olarak çıkan ABD ve SSCB’nin etrafında bir kümelenme gerçekleşmesi; ekonomik açıdan ise diğer kutba oranla daha güçlü olan ABD etrafındaki kutup içerisinde Bretton Woods Sistemi’nin¹²⁰ kurulması sayılabilir.¹²¹

Bir önceki bölümde bahsedilmiş olan, bu dönemin güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş sonrası dönemden farklıdır. İlder Turan, Avrupa’da bu farklı farklı güvenlik anlayışlarının sebeplerinin beş grupta toplanabileceğini ifade etmektedir: Bunlar, komünizmin yayılmasından duyulan endişe, Avrupa silah teknolojilerinin gelişmesi, ABD ile ilişkilerdeki farklı görüşler, ekonomik gelişme paralelinde savunma harcamaları konusundaki düşünce ayrılıkları ve gelişen Avrupa stratejik nükleer gücünün caydırıcı rolünün etkileri olarak ifade edilebilir.¹²²

¹¹⁸ Faruk Sönmezoglu vd., **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, 4.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2005, s.591

¹¹⁹ Avrupa’nın içine düştüğü bu durum, faşizm tehlikesi nedeniyle kendi aralarındaki rekabeti ertelemiş olan iki ideolojinin ve onların temsilcilerinin, yani ABD ve SSCB’nin kendi ekonomik, siyasal, askeri ve ideolojik altyapılarını oluşturarak bir güç mücadelesine girmelerine neden olmuş, uluslararası sistemde iki kutuplu bir yapının doğarak ‘Soğuk Savaş’ın başlamasına yol açmıştır. Bu iki ideoloji çevresinde ‘Kapitalist Avrupa’ ve ‘Komünist Avrupa’ olmak üzere ikiye bölünmüş olarak 1990’lara kadar gelmiştir.

¹²⁰ Bretton Woods Sistemi ile ilgili daha detaylı bilgi için Bkz: Dominick Salvatore, **“International Economics”**, ‘y.y.’, John Wiley & Sons Inc, 2004, s. 742-747

¹²¹ Baskın Oran, “1945-1960: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1, Uluslararası Ortam ve Dinamikler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, 2c., 1 bsk., C:İ, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, ss.479-499, s.480-481

¹²² Farklı güvenlik anlayışlarının ilki Varşova Paktı’nın yayılmacı olup olmadığı ayrımından kaynaklanır. Devletler arasında Komünizm tehlikesine, böyle bir tehdidin var olup olmadığına ve ona

Avrupa'nın, dönemin güvenlik mimarisini oluşturan girişimleri kısaca şu şekildedir: Mart 1947'de, 50 yıl geçerli olacak bir 'Karşılıklı Yardım ve Dostluk Andlaşması olan ve Brüksel Andlaşması'nın da temelini oluşturacak olan Dunkerque Andlaşması¹²³ imzalanmıştır.

Kutuplararası gerginliğin iyice artması üzerine 1948 yılında Marshall Planı (Yardımları) yürürlüğe girmiştir.¹²⁴ ABD tarafından 'Ekonomik İşbirliği Kanunu' adı

atfedilen öneme ilişkin değerlendirmeler farklı olmuştur. Örneğin İtalya veya Fransa, komünizmi büyük bir tehlike olarak görmezlerken Batı Almanya veya Türkiye görmekte ve NATO'yu bu yönde belli mekanizmalar geliştirmeye itmektedir. İkinci unsur, İngiltere ve Fransa'nın da ABD'den sonra nükleer silah geliştirmesi sebebiyle 'silah teknolojilerindeki değişim' olarak sayılabilir. Fransa'nın 1966'da NATO'dan ayrılması NATO içinde çeşitli endişelere yol açmakla birlikte ABD'nin Avrupa'ya olan nükleer ilgisini azaltabilir, fakat Avrupa'yı bir nükleer çatışmaya sürükleyebilirdi. Üçüncü sebep olarak Avrupa devletlerinin, ABD ile işbirliğine yakın olunup olunmaması gerektiğine dair görüşlerinin farklılığı sayılabilir. Türkiye, Almanya, Norveç; Varşova Paketi üyeleri ile sınırdaş olduklarından, İngiltere ve Hollanda ise deniz yollarının açık tutulması açısından ABD ile işbirliğine olumlu bakarken Fransa, ABD'nin liderliğini kabul etmemekteydi. Bir başka unsur Avrupalı devletlerin ekonomik kalkınmalarını sağlamaya başlamalarıyla, ABD'nin, Avrupa'nın kendi savunma maliyetlerinin daha büyük bir kısmını kendilerinin üstlenmeleri gerektiği görüşüne Avrupalı devletlerin yine farklı yaklaşımlarıdır. ABD'nin bu talebine en olumlu yaklaşan Federal Almanya olurken, ABD'nin arzu ettiği kadar bir gelişme genel olarak sağlanamamıştır. Ayrıca, ABD-Avrupa ilişkilerinin Avrupalı devletlerin iç siyasi gelişmelerinden de etkilenmiş olduğunu da vurgulamak gerekmektedir. Örneğin nükleer silah bulundurmaya karşı iç direnişler yaşayan devletler, topraklarında Amerikan üssünün bulunması konusunda isteksiz hareket etmişlerdir. Ancak son olarak belirtmek gerekir ki, Batı Avrupa'nın bu dönemdeki güvenliğini her ne kadar ABD ve NATO sağlamaktaysa da, küçük miktarda da olsa Avrupa stratejik nükleer güçlerinin de SSCB'ye karşı caydırıcılığının olduğu görmezden gelinemeyecektir. (Bu konuda Bkz: Laurence Martin, "The Nixon Doctrine and Europe", **The Defence of Western Europe**, Ed: John C. Garnett, Britain, National Defence College Macmillan Press, 1974, ss.1-15, s.8). Turan, **A.g.e**, s.14-18

¹²³Bu andlaşma, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa devletlerinin ilk siyasi güvenlik andlaşması olmuştur. Dunkerque Andlaşması, Fransa ile İngiltere'nin kendi kaynakları ile Sovyet yayılmasına karşı çıkamayacaklarının, bunun için tek çıkar yolun ABD ile bu yöndeki bir pakt çerçevesinde birleşmesi gerektiğinin bilincinde olduklarını göstermektedir. Andlaşma hükümlerine göre iki devlet, Almanya'nın yeni bir tecavüze kalkması durumunda birleşecek, ayrıca iktisadi ilişkileriyle ilgili olarak devamlı görüşme halinde olacak, refah ve istikrarı korumak için mümkün tüm tedbirleri alacaktır. Andlaşmanın, Almanya'ya karşı yapıldığı belirtilmiş olsa dahi, o dönem Müttefiklerin işgali altında bulunan Almanya'nın uzun bir zaman tehlike olamayacağı açıktır. Bu sebeple, andlaşmanın aslında SSCB'den gelebilecek bir tehlikeye karşı yapılmış olduğu söylenebilir. Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, her ne kadar iki devlet, bu andlaşmada kısa bir süre sonra ABD ve SSCB'ye de çağrıda bulunmuş olsalar da, bu çağrının esasen ABD'ye yönelik olduğu bilinmektedir. Zira Batı Avrupa devletlerinin bu dönemdeki amaçlarının ABD'yi Avrupa savunmasının içinde tutmak olduğu bilinmektedir. İlder Turan, **NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları**, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, 't.y.', s.7-8.

¹²⁴ Marshall Yardımı, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın adıyla anılan, ABD'nin, SSCB'nin desteği ile Doğu Avrupa'da komünist partilerin iktidara geçmelerinden endişelenmesi üzerine Batı Avrupa'da da aynı durumun oluşma eğilimi göstermesinin kaynağının ekonomik bunalım olduğunu düşünerek bu gidişatı engellemek amacıyla, teklifi kabul eden Batı Avrupa devletlerine ekonomik destek sağlamaya karar vermesi sonucu yaptığı yardımdır. Dört yıl süreliğine 'Ekonomik İşbirliği Kanunu' ABD'de kabul edilmiş, ABD'nin, yardımın dağıtımı konusundaki kararların Avrupa devletleri

altında başlatılan yardımın organizasyonu, Avrupa devletlerin tarafından 'Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü' eliyle yapılmış, bu örgüt 1960 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) adını alarak odak noktasını 'tüm dünya ve kıtanın ekonomik konuları' olmak suretiyle genişletmiş, varlığını günümüze dek korumuştur.

SSCB'nin Doğu Avrupa'daki tehdidinin kendisine de yönelmesine karşı Batı Avrupa'da da çeşitli girişimlerde bulunulmuştur: Bu tehdide karşı 'ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliği ile ortak savunma' amacıyla¹²⁵, 17 Mart 1948 tarihinde Brüksel'de Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere tarafından 'Ortak Savunma, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği Andlaşması', diğer bir adıyla "Brüksel Andlaşması"¹²⁶ imzalanmıştır. Brüksel Andlaşması otomatik askeri yardımı içermekte ve savunma planlarının hazırlanması ve askeri komutanlıklar arasında koordinasyonu sağlamak üzere Siyasi Danışma Konseyi ve Askeri Komite oluşturulmasını da içermektedir. Andlaşma'nın, devletlerin aralarındaki her çeşit işbirliğinden başka, kolektif güvenlik açısından önemi, taraflardan birisinin Avrupa'da silahlı bir saldırıya uğraması durumunda diğerlerinin de her türlü araçla ona yardım edecekleridir.¹²⁷ Brüksel Andlaşması devletlerinin, böyle bir andlaşmayı, sağlayacağı savunma gücüne inanarak değil, ciddi olduklarını gösterdikten sonra ABD'yi kendileriyle bir ittifak içine çekmek için imzalamış oldukları düşünülmektedir.¹²⁸

Kökenini 1948 yılında yapılan Londra Konferansı'nın oluşturduğu andlaşma, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan ilk ortak güvenlik örgütü olan BAB'ın çekirdeğini ve NATO İttifakının temelini oluşturmaktadır.¹²⁹ Doğrudan doğruya Almanya'nın yeniden saldırı politikasına dönmesi tehlikesine karşı 50 yıllık bir süre için yapılmıştır ve imzacı devletlerin ortak bir savunma sistemi geliştirme ve

tarafından ortak bir şekilde alınmasını istemesi üzerine de 'Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü', 12 Temmuz 1948 tarihinde kurulmuştur. Sönmezoğlu vd., **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, s.471-472.

¹²⁵ Milli Savunma Bakanlığı, **A.g.e.**

¹²⁶ Andlaşmanın metni için Bkz.; Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence, (Çevrimiçi) : <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b480317a.htm>, Kasım 2006

¹²⁷ Fahir Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789-1960**, 2. bsk, Ankara, Sevinç Matbaası, 1973, s. 772

¹²⁸ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, 2c. 11. bsk, C:II, Ankara, İmge Kitabevi, 2003 s.264-265

¹²⁹ Turan, **NATO İttifakının....**, s.7

aralarındaki bağı dışardan gelebilecek bilimum tehlikelere karşı güçlendirme konusundaki kararlılıklarını yansıtmaktadır. Ancak Andlaşma'nın yapılmasıyla SSCB, Berlin buhranını daha da şiddetlendirmiş, Haziran ayından itibaren Berlin'i abluka altına alarak Batılıları buradan çıkarmak istemiş, bu gelişmeler, ABD'nin Rus tehlikesini daha açık görmesine neden olmuştur.¹³⁰ Ayrıca, SSCB'nin desteği ile gerçekleştirilen Prag darbesi ve Berlin ablukasının ardından ABD Senatosu ABD hükümetine barış zamanında da Amerika kıtası dışındaki devletlerle askeri ittifak andlaşmaları imzalama yetkisini veren Vandenberg Kararı'nı¹³¹ 11 Haziran 1948 tarihinde kabul etmiş, böylece Avrupa güvenliğine ilişkin politikasını değiştirerek izolasyonizm politikasını terk etmiş, Brüksel Andlaşması Teşkilatı'nın başarılı olamamasının da etkisiyle, görüşmeler sonucunda 2 Kasım 1948 tarihinde Brüksel Andlaşması'na taraf olan devletler ile ABD arasında, SSCB'ye karşı bir örgütün kurulması konusunda görüşmeler başlamış, Kanada, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'in de katılımlarıyla 4 Nisan 1949'da NATO'yu kuran Washington Andlaşması¹³² imzalanarak ortak güvenlik sistemi yaratan Kuzey Atlantik İttifakı kurulmuştur.¹³³ Böylece “Kuzey Atlantik Okyanusu artık iki kıtayı ayıran bir mania (mani) olmaktan çıkmış ve bir camia üyelerini yek diğerine daha yakından bağlayan bir yol olmuştur.”¹³⁴

NATO, iki kutuplu sistemin yarattığı Batı Bloku'nun kendisini Varşova paktına karşı 'entegre askeri komuta yapısı'¹³⁵ ile koruması için kurulmuş, kurulduğu dönemden itibaren de, Avrupa'nın korunmasında en önemli kuruluş olmuş, Soğuk Savaş'ın bitişine kadar geçen süre içerisinde üyelerinin güvenliği, özgürlüğü ve bağımsızlığının garanti edilmesi, demokratik değerlerin geliştirilmesi ve demokratik

¹³⁰ Armaoğlu, A.g.e., s. 772-773.

¹³¹ Bu karar için Bkz: U.S. Senate Resolution 239, 80th Congress, 2nd Session, 11th June 1948 (The Vandenberg Resolution), (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b480611a.htm>, Mart 2006.

¹³² The North Atlantic Treaty, Washington D.C. - 4 April 1949, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>, Kasım 2006

¹³³ David S. Yost, **NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security**, Washington D.C., United States Institute of Peace Publications, s.5, 1999. İttifak'a 1952'de Türkiye ve Yunanistan, 1955'te B.Almanya 1990'da -İki Almanya birleşince- Doğu Almanya, 1982'de İspanya, -Soğuk Savaşın sona ererek Varşova Paktı'nın dağılmasıyla- 1999'da Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya, 2004'te ise Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya, Slovakya ve Slovenya katılmış, üye sayısı 26'ya yükselmiştir.

¹³⁴ **Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Paris, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi, 1958 s.5.

¹³⁵ Buharalı, A.g.e., s.15

Avrupa kurumlarının ortaya çıkmasına aracı, ayrıca Doğu-Batı arasındaki düşmanca ilişkilerin aşılması ve yeni, daha kapsamlı güvenlik ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olmuştur.¹³⁶

Batı Avrupa’da birliğe götüren ilk adım ise, nihayet, 9 Mayıs 1950’de, Fransa Planlama Örgütü’nün Başkanı Jean Monnet’nin önerisi ve Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman’ın girişimleri ile hazırlanan, Fransa ve Almanya’nın arasındaki Saar bölgesi ihtilafını gidermeyi amaçlayan ve bu iki devletin kömür ve çelik üretimlerinin birleştirilerek bir ‘Yüksek Otorite’ye devredilmesini öneren ve bunu kabul eden diğer Avrupalı devletleri de oluşturulacak olan yapıya katılmaya davet eden plan ortaya çıkmıştır. Plan’ı Batı Almanya Şansölyesi (Başbakan) Conrad Adenauer kabul etmiş, bunun yanısıra İtalya ile Belçika, Hollanda ve Lüksemburg da çeşitli sebeplerle¹³⁷ Birlik’te yer almak istemiş ve bu altı devlet 1952 Nisan’ında Paris Andlaşması’nı imzalayarak 18 Mayıs 1951’de AKÇT’yi kurmuşlardır. İleride üye devletler arasında bir ortak güvenlik ve savunma politikası oluşturulması sürecinin altyapısını oluşturan AKÇT, 50 yıllık bir süre için kurulduğundan 22 Temmuz 2002 tarihinde sona ermiştir.

AKÇT’ye üye devletler 11-12 Haziran 1955’te Messina Konferansı’nda daha kapsamlı bir ekonomik ve atom enerjisi topluluğu kurulmasına karar vermişlerdir. Bu iki topluluğun kuruluşuna dair, kısaca Roma Andlaşması¹³⁸ olarak da bilinen sözleşmeler 25 Mart 1957’de Roma’da imzalanarak ve devletlerin iç hukuklarının gerektirdiği şekilde onaylanarak 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe girmişlerdir. Sözü edilen üç topluluğun organları, Nisan 1965 tarihinde Brüksel’de imzalanarak 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren Füzyon Andlaşması ile birleştirilmiştir. John Garnett’in 1972 yılında vurguladığına göre, SSCB, Avrupa’nın tüm bu bahsedilen entegrasyon hareketine hiçbir zaman soğukkanlılıkla bakmamıştır. Bölünmüş ve dolayısıyla zayıf bir Avrupa’nın idaresi çok daha kolay olabileceğinden, Ortak Pazar

¹³⁶ **Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Brüksel, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi, 1998, s.15

¹³⁷ Bu sebepler için Bkz: George, Bache, **A.g.e.**, s.57-61

¹³⁸ Metnin tamamı için Bkz: The Treaty of Rome, 25 Mart, 1957, (Çevrimiçi): <http://www.bmdf.co.uk/rometreaty.pdf>, Nisan 2006

da dahil olmak üzere, Avrupa entegrasyon hareketlerine her zaman husumetle bakmak, Rus diplomasisinin temel özelliklerinden olmuştur.¹³⁹

İngiltere; AKÇT, AET ve EURATOM'un dışında kalmış, 1960 yılında İskandinavya, Avusturya, İsviçre ve Portekiz'in katılımıyla EFTA olarak bilinen ASTB adlı serbest ticaret bölgesinin kurulmasında öncülük etmiştir. Bu durumun, Avrupa'nın güvenlik politikası amacının aleyhine bir hal yarattığı düşünülmektedir. Ancak İngiltere ve Danimarka 31 Aralık 1972 tarihinde AET'ye katılmak üzere ASTB'den resmi olarak ayrılmışlardır.¹⁴⁰ 1995'te ise Avusturya, Finlandiya ve İsveç de bu örgütten ayrılarak AB'ye üye olmuşlardır.¹⁴¹

AKÇT ile ilgili bu gelişmelerin yaşanmasının ardından bahsedilmesi gereken bir diğer konu da AST'dir. Jean Monnet, bir Alman ordusu oluşturulmaksızın Almanya'nın Batı Avrupa savunmasına katılımını sağlamak üzere ortak NATO savunma bütçesi önermiş olsa da, Kore Savaşı'nın çıkmasından sonra komünizmin güçlenerek yaygınlaşmasından duyulan korkunun iyice artması ve Brüksel Andlaşması'nın ortak savunma bakımından yeterli olmayıp özellikle de NATO'nun kuruluşundan sonra işlevini tamamen yitirmiş olması üzerine, 1950 Ağustos'unda ABD, güçlü bir konvansiyonel savunmanın Batı Almanya'nın silahlanmasını gerektirdiğini belirtmiş ve Avrupa'ya bu yönde baskı yapmaya başlamıştır.¹⁴² Dolayısıyla AST'nin oluşma sebebinin, ABD'nin uzun dönemli planının, Avrupa'ya yaptığı harcamaların azalması ve birliklerin geri çekilmesi olduğunun anlaşılması olduğu belirtilmektedir. Bu görüşe göre bir bütün olarak Avrupa entegrasyonu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD politikalarının bir sonucu olarak görülmelidir. Kısaca ABD, Avrupa'nın kendisini Sovyet etkisine karşı koruyabilmesi için birlik olarak hareket etmesini desteklemekte, savunma, bozulmuş durumunu düzeltme,

¹³⁹John C. Garnett, "European Security and an Enlarged Community", **The Defence of Western Europe**, Ed: John C. Garnett, Britain, National Defence College Macmillan Press, 1974, ss.57-86, s.63

¹⁴⁰Chris Cook ve John Paxton, **European Political Facts 1918-1973**, Edinburgh, The Macmillan Press Ltd., 1975 s.27.

¹⁴¹Desmond Dinan, **Ever Closer Union**, European Union Series, New York, Palgrave, 1994, s.161

¹⁴²David Weigall-Peter Stirk, **The Origins and Development of the European Community**, Leicester, Leicester University Press, 1992 s.71

gelişmesine devam etme gibi gerekleri karşılayabilmesi için gerekli olan ekonomik gücün sağlanabilmesini entegrasyon ile imkanı görmekteydi.¹⁴³

Fransa, ABD'nin istemi doğrultusunda Almanya'nın bir Avrupa Ordusu içinde eritilebileceği öneriler getirmiştir.¹⁴⁴ Dönemin Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından 24 Ekim 1950'de önerilerek AKÇT'nin altı üyesi tarafından imzalanan ve Pleven Planı olarak da bilinen, Almanya'yı yeniden silahlandırarak Batı Avrupa Savunma Teşkilatı'na sokmayı ve bir 'Avrupa Savunma Topluluğu'¹⁴⁵ kurmayı hedefleyen andlaşma, 27 Mayıs 1952 tarihinde Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg tarafından onaylanmış, ancak 1954 yılında Almanya'nın silahlanmasından endişe ettiği için ek garantiler isteyen Fransız Meclisi tarafından reddedilerek gündemden düşmüştür. Tasarlanan örgüt, ilk adım olarak her biri 1000 askerden oluşacak 6 tümenlen kurulacak; bu tümenlerden biri Almanya'ya ait olacak; ordu içinde koordinasyonun sağlanması içinse bir ortak Genelkurmay tayin edilecek ve AKÇT önünde sorumlu bir Avrupa Savunma Bakanı atanacaktı. Diğer bir deyişle, Topluluk, içinde üye devletlerin yarattığı bir organ olarak Avrupa Ordusu oluşturacak ve bu ordu dış politika, siyaset ve güvenlik alanında tamamlayıcı bir rol üstlenecekti.¹⁴⁶

Ancak AST kurulması hakkındaki andlaşma 30 Ağustos 1954 tarihinde, Fransız Meclisi'nde reddedilmiş, bu da Brüksel Andlaşması'nın tekrar ele alınması ve genişletilmesine yol açmıştır. Bu sebeple, BAB'ın kökeni, bu andlaşmanın reddinde bulunabilir. Zira Almanya'nın İttifak'a girmesi sağlanamamış, ancak komünizme karşı Avrupa'nın silahlandırılması sorunu hala devam etmiştir. Bu sorunu gidermek üzere 28 Eylül- 3 Ekim 1954 tarihleri arasında toplanan, Dokuzlar Konferansı olarak da adlandırılan Londra Konferansı'na Federal Almanya Cumhuriyeti, Belçika, Kanada, ABD, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere hükümetleri

¹⁴³M. Türker Arı, "The European Defence Community in the US Foreign Policy Context", **Perceptions Journal of International Affairs**, Volume:IX / March-May 2004, ss.83-98, .

¹⁴⁴ "AB-Türkiye Kavramlar Sözlüğü, s.23.

¹⁴⁵Sadece Avrupalı devletlerin üye olacağı ve siyasi bütünleşme alanına savunma ve güvenlik boyutu kazandırmak amaçlı ilk ciddi adım 1952 tarihli AST'dir. Ancak AST'nin başarısızlığı ile Batı Avrupa'da siyasi bütünleşme süreci duraklamış, ekonomik bütünleşme ön plana çıkmıştır.

¹⁴⁶ George, Bache, **A.g.e.**, s.69-72.

temsilcileri katılmışlardır. Bu konferansta, üzerinde esasen durulan nokta Federal Almanya'nın Batı devletleriyle işbirliği yapması ve Almanya'nın ortak savunmaya katılabilmesi idi. Sonucunda da Brüksel Andlaşması'nı değiştiren ve onu tamamlayan protokoller hazırlanarak (22- 23 Ekim 1954) andlaşma Paris'te¹⁴⁷ imzalanmıştır.¹⁴⁸

Paris Konferansı'nda üç andlaşma imzalanmıştır. Bunlardan birincisi Almanya'nın egemenlik haklarını iade etmiş ve ülke üzerindeki işgal statüsünü sona erdirmiştir. İkinci andlaşma ile Almanya'nın NATO'ya katılması kabul edilmiş, üçüncü andlaşma ile ise 17 Mart 1948 tarihli Brüksel Andlaşması değiştirilerek, İtalya ve Almanya'nın da katılımı sağlanmış, BAB kurulmuştur. Brüksel Andlaşma'sına eklenen, yani onu tamamlayan protokoller¹⁴⁹ de imzalanmıştır. Bunlar, BAB Kuvvetlerine Dair Protokol, Silahların Kontrolü Hakkındaki Protokol ve Silahların Kontrolü için Batı Avrupa Ajansı Kurulması Hakkında Protokollerdir.¹⁵⁰

BAB, kuruluşundan 1970'lere kadar, Avrupa ekonomisinin iyileştirilmesi, Avrupa içinde karşılıklı güvenin sağlanması, Avrupa'da birlik ve entegrasyonun teşviki, Almanya'nın NATO'ya entegrasyonu gibi konularda önemli roller üstlenmiş olmasına rağmen; 1970'lerden itibaren AB'nin öne çıkmasıyla ikinci planda kalmıştır. Buna rağmen 1980'lerde İngiltere'nin; Almanya'nın silahlanmasına izin vermeleri için (Almanya'nın) komşularına güvenlik garantisi vermesi şeklindeki esas

¹⁴⁷ Andlaşma için Bkz: Final Communiqué of the Meeting of the North Atlantic Council attended by Foreign and Defence Ministers (including decisions relating to the Association and future Membership of the Federal Republic of Germany) Paris, 22 October 1954 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b541022e.htm>, Ocak 2006

¹⁴⁸ Edip Çelik, **Milletlerarası Hukuk**, 2c., 4. bsk., C:I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980, s. 450.

¹⁴⁹ Bu ek protokollerin sebebi, Federal Almanya'nın andlaşmaya taraf olmasıyla, andlaşmada köklü değişikliklerin yapılması zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Brüksel Andlaşması Almanya'nın yeniden saldırı politikasına dönme tehlikesine karşı yapılmışken, bu devletin şimdi bu örgüte girmesiyle bu esasın değiştirilmesi gerekmektedir. Nitekim bu değişiklik de yapılmış ve esas amacın Avrupa'nın birleşmesinin sağlanması olduğu bildirilmiştir. Almanya boyutunun yanısıra andlaşmaya eklenen bir diğer önemli unsur, BAB ile NATO arasında sıkı bir işbirliği yapılacağı idi. Buna göre, BAB üyesi devletlerin askeri kuvvetleri, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanlığı (SACEUR) kumandasına verilerek NATO askeri otoritelerinin genel yönetimi altına girmiştir. Çelik, **A.g.e.**, s. 452-453.

¹⁵⁰ Çelik, **A.g.e.**, s. 452.

amacının ötesinde bir anlam ifade etmesi de söz konusu olmuş, AGSK'yi geliştirmek için AB ve NATO arasında köprü görevi görmüştür.¹⁵¹

Avrupa'da savunma ve güvenlik konusunu siyasi entegrasyon sürecine dahil etmeyi amaçlayan 1961-62 tarihli Fouchet Planları¹⁵² da başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹⁵³ Fouchet Planı'nı, Avrupa'da 'siyasi birlik' kurulması için bir büyükelçi olan Fouchet'e bir plan hazırlaması görevi verilmesi vasıtasıyla kurulan komisyonun hazırladığı öneriler oluşturur. İtirazlar üzerine plan elden geçirilerek başka bir öneri haline getirilse de, ikinci kez de başarısızlığa uğramıştır.¹⁵⁴

Fouchet Planı'ndan sonra bahsedilebilecek önemli bir diğer girişim ASİ adı verilen mekanizmadır. Bu faaliyetin ilk çıkış noktasını, Fransa Devlet Başkanı Charles De Gaulle'ün yerini alan Pompidou'nun girişimleriyle 1-2 Aralık 1969'da devlet ve hükümet başkanlarının Lahey'de yaptıkları zirve toplantısında alınan karar ve zirve sonucu hazırlanan Davignon Raporu¹⁵⁵ oluşturmakta ve toplantılar dizisi ve raporlar üzerine kurulan bir gelişmeyi ifade etmektedir.¹⁵⁶

¹⁵¹George, Bache, **A.g.e.**, s.71

¹⁵² 2 Kasım 1961 ve 18 Ocak 1962 tarihli bu planların metinleri için Bkz: The Fouchet Plans, (Çevrimiçi): <http://www.ena.lu/mce.cfm>, Şubat 2006

¹⁵³Buharalı, **A.g.e.**, s.16-17.

¹⁵⁴ 1959 yılında Strasburg'da toplanan Birlik üyesi altı devletin dışişleri bakanlarının, uluslararası politikaya ilişkin danışmalarda bulunmak üzere her üç ayda bir düzenli toplanmaya karar vermelerinin üzerine, Fransa Devlet Başkanı Charles De Gaulle'ün, bu uygulamanın kurumsallaşması için 1960 yılında 'Vatanlar Avrupası' esasına dayalı konfederatif nitelikli Siyasal Birlik Planı önerisi gündeme gelmiştir. Bu öneriye göre, siyasal, kültürel ve savunma alanlarında işbirliğini sağlayacak kurumlar var olacak olsa da, bunlar esasen ulusal hükümetlere bağlı olmalıydılar. Ancak Plan öteki üyelerce onaylanmaz. Belçika Dışişleri Bakanı Paul-Henry Spaak, 1962'de plana karşı eleştirisini şu şekilde belirtir: "Vatanlar Avrupası dar ve yetersiz bir kavram...Avrupa uluslar-üstü olacaktır, ya da hiç olmayacaktır." İbrahim S. Canbolat, **Uluslarüstü Sistem AB : Bir Dönüşümün Analizi**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1998 s. 92-93. Buradaki temel sorun, devletlerin, dış politikaya ilişkin kararların ulusal hükümetlerce alınması yerine uluslarüstü forumlarda alınmasına imkan olup olmadığıyla ilgili olarak farklı bakış açılarına sahip olmalarıdır. Buharalı, **A.g.e.**, s.17.

¹⁵⁵ Report by the Foreign Ministers of the Member States on the problems of political unification, (Çevrimiçi): <http://www.ena.lu/mce.cfm> unification, Şubat 2006

¹⁵⁶ Toplantıda, İngiltere'nin topluluğa katılması yönünde karar alınırken dışişleri bakanları ve siyasi yetkililer arasında düzenli toplantıların kurumsallaşması ile siyasi işbirliğinin de hangi metodla ve ne şekilde yürütüleceği de karara bağlanmıştır. Bunun da ASİ'nin başlangıcı olduğu söylenebilir. Zira aynı yılın Aralık ayında bir komisyon kurularak bu rapor kabul edilmiştir. Raporda, siyasi işbirliğinin aşamalar halinde değiştirilmesi öngörülerek ASİ'nin dayandığı ilkeler ortaya konmuştur. Buna göre, üyeler, karşılıklı olarak birbirlerine dış politikaları ile ilgili bilgi verecek, düzenli şekilde danışmalar yapacak, uluslararası konulardaki tutumlarını birbirleriyle uyumlu hale getirmeye çabalayacaklardır. Rapor, işbirliğinin, bakanlar ve yüksek düzeyde memurlar tarafından toplantılar düzenlenmesi ve Topluluk Komisyonu'nun da bu faaliyetlere katılması şeklinde gerçekleşeceğini de karara

1974 yılında Paris'te yapılan zirve toplantısında daha da ileri bir adım atılarak üyelerin gerekli gördükleri alanlarda, bütün dış politika konularında siyasi işbirliğinin yürütülmesi ve ortak tek bir diplomasiyi hayata geçirme hedefi öngörülmüştür. Yine zirvede, Tindemans¹⁵⁷ Raporu adlı bir rapor ortaya çıkmıştır ve bu rapor; siyasi işbirliğinin, dayandığı gönüllülük ilkesinden vazgeçerek dış politika konularında ortak tutumların belirlenmesi ve üyeler için zorunlu hale getirilmesini içermektedir. Ancak üye devletler tarafından kabul edilmemiştir.¹⁵⁸

Bunun gibi bir başka rapor, Londra'da Ekim 1981'de ortaya çıkmıştır. Bu rapor, SSCB'nin Afganistan'ı işgali ve İran'daki İslam devriminin AB'nin uluslararası arenada güçsüz olduğunu ortaya çıkarması üzerine ASİ'yi geliştirmek amacıyla Londra Raporu adı altında yayınlanmıştır. Burada, kurulan işbirliğinin artık bütün üyelerin dış politikalarının odak noktası haline gelmesi, yapılan işbirliğinin soyut kalmayıp operasyonel olarak da geçerli olması kararına varılmıştır. Daha sonra Stuttgart'ta 1983 yılındaki Zirve'de 'Stuttgart Yüce Deklarasyonu' kabul edilmiştir. Bu belgede, o zamana kadar dış politika işbirliği konuları içinde yer almayan güvenlik konularının da ASİ içinde ele alınması öngörülmektedir.¹⁵⁹

Stuttgart Zirvesi sonrasında Avrupa Tek Senedi¹⁶⁰ imzaya açılmış ve 1986 yılında da imzalanmıştır. Bu senetle birlikte, ASİ mekanizması ile yaratılan gelişmeler ilk defa hukuki metinlere geçmiş ve kurumsal hale gelmiş, siyasi işbirliği,

bağlamaktadır. AT devlet ve hükümet başkanlarının 19-21 Ekim 1972'de Paris'te yapılan toplantılarında dışişleri bakanlarının yeni bir rapor hazırlamaları istenmiş ve 23 Temmuz 1973'te kabul edilen Kopenhag Raporunda, mekanizmanın bir adım daha ileri götürülmesine karar verilerek üyelerin birbirlerine danışmadan uluslararası olaylarda tavır belirlememesi prensibi kabul edilmiştir. Kopenhag Raporu'nda ayrıca, ASİ ve Topluluk faaliyeti arasındaki ayrım da belirginleşmiş, ASİ'nin, Topluluk faaliyetleri dışında hükümetlerarası düzeyde uluslararası politika sorunlarının tartışıldığı bir zemin olduğu kabul edilmiştir. (İrfan Kaya Ülger, "AGSP'nin Arkaplanı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları", **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Der: Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s.83-114, s.100-101.) Aynı zamanda, ASİ'nin, tüm üyelerdeki gelişiminin izlenmesi kararlaştırılmış, COREU olarak adlandırılan bir teleks ağıyla üyeler arası doğrudan iletişim olanağı sunulmuştur.

¹⁵⁷Dönemin Belçika Dışişleri Bakanı

¹⁵⁸Mümin Alanat, **Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Siyasal Birlik**, Ankara, T.C. Merkez Bankası Yayını, 1995, s.125 -136, s.129.

¹⁵⁹A.e., s.129.

¹⁶⁰The Single European Act, Luxembourg, 17 February 1986, (Çevrimiçi): <http://www.bmdf.co.uk/singleeuropeanact.pdf>, Şubat 2006

Avrupa Konseyi, Dışışleri Bakanları ve Siyasi Komite düzeyinde işlemeye başlamıştır. Bu metinde, ASİ'nin 'AB'yi kurmaya yönelik' olduğu söylenmektedir. Belgenin 1. maddesinde daha önce çeşitli raporlarla kurulmuş olan sistemin onaylanmış olduğu ve 30. madde ile de bu sistemin tamamlandığı görülebilir. 30. maddede, üyeler, birbirleriyle haberleşmek, birbirlerine danışmak, tutumlarını koordine etmek ve ortak eylemler oluşturmak suretiyle bir Avrupa dış politikası oluşturmak ve onu formüle etmek konusunda ortaklaşa çaba sarf edeceklerini, bu çalışmanın konusuyla alakalı olacak şekilde ise ASİ'nin içinde Avrupa'nın 'güvenliği' konusunun da yer almasını kabul etmektedirler. Burada üyeler, güvenliğin siyasi ve ekonomik yönleri konusunda tutumlarını koordine edeceklerini ve NATO içinde bazı devletlerin BAB içinde olduklarından daha ileri bir entegrasyonda bulunmalarının ASİ açısından bir sorun teşkil etmeyeceğini belirtmektedirler. ASİ, güvenlik konusunda kendisini 'askeri olmayan'la sınırlamaktadır. Michael Rupp'un da deyişle askeri olmayan güvenlik kavramı Topluluk'a dahil olmuştur.¹⁶¹ Maddenin bir diğer olumlu yönü, üyelerin ASİ dahilinde yapacakları işlerin bağlayıcı terimler kullanılarak yazıldığıdır. Son olarak, ASİ'nin işleyiş mekanizması olarak yılda dört kez yapılacak Dışışleri Bakanları toplantısından söz edilmektedir.¹⁶² Ancak yine de ASİ, savunma politikası içermemiş ve AB içinde savunmanın genellikle NATO ile özdeş olduğu düşüncesi devam etmiştir.¹⁶³

Şu halde, ASİ zaman içinde gelişme göstermiş de olsa, üye devletlerin Avrupa'nın ortak çıkarlarını savunmakta yetersiz kaldığı ve kendi politikaları doğrultusunda hareket etmiş oldukları gözlenmiştir.

Nitekim Maastricht Andlaşmasıyla ASİ'nin yerine ODGP geçmiş¹⁶⁴ ve BAB-AB ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Bu andlaşma ve daha sonrası, 'Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenliği' bölümünde yer alacaktır. Bu andlaşmaya göre BAB'ın

¹⁶¹Michael Rupp, **AB'nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2002, s.5.

¹⁶²Alanat, **A.g.e.**, s.129-131.

¹⁶³Ülger, **A.g.e.**, s.100-101.

¹⁶⁴İktisadi Kalkınma Vakfı, **A.g.e.**, s.24

rolü, AB'nin ayrılmaz parçası olarak savunma konusu ile ilişkili AB karar ve eylemlerini detaylandırmak ve uygulamak olarak belirlenmiştir.

Bu fikrin Atlantik-ötesi ilişkilerde olumsuz etkilerinden, NATO'nun savunma konularındaki baskın rolünden ve ulusal egemenlik kavramından dolayı, bu gelişmelerin hiçbirisinin Birlik için bir savunma kimliği yaratamamış olduğu görülmektedir. Soğuk Savaş döneminde güvenliği, askeri araçlardan ziyade politik ve ekonomik araçlar yoluyla sağlayarak sivil bir güç olarak hareket eden AT'nin, güvenlik olduğu kadar savunmayı da gündemine alması imkanı, ancak Soğuk Savaş sonrasında gerçekleşecektir.

2.1. Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Düzenlemelerinde Yaşanan Değişim

Soğuk Savaş, çok genel olarak siyasal ve askeri nitelikli bir uluslararası örgütlenme olan Varşova Paktı'nın çökmesi, SSCB'nin dağılması ve sonuçta Berlin şehrini blok güçleri arasında bölen 'Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla sona ermiştir.

Küresel dünya, çok-kutuplu dünya; zıt şekilde tek-kutuplu dünya; tarihin ideolojiler arasındaki gerilim ve çatışmalar tarafından yaratıldığı varsayımından hareketle 'tarihin sonu'¹⁶⁵; dünyada bundan sonra çıkacak çatışmaların farklı medeniyetler içinde yaşayan grup ve uluslar arasında kalan alanlarda yaşanacağı varsayımından hareketle 'medeniyetler çatışması'¹⁶⁶ 'yeni dünya düzeni'; hatta -yeni düzenden çok düzensizlik getirdiğini iddia edenlerce- 'yeni dünya düzensizliği' şeklinde adlandırılan yeni dönem, Soğuk Savaş'ın bitmesine ve Soğuk Savaş döneminde askeri çatışmaların kaynağı olan Avrupa bölünmüşlüğü'nün; eski Varşova Paktı üyelerinin çoğulcu demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve serbest piyasa ekonomisine geçmeye başlamalarıyla sona ermesine rağmen, beraberinde çok yönlü riskler de getirmiştir : Dünya, ekonomik açıdan barışçı bir bütünleşme aşamasına geçerken, güvenlik alanında ise bölgesel savaşlar, göç ve etnik çatışmalar, radikal akımlar, organize suçlar, terör, kitle imha silahlarının yayılması gibi etkenlerle genel güvenlik ve barış ortamı bozulmuş, yeniden Soğuk Savaş öncesindeki kaotik durumun hakim olduğu çok kutuplu bir yapı oluşmuştur. Birçok bölgenin -özellikle de Orta ve Doğu Avrupa'da- karşı karşıya olduğu mikro milliyetçilik, çevre sorunları, organize suçlar, küresel terörizm, kökten dincilik, kitle imha silahları ve uzun menzilli füzeler, genel güvenlik ortamını tehdit etmeye başlamış ve bu gelişmeler, Avrupa'da güvenlik ve istikrarın sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir.¹⁶⁷ Şu durumda, bu yeni tehditlerin belirlenmesi gerekmekte, aksi

¹⁶⁵ b.a. Francis Fukuyama, **The End of History and the Last Man**, New York, Perennial, 2002.

¹⁶⁶ b.a. Samuel P. Huntington, **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, New York, Simon & Schuster, 2003.

¹⁶⁷ Çomak, **A.g.e.**, s.13

takdirde güvenliğin neye karşı sağlanacağı, dolayısıyla buna karşı nasıl bir mekanizma ile karşı konulacağı bilinemeyecektir.

Yeni dönemle ilgili olarak vurgulanmaya değer bir diğer gelişme, -ABD'nin 'tek' süper güç olup olmadığına dair tartışmalar olmuş olsa da- süper güç olarak ABD'nin yanı sıra AB, Rusya, Çin ve Japonya gibi güç merkezlerinin olduğu yeni bir uluslararası yapının meydana gelmiş olmasıdır. Böyle yeni bir ortamda askeri ve stratejik öğelerin önemi devam ederken devlet-dışı alanlar, ekonomik, teknolojik, siyasal, toplumsal, psikolojik boyutlar da güvenlik politikalarına dahil olmuştur. Diğer bir deyişle, Soğuk Savaş döneminde güvenlik, bloklar arası gerginlik veya aşırı silahlanma aracılığıyla sağlanmaya çalışılırken; Soğuk Savaş döneminden sonra bu yol terk edilmiş ve güvenlik, devletlerin, silahsızlanarak ve sadece kendilerini koruyacak silaha sahip olmalarıyla sağlanmaya başlanmıştır.¹⁶⁸ Böylece Soğuk Savaş sonrasında silahsızlanma girişimleri, silahların ve füze teknolojisinin kontrolü, yayılmasının önlenmesi ve güven ve güvenlik artırıcı önlemlerin hız kazandığı söylenebilir.

Soğuk Savaş sonrasında, yukarıda bahsedilen değişime kendilerini adapte eden AGİT, Avrupa Konseyi gibi farklı kurumlar da olmakla birlikte –ki bu kurumlar bu çalışma kapsamında ele alınmayacaktır-, söz konusu güvenlik mimarisinin oluşumunda diğerlerinden daha etkin olan örgütler olarak NATO ve BAB/AB göze çarpmaktadır. Dönemin Avrupa güvenlik sisteminin mevcut ana mekanizmaları olan bu yapılarda, değişen uluslararası sistemin gereklerine uygun olarak dönüşüm yaşanmıştır. Bunun sebebi, Batı Bloku'nun, Varşova Paktı'nı eski anlamda bir tehdit olarak görmeyişi, fakat bunun yerine, daha önce bahsedilmiş olduğu gibi; bölgesel krizler, radikal akımlar, etnik çatışmalar, siyasal sığınma talepleri, kimi-ne zaman-nerede vuracağı belli olmayan ve geleneksel terörle mücadele yöntemleri ile bertaraf edilemeyecek olan uluslararası terörizm, göç, kökten dincilik, kitle imha silahlarının yayılması, organize suçlar, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, işgücü açığı, ekonomik

¹⁶⁸Helsinki Nihai Senedi'nin kabul edilmesinden sonra oluşan algılama şekli, devletlerin kendi silahlarını tasfiye etmeksizin karşı devletin silahsızlanmasını amaçlamış, ancak bu işlememiş, silahsızlanmada küresel bir yaklaşım benimsenmiştir.

ve toplumsal istikrarsızlık, Avrupa'nın doğusu ile batısı arasında oluşan ekonomik farklılık gibi yeni tehdit unsurlarının ortaya çıkmış olmasıdır. Aslan Gündüz'ün de belirtmiş olduğu gibi, Soğuk Savaşın sona erışı Avrupa için yeni istikrarsızlıkların doğmasına neden olmuştur.¹⁶⁹ Kısaca, yeni düzene uyum süreci Avrupa açısından gerekli hale gelmiş ve genel hatlarıyla, kendisine karşı yeni tehdit öğelerini belirlemesi, bölgenin güvenliğinin Akdeniz, Kafkaslar, Balkanlar, Doğu ve Orta Avrupa, Orta Asya, Orta Doğu gibi Batı Avrupa'nın dışındaki alanlara doğru genişlemesi, savunma stratejilerinin değişmesi, karşılıklı güvenin artması, diyalog ortamı, şeffaflık, demokratikleşme, ekonomik ve siyasi işbirliğinin geliştirilmesi¹⁷⁰ gibi temaları da kapsar hale gelmiştir. Sayılan unsurlar, artık, kuramsal çerçeve bölümünde de belirtilmiş olduğu gibi, kültürel, sosyal, ekonomik konuların da güvenlik konusunun kapsamına girmiş olduğunu kanıtlamaktadır.¹⁷¹

Her ne kadar süper güçlerin içerisinde yer aldığı ve büyük ordular kullanılarak işgal veya sınır değişimleri yapacak güçler kalmamış olsa da, güçlü ordular hala mevcuttur ve bunlar enerji kaynakları, hammadde, tüketim pazarları, ulaşım hatlarının güvenliği gibi amaçlarla kullanılacaklardır. Dünya nüfusunun %15'ine sahip gelişmiş ve güçlü devletlerin enerji ve hammadde kaynakları bakımından toplam tüketimde %70 paya, ve/fakat %11 rezerve sahip oldukları ve enerji açıklarının da gittikçe arttığı göz önünde bulundurulursa dünya enerji kaynaklarının %75'ine sahip Avrasya coğrafyası için klasik anlamdaki askeri tehditlerin devam ettiği söylenebilir. Ticaretin liberalizasyonu, BM'nin self-determinasyon ilkesi ve stratejik kaynakların bulunduğu bölgelerdeki toplulukların bölgesel azınlıklar olarak ön plana çıkartılmasının bazı devletlerin bölünmesine sebep olması nedeniyle de, yeni dönemin küresel seviyedeki tehdit nedenleri arasında milliyetçilik akımları ve devletlerin bölünmeleri de sayılabilir. Zira uluslararası artan ekonomik ve siyasi işbirliği, mal, hizmet, sermaye, insan ve bilginin daha rahat dolaşımı, küçük devletlerin de yaşamasını kolaylaştırmıştır. Ekonomik olarak güçlü

¹⁶⁹ Aslan Gündüz, **Security and Human Rights In Europe: The CSCE Process**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1994, s.6

¹⁷⁰ Çomak, **A.g.e.**, s.15

¹⁷¹ Ramazan Gözen, **Turkey's Delicate Position Between NATO and The ESDP In A Broadening Security Architecture In Europe**, North Atlantic Treaty Organization Fellowship Programme 2000-2002, 'y.y.', Haziran 2002 s.5.

olan devletlerin desteklediği küreselleşme dünyasında kuralsız ve kurumsuz yönetimlerin olduğu yerlerde bölünmenin; kurallı ve kurumlaşan, bilim ve teknoloji ile desteklenen ülkelerde ise bütünleşmenin olacağı, bunun da gelecekte çatışma ve bölgesel savaflara yol açacağı öngörülmektedir.¹⁷²

Buraya kadar anlatılanlardan anlaşılacağı gibi, Soğuk Savaş sonrasında güvenlik ve savunma ihtiyacı kalmamış değil, sadece eksen değiştirmiştir. Şöyle ki, tehdide ve sınırların korunmasına dayalı savunma, yerini, sınırların ötesindeki menfaatlerin korunmasına ve olumsuz gelişmelere yer vermeden çözümleme amacına yönelik ve kolektif güvenliğin caydırıcılığına güvenerek hareket etmeye bırakmaktadır. Yeni güvenlik anlayışı, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, devletler ve bloklar arasında savaş riskini azaltmış olsa da terörizm, aşırı milliyetçilik, etnik ve dini çatışmalar şeklindeki çatışmalar ile bu çatışmaların yer aldığı devletin kendi güvenliği ve bölgesel güvenliğin bozulması, Doğu Avrupa’da çatışma, Kuzey Afrika, Yakın ve Orta Doğu’da çatışma riski gibi çok önemli bölgesel risk sorunlarını da beraberinde getirmektedir.¹⁷³

7-8 Kasım 1991 tarihlerinde Roma’da düzenlenen Kuzey Atlantik Konseyi toplantısına katılan Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından yayınlanan Barış ve İşbirliği Roma Bildirisi’nde belirtildiği gibi¹⁷⁴:

“Yeni Avrupa’da karşı karşıya geleceğimiz sorunlar, derinlemesine olarak bir tek kuruluş tarafından değil, fakat ancak Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerini biraraya getiren birbiriyle bağlantılı kuruluşlar çerçevesinde ele alınabilir. Bunun sonucu olarak, NATO, AGİK, AT, BAB ve Avrupa Konseyi’nin birbirini tamamladığı yeni bir Avrupa güvenlik yapısı için çalışıyoruz. Bölgesel işbirliği girişimleri de olacaktır. Bu etkileşim, ekonomik eşitsizlikler ve şiddetli milliyetçilik gibi çeşitli nedenlerden doğabilecek istikrarsızlık ve bölünmeleri önlemede büyük önem taşıyacaktır.”

¹⁷²Şimşek, A.g.e.,s.28-31.

¹⁷³Dieter Mahncke, “Parameters of European Security”, Chaillot Papers No.10, Paris, Institute for Security Studies, Ekim 1993, s.3

¹⁷⁴**Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Brüksel, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi 1992, s.116

Bu cümleler, Avrupa'da yeni bir güvenlik yapısının haberini vermekte olduğundan vurgulanmaya değerdir. Bosna-Hersek'te dört yılı aşan bir süre devam eden olaylar, Avrupa'yı da çok yakından ilgilendirmekteydi. Bu krizlerde Birlik'in hissettiği eksiklik, bir yandan ortak bir tutum takınamamış olması, diğer yandan silahlı gücünün olmayışından dolayı herhangi bir askeri müdahalede bulunamamış olmasıdır.

Söz konusu savaş, Avrupa'nın, siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda yeniden yapılanma, barışın tesisi ve saldırganların durdurulmasının askeri bir destek olmadan gerçekleştiremeyeceğini anlamasına yol açmış, Avrupa'nın kendi savunma ve güvenlik inisiyatifini oluşturmaya ivme kazandırmıştır zira NATO'nun içinde ABD'nin üstünlüğü açığa çıkmış, AB'nin, Avrupa güvenliğini sağlamak için hala ABD'ye ihtiyacı olduğu fark edilmiş, tüm bunlar AB'nin bir otonom politika üretmenin zorunlu olduğunu hissetmesinde etkili olmuştur.

Analizi kolay olmayan yeni uluslararası sistem, tüm dünya çapında birçok gelişme ve konuyu olduğu gibi güvenlik ve savunma anlayışını da etkilemiş, yeni işbirliği ortamının devam ettirilebilmesi için uluslararası kuruluşların yeni roller üstlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmış, dolayısıyla bu kuruluşların yeniden kurumsallaşmaları ve yapılandırılmaları söz konusu olmuştur. Yeni oluşan güvenlik mimarisinin en önde gelen unsurlarının ise NATO'nun konsept değişimi ve genişlemesi, AGSK ve Avrupa askeri kuvveti olduğu değerlendirilmektedir.

2.2. Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve NATO Stratejik

Konsepti

NATO İttifakı'nın kurulduğu dönemin üzerinden yarım asırdan fazla bir süre geçmiş, bu dönemde daha ziyade üyelerin güvenlik ve savunmalarının sağlanması üzerinde yoğunlaşılıyordu. Günümüzde, NATO'nun bu temel görevi devam etmesine rağmen odak noktası değişmiştir ve NATO'nun bu yeni dönemde 'belirli bir ülkeye karşı olmaktan çok belirsizlik ve istikrarsızlık tehlikesi ve tehdidine karşı bir ittifak' olduğu söylenmeye başlanmıştır.¹⁷⁵ Diğer bir deyişle NATO, baştaki Avrupa-Atlantik alanının güvenlik ve savunmasını sağlama amacının ötesinde, daha küresel bir yaklaşıma sahip olmaya başlamıştır ve böylelikle hissedilmeye başlanan ihtiyaç üzerine NATO'nun dönüşümü 1990'lar boyunca devam etmiştir.¹⁷⁶ Bunda, NATO'yu yönlendirmesi altında tutan ABD'nin de daha küresel bir görünüm arz etmeye başlamasının etkisinin olduğu söylenebilir.¹⁷⁷

Soğuk Savaşın bitişi, bazılarının göre NATO'nun fonksiyonunu sona erdirirken, bazılarının göre ise örgütün özellikle de siyasi yönüyle devam edeceği bir konjonktür oluşturmuştu.¹⁷⁸ Zira Varşova Paktı üyelerinin 5-6 Temmuz 1991'de Brüksel'de Avrupa ile bütünleşme protokolü imzalayarak 1955 yılında kurulan Varşova Paktı'nı sona erdirmelerinin ardından Avrupa'da oluşan yaygın kanı, NATO'nun kuruluş amacının sona ermesi sebebiyle ortadan kaldırılması yönünde olmuştur.¹⁷⁹ Ancak, SSCB'nin sahip olduğu nükleer güç gerçeğinin halen var olması, Ortadoğu'da, Orta Asya ve Kafkaslar'da yaşanan istikrarsızlıkların devam etmesi ve

¹⁷⁵Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve....**, s.276

¹⁷⁶Enver Bozkurt, "NATO'nun Geleceği", (Çevrimiçi): <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=614&type=22>, Nisan 2007

¹⁷⁷Örnek olarak Mayıs 2002 Reykjavik NATO Bakanlar Toplantısı ve Kasım 2002 Prag Zirvesi, 11 Ağustos 2003 tarihinde ISAF komuta ve yönetiminin resmen NATO tarafından devralınması verilebilir. Bu sürecin, 11 Eylül 2001 sonrasında ivme kazanmış olsa da, temellerini Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından başlayan süreçte bulduğu düşünülmektedir.

¹⁷⁸Faruk Sönmezoğlu, **İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, İstanbul, Der Yayınları, 2006, s.498.

¹⁷⁹Bozkurt, **A.g.e.**

enerji kaynaklarının önemi ve kontrolü¹⁸⁰, ayrıca ABD'nin gücünü sürdürebilmek için Avrasya hakimiyetine ihtiyaç duyması, NATO'nun da ABD'nin Avrasya'daki ayaklarından en önemlisi olması sebebiyle ABD'nin de NATO'nun devamını desteklemesi, bunun yanısıra özellikle de 11 Eylül'den sonra hiçbir kuvvetin tek başına baş edemeyeceği tehditlerin ortaya çıkması¹⁸¹ gibi etkenler, NATO'yu ayakta tutmuştur. Nitekim 1991 yılında NATO Genel Sekreteri Manfred Woerner'in belirttiği gibi; doğrudan saldırı olmasa bile, çok farklı bölgelerden riskler gelebileceği için NATO'ya hala ihtiyaç vardır; NATO devam edecektir.¹⁸²

Aynı sene, Emekli Büyükelçi Aydın Alacakaptan, NATO'nun devam etmesi gereğini şu sözlerle açıklamaktadır:

“Yarının Avrupa'sında mutlaka engellenmesi gereken şey, milli devletin yeniden ortaya çıkmasıyla milliyetçilik ateşinin yeniden alevlenmesidir. Milliyetçiliğin Avrupa'da yeniden alevlenmesi, ülkelerin zamanımızda sahip bulundukları silahların üstün kabiliyetleri nedeniyle eskiye oranla çok daha tehlikeli olacaktır. Çok yanlı ve taraflı bir savunma sistemi olarak NATO, Sovyetler Birliği için de bir güvence oluşturmaktadır. NATO'nun yapısı ve çalışma biçimi, Sovyetler Birliği'nin endişe ettiği ülkeler ve bu arada özellikle Almanya'nın tek taraflı olarak saldırgan bir tutum takınmasını engelleyecektir.”¹⁸³

Sonuç olarak, uluslararası alanda yaşanan hızlı değişikliklerin, AB'nin olduğu gibi NATO'nun da, kendisine yeni misyon biçerek yeni bir yapılanmaya gitmesine sebep olduğu söylenebilir. Zira, ittifakların, büyük önemde bir tehdit olmadan varlıklarını sürdüremedikleri varsayımından yola çıkarak¹⁸⁴ yeni ortama uyum sağlamak amacıyla yaptıkları değişikliklerden birisi de, NATO içinde Avrupa ayağının güçlendirilmesi şeklinde ifade bulan ve AGSP'nin de temelini oluşturduğu söylenebilecek olan 'AGSK'nin geliştirilmesi' olmuştur. Nitekim, Arslan'ın

¹⁸⁰ A.e.

¹⁸¹ Dumanlı ile Söyleşi, A.g.e

¹⁸² Sami Kohen, Sami Kohen, **Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, Yeni Dünya Düzeninde NATO'nun Değişen Stratejisi ve Türkiye** İstanbul, Hava Harp Okulu Yayınları, 1992, s.44-45

¹⁸³ Aydın Alacakaptan, **Atlantik İttifakı**, 3. bsk., Ankara, Türk-Atlantik Andlaşması Derneği Yayını, 1991, s.87

¹⁸⁴ Heinz Gartner, “European Security, the Transatlantic Link and Crisis Management”, **Europe's New Security Challenges**, Ed: Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boudier London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.125-148, s.126.

ifadesiyle, 1992 yılında NATO karargahında ortaya atılan, meydana gelen krizin çap ve yerine göre ‘gerekli kuvvetlerin birleştirilmesi’, ‘topla ve seç’ (*pick&choose*) olarak bilinen düşünce, AGSP’nin özünü oluşturmuştur.¹⁸⁵ Nitekim, bu tez çalışmasının konusu NATO’yu içermemekle birlikte, AGSP’nin temelleri ‘AGSK’ adı altında bu kurumda görülmüştür. Diğer bir deyişle NATO, Avrupa güvenliği ve AGSP söz konusu olduğunda AB-ABD ilişkilerini etkileyerek ona yön veren başlıca tartışma konularından biri haline gelmiştir. Bu sebeple NATO’nun değişimi de ele alınması gerekli olduğu düşünülen konulardan biridir. Bu bölümde NATO’nun dönüşüm süreci AGSK perspektifinden ele alınacaktır.

Özetle, NATO kendisini değişen uluslararası konjonktüre uyarlamış ve misyonunu, görev alanlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Zira artık NATO’nun karşısında somut bir düşman, devletin veya ideolojinin olmadığı bir döneme girilmiş, NATO, Soğuk Savaş sonrasında konsept değişikliği yoluna gitmiştir.¹⁸⁶

NATO’nun geleneksel rolünün sorgulanmaya başlanması ve yeni bir görev anlayışının zorunlu hale gelmesiyle hayata geçirilen ‘Yenileştirilmiş NATO’¹⁸⁷ adı verilen yeni yapıdaki en önemli unsurlar; yeni kuvvet yapısında önemli indirimler yapılarak bu kuvvetlerin hazırlık ve konuşlandırılma durumlarında değişikliklere gidilmesi ve stratejik ortamın özelliklerine uygun yeni askeri komuta ve kuvvet yapısının hazırlanması, İttifak için yeni ve alan-dışı görevler belirlenmesi, SSCB ile Merkez ve Doğu Avrupa başta olmak üzere üçüncü ülkelerle işbirliği kurulması, BM, AGİT ve AB ile yakın ilişkiler geliştirilmesi, (bu çalışmanın konusunu en yakından ilgilendiren) NATO içinde Avrupa ayağının güçlendirilmesi ve gerçekleşecek bu oluşumda AGSK’nin teşvik edilmesi ve insani ve barış operasyonlarına katılımın artırılması olarak sayılabilir. Çünkü NATO’nun kuruluşunda askeri ve ideolojik amacın yanısıra, üyelerinin ‘hukukun egemenliği ilkesine ve kişi özgürlüklerine’

¹⁸⁵Esat Arslan, “NATO Küreselleşirken Barış Hayal mi?”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/3.htm>, Nisan 2006

¹⁸⁶Bozkurt, **A.g.e.**

¹⁸⁷İktisadi Kalkınma Vakfı, **A.g.e.**, s.72.

dayanan klasik anlamdaki demokratik rejimlerini korumak amacının da mevcut olduğu değerlendirilmektedir.¹⁸⁸

Soğuk Savaş'ın sona erdiği dönemlin en önemli bakış açılarından biri, 12 Aralık 1990 tarihinde Amerikan Dışişleri Bakanı James Baker tarafından öne sürülen NATO'nun yeni misyonuna ilişkin olan 'Yeni Atlantizm' dir. Fransız Komünist Partisi üyesi Georges Girard'ın ifadesine göre, Yeni Atlantizm, Amerikan önderliği ve onun stratejik hedeflerini daha iyi düzenlemek için Avrupa'daki politik, ekonomik ve askeri yapılara dayanmak istemekte, Atlantik bloğunun canlı tutularak mevcut yapıların birbiriyle uyumlu hale getirilmesine çalışmakta ve güneye doğru stratejik bir yönelme arzulamaktadır. ABD'nin kendi egemenliğini güvence altında tutmak için Avrupa'nın birleşmesine ihtiyaç duymasından dolayı, Avrupa, Yeni Atlantizm'in anahtarını elinde bulundurmaktadır. Bu yeni doktrin, ABD'nin, AT ile NATO arasında bir ortaklık, hatta anlaşma öngören bir stratejik adaptasyonuna işaret etmektedir. Baker'a göre bu stratejik adaptasyon Avrupa'daki değişikliklerin etkisiyle zorunlu hale gelmiştir.¹⁸⁹ Baker'in bu düşüncesi, yaşanan değişimin ne denli büyük olduğunu ispatlar niteliktedir. NATO da, işte bu değişime aşağıda belirtilecek çeşitli girişimler vasıtasıyla uyum sağlamaya çalışmıştır.

5-6 Temmuz 1990'da Londra'da toplanan NATO üye devletlerinin liderleri, Varşova Paktı üyelerini, iki paktı birbirlerini düşman görmediklerine dair ortak bir bildiri yayımlamaya davet etmiştir.¹⁹⁰ Ayrıca, geniş bir yelpazedeki askeri ve siyasi faaliyet alanında işbirliğinin geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunmuştur.¹⁹¹ Yeni NATO Stratejisi bu deklarasyonla ilan edilmiş, ileride bahsedilecek olan Kuzey Atlantik Konseyi'nin 7-8 Kasım 1991'deki Roma toplantısına katılan Devlet ve Hükümet başkanları tarafından da kabul edilmiştir.

¹⁸⁸ Ali L. Karaosmanoğlu, **İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1981, s.84.

¹⁸⁹ Georges Girard, **“Yeni Atlantizm”** Dünya Solu, İstanbul, Aydınlar Matbaacılık, 1991, s.98-108, s.98-103.

¹⁹⁰ Mehmet Saray, **Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi : III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeler**, Ankara, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2000, s.168

¹⁹¹ “London Declaration On A Transformed North Atlantic Alliance” (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c900706a.htm>, Ocak 2006

Mayıs 1991'de Savunma Planlama Komitesi toplantısı yapılmış ve sonrasında İttifak açısından alan-içi/alan-dışı ayrımı kalkmış¹⁹², İttifak'ın alan dışı müdahalelerde bulunması resmi olarak da belirlenmiştir.¹⁹³ Bu toplantıda ayrıca, üyelerin, Washington Andlaşması'nın 5. maddesi kapsamına girmeyen güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması için gerektiğinde NATO'nun, gerektiğinde ise BAB'ın emrine verilecek olan ve alan-dışı müdahalelerde bulunacak, NATO'nun adaptasyon çalışmalarının bir ürünü olan, NATO'nun askeri güç konuşlandırma esnekliği ve NATO üyesi olmayan devletlerin birtakım operasyonlara katılabilmelerini sağlayan bir BMGG oluşturulmasına karar verilmiştir.¹⁹⁴

Gelecekte çok-uluslu Avrupa Ordusu'nun temelini oluşturabilecek olan 'Avrupa Kolordusu' (Eurocorps)¹⁹⁵ oluşturulması düşüncesi, 1991 Ekim'inde Fransız-Alman ortak önerisi olarak öne sürülmüş, 21-22 Mayıs 1992'de 59. Fransız-Alman Zirvesi'nde kabul edilmiştir. 21 Ocak 1993'te ise NATO ile Eurocorps arasında koordinasyonla ilgili düzenlemelerin yapıldığı bir andlaşma imzalanmıştır. Buna göre, Avrupa Ordusu, NATO veya BAB'ın kontrolü altında, ulusal otoritelere tahsis edilebilecek şekilde çift-başlı olacaktır. 25 Haziran 1993'te Belçika, 10 Aralık 1995'te İspanya, 7 Mayıs 1996'da ise Lüksemburg'un katıldığı ordu, 30 Kasım 1995 tarihinde operasyonel¹⁹⁶ hale gelmiştir.

¹⁹² Nitekim 1994-95'te Bosna-Hersek'te, 1999'da Kosova, Afganistan'da alan dışı hareket icra edilmiş olduğu görülmektedir.

¹⁹³ Sönmezoğlu, **İkinci Dünya Savaşı'ndan....**, s.498.

¹⁹⁴ Sönmezoğlu, **İkinci Dünya Savaşı'ndan....**, s.498.

¹⁹⁵ Strasbourg'da konuşlandırılan Eurocorps kurulduktan sonra kuvvete Belçika, İspanya ve Lüksemburg da katılmıştır. Eurocorps, BAB fesh edilmeden önce BAB ya da NATO içerisinde faaliyette bulunabilmektedir ve BM ile AGİT bünyesinde oluşturulan insani misyonlar, üye devletlerin vatandaşlarının bir ülkeden çıkarılmasına ilişkin görevler ve barış operasyonlarında katkı yapabilmektedir. Eurocorps'un BAB'ın siyasi kontrolü altında bulunma taahhüdü 24 Eylül 1993, NATO yetkisinde yer alma taahhüdü ise 21 Ocak 1993 tarihli andlaşmalarla düzenlenmiştir. 3 Eylül 2002 tarihinde, Türkiye, Yunanistan ve Polonya'nın Strasbourg'da bulunan Eurocorps Çokuluslu Karargahı'na personel atamasına onay verilmiştir. İktisadi Kalkınma Vakfı, **AB Terimleri Sözlüğü**, (Çevrimiçi): <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1001>, Şubat 2006

¹⁹⁶ Ancak Balkan Krizi'nde gözlenen başarısızlık sonucu, ABD, 1994 yılında Brüksel NATO Zirvesi'nde NATO'nun operasyonel yönünün sadece 5. madde çerçevesinde olmasının onu sınırlandırdığı düşünerek BMGG bağlamında 'ayrılabilen fakat ayrı olmayan' şeklinde ifade edilen bir sistem dahilinde yeniden düzenlenmesini önermiştir. Bu zirveye ileride değinilecektir.

NATO'nun yeni kimlik, strateji ve yön edinme yönünde attığı adımlardan bir diğeri 7-8 Kasım 1991 tarihinde Roma'daki NATO Zirvesinde yayınlanan Roma Barış ve İşbirliği Deklarasyonu'dur¹⁹⁷. Bu deklarasyon ile güvenlik politikası; işbirliği, diyalog ve ortak savunma olanaklarının geliştirilmesi ve korunması olmak üzere üç temele dayandırılmıştır. Bunlar; AT üyelerinin İttifak ile tamamlayıcı bir şekilde yürütülmek üzere ortak güvenlik ve savunma konularında daha fazla sorumluluk üstleneceği; Kuzey Atlantik işbirliğinin korunarak Varşova Paktı üyeleriyle düzenli danışmalar yapılacağı ve NATO'nun eski doktrinlerini terk ederek yeni strateji belirlediği temellerdir. NATO üyelerinin artık kapsamlı bir tehdit altında olmadığı da belirlenmiş, ancak bunun yerini alan, sayıca daha fazla ve çok çeşitli kaynaklardan beslenen risklerin varlığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla artık daha sınırlı fakat etkin bir askeri güce ihtiyaç vardır ve bunun için de NATO güçlerinde indirime gidilecek, ancak hareket kabiliyeti yüksek çok uluslu güçler kurulacaktır.¹⁹⁸ Bunun, doğrudan Soğuk Savaş sonrası Avrupa güvenliğiyle ilgili olmasının yanısıra; AGSK itibariyle düşünüldüğünde ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığını azaltmasına yol açması bakımından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Zirve'de kabul edilen Yeni NATO Stratejisi¹⁹⁹ ele alınacak olursa, bu Strateji'nin; Rus askeri güçlerinin Orta ve Doğu Avrupa'dan önceden planlanan şekilde çekileceği ve tarafların AKKA'ya tümüyle uyacağı varsayımına dayandığı söylenebilir. Ancak NATO'nun Avrupa'daki tüm cephelerine aynı anda saldırı tehdidi ortadan kalkmış, İttifak'ın karşı karşıya kaldığı tehdit ve riskler farklılaşmıştır. Bu da, Strateji'nin gözden geçirilmesine neden olmuştur.²⁰⁰ Bunun yanısıra İttifak üyelerinin güvenlik ve toprak bütünlüğünü doğrudan tehdit etmeyecek, ancak İttifak'ın güvenliğine doğrudan etkisi olan krizler olabilecektir. Örneğin Orta ve Doğu Avrupa'daki etnik düşmanlık ve toprak anlaşmazlıkları da dahil ağır ekonomik,

¹⁹⁷NATO Ministerial Communiques, Rome Declaration on Peace and Cooperation (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911108a.htm>, Ocak 2006.

¹⁹⁸Kohen, **A.g.e.**, s.44-45

¹⁹⁹NATO Stratejik Kavramı için Bkz: NATO Ministerial Communiques, The Alliance's New Strategic Concept, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>, 5 Mart 2006

²⁰⁰ Buna rağmen, İttifak'ın; savunma, caydırma, barışa katkı; bir üyeye yapılan saldırının İttifak'ın tüm üyelerine yapılmış sayılacağı; Avrupa'da ABD varlığı; kolektif savunma; nükleer ve konvansiyonel silahların kombinasyonunun kullanılması gibi değişmeyen bazı prensipleri mevcuttur.

toplumsal ve siyasi zorlukların, İttifak'ın topraklarına karşı planlı bir saldırıdan çok istikrarı bozucu nitelikte gerginliklere sebep olacağı düşünülmektedir. İşbu sebeplerle, Yeni NATO Stratejisinin Değişen Prensipleri benimsenmiştir. Bu prensipler şunlardır:²⁰¹

- İttifak, 'ilerden savunma ilkesi' yerine uygun olan yerlerde 'ileride hazır olma' prensibini kabul etmiştir.
- 'Her bölgeye karşı savunma' yerine 'bölgesel krizlere müdahale' anlayışı benimsenmiştir.
- 'Esnek mukabele stratejisi' yerine 'nükleer silahlara daha az güvenmek' getirilmiştir.
- 'Sabit takviye planlamasından' belirsiz bölgesel risklere karşı 'elastiki takviye planlamasına' geçilmiştir.
- 'Bütçe kısıtlamaları ve kuvvet indirimleri' stratejisi yerine 'daha da fazla küçük çaplı çok uluslu birlik ve karargahların teşkili' stratejisi benimsenmiştir.
- Risklerin çok yönlü ve belirsizliklerle dolu olması, 'NATO Savunma Planları'nın yerini 'Harekat Planlama Direktifleri'ne bırakmasına sebep olmuştur.
- Yoğun ve küresel tehdidin çeşitli ve çok yönlü risklere yol açması sebebiyle İttifak'ın 'üye devletlerin güvenliği ve toprak bütünlüğünü garanti etme' görevi; önceliğini 'barışı koruma, kriz yönetimi ve takviye kuvvetleri konsepti' görevine bırakmıştır.

Böylece, yeni stratejilerin geliştirilmesiyle güvenlik ve istikrar artırılarak devamı sağlanmaktadır.

Belirlenen 'Yeni Stratejik Kavram'da NATO'nun dört ana görevinden bahsedilmektedir. Bunlar genel olarak, Avrupa'da istikrar ve güven ortamını kurmak, risk oluşturabilecek olan gelişmeler için Atlantik ötesi bir forum oluşturmak, üye devletlerin topraklarına yönelik tehdit ve saldırıları caydırarak üye devletleri

²⁰¹Hasret Çomak, "Yeni NATO Stratejisinin Değişen ve Değişmeyen Prensipleri", **Deniz Harp Okulu Bülteni**, Yıl 222, Sayı 33, Ağustos 1995, ss.12-13, s.12-13.

savunmak ve ABD'nin Avrupa'daki etkinliğinin devamlılığını sağlayacak şekilde Avrupa'da stratejik dengeyi korumak olarak sayılmıştır.²⁰²

NATO eski Yüksek Komutanı Orgeneral John Galvin; gelecekte, genel savaştan çok, sınırlı, bölgesel ya da yerel savaşların olabileceği varsayımına dayanan Yeni NATO Stratejisi'ne 'Bunalıma Karşı Tepki' adı verilebileceğini ifade etmiştir. Yeni stratejinin temel amacının, ekonomik farklılıklar, aşırı ulusçuluk ve din ve mezhep sorunları gibi nedenlerin yol açabileceği bölünmeleri önlemek; değişimlerin, sürtüşme veya çatışma yaratılmadan gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak ve böylece bunalımları önlemek olduğu değerlendirilmektedir. NATO'nun konvansiyonel kuvvetleri küçültülerek savaşa hazırlık derece ve düzeyleri alçaltılacak, ancak tüm birliklerin hareket kabiliyetleri yükseltilecektir. Aynı şekilde, NATO'ya tahsis edilen nükleer kuvvetler de azaltılacak, İttifak'ın Avrupa ayağı güçlendirilecek, ancak Kuzey Amerika ayağı da mutlaka korunacaktır. Böylece, daha küçük ve daha çevik birlikler haline getirilecek olan ulusal kuvvetler, gerektiğinde, kolordu çapında, bir İngiliz generalin komutası altında bulunan ve değişik NATO bölgelerine konuşlandırılan tümenleri içeren Ortak Süratli Müdahale Kuvveti'ne takviyede bulunacaktır.²⁰³

Roma'daki Barış ve İşbirliği Deklarasyonu'nda Kuzey Atlantik İşbirliği'nin kurulması amacıyla SSCB, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya ve Estonya'ya 20 Aralık 1991'de Brüksel'de yapılacak olan NATO toplantısına katılmaları önerilmiş ve dış politika ve güvenlik konularında yapılan anlaşma teklifinin karşılık bulmasıyla bu zirvede, KAİK²⁰⁴ kurulmuştur. Ancak KAİK, AGİT'e rakip değil, onu tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Hedefinin, Avrupa'yı Soğuk Savaş mimarisinden kurtarmak ve kıtada büyük ölçekli bir silah ve

²⁰²NATO Ministerial Communiques, The Alliance's New Strategic Concept, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>, 5 Mart 2006

²⁰³İhsan Gürkan, "Yeni Uluslararası Gelişmeler Açısından Türkiye'nin Stratejik Öncelikleri", İstanbul, **Hava Harp Okulu Yayınları**, 1993 s.138-139

²⁰⁴ KAİK, 20 ortak üye, 26 NATO üyesi olmak üzere 46 üyeye sahiptir.

teçhizat birikiminin olduğu bir zamanda güvensizliği ve düşmanlık duygusunu ortadan kaldırmak olduğu belirtilmiştir.²⁰⁵

21 Mayıs 1992’de ise NATO’nun BAB ile ilk resmi toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda ortak faaliyetlerde bulunma konusunda çeşitli kararlar alınmıştır.

Ekim 1993’te, Merkez ve Orta Avrupa’nın, NATO’nun çalışmalarını daha yakından tanıyabilmesini sağlamak için ABD tarafından 'BİO' Projesi²⁰⁶ önerilmiştir. 10-11 Ocak 1994’te Brüksel’de de, bu devletler gerçek bir ortaklığı öngören BİO programına katılmaya davet edilmişlerdir.²⁰⁷ Toplantıda²⁰⁸, ayrıca, Avrupa’nın kendi güvenliği ile ilgili konularda daha fazla sorumluluk sahibi olarak NATO’nun Avrupa ayağının güçlendirilesine olanak sağlayacak olan 'AGSK'nin ve çıkabilecek olan krizlerde barışın korunması için BMGG’nin geliştirilmesine’ de karar verilmiştir.²⁰⁹ AGSK'nin ve BAB'ın güçlendirilmesine, BMGG’nin NATO ya da BAB tarafından Avrupa güvenliğini etkileyen ancak doğrudan NATO’yu ilgilendirmeyen durumlarda da kullanılabilecek, ayrılabilir fakat ayrı olmayan askeri yetenekleri kapsamına karar verilmiştir.²¹⁰ NATO imkanlarının, AB'nin kurmayı amaçladığı askeri güce tahsis edilmesinin ardında yatan sebep, hem NATO üyesi hem AB üyesi olan devletlerin yinelemeye gitmelerini engellemektir.²¹¹

Bunun ardından, KAİK Dışişleri Bakanları, 30 Mayıs 1997 tarihinde Sintra/Portekiz’de, KAİK ve BİO’nun başarısına dayanarak, Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi’nin kurulmasına karar vermiş, Avrupa-Atlantik bölgesinde barış ve

²⁰⁵Çomak, **Avrupa’da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.25-26.

²⁰⁶BİO, NATO’nun siyasi ve askeri organlarının faaliyetlerine, tatbikatlara, ortak planlamaya katılmasını ve Barış Gücü operasyonlarında söz konusu devletlerle birlikte çalışılmasını ifade etmektedir. Sönmezoğlu vd, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, s.121

²⁰⁷Davet Belgesi için Bkz: Partnership for Peace: Invitation Document issued by the Heads of State and government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10 Ocak 1994, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b940110a.htm>, Mart 2006

²⁰⁸Belge için Bkz: Partnership for Peace: Framework Document issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10 Ocak 1994 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b940110b.htm>, Mart 2006

²⁰⁹Saray, **A.g.e.**, s.169-170

²¹⁰**Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, 1992, s.190

²¹¹BİO Programına üye devletler için Bkz: Signatories of Partnership for Peace Framework Document (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/pfp/sig-cntr.htm>, Mart 2006

istikrarı güçlendirme ve yayma konusunda genel ilkelerin yer aldığı Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi Temel Dokümanı'nı²¹² onaylamış ve bu temel doküman gereğince bir Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi Eylem Planı geliştirmişlerdir. Bu eylem planının içeriğini; güvenliğe ilişkin ve politik konular, silahların kontrolü, kriz yönetimi, bölgesel konular, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yayılması, uluslararası terörizm, ekonomik kalkınmanın güvenlikte etkileri gibi konularda danışma oluşturmaktadır. KAIK, yetkisini, NATO üyeleri arasındaki Kuzey Atlantik Andlaşması uyarınca kurulan ilişkiden alırken, Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi, NATO ve Ortak üyeler arasında politik ve güvenliğe ilişkin konularda işbirliğini geliştiren bir danışma forumudur.²¹³ Tüm BİO üyeleri Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi'ne de üyedirler.

1994 Brüksel Andlaşması'ndan üç yıl sonra ise NATO üyeleri liderleri 8-9 Temmuz 1997'de Madrid Zirvesi'nde NATO'nun genişlemesi kararını almışlardır ki Avrupa'nın tamamı için savunma alanında işbirliğinin olumlu yönde gelişmesinde büyük etkisi olmuştur.²¹⁴ Genişleme kararında, Soğuk Savaş sonrası dönemde eski Varşova Paktı üyelerinin karşılaşmış oldukları iç ve dış güvenlik sorunları sebebiyle bölge iktidarının bozulması ihtimalinin çıkmış olması da sayılabilir.²¹⁵

Bu andlaşmada da yine BİO'nun güçlendirilmesine karar verilmiştir. Güçlendirilmiş BİO Programı, ortakların BİO faaliyetlerinin karar alma ve planlama süreçlerine daha fazla katılımını sağlamayı amaçlamaktadır. Daha önce, 27 Mayıs 1997'de Yeltsin ile Clinton'un Helsinki'de biraraya gelmeleri ile kurulmuş olan 'NATO ve Rusya Federasyonu Arasında Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Ana Kuruluşu Sözleşmesi'²¹⁶ onaylanmış, bunun yanı sıra 'NATO ve Ukrayna Arasında

²¹²Belge için Bkz: "Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council", Sintra, Portugal, 30 May 1997 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/b970530a.htm>, Temmuz 2006.

²¹³Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**s.26-30

²¹⁴b.a. Dieter Hanel, "NATO Enlargement and Defence Industry Cooperation", **NATO's Nations and Partners for Peace**, Volume.L, No.1, 'y.y.', Academic Research Library, 2005, ss.124-130.

²¹⁵ Esra Çayhan, Nurşin Ateşoğlu Güney, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları : NATO-AB ve Türkiye**, İstanbul, Afa Yayınevi , 1996, s.25

²¹⁶"Founding Act on Mutual Relations", Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation, Paris, 27 May 1997, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/fndact-a.htm>, Mart 2006

Özel Ortaklık Şartı' Andlaşması²¹⁷ imzalanmıştır. İşbirliği, Kasım 2002'de Dışışleri Bakanları düzeyindeki NATO-Ukrayna Komisyonu'nda kararlaştırılan eylem planı ile sağlanmıştır (Plan, özellikle savunma alanında reform ve demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi konularını kapsamaktadır). Avrupa'nın güvenliği için önemli olan Akdeniz güvenliğini sağlamak için ise 'Akdeniz İşbirliği Grubu' adlı bir komite kurulmuştur. Son olarak, 1991 yılında kararlaştırılmış olan NATO içinde AGSK ve BMGG'nin geliştirilmesi üzerinde uzlaşmıştır.²¹⁸

23-24 Nisan 1999'da ise, değişen koşullar sebebiyle duyulan ihtiyaçtan dolayı NATO'nun 'Yeni Stratejik Kavramı'²¹⁹ Washington'da kabul edilmiştir. Bu yeni stratejiyle ortaklarla NATO arasında birlikte çalışabilirlik güçlendirilmeye çalışılmış, ulusal savunma planlama ve bütçelerinde şeffaflık, savunma kuvvetlerinin demokratik kontrolü, sivil afetlere ve acil durumlara karşı hazırlıklı olma, NATO önderliğindeki BİO operasyonları da dahil her zaman birlikte çalışabilme becerisini geliştirme yönünde çalışma öngörülmüş, AGSK'nin İttifak içinde geliştirilmesinin desteklendiği belirtilmiştir.²²⁰ Zirvede ayrıca 'Savunma Yetenekleri İnisiyatifi' başlatılmıştır.²²¹

1991 yılında ilan edilen Strateji'den daha önce bahsedilmişti. Bu stratejiye 1999 yılındaki bu strateji de eklendiğinde 21. yüzyılda NATO'nun güvenlik ve savunma kapsamı ortaya çıkacaktır.²²² Bu, AGSK'yi de etkilediğinden burada belirtilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir. Buna göre:

²¹⁷ "Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine", Madrid, 9 July 1997, (Çevrimiçi):<http://www.nato.int/docu/basic/txt/ukrchrt.htm>, 3 Mart 2006

²¹⁸ Kemal Soyupak, **NATO'nun Kuruluşunun 50. Yılında Yeni Avrupa ve Yeni NATO**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 1999, s. 8-9.

²¹⁹ "The Alliance's Strategic Concept Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council", Washington D.C., 23rd and 24th April 1999, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>, 10 Nisan 2006

²²⁰ A.e.

²²¹ Defence Capabilities Initiative, NATO Press Release, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99s069e.htm>, Mart 2006.

²²² NATO'da yaşanan dönüşüm ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için Bkz: **European Security Institutions Ready for the Twenty-First Century?**, USA, Institute for Foreign Policy Analysis, 2000

- Atlantik-ötesi bağın korunması: Avrupa ve Kuzey Amerika'nın güvenliklerinin birbirinden ayrılmaz oluşu nedeniyle Avrupa ve Kuzey Amerika arasında güçlü ve dinamik ortaklığın kurulması çok önemlidir.
- Etkin askeri kapasitenin korunması: NATO, krizlere müdahaleden ortak savunmaya kadar her koşulda caydırıcı bir askeri güç olmayı sürdürmelidir.
- AGSK'nin İttifak içerisinde geliştirilmesi: İttifak'ın 1996 Berlin Dışişleri Bakanları Toplantısı kararları doğrultusunda Avrupa güvenliğinin NATO ile paralel olarak geliştirilmesine devam edilmelidir.
- Çatışma önleme ve kriz yönetimi: Bölge dışı alanlarda ortaya çıkan krizlere müdahale ve çatışmalara barışçı çözümler geliştirilmesi, NATO'nun Avrupa-Atlantik bölgesindeki barış ve güvenliğe katkısı bakımından önemlidir.
- İşbirliği, ortaklık ve diyalog: Özellikle Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Akdeniz ülkeleriyle ilişkiler geliştirmelidir.
- Genişleme ön planda yer almalıdır.
- Silahlanma, silahsızlanma ve silahların yaygınlaştırılmasında sorumluluk alınmalıdır.

'Yüksek teknolojiye sahip, esnek, süratle intikal edebilir, sürekliliği olan ve sistemlerin, birliklerin ve kuvvetlerin birbiri ile uyumlu olduğu' 21 bin kişilik bir NATO Tepki Gücü kurulması ve Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya'nın İttifak'a katılmaları kararlarının alındığı 21-22 Kasım 2002 tarihli NATO Prag Zirvesi²²³ de, NATO'nun dönüşümü bakımından vurgulanmaya değer bir diğer zirvedir. Burada, NATO'nun dönüşümü; hem savunma amaçlı bir askeri ittifak, hem de bir politik örgüt olarak oynadığı iki rolü yansıtan iki boyutlu bir süreç olarak görülmüştür.²²⁴ Ayrıca NATO Acil müdahale Gücü oluşturulma konusundaki karar da bu zirvede alınmıştır.

Bütün bu gelişmeler göstermektedir ki; Soğuk Savaş döneminde caydırıcılık üzerine kurulu olan NATO stratejileri Soğuk Savaş sonrasında caydırıcılığın ötesinde

²²³Prague Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague, 21 Kasım 2002, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>, Ocak 2007.

²²⁴Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.37

acil mukabele ve müdahale unsurlarına dayanan politikalar üzerine erken müdahaleyi ve sınırlı güç kullanımını ifade eden stratejiler üzerine kurulmuştur. Özellikle de 11 Eylül sonrasında ABD'nin güvenlik politikasında meydana gelen değişikliklerle 'asimetrik savaş' kavramının kabulü, ayrıca İstanbul ve Riga Zirveleri'nin NATO'ya duyulan ihtiyacın giderek artacağını vurgulamaları önem taşımaktadır. Görülmektedir ki, kolektif savunma da bütün dünya için İttifak'ın temel amacı olmaya ve NATO Avrupa-Atlantik bölgesinin istikrarına katkıda bulunmaya devam edecektir.²²⁵

28-29 Haziran 2004 tarihlerindeki İstanbul Zirvesi'nde, Prag Zirvesi'nin aksayan yönlerinin telafi edilmesine yönelik yeni girişimler başlamış²²⁶, Körfez İşbirliği Konseyi üyeleri²²⁷ başta olmak üzere Ortadoğu ile işbirliğinin geliştirilmesinin amaçlandığı 'İstanbul İşbirliği Girişimi'²²⁸ başlatılması kararı alınmıştır.²²⁹ Belge, katılımcıların belirli askeri tatbikatlara ve bununla ilgili eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılarak BM Şartı'na uygun şekilde yapılacak NATO komutasındaki operasyonlarda İttifak kuvvetlerinin birlikte çalışabilmesinin kolaylaşması için silahlı kuvvetler arasında işbirliğini kuvvetlendirmeyi, nükleer silahların ve bunların kullanılma araçlarının oluşturduğu risklere karşı İttifak'ın yürüttüğü çalışmalara katkıda bulunmayı esas alır.²³⁰ Zirvede bunların yanı sıra, 1994'te başlatılmış olan ve şeffaflık sağlamak, ortak çıkarların olduğu konularda siyasi diyalog yolu açmak, pratik alanlarda işbirliğini yoğunlaştırmak gibi amaçları olan Akdeniz Diyalogu²³¹ ile ilgili daha geniş bir yapı oluşturmak amacıyla bir belge daha kabul edilmiştir.²³²

²²⁵ Bozkurt, A.g.e.

²²⁶ Nurşin Ateşoğlu Güney, **Batı'nın Yeni Güvenlik Stratejileri, AB-NATO-ABD**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, Kasım 2006, s.65

²²⁷ Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri.

²²⁸ NATO Policy Document, İstanbul Cooperation Initiative, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-cooperation.htm>, Mart 2006

²²⁹ "İstanbul Summit Communique Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council", Press Release, 28 June 2004 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>, Aralık 2006

²³⁰ Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.37

²³¹ Akdeniz Diyalogu, Mısır, İsrail, Tunus, Fas, Cezayir, Ürdün ve Moritanya'dan oluşmaktadır.

²³² "A more Ambitious and Expanded Framework for the Mediterranean Dialogue" NATO policy Document, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-meddial.htm>, Şubat 2007

Şubat 2006'da Almanya'da gerçekleştirilen Münih Güvenlik Zirvesi'nde de; ABD-AB ilişkilerinin geliştirilmesi ve NATO'nun güvenlik platformu olarak rolünün geliştirilmesi konusunda ortak irade ortaya konmuştur.²³³ Riga Zirvesi'nden önce ise 26-28 Nisan 2006 tarihindeki Bulgaristan'daki NATO-AB Gayrıresmi Dışışleri Bakanları Toplantısı'ndan bahsetmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Zira bu toplantının, Atlantik-ötesi ilişkilerine gelecek dönemlerde şekil verecek gelişmelerin; nükleer güç olma yolunda ilerleyen İran'a yönelik olası uluslararası müdahalenin şekli, Irak'ın geleceği ve enerji güvenliği gibi konular olacağını göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Yılmaz Aklar'ın ifade etmiş olduğuna göre;²³⁴

- NATO-AB toplantısının hemen sonrasında, 28 Nisan'da, ABD ve Bulgar Dışışleri Bakanları arasında Bulgaristan'da ABD askerlerinin faydalanacağı bir üs anlaşması yapılmıştır. Benzer bir anlaşma daha önce, 6 Aralık 2005'de, Romanya ile de imzalanmıştır. Sofya'daki toplantıda, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliklerinin de görüşülmesi, gelişmelerin Karadeniz'in Avrupa-Atlantik ittifakının bir parçası haline getirilme çabalarının işareti olarak değerlendirilmektedir.

- Toplantıya davet edilen Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanı; “Moskova'nın çıkarlarını etkileyen ciddi bir askeri ve siyasi kayma olacağından, askeri imkanlarımızı yeniden yönlendirmemiz, askeri-sınai ilişkilerimizi yeniden düzenlememiz gerekir.” ifadelerini kullanarak, Rusya'nın ABD'nin kıyıdaş devletlerle yaptığı askeri üs anlaşmalarından duyduğu rahatsızlığı göstermiştir.²³⁵

Sofya toplantısının; duraklamaya giren Atlantik-ötesi ilişkilerinin geliştirilmesi ve bu ilişkilerin geleceği hakkında görüş alış-verişinde bulunulması açısından önemli gelişmelere sahne olduğu ifade edilmektedir.²³⁶

²³³ Yılmaz Aklar, “NATO-AB Gayrıresmi Dışışleri Bakanları Toplantısı”, 5 Mayıs 2006, (Çevrimiçi): <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=946&kat1=&kat2=1>, Ocak 2007

²³⁴ A.e.

²³⁵ NATO-Rusya İlişkilerinin tarihi ve gelecekle ilgili yorumu için Bkz: Dmitry Polikanov, “NATO-Russia Relations: Present and Future”, **Where is NATO Going**, Ed: Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.93-111.

²³⁶ Aklar, A.g.e.

2006 Riga Zirvesi'nde²³⁷ ise terörizmle mücadele ön plana çıkarılmaya çalışılmış, özellikle de Afganistan'daki Taliban güçleriyle mücadele ele alınmış, terörizme karşı NATO askeri güçlerinin caydırma, engelleme, savunma faaliyetlerini sürdüreceği vurgulanmıştır. Bu politikaların, NATO'yu Avrupa dışına yöneltmekte olduğu ve İttifak'ı operasyonlara hazır hale getirdiği söylenebilir.²³⁸

Yine Riga Zirvesi'nde kabul edilen 'Kapsamlı Siyasi Kılavuz', ise NATO'nun devam eden dönüşümü, ilerideki 10-15 yıl içinde İttifak'ın kapasite sorunları, planlama ve istihbaratı için bir çerçeve sunmaktadır.²³⁹

NATO'ya, özellikle de Riga Zirvesi'nden sonra ABD'nin, politikalarını gerçekleştirmekte yetersiz olan gücünün desteklenmesi, kendi çıkarlarına daha fazla katkı sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi misyonlarının yüklendiğine dair de görüşler vardır:

“NATO artık yayılmacı bir güç haline dönüşüyor. Amerika, NATO'yu bir emperyal Avrasya silahlı gücü haline getirmek istiyor. NATO'nun eski misyonu ile yeni misyonunun hiçbir alakasının olmadığını söylememiz mümkün.....Aslında meselenin özü şu: Amerika güç zafiyetini gidermek için NATO'yu bir Avrasya gücü, yayılmacı bir güç yapmak istiyor. Hatta Amerika, NATO'nun Japonya, G.Kore, Yeni Zelanda ile iş birliği yapmasını istiyor. Bu da yeni bir NATO demektir. Bakın, soğuk savaş döneminde yayılmacı olan güç Sovyetler Birliği idi. Sovyetler Birliği soğuk savaş döneminde hem coğrafyasını genişletmek, hem de komünizm ideolojisini yaymak istiyordu. Yeni resme baktığımızda bunun tersine döndüğünü görüyoruz. Yani yayılmacı ve bu amaçları doğrultusunda Avrasya'da NATO'yu kullanmak isteyen bir Amerika var karşımızda... Bu yayılmanın da başlangıçtaki amacı enerji kaynaklarını ve güzergâhlarını kontrol etmek kadar Rusya ve Çin'i de dengelemek.”²⁴⁰

Enver Bozkurt, savunma amaçlı bir örgüte mutlaka ihtiyaç olduğunu ve evrensel veya bölgesel düzeyde ortak güvenliği güvence altına alacak bir uluslararası veya uluslar-üstü örgütün de uluslararası toplum için gerekli olduğunu ve Riga

²³⁷“Riga Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council”, Riga, 29 Kasım 2006, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>, 7 Şubat 2007

²³⁸ Bozkurt, **A.g.e.**

²³⁹“Comprehensive Political Guidance endorsed by NATO Heads of State and Government”, 29 November 2006, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b061129e.htm>, 12 Şubat 2006.

²⁴⁰Nejat Eslen ile Söyleşi, “Amerika, Yayılmak İçin NATO'yu Kullanmak İstiyor”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/4.htm>, 5 Ocak 2006

Zirvesi ile ABD görüşleri çerçevesinde NATO'nun gelecekte bölgesel değil, evrensel bir uluslararası örgüt olarak varlığını devam ettireceğini teyit ettiğini ifade etmektedir. Ancak, Bozkurt'a göre, hegemonik durumda bulunan bu güç, uluslararası hukuk kurallarının oluşumunda da son sözü söylemektedir ve bu durum uluslararası toplumda eşitlik ilkesini zedelemektedir.²⁴¹ Bu düşünceye göre, Riga Zirvesi bu olguyu hızlandırıcı bir etki yaratmıştır.

NATO, Soğuk Savaş döneminin bölgesel örgütü olarak oluşturulmuş, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte kendisine ihtiyaç kalmadığı görüşü ise konsept değişikliği ile aşılmıştır.²⁴² Ancak bu başlık şöyle bir soruyla kapatılabilir: Tüm bu yeniden yapılanma çabaları NATO'nun barışı korumada en etkin güç olmasını sağlayabilmiş midir? Mehmet Saray'a göre, gelişen olaylar bu başarının yeterince sağlanamadığını göstermektedir.²⁴³ Örneğin Rusya'nın desteğindeki Ermenistan'ın Azerbaycan'a 1992 yılında gerçekleştirdiği saldırıya NATO tepki vermediği gibi Sırbistan'ın Bosna-Hersek'e karşı olan saldırılarının uzun süre durdurulamamış olması önemli göstergelerdir. Ancak diğer yandan Enver Bozkurt'a göre şu andaki duruma bakıldığında, yirmialtı üye devlet, yirmi BİÖ devleti, yedi Akdeniz Diyalogu devleti, dört İstanbul İşbirliği Girişimi, temas halinde bulunan devletler de eklenirse toplamda altmışbeş devlet, yani dünya askeri gücünün yaklaşık dörtte üçü NATO ile bağlantılı durumdadır. Bu açıdan bakıldığında en azından bölgesellikten evrenselliğe bir geçiş olmuştur denilebilecektir.²⁴⁴

²⁴¹ Bozkurt, A.g.e.

²⁴² A.e.

²⁴³ Mehmet Saray, "NATO'nun Yeniden Yapılanması ve Türkiye", **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, s.367-369, s.368.

²⁴⁴ Bozkurt, A.g.e.

2.3. AGSK'nin Oluşumu

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, AGSP'nin ele alınması için öncelikle AGSK'den bahsetmek gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple Soğuk Savaş sonrasında NATO'daki dönüşümden bahsedildikten sonra, önce güvenlik konusunda bir anlamda NATO-AB ilişkisini ifade eden AGSK'den, ardından da AB'nin kendisinden bahsedilerek bu bölüm sona erdirilecektir.

AGSK'nin oluşum aşamasında birden fazla gelişmeden bahsedilebilir. Bunlardan bir tanesinin BAB Maastricht Zirvesi olduğu bilinmektedir. 1991 Aralık ayındaki Maastricht BAB Bakanlar toplantısında, üye devletler AGSK'yi kabul etmiş, BAB'ın NATO'nun Avrupa ayağı ve savunma bileşeni olarak görev yapmasını öngörerek savunma konularında daha fazla sorumluluk ihtiyacının olduğuna ilişkin bir deklarasyon yayınlamışlardır.²⁴⁵ BAB içinde Planlama Hücresi oluşturulması, daha yakın askeri işbirliği geliştirilmesi, savunma bakanlarının sürekli toplanmaları gibi önemli adımlar da atılmış ve AB-BAB-NATO üçgeninin arasındaki asimetrinin, bu üç kurumun çalışmasına engel olma ihtimalini yok etmek ve aralarında tutarlılık sağlamak için BAB içinde 'tam üyelik'ten başka statüler de geliştirilmiştir.²⁴⁶

1992 Kasım ayında yapılan BAB Roma Bakanlar Konseyi toplantısında²⁴⁷ ise belirlenen bu statülere devletlerin davet edilmesi aşamasına geçilmiştir.²⁴⁸ Böylece Yunanistan tam üye olurken; Türkiye, Norveç ve İzlanda, ortak üye; Danimarka, Avusturya, Finlandiya, İsveç ve Hollanda gözlemci; Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovenya, Slovakya ve Slovenya ise 'ortak partner' statüsü almışlardır.²⁴⁹

²⁴⁵Evolution of ESDI (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0401.htm>, 1 Mart 2006

²⁴⁶Bkz: "Maastricht Declaration", Maastricht, 10 December 1991, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/documents/911210en.pdf>, 2 Mart 2006

²⁴⁷Metnin tamamı için Bkz: "Council of Ministers, Presidency Declarations", Rome, 20 November 1992, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/documents/921120en.pdf>, 10 Ocak 2007

²⁴⁸Bu daveti kabul eden her üç devlet ile BAB üyesi devletler 20 Kasım 1992 tarihinde Roma'da "Ortak Üyelik Belgesi" imzalamışlar, belge 6 Mart 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁴⁹Günümüzde AB'ye yeni üyeliklerle bu durum değişmiştir.

Böylece, AGSK'nin geliştirilmesi için ilk kez AB dışında bir yol oluşturulmuştur. Dolayısıyla NATO'nun gölgesinde kalarak Soğuk Savaş yılları boyunca etkin hale geçmemiş olan BAB'a, hem AB'nin savunma boyutunu oluşturması, hem de NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmesi yönünde bir rol biçilmiş, bu roller O'nu 1990'larda daha merkezi bir konuma itmiş ve böylelikle bu tarihlerde, siyasi yönlendirme bakımından AB'ye, operasyonel ve pratik yetenekler bakımından ise NATO'ya bağımlı hale gelmeye başlamıştır.²⁵⁰ Ancak AGSK'nin gelişimine ilişkin sorunlar burada sona ermemiş, hatta AB içindeki 'Atlantikçiler'le 'entegrasyon taraftarları'nı bir kez daha karşı karşıya getirmiştir.

Maastricht Andlaşması henüz yürürlüğe girmeden önce, 19 Haziran 1992 tarihinde Bonn yakınlarındaki Petersberg'de toplanan BAB üye devletleri Dışişleri ve Savunma Bakanları ise, BAB'ın temel yasası niteliğinde olan ve Birlik'in operasyonel rolünün güçlendirilmesini içeren Petersberg Bildirisi'ni yayınlamışlardır. Bildiri'nin, BAB'ın, AB'nin savunma kolu olarak geliştirilmesinde ve NATO'nun Avrupa ayağının güçlendirilmesinde çok önemli bir yeri olduğu değerlendirilmektedir. Bu bildiri ile, Birlik'in gelecekteki gelişmesi belirlenmiş ve Washington Anlaşması'nın ve Değiştirilmiş Brüksel Andlaşması'nın 5. maddesinin gerektirdiği ortak savunmaya verilecek destek üzerinde uzlaşmıştır. Yine Bildiriyle, BAB üyeleri, konvansiyonel silahlı kuvvetlerinden gerektiği kadar BAB yetkisi altındaki askeri görevlere tahsis etmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir. Birlik'in üstleneceği asıl görevler, yeni uluslararası konjonktüre uygun olacak şekilde yeniden tanımlanarak kolektif savunma dışı görevler olarak belirlenmiştir. 'Petersberg Görevleri' olarak bilinen bu görevler Bildiri'de belirtilmiştir.²⁵¹ Bu esaslar, çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünden hatırlanacak olan 'Yumuşak Güvenlik' ilkelerine dayanmaktadır.²⁵²

Bildiri'nin birinci bölümünde BAB üyeleri, BAB'ın gerçekleştireceği askeri operasyonlar için konvansiyonel güçlerini hazır bulunduracaklarını bildirmişlerdir.

²⁵⁰Buharalı, **A.g.e.**, s.20-21

²⁵¹"Petersberg Declaration" Council of Ministers, , Bonn, 19 June 1992, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>, 10 Ocak 2007

²⁵²Dedeoğlu, **A.g.e.**, s. 261

Bildirinin ikinci bölümünde, BAB'ın üstleneceği askeri görevler belirlenmiştir. Buna göre; Washington Andlaşması'nın 5. maddesi ile Brüksel Andlaşması'nın V. maddesini ilgilendiren ortak savunma ortak savunmaya katkı dışında, BAB üyelerinin askeri birlikleri, insani yardım, kurtarma ve barışı koruma görevleri ile silahlı güçler aracılığıyla barışın yeniden tesisini içeren kriz yönetimi görevleri gerçekleştirecektir. AB önderliğindeki kriz yönetimi operasyonları, toplu savunma dışındaki; ateşkes, sınırlar, hava ve denizlerde uygulanan ambargoları denetleme; doğal afetlerin yaşandığı yerlerdeki halka destek; AB vatandaşlarını kriz alanlarından uzaklaştırma; düşmanca eylemlere son verme; güç kullanarak tarafları ayırma; güvenli bir ortam oluşturma ve bunu koruma gibi ve AB sınırları içindeki topraklar hariç, herhangi bir yerde ve zamanda uygulanabilecek olan askeri görevleri içerir. Görüldüğü gibi bu görevler son derece geniştir.²⁵³ Bildiri'nin üçüncü bölümünde ise, üyelerin, BAB'ın üstleneceği görevlere ayırabilecekleri güçlerin belirlenerek oluşturulacak yapılarının BAB komutası altında kullanılması halinde planlar, gerekli komuta kontrol ve haberleşme mekanizmalarına ilişkin öneri hazırlayacak bir 'Planlama Hücresi'nin Brüksel'de kurulmasına ilişkin hususlar yer almaktadır.²⁵⁴

Petersberg Bildirisi, BAB'ın, her olay için ayrı ayrı ve kendi görev alanını ilgilendiren, çatışma önleme ve AGİT veya BM Güvenlik Konseyi'nin barışı koruma görevlerini içeren kriz yönetimi görevlerini desteklemeye hazır olduğunu bildirmiş, Atlantik'in iki tarafı arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bildiri'de, NATO ve/veya AB üyesi diğer devletler, gelecekteki üyeler, gözlemci üyeler ve ortak üyelerinin hakları ve sorumluluklarını da tanımlamıştır.²⁵⁵

Bir başka gelişme olan 10-11 Ocak 1994'te Brüksel'de gerçekleştirilen NATO Zirvesi'nde de, AB'nin kuruluşu ve Maastricht Andlaşması memnuniyetle karşılanmış, BAB'ın, NATO'nun imkanlarını kolektif olarak kullanabilmesi için

²⁵³Rainer Schuwirth, "Helsinki Hedeflerini Yakalamak", (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/review/2002/issuse3/turkish/aert4html>, Ocak 2006

²⁵⁴"BAB ve AGSK", **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**, s:133, Kasım-Aralık 1996, ss.30-45, s.37.

²⁵⁵ "Petersberg Declaration" **A.g.e.**

gerekli düzenlemelerin yolu açılarak BAB bünyesinde AGSK'nin oluşturulmasına ve hayata geçirilmesine olanak sağlanmıştır.²⁵⁶

Zirvede, ayrıca; İttifak'ın, oluşmakta olan AGSK'yi yansıtacak şekilde nasıl yeniden yapılanacağı hakkında yol gösterilmiştir. Bu sürecin bir parçası olarak, İttifak kuvvetlerine, tüm görevlerinde duyacağı ihtiyacı karşılamak üzere, geliştirilmiş bir operasyonel esneklik ve hareketlilik sağlamak amacıyla BMGG kavramı öne sürülmüştür. NATO'dan ayrılabilir fakat ayrı olmayan bu askeri yeteneklerin, BAB öncülüğündeki operasyonlarda kullanılacak şekilde hazırlanmasına karar verilmiştir.²⁵⁷

ABD, AGSK fikrini kabul etmekle birlikte bu konuda bir dizi ilke oluşturmuştur. Buna göre;²⁵⁸

-ABD, Avrupalı müttefiklerin oluşturdukları düzenlemelere, ortak dış, güvenlik ve savunma politikalarının ifade edilmesine ihtiyaç duyulan durumlarda destek verecekti.

-NATO, danışmalar için başvuru alan merci ve NATO'ya üye devletlerin güvenlik ve savunma yükümlülüklerine etkisi olan tüm politikaların belirleneceği bir forum olmaya devam edecekti.

-NATO'nun entegre askeri yapısı korunmalıydı.

-AGSK, tercihen Avrupa sınırlarının ötesine uzanabilecek bir yetenek geliştirmeliydi.

-Yeni düzenlemeler, Türkiye gibi, AB dışında bulunan NATO'nun Avrupalı üyeleri dahil, hiçbir müttefikin dışlanması izin vermemeliydi.

Diğer taraftan, AB'nin Avusturya, Finlandiya ve İsveç ile genişlemesinin ardından bu devletlerin tarafsız statülerinin BAB için bir sorun haline gelmiş

²⁵⁶Çakmak, A.g.e., s.227

²⁵⁷"Evolution of" A.g.e.

²⁵⁸Buharalı, A.g.e, s.21

olmasının da etkisiyle BAB'ın AB içine dahil edilmesine ilişkin faaliyetler başlamıştır.²⁵⁹

Kasım 1996'da; Maastricht Andlaşması'nın BAB ile ilgili şartlarının ilk uygulaması AB Bakanlar Konseyi'nin Afrika'nın Büyük Sahra bölgesindeki göçmenlere götürülen insani yardıma nasıl katkı yapılabileceğini BAB'dan talep etmesi ile gerçekleşmiştir.

Kuzey Atlantik Konseyi'nin 1996'daki Berlin ve Brüksel toplantılarında da NATO kurumlarının, yeni zorlukların üstesinden gelebilmeleri için, uyumlaştırılması sürecinin temel unsurlarından biri olarak NATO içinde AGSK'nin kurulması gerektiği kararı verilmiştir. Bu durumun, NATO'nun tüm görev ve etkinliklerinde Avrupalı müttefiklerin daha ahenk içinde ve etkin hareket etmelerini sağlayacak, atlantik-ötesi ortaklığı güçlendirecek bir etki yarattığı görülmüştür. Bu şekilde güçlendirilmiş olan Avrupa kimliği, BMGG'nin tüm avantajlarını kullanarak, uygun askeri planlama ile desteklenen sağlam askeri ilkeler üzerine oturacak ve BAB'ın siyasi ve stratejik yönetiminde çalışacak olan etkin askeri ve uyumlu kuvvetlerin oluşumuna fırsat sağlayacaktır.²⁶⁰

Örneğin, 1996 Berlin NATO toplantısının, BAB tarafından yönetilen operasyonlarda 'ayrılabilir fakat ayrı olmayan' askeri yeteneklerin kullanımını kolaylaştırması bakımından bir BMGG'nin oluşturulmasını öngörmesi²⁶¹ bakımından Petersberg Görevlerine pratik anlam katması açısından öneminin büyük olduğu değerlendirilmektedir.²⁶² Böylelikle bu kararın, NATO'nun uygun gördüğü

²⁵⁹Bunlar yaşanırken diğer yandan 15 Mayıs 1995'te Lizbon'da toplanan BAB üyesi devletler ise İspanya, Fransa ve İtalya'nın kara kuvvetlerinden oluşan 'EUROFOR' ile deniz kuvvetlerinden oluşan 'EUROMARFOR'un kurulması kararını almış ve kuruluşların diğer üyelere de açık olduğunu belirtmişlerdir.

²⁶⁰"Evolution of" **A.g.e.**

²⁶¹Petersberg Declaration" **A.g.e.**

²⁶²Zdzislaw Lachowski, "The military dimension of the European Union" **SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2002.

operasyonlarda NATO'nun imkan ve kabiliyetlerinin kullanımının yolunu açmış olduğu söylenebilir.

NATO'nun Avrupa savunmasındaki önceliği, ABD'nin NATO'daki liderliği ve Avrupalı üyelerin NATO'ya katkıları konularında görüş bildirilen 3 Haziran 1996 tarihli Berlin Toplantısı Sonuç Bildirgesi şu gibi önemli noktalara değinmektedir:²⁶³

NATO'nun Soğuk Savaş sonrası yeni bir yapı oluşturmak üzere adım attığı belirtilmiştir. Buna göre AGSK, NATO içinde geliştirilecektir ve yeni üyelerin katılımına açık olacaktır.²⁶⁴

NATO'nun, Soğuk Savaş sonrası şartlara adapte olmasının en önde gelen amaç olduğu, bu amacın gerçekleştirilmesi için esnek bir yapıya ihtiyacı olduğu, bunun içinse öncelikli olarak AGSK'nin NATO içinde geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle Avrupalı müttefikler NATO hareketlerinde daha etkin rol oynayabilecek, kendileri de gerektiği zaman harekete geçebilecek ve Avrupa-Atlantik ilişkileri güçlenecektir.²⁶⁵

İttifak'ın adaptasyonunun sağlanabilmesi amacıyla üç temel hedef belirlenmiştir. Bu hedeflerden ilki, İttifak'ın askeri etkinliğinin garantilenmesidir. NATO, kolektif güvenlik misyonunu, yeni roller üstlenerek gerçekleştirecektir. Ayrıca, bu misyonların, çok-amaçlı işlevler üstlenebilecek ve 5. madde dışı operasyonlar gerçekleştirebilecek durumda olmaları gereği belirtilmiştir. İkinci hedef, Avrupa-Atlantik bağının korunması olarak ortaya konmuştur. Bu hedefin temel unsurları olarak, İttifak'ın her iki ayağındaki müttefiklerin de siyasi ve askeri ortaklık bağlarını daha da geliştirmeleri, NATO ve BAB arasında kriz yönetimi veya benzeri amaçlarla gerçekleştirilecek danışmalarda tam şeffaflığın sağlanması belirlenmiştir. Son hedef ise AGSK'nin NATO içinde geliştirilmesidir. Buna göre AGSK,

²⁶³Bkz: "Ministerial Meeting of the North Atlantic Council", Final Communique, Berlin, 3 June 1996, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>, Şubat 2006.

²⁶⁴A.e.

²⁶⁵A.e.

BMGG'den tam olarak yararlanacaktır ve BMGG de askeri operasyonlar için güç teşkil edecektir. Ayrıca bu güçlerin NATO içinde bulunmaları sebebiyle merkezi oldukları belirtilmiştir.²⁶⁶

BAB'ın gerçekleştirdiği operasyonlarda NATO imkanları kullanılacak, NATO üyesi olmayan BAB üyeleri de operasyonlara katılabileceklerdir ki bu durum, Birlik'in ABD'nin çıkarlarını ilgilendirmeyen operasyonlara katılamamasını ve otonom AB operasyonlarında ABD vetosunun getirilememesini sağlamıştır.

NATO-BAB-AB ilişkileri söz konusu olduğunda vurgulanması gereken bir diğer husus ise Berlin-Artı Kavramı olmaktadır. Bu kavram ele alınacak olur ise şunlar söylenebilir: Öncelikle, NATO-BAB arasındaki işbirliği, 1994'te Brüksel ve 1996 Berlin'de tamamlanan düzenlemelerle geliştirilmiş olsa da bu yöndeki düzenlemeler 1998 St. Malo Andlaşması'yla tekrar tartışılmaya başlanmıştır.²⁶⁷ Ancak NATO ile AB arasındaki ilişkilerin etkin çalışmasının kriz yönetimi görevlerinin başarısını yakından etkileyeceği bilinmektedir. Bu sebeple, Washington Andlaşması ile NATO kaynaklarına AB'nin erişiminin sağlanmasının ardından iki örgüt arası resmi ilişkiler Ocak 2001'de kurulmuş, 16 Aralık 2002 tarihinde NATO ile AB arasında AGSP konusunda deklarasyonun²⁶⁸ kabul edilmesiyle gelişmiş ve bundan sonra iki örgüt arasında kriz yönetiminde işbirliği konusunda bir dizi belge üzerinde müzakereler yapılmıştır. İşte, Berlin-Artı olarak bilinen paket, bu belgelerden biri olarak 17 Şubat 2003'te yürürlüğe girmiş ve 1 Nisan 2003 tarihinde Makedonya'daki barışı koruma sorumluluğunun NATO'dan alınarak AB'ye devredilmesini sağlamıştır.²⁶⁹ Aslında burada üstü kapalı olarak belirtilmiş bir diğer şart mevcuttur: AB'nin; NATO'nun katılmayı öngörmediği operasyonların kendisi tarafından gerçekleştirilmesi bağlamında örtülü olarak AB'nin bir müdahalesi için

²⁶⁶ A.e.

²⁶⁷ Jean-Yves Haine, "Berlin Plus", (Çevrimiçi):<http://www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf>, Ocak 2005.

²⁶⁸ "EU-NATO Declaration on ESDP" 16 December 2002, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm>, Aralık 2006

²⁶⁹ "Building Peace and Stability in Crisis Regions", NATO Briefing, September 2005, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-management-e.pdf>, Ekim 2006

NATO'nun katılmayı reddetmesi, yani AB'nin müdahil olmasını kabul etmesi gerekmektedir. Buradaki esas sorun AB'nin aldığı kararların Washington'ın Kararlarıyla örtüşmemesidir.²⁷⁰ Yine de AB ve NATO arasındaki kurumsal düzenlemelerin 2000 yılından itibaren ilerleme gösterdiği söylenebilir.

Özellikle 2001 yılının Mayıs ayında Budapeşte'deki NATO toplantısından sonra iki kurum arasındaki ilişkiler normalleşmiş olsa da Türkiye'nin AGSP konusundaki engelleyici etkisinin devam etmekte olduğu bilinmektedir. Bunu bertaraf etmek amacıyla, bazı AB devletleri, olası bir kriz yönetimi operasyonu için Berlin-Artı üzerinde son bir andlaşmaya varmak istemekteydiler.²⁷¹ Andlaşma şu şekilde sağlanmıştı: Öncesinde, 2001 yılının Aralık ayında Ankara Belgesi, Türkiye-Yunanistan arasındaki sorundan dolayı başarıya ulaşamamıştı. Türkiye'nin istekleri; BAB kazanımlarını kullanarak Avrupa güvenliğini ilgilendiren konularda BAB içinde yapıldığı gibi günlük planlama ve danışmalara düzenli katılım, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılacağı AB öncülüğündeki operasyonlarla ilgili karar alma sürecinde ve karar aşamasında tam ve eşit katılım ve NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılmayacağı AB operasyonlarında karar oluşum sürecinde ve operasyona katıldığı takdirde karar mekanizmasına tam ve eşit katılım iken; itirazının temeli ise Washington Zirvesi ile elde ettiği kazanımlardan feragat etmesi gerektiğinin söylenmesi idi. Diğer yandan Yunanistan, GKRY ve Malta'nın da AGSP karar alma mekanizmasında bulunmasını istemekte, ancak AB üyesi diğer devletlerse karar mekanizmasında sadece tam üyelerin olmasını istemekteydiler. Ankara'da varılan mutabakatta AB, Türkiye'nin yakınında gerçekleştireceği bir askeri operasyonda Türkiye'yi karar mekanizmasına dahil edecek ve Türk-Yunan uyumsuzluklarında AB güçleri görev alamayacaktı. Türkiye ise buna karşılık AB'ye gerektiğinde NATO imkanlarının kullanılmasında veto hakkını işletmeyecekti. Ancak Yunanistan, Türkiye'ye taviz verildiği gerekçesiyle belgeye onay vermemiştir.

²⁷⁰Washington Zirvesi'nde AB'nin özerk olarak kriz yönetim operasyonları yapabileceği ve bunlara NATO'nun destek sağlayabileceği belirtilmiş, ancak bu düzenleme AB üyesi olmayan NATO üyelerinin BAB bünyesinde yararlandıkları statü ve haklarına dayalı olarak AGSP'ye katılmaları koşulu ile bağlanmıştır. Haine, "Berlin Plus"

²⁷¹Haine, "Berlin Plus"

Nitekim tüm anlaşmazlıklar 16 Aralık 2002'de Brüksel'de Brüksel Belgesi (NATO-AB Ortak Deklarasyonu) ile çözülmüş, AB ile NATO arasında savunma işbirliği başlamış, AB, NATO imkan ve yeteneklerine güvenceli erişim garantisini elde etmiştir.²⁷² Buna göre GKRY ve Malta, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanıldığı operasyonlarda yer almayacaktır; diğer yandan Türkiye'nin, AGSP konusundaki çekincelerini, NATO imkanlarından yararlanacak devletlerin BİO Programına dahil olması şartıyla kaldırmış olması, bu programda yer almayan bu iki devletin (GKRY ve Malta), bu imkandan yararlanamamalarına sebep olmuştur.

Özet olarak, Berlin-Artı düzenlemeleri kaynakların gereksiz yere tekrarından (*duplication*) kaçınmayı, NATO'nun operasyonel planlamasına AB'nin katılımını sağlamayı, NATO imkan ve kabiliyetlerinden AB'nin olası yararlanmasını, SACEUR'da NATO'nun Avrupalı üyelerinin rolünün geliştirilmesini de içeren AB'nin yüklendiği görevlerde yönetimin NATO'nun Avrupalı üyelerinde olması seçeneğini ve NATO savunma planlama sisteminin AB operasyonları ile ortaklaşa hareket edebilmesini sağlamaktadır.

Ancak 2003 Irak krizi ile gerilim başlamış, AB'nin Irak müdahalesine en çok karşı çıkanlar, daha derin savunma entegrasyonu amaçlayan AB üyeleri için bağımsız planlama kapasitesi olan bağımsız bir askeri karargah kurulmasını önermişlerdir. Bush yönetimi ise buna karşı çıkmış, AB Büyükelçisi Nicholas Burns bunu 'NATO'ya en büyük tehdit' olarak nitelendirmiştir.²⁷³

Sonunda, 2003 Aralık ayında varılan bir uzlaşmayla Berlin-Artı ile ilgili olarak SHAPE içinde küçük bir AB operasyonel planlama hücresinin kurulmasına karar verilmiştir. NATO da, AB operasyonları için ek planlama kapasitesine sahip olan AB askeri kadrosuyla bağlantı içinde olacaktır.

²⁷²Haine, "Berlin Plus"

²⁷³Ian Black, "Rumsfeld Tries to Cool Row over EU Military Plan," **The Guardian**, 2 Aralık 2003, (Çevrimiçi): www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,1097703,00.html, 23 Mart 2006

Bu konunun ardından yine tarihsel akışa geri dönülecek olunursa, otuz yıldan beri ilk kez NATO Savunma Bakanlarını biraraya getiren toplantı olma özelliğini taşıyan 13 Haziran 1996 tarihli Brüksel Zirvesi ile devam edilebilir.²⁷⁴

Zirve’de, NATO’nun hedefinin, etkinlik ve esnekliğin korunması ve tüm üyelerin katılımıyla AGSK’nin NATO içinde gerçekleştirilmesi olduğu belirtilmiştir.²⁷⁵ AGSK’nin NATO içinde geliştirilmesine katkıda bulunulması için, NATO Üyeleri Daimi Temsilcilerine NATO askeri yetkililerinin danışmanlığı ve İttifak’ın tüm üyelerinin katılımı ile İttifak’ın her türlü askeri operasyonu gerçekleştirmesi ve BAB önderliğinde hareketler yapabilmesini sağlayacak şekilde savunma planlama sürecini gözden geçirmesi görevi verilmiştir.²⁷⁶

BAB’a tam üye olmayan NATO üyelerinin gerek karar alma aşamasında, gerekse operasyonlarda tam üyelerle aralarındaki anlaşmazlıkları giderebilmek için BAB Daimi Temsilcileri 15 Nisan 1997’de Brüksel’de biraraya gelerek ortak üyeler ile gözlemci üyelerin NATO’nun olanaklarının kullanıldığı askeri hareketlerde hazırlık tatbikat ve operasyonlarda BAB’ın tam üyeleriyle eşit haklara sahip olmalarına karar vermişlerdir. Bunun yanısıra, 18 Kasım 1997 tarihinde BAB Bakanlar Konseyi Erfurt’ta biraraya gelerek BAB’a ortak ve gözlemci üyelerin katılımını gözden geçirmişlerdir. Bu toplantıyla ise ortak ve gözlemci üyelere NATO katkısı olsa da olmasa da BAB’ın askeri operasyonlarına katılma yolu açılmıştır.²⁷⁷ BAB’ın yapacağı operasyonlarda NATO imkan ve yeteneklerinin kullanılacak olması ve bunun için NATO onayı gerekmesi nedeniyle bu sürecin doğal bir süreç olmadığı, BAB üyeleri tarafından metazori olarak verildiği düşünülmektedir.²⁷⁸

²⁷⁴“Meeting of the North Atlantic Council in Defence Ministers Session”, 13 June 1996, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-089e.htm>, Mart 2006.

²⁷⁵“Ministerial Meeting of the North Atlantic Council” Berlin, **A.g.e.**, Paragraf 3.

²⁷⁶A.e., Paragraf 11.

²⁷⁷Çakmak, **A.g.e.**, s. 228-229

²⁷⁸Buharalı, **A.g.e.**, s.28

Özetle, 1994 Brüksel ve 1996 Berlin Zirvelerinde, AGSK'nin, NATO'dan ayrılabilir fakat ayrı olmayan kuvvet olması fikri temel oluşturmuştur. Bunun anlamı, NATO'nun varlık ve kapasitesinin, ABD'nin angaje olmadığı operasyonlarda, AGSK'nin bir temsilcisi olarak BAB için erişilebilir olması idi. Bunun yanısıra, NATO'nun imkan ve kaynaklarını kullanan BAB operasyonlarının yönetimi konusunda (BMGG), Kuzey Atlantik Konseyi'nin onayı şart konulmuştur. Sonuç olarak bu iki zirvenin, Avrupa eksenli savunma kimliğini güçlendirmeden ziyade BAB ve AGSK'yi NATO'ya daha bağlamak etkisinin olduğu söylenebilir.

BAB-AGSP ilişkileri bağlamında ele alındığında ise BAB'ın; 1954'ten 1973 yılına kadar Federal Almanya'nın Atlantik İttifakı'na entegre olması, Batı Avrupa'da silahların kontrolünü etkinleştirilerek güvenlik duygusunun yaratılması²⁷⁹, Saar bölgesi probleminin karara bağlanması, AET kurucu üyeleriyle İngiltere arasında danışma işlevini görerek İngiltere'nin AET'ye katılma sürecini hızlandırması gibi faaliyetlerde payı olduğu söylenebilir.²⁸⁰ Ancak genel olarak bakıldığında, NATO'nun esas güvenlik örgütü olması sebebiyle, BAB'ın, bu dönemde fiilen hiçbir etkinliği olmadığı söylenebilir. Zaten 1973 ile 1984 arasında BAB'ın işlevi yavaşlamış, görevleri Avrupa Konseyi ve AEİÖ tarafından yerine getirilmiştir.²⁸¹ AT'den organik olarak bağımsız bir teşkilat olarak BAB'ın Avrupa güvenliği ve kimliğinden sorumlu olduğu ve faaliyetlerini NATO ile birlikte sürdüreceği ilkesi ve canlandırılması kararı ise, 27 Ekim 1984 tarihli Roma Deklarasyonu ile alınmıştır. 1987 yılında BAB'ın, Doğu-Batı ilişkilerini geliştirme ve silahsızlanmayı teşvik etme yolundaki kararlarının alındığı La Haye'deki Dışişleri Bakanları toplantısında ise NATO'dan kopmadan AT'ye dahil edilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.²⁸²

Avrupa güvenlik ve savunma çabalarına bir 'kimlik' kazandıran BAB'ın; 1990'lar boyunca NATO ve AB arasında köprü görevi görme, güvenlik konularında daha fazla söz sahibi olmak isteyerek kendi içinde uzlaşamamasından dolayı bunu

²⁷⁹Bu çerçevede 1954'te Silahlanmayı Denetleme Ajansı kurulmuştur.

²⁸⁰ Son sayılan görev 1973'te İngiltere'nin Birlik'e katılmasıyla sona ermiştir.

²⁸¹ "History of WEU", (Çevrimiçi): <http://www.weu.int>, Kasım 2006

²⁸² Dedeoğlu, A.g.e., s.260.

gerçekleştiremeyen AB için yumuşak bir uzlaş platformu yaratma, NATO için ise başta Fransa olmak üzere Avrupalı müttefiklerden gelen daha bağımsız bir Avrupa savunma sistemi kurulması yolundaki baskıları hafifletme, Türkiye gibi AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin Avrupa güvenlik ve savunma sisteminden dışlanmasını engelleme gibi çeşitli rolleri olmuştur. Ayrıca, 1889-1990 döneminde Basra Körfez'inde mayın temizleme operasyonu; Tuna nehrinde ambargo denetimi; 1994-1996 döneminde Mostar kentinde kolluk kuvveti, Yugoslavya'ya yönelik yaptırımların uygulanması, Adriyatik Denizi'nde NATO ile ortak gerçekleştirilen ambargo operasyonu; 1997-2001 döneminde Arnavutluk, Hırvatistan ve Kosova'daki kriz yönetimi operasyonlarını²⁸³ da yerine getirmiştir.²⁸⁴

Avrupa'nın bakış açısına göre, Soğuk Savaş'ın ardından bir Avrupalı kimliği geliştirilmesi için diğer konulardan ziyade savunma ve güvenlik alanlarının geliştirilmesinin daha önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple NATO ile daha yakın ilişkiler içine girilmiştir. NATO da bunlara olumlu yanıt vererek AGSK'nin gelişimini desteklemiştir. Ayrıca Haziran 1996'da BMGG kurularak BAB ile ilişkiler artırılmış, böylece Avrupa, güvenlik konusunda daha ön plana çıkmış olmuştur.²⁸⁵

8 Temmuz 1997 tarihinde Madrid'deki NATO Zirvesi'nde ise AGSK'nin NATO içinde oluşturulmasıyla ilgili gelişmelerin memnuniyetle karşılandığı belirtilmiş, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti NATO üyeliğine davet edilmiştir.²⁸⁶

Bu andlaşma ile karar alma mekanizmasına, kararlar yine oybirliği esasına göre alınacak olsa da, çekimser kalanlar kararların çıkmasını engellemeyecekleri, çekimser kalanların oy ağırlığının üçte birden fazla olması halinde karar geçersiz

²⁸³ Ancak BAB, bazı operasyonlarda yoğunluk ve süre bakımından yetersiz kalmıştır.

²⁸⁴ "History of WEU", **A.g.e.**

²⁸⁵ **A.e.**, s. 127.

²⁸⁶ "Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation" issued by the heads of state and government, (Çevrimiçi):<http://www.nato.int/docu/pr/1997/p97-081e.htm>, Mart 2006. Bu devletlerin üyeliği resmi olarak 12 Mart 1999'da gerçekleşmiştir.

olacağı, Konsey'in, ODGP ile ilgili alınmış olan kararların uygulanmasına ilişkin olarak nitelikli çoğunlukla karar alabileceği gibi hususlara yenilikler getirilmiş olmasının yanısıra, NATO'nun, BAB öncülüğündeki operasyonlara vereceği destekle ilgili düzenlemelerin yapılmış olduğu da vurgulanmalıdır. Bunlardan bazıları şunlardır:²⁸⁷

“-NATO'nun kuvvet ve yetenek geliştirmesi ile ilgili yeni savunma planlama yöntemleri içinde BAB gereklerinin göz önünde bulundurulması...;

-BAB'ın Kuzey Atlantik Konseyi'nin onayıyla kullanmak isteyebileceği NATO varlık ve yeteneklerini belirleyecek yöntemler oluşturması;

-NATO içinde BAB'ın politik kontrolü ve stratejik yönetimi altındaki bir operasyonu hazırlamak, desteklemek, komuta etmek ve yürütmekte kullanılabilecek çokuluslu Avrupa komuta düzenlemeleri yapmak...;

-NATO desteği ile yürütülen bir BAB operasyonu sırasında gerek duyulan eşgüdümü sağlayacak danışma ve enformasyon paylaşma düzenlemelerini yapmak;

-BAB misyonları için askeri planlama ve tatbikatler [tatbikatlar] geliştirmek.”

Bunun uygulamadaki anlamı, NATO'nun müdahalede bulunmayacağı fakat BAB'ın müdahale etmeye karar verdiği bir kriz durumunda, BAB'ın, operasyonu gerçekleştirmek için NATO varlık ve yeteneklerini (BMGG Karargahı dahil) kullanmak isteyebileceğiydi. Talep edilen varlık ve yetenekler, Kuzey Atlantik Konseyi tarafından her bir durum için ayrı ayrı değerlendirilerek ve iki örgüt arasında yapılacak özel bir anlaşmayla BAB'ın kullanımına verilebilecektir. NATO, operasyon sırasında varlıklarının kullanımını takip ederek BAB ile siyasal irtibatını düzenli olarak devam ettirecektir.²⁸⁸

²⁸⁷ Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı, 1998, s. 86-87.

²⁸⁸ Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı, 1998, s.87.

AGSK'nin NATO bünyesinde geliştirilmesi çabalarının AB'nin Köln Zirve kararlarına kadarki aşamaları ise NATO varlık ve komuta yapılarının kullanımı ve bilgi paylaşımı ile ilgili düzenlemelerin tamamlanması, geliştirilmesi, kriz yönetimi yöntemlerinin ortaklaşa denenerek değerlendirilmesi gibi girişimler şeklinde devam etmiştir. İleride bahsedilecek olan Haziran 1999 Köln Zirvesi'nde ise AB'nin ortak bir AGSP'yi uygulayabilmesine yönelik çalışmaların başlamasına karar verilmiştir. AGSK'nin geliştirilmesinde BAB'ın rolünün ise AB tarafından belirleneceği kararlaştırılmıştır.²⁸⁹ Zira BAB'ın feshedilerek AB'nin ayrılmaz bir unsuru haline getirilmesine karar verilmiştir. Bu zirveye, tarihsel süreç içerisinde yeri geldiği zaman tekrar değinilecektir. Ancak bu dönemlerde NATO, BAB ile birlikte çalışmaya devam etmiştir. Hatta NATO ve BAB'ın ortak kriz yönetimi tatbikatı 2000 yılı Şubat ayında yapılmıştır. NATO ile BAB ilişkileri ile ilgili olarak kısaca bahsettiğimiz bu gelişmelerden sonra kronolojik sırayla ele aldığımız gelişmeleri incelemeye devam edelim.

13 Kasım 1998'de İngiltere, Edinburg'daki NATO toplantısında NATO-AB-BAB arasındaki ilişkilerin muğlaklığının giderilerek daha net bir hale gelmesi ve AB'nin Avrupa güvenliğinde daha etkin olmasını kabul etmiştir. Çakmak'a göre bunun sebebi, Avrupa'da yaygın olan 'İngiltere, geleceğini AB'de değil ABD ile ilişkilerinde görüyor' düşüncesinden rahatsız olmasıydı. İngiltere'deki bu politika değişikliğinin bir diğer sebebinin de zayıf bir Avrupa'nın ileride NATO içinde gerginliğin artmasına sebep olabilecek olması ihtimalinin olduğu düşünülmektedir.²⁹⁰ Bu açıdan bakıldığında AGSP'nin kurulmasının İngiltere'ye rağmen değil, İngiltere'nin de isteği doğrultusunda olduğu söylenebilir.²⁹¹ Hatta, daha evvel sözü edilen St. Malo Deklarasyonu'nun da, Fransa'nın, İngiltere'deki bu değişikliği değerlendirmesi sonucu ortaya çıkmış bir gelişme olduğu

²⁸⁹ A.e., s. 101.

²⁹⁰ John Holmes, "Developing A Security And Defence Policy in the European Union: A View From the British Presidency", **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How To Strike A New Balance?** Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.

²⁹¹ Bu konuda İngiltere'nin, başlı başına St. Malo Deklarasyonu ele alınırken bahsedilecek olan farklı sebepleri de bulunmaktadır.

düşünülmektedir. Kaldı ki St.Malo Deklarasyonu Edinburg’da alınan karardan çok daha büyük bir yenilik getiren bir gelişme idi.²⁹² AB de, St. Malo'ya kadar etkin bir dış politikanın gerektirdiği söylem, para ve kuvvet unsurlarından ilk ikisine sahipken ve bu iki ögeyle başarabileceği çok şeyler varken, üçüncüsünden mahrum olması O’nu dış politika alanında son derece kısıtlı bırakmıştır. AB, işte bu yüzden kendisini bu ihtiyaca yönelik olarak yeterli donanımı sağlamak durumunda hissetmiş ve O’nu bu yönde geliştirecek olan adımları atmaya başlamıştır.²⁹³

Ancak ideolojik açıdan İngiltere hala AGSP'yi Avrupa'nın askeri imkanlarını iyileştirerek atlantik-ötesi bağı güçlendirecek bir kuvvet olarak görürken Fransa ise uzun dönemde Avrupa'nın bağımsız savunma gücünü oluşturacağını düşünmektedir. Nitekim, AGSP'nin önündeki engellerden birini de bu iki önemli askeri gücün düşüncelerindeki farklılığın AGSP üzerinde sebep olduğu belirsizlik olduğu düşünülmektedir.²⁹⁴

Bu konudaki bir diğer önemli gelişmenin ve en önemli özelliklerden birisinin, kararların 'Berlin-Artı'nın temel alınarak verildiği 23-24 Nisan 1999 tarihindeki NATO Washington Zirvesi olduğu ifade edilmektedir. Bu zirvede, NATO'nun AGSK'ye yaklaşımının St. Malo Bildirisi ışığında ele alınmış olduğu bilinmektedir. Bu zirvenin gündeminde AB-NATO arasında oluşturulması planlanan yeni işbirliğinin müzakeresi ile NATO'nun yeni güvenlik politikası ve stratejisi bulunmaktaydı. Zirvedeki temel tartışmalar, NATO ile BAB arasında; AB ile NATO arasındaki danışma, işbirliği ve şeffaflığın geliştirilmesi konusundaki yöntemlerin neler olacağı, AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin sisteme katılımının nasıl olacağı ve AB'nin NATO'nun planlama sürecine ve yeteneklerine erişimi için pratik düzenlemelerin ne şekilde olacağı konularında olmuştur.²⁹⁵

²⁹²Joylon Howorth, “European Integration and Defense:the Ultimate Challenge?” Chaillot Papers, No.43, Paris, Institute for Security Studies, Eylül 2000, s.13

²⁹³Holmes, **A.g.e.**

²⁹⁴Judy Dempsey, “Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.189-195, s.192-193.

²⁹⁵“Evolution of” **A.g.e.**

Müzakerelerin ana noktası ise, AB'nin otonom karar alma mekanizmasını geliştirmesi, fakat olası operasyonların planlanma ve yürütülmesinde NATO imkan ve yeteneklerinden yararlanılması konuları olmuştur. Bu konularda ABD'nin büyük ağırlığının olduğu düşünülecek olursa, ABD'nin, kendisini fazlaca ilgilendirmediklerini düşündüğü konularda AB'nin devreye gireceği bir mekanizma oluşturulmasına karşı olmadığını, ancak AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin de haklarının korunması ve tekrara gidilmemesini savunduğunu belirtmek gerekir.²⁹⁶

Avrupa'nın askeri kapasitesinin gelişimi, AGSK'nin en önemli boyutlarından biri olduğundan, Zirve'de NATO dahilinde bir 'Savunma Yetenekleri Girişimi' gelecekteki çok-uluslu operasyonların etkinliği ve birlikte çalışabilirliği açısından gerekli görülmüş ve başlatılmıştır. Savunma Yetenekleri Girişimi, NATO kuvvetlerinin konuşlandırılabilirliği, hareket yeteneği, idame ettirilebilmesi, lojistiği, dayanıklılığı, etkili savaş yeteneği, komuta ve kontrol sistemleri ve enformasyon sistemlerinin iyileştirilmesini içermektedir. Ayrıca, 'Yeni Stratejik Kavram'a göre, NATO, görevini sürdürebilecek şekilde yeteneklerini muhafaza etmeye devam etmelidir. İttifak'ın güvenliğine yönelik tehditler ise büyük olasılıkla İttifak toprakları dışından gerçekleşecektir (bölgesel çatışmalar, etnik mücadeleler, kitle imha silahları ve bunları fırlatma araçlarının yayılması) ve 5. madde kapsamı dışındaki operasyonlar da dahil olmak üzere tüm askeri operasyonlar İttifak'ın Soğuk Savaş dönemindeki operasyonlarından daha geniş çapta olacaktır. Müttefiklerden çoğunun kendi toprakları dışında kuvvet konuşlandırma veya bu kuvveti uzun süre koruma konusundaki yeteneklerinin kısıtlı olmasından dolayı çok uluslu operasyonların etkili olabilmesi için insani faktörler, (doktrinler, eğitim ve operasyonel yöntemler konusundaki ortak yaklaşımlar gibi) standardizasyon, teknolojik değişimin hızlanmasından kaynaklanan sorunlar ve tüm müttefiklerin ileri düzey yeteneklere sahip olmamalarına önem verilmelidir ve birlikte çalışabilirlik ve çeşitli önemli yeteneklerin gelişmesi bakımından NATO'nun Avrupa ayağının geliştirilmesi gerekmektedir.²⁹⁷

²⁹⁶Buharalı, A.g.e., s.31

²⁹⁷Çomak, **Avrupa'da Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.62-64

Stratejik Konsept'in 17. ve 30. maddelerinde AB'nin savunma ve güvenlik alanındaki kararlarının hepsinin NATO'ya da etkileri olacağı, bu sebeple de NATO ile BAB arasındaki düzenlemeler temelinde buna dahil olmaları gerektiği; ayrıca NATO'nun, üyelerinin ortak savunmasının temeli olmaya devam edeceği yani AGSK'nin Berlin'de alınan kararlara uygun olarak NATO içinde geliştirilmeye devam edeceği (NATO'nun bir bütün olarak katılmadığı), BAB öncülüğünde gerçekleşecek olan askeri operasyonlarda da NATO desteğinin ancak oybirliği ile verileceği belirtilmiştir. Bu ifadeler, NATO imkan ve kabiliyetlerinin AB tarafından otomatik olarak kullanımını engellemektedir. Bildirinin 9. ve 10. maddeleri ise NATO ile AB arasındaki danışma ve işbirliğinin, NATO ile BAB arasındaki mevcut yapılar üzerine inşa edilmesi gerektiği ve AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin, AB öncülüğünde yapılacak olan kriz yönetimi mekanizmalarına olabildiğince geniş katılımı öngörülmüştür. Ancak bu konudaki düzenlemelerin, NATO Konseyi tarafından daha sonra karara bağlanacağı ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle BAB üyesi olmayan NATO üyelerine eşit haklar verilirken; BAB'ın, NATO imkanlarını otomatik olarak kullanması engellenmiş olmaktadır.²⁹⁸

²⁹⁸Çomak, **Avrupa'da Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.62-64.

2.4. AB'nin Ortak Bir Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları

450 milyonluk nüfusu, dünya ekonomisinde Dolar'dan sonra ikinci sırada gelen Avro'su, küresel refahın dörtte birini oluşturması ve yardım programlarına ayda 500 milyon euro yatırması, en büyük ticaret merkezi olmasıyla, AB'nin, bir dünya aktörü olduğu kesindir. Ancak şu kesindir ki AB, bunu amaçlayarak kurulmamış, zaman içerisinde genişleyerek ve daha çok sorumluluk alarak dünyanın diğer bölgeleriyle de ilişki kurmak durumunda kalmıştır. AB'nin dış ilişkileri bu şekilde oluşmuş ve gelişmiş; insani yardım, genişleme, ODGP, komşuluk politikası, dış ticaret, kalkınma, insan hakları ve demokrasi, üçüncü ülkelerle ilişkiler gibi alanları barındırmıştır.²⁹⁹ Soğuk Savaş sonrasında Batı Avrupa devletlerinin, dönemin belirsizliklerine karşı üyesi oldukları bölgesel örgütler aracılığıyla (NATO, AGİT, AB) önlemler alarak yeni bir Avrupa güvenlik mimarisi inşa etmeye çalışmakta oldukları görülmektedir. Bu mimaride yer alan AB ve onun güvenlik ve savunma politikası, bu mimariyi oluşturan son halka olarak bu çalışmanın özünü teşkil eden ve Avrupa güvenlik mimarisinde yer alan tüm kurumlarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili, ancak bir AB politikası olması yönüyle de onların dışında bir yapı olan AGSP'dir.³⁰⁰ Her ne kadar 'Avrupa'nın güvenliği' deyince akla öncelikle NATO gelmekteyse de, unutulmamalıdır ki, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, AB'nin temelini oluşturan AKÇT'nin de kurulma sebepleri arasında güvenlik de yok değildir. Ancak Avrupa, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından çeşitli girişimlerde bulunulmuş olsa da ağırlıklı olarak kendi yaralarını sarmakla meşgul olmuş; güvenlik konusunu bir anlamda ABD'ye devretmiş; Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ise, bunu ABD'den alma yönünde çaba sarf etmeye başlamıştır. Bu politikanın ortaya

²⁹⁹European Commission Directorate-General for Press and Communication Manuscript, "A world player: The European Union's external relations", July 2004 (Çevrimiçi): <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/47/en.doc>, Ağustos 2006

³⁰⁰ Borchert'e göre, sözü edilen çok-terafli Avrupa Güvenlik Mimarisi, demokratik barış, kurumlar, entegrasyon ve önderlik olmak üzere dört ayrı sütundan oluşmaktadır. Bu sütunların açıklamaları için Bkz: Heiko Borchert, "Strengthening Europe's Security Architecture: Where Do We Stand? Where Should We Go?", **Europe's New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.165-215, s. 166-169.

çıkışı ve gelişimi Soğuk Savaş sonrasında Avrupa güvenlik mimarisinde büyük bir dönüşüm yaşanmakta olduğunun en önemli işaretidir.³⁰¹

İçinde bulunduğumuz dönemde, dünya ekonomisinde ve siyasetinde güçlü, etkili ve dünya üzerindeki diğer güç odaklarına rakip olmak, belirli kaynakların kontrolüne sahip olmayı gerektirmektedir. AB, her ne kadar sahip olduğu ortak pazar, tek para Avro, ve çok sayıda üyesi gibi özellikleri ile uluslararası arenada önemli bir yere sahipsa de³⁰², bahsedilen bu amaçlar için siyasal birlik ve siyasal birliğin vazgeçilmez unsuru olan güvenlik ve savunma boyutunun varlığı da kaçınılmaz olarak gereklidir. Şu halde, AGSP'ye verilen önemin bir nedeni de, daha önce de üzerinde durulmuş olan, AB'nin inandırıcı ve etkin bir uluslararası aktör olma çabasıdır. Nitekim ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana Madariaga'nın da belirtmiş olduğu gibi, AGSP'nin kurulmasında amaç; AB'yi, mevcut olan (ekonomik, ticari, diplomatik, insani, ve askeri) tüm kaynakları kullanabilecek ve kendi uluslararası ortamının bütününde tutarlı ve özellikle de etkili bir biçimde hareket edebilecek küresel bir siyasi aktör haline getirmektir.³⁰³ Dolayısıyla, Zilmer-Johns ve Pilegaard'ın ifade etmiş oldukları gibi, Eğer AB uluslararası arenada rol almak istiyorsa askeri öğelere sahip olmalıdır.³⁰⁴ Ayrıca, yeni uluslararası gelişmeler, ulusal müdahalelerin yetersizliğini ve yeni tehditlerle başa çıkabilmek için devletlerin savunma mekanizmalarını birleştirmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

BAB kaynaklarında, uzun dönemde AB'nin silahlı kuvvetlerinin büyüyeceği, Petersberg Görevleri'nin ötesinde ve NATO'nun dışında ortak savunma görevleri üstleneceği öngörülmektedir.³⁰⁵ Genel bir ifade ile, AGSP, 1992 Maastricht Andlaşması'nın getirdiği ivmeyi daha ileri noktalara götürmeyi hedeflemektedir. Takip eden bölümde bu girişimin oluşum aşamaları incelenecektir.

³⁰¹ Borombaeva, **A.g.e.**

³⁰² Alpo M. Rusi, "Europe's Changing Security Role", **Europe's New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boudier London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.113-124, s.116.

³⁰³ Solana Madariaga, "Önsöz", s.10

³⁰⁴ Zilmer-Johns, Pilegaard, "Towards a common European" s.185.

³⁰⁵ Ali L. Karaosmanoğlu, "AGSK Açısından Türkiye-AB İlişkileri", **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, Yıl 4 Sayı 14 Şubat, Mart, Nisan 2001, ss.156-166, s.160.

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi; 1990'ların başlarındaki Körfez Savaşı ve Yugoslavya Krizi; AT'nin savunma boyutu olarak kendi güvenlik fonksiyonunu üstlenmesini planladığı BAB'ın, bu görevi üstlenmesinin henüz mümkün olmadığını göstermiş, bu da, (AT'nin) üzerinde yaşadığı kıtada dahi söz sahibi olamadığı ve kontrol sağlayamadığını gözler önüne sermiştir. Bu gerçek, -o zamanki adıyla- AT'nin, küresel olarak söz sahibi bağımsız bir aktör olabilmesi için ekonomik ve parasal gücünü siyasal güçle, onu da önemli bir ögesi olan askeri güçle tamamlamasının gerekmesi; İttifak içinde Amerika ve Avrupa ayakları arasındaki dengenin sağlanmasının zamanının geldiği yönünde bir inancın belirmesi; Soğuk Savaş dönemi tehdidinin artık var olmayışı ve AB'nin içinde elde edilen kazanımların AB dışına da taşınmak istenmesi gibi faktörler birleşince, AT'nin kendi güvenlik ve savunmasını sağlayabilmesi konusunda çeşitli girişimler başlatılmıştır. Zaten, ABD'nin, Başkan Truman'ın dört Amerikan tümenini Eylül 1950'de Avrupa'ya tahsis etmesinden beri Avrupalı müttefiklerin kendi savunmaları konusunda gerçekçi katkıda bulunmaları gerekliliğini ileri sürmekte olduğu görülmektedir. Buna karşılık Avrupa cephesi, kendi savunması konusunda üzerine düşen görevi yeteri kadar yerine getiremediğini ve bu durumun devamının, ABD'nin NATO'ya olan motivasyonunu kaybettirebileceğini düşünmektedir.³⁰⁶

Messervy-Whiting'in belirttiğine göre, AB'nin siyasi-askeri yapısının; Brüksel'de AB Konseyi'nin ana binası olan ve 15-16. yüzyıl Avrupa düşüncesinde önemli katkıları olmuş olan Justus Lipsius'un isminin verilmiş olduğu binası ilk Genel Sekreter-Yüksek Temsilci olarak Javier Solana Madariaga'nın, Genel Sekreter yardımcısı olarak Pierre de Boissieu'nun ve Politika Planlama Ünitesi ile Erken Uyarı Ünitesi çalışanlarının gelmesiyle 1999 sonbaharında hayat bulmaya başladığı söylenebilir. 2000 yılının başlarında geçici Siyasi ve Güvenlik Komitesi ile Askeri Komite ilk toplantılarını yapmış ve yeni bir askeri Genel Müdürlük'ün hazırlıkları tamamlanmıştır. 2001 ilkbaharında ise AB Askeri Personeli Justus Lipsius binasından hedefe yönelik çalışılan Kortenbergh binasına AB siyasi-askeri yapısındaki

³⁰⁶Cengiz Okman, ""AGSK Yapısında Karar Alma Süreci ve Diğer Uluslararası Örgütlerle İlişkiler", **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.127-163, s.130.

askeri olmayan anahtar personel ile birlikte taşınmıştır. 2001'in sonunda Siyasi ve Güvenlik Komitesi ile Askeri Komite'nin geçici pozisyonları sona ermiş ve resmi Konsey organları olarak yerlerini almışlardır. 2002 yılı siyasi-askeri yapının tümüyle etkin şekilde çalışmasına şahit olmuş, çok sayıda kavram, politika ve prosedür geliştirilmiş, AB Bosna Polis gücü görev ifa etmiştir. 2003 baharında ise AB, ilk askeri operasyonunu (Concordia Operasyonu) Makedonya Cumhuriyeti'nde NATO'nun imkan ve kabiliyetlerine erişim ile, 2003 yazında ikinci askeri operasyonunu (Artemis Operasyonu) Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin Ituri Eyaletinde NATO imkanları olmadan gerçekleştirmiştir.³⁰⁷

AB'nin AGSP geliştirmesi yolunda ilk büyük temel adımın Maastricht Andlaşması ile başladığı söylenebilir. Yaklaşık kırk yıl süren Avrupa'nın inşası sürecinde, 'ODGP'ye varan yolun, siyasi birliğin temel taşlarından birinin, 'Dış Politika Alanında Avrupa İşbirliğine İlişkin Hükümler'le ATS içinde düzenlenmiş olduğu görülür. Ancak, AT üyelerinin her ne kadar uluslararası siyasi konularda işbirliği yapma ve ulusal diplomalarının diyalog yürütme gayreti olmuş olsa da, Maastricht Andlaşması'na kadar hiçbir andlaşmada ODGP hedefine yer verilmemiştir. Maastricht Andlaşması ile ise ODGP, ASİ'nin yerini almıştır ve Birlik'in yapısı içinde ayrı bir hükümetlerarası sütun³⁰⁸ oluşturulmuştur. Gerçekten de daha önce genel nitelikli her dış politika sorunu konusunda birbirlerine bilgi vermek, danışmak, tutum ve ulusal girişimlerinde diğer üyeleri de hesaba katmakla yükümlü olan ve kendilerinden Topluluk'un bütünü için ortak ilke, tutum ve hedefler geliştirerek uluslararası ilişkilerde uyumlu ortak hareket imkanlarını artırarak etkinliklerini sınırlayacak eylem ve tutumlardan kaçınmaları beklenen üyeler, AB'yi kurarak önemli bir dönüm noktası haline gelen, Şubat 1992'deki Maastricht

³⁰⁷Graham Messervy-Whiting, "Intelligence cooperation in the European Union", **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, 'y.y.', Mart 2004, s.83-103, s.84-85.

³⁰⁸Andlaşma'da AB üç sütun üzerine inşa edilmiştir. Sütunlardan ilki, önceki andlaşmalarla AT çatısı altına yerleştirilen yetkilerin artırılmasına dayanırken ikinci sütun dış ve güvenlik, üçüncü sütun ise adalet ve içişleri konularını kapsamaktadır.

Zirvesi'nde imzalanarak 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren AB Andlaşması ile daha bağlayıcı sorumluluklar yüklenmişlerdir.³⁰⁹

Mümin Alanat'ın belirttiği üzere, Maastricht yaklaşımı içinde ikili bir yaklaşım bulunmaktadır.³¹⁰ Bunlardan birincisi, Birlik'e bu alanlarda verilen görevlerin başarılabilmesi için üyelerin kendi aralarında sistematik olarak işbirliği yapıp ortak tutum³¹¹ belirlemesi; ikinci olarak ise ortak dış politika ve güvenlik alanında topluluğun ortak eylemler³¹² geliştirmesidir. AT Konseyi'nin, gerekli gördüğü zamanlarda ortak tutum belirlemesi ve belirlenen bu ortak tutumun tüm üyeleri hem kendi dış politikalarında hem de uluslararası toplantı veya kuruluşlardaki davranışlarında bağlaması kararı verilmiştir. Böylece, 'güvenlik' ilk kez AB'nin bir kurucu andlaşmasına girmiştir.³¹³ Aynı andlaşmada BAB'ın, AB'nin güvenlik ve savunma boyutu olarak NATO'nun Avrupa ayağını da güçlendirecek bir biçimde kurumsallaştırılması, genişletilip değiştirilerek yine aynı andlaşmayla kurulmuş olan AB'nin savunma örgütüne dönüştürülmesi gereken ve AB'nin gelişiminin ayrılmaz bir parçası olan örgüt olarak addedilmiştir. BAB, AB'nin güvenlik ve savunma ile ilgili karar ve hareketlerini yürütmekle görevlendirilmiştir ve 1990'lar boyunca sürecek olan 'AB ile NATO arasında köprü olma' görevini böylece üstlenmiş olmaktadır. Maastricht Andlaşması'nın J.4(2) maddesine göre; “Birlik, savunma alanında etkili olacak karar ve eylemlerin hazırlanmasını, (...) BAB'dan rica eder. Konsey de, BAB'ın organlarıyla ittifak içinde, uygulanması gerekli düzenlemeleri benimsemelidir.” Bu genel bilgilendirmeden sonra Andlaşma'yı daha ayrıntılı şekilde ele alalım:

³⁰⁹ Borombaeva, **A.g.e.**

³¹⁰ Alanat, **A.g.e.**, s., 132

³¹¹ Ortak tutumun amacı, işbirliğini daha düzenli ve sistematik hale getirmektir. Üye devletler, oybirliği ile kabul ettikleri bu tutumları izlemek ve savunmak zorundadırlar. **AB-Türkiye Kavramlar Sözlüğü.....**, s.76

³¹² Maastricht Andlaşması'nın V Bölümünde adı geçen hukuki bir araçtır. AB'nin altı ayda bir gerçekleşen hükümet veya devlet başkanları zirvesinde belirlenen genel ilkelere uygun olarak AB Bakanlar Konseyi somut hedefler saptar. Bu hedeflere ulaşılması için üyelerin tüm kaynaklarını sefereber ettiği eşgüdümlü bir eylem gerçekleştirilir. Bu eyleme ODGP işleyişinde 'Ortak Eylem' adı verilir. **AB-Türkiye Kavramlar Sözlüğü.....**, s.74

³¹³ Ülger, **A.g.e.**, s.101.

J.1 Maddesinden J.11 maddesine kadar uzanan V. Başlıkta yer alan ODGP ile, ortak bir savunma politikasının tanımlanması ve uygulanması öngörülmektedir.(J.1(1))³¹⁴ Andlaşma, ATS'nin öngörmüş olduğu “siyasi işbirliği” kavramını metinden çıkarmış ve yerine, ortak dış politika ve ortak savunma politikasının amaçlandığı 'siyasal birlik' kavramını getirmiştir.

Andlaşma ile üye devletler, 'zaman içinde ortak bir savunmaya dönüşebilecek bir ortak bir savunma politikası da dahil olmak üzere, AB'nin güvenliğine ilişkin tüm konuları kapsayan bir ODGP'nin oluşturulmasına' karar vermişlerdir. J.4(1)

J.1(2) maddesinde ODGP'nin hedefleri şu şekilde belirtilmektedir:

- Birlik'in ortak değer, hayati çıkar ve bağımsızlığını koruma,
- Birlik'in ve üye ülkelerin güvenliğini her yönden güçlendirme,
- barışı koruma ve uluslararası güvenliği güçlendirme adına, BM Şartı'nda belirtilen kurallara olduğu kadar, Helsinki Son Senedi'ndeki kurallara ve Paris Şartı'nın hedeflerine de uyma,
- uluslararası işbirliğini geliştirme,
- insan hakları ve temel özgürlükler ile hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi güçlendirerek geliştirme.³¹⁵

Bu hedeflerin uygulanabilmesi için, 'üyeler arasında sistematik bir işbirliğinin kurulması ve üye ülkelerin ortak çıkarlarının korunabilmesi için ortak eylemde bulunulması' kararlaştırılmıştır (Madde J.1(3)).

³¹⁴“The Maastricht Treaty", Treaty on European Union, Maastricht, 7 February 1992, (Çevrimiçi): <http://www.eurotreaties.com/maastrichteu.pdf>, Ekim 2006

³¹⁵ İnsan Hakları ile ilgili olarak Bkz: “Avrupa Komisyonu'nun Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na sunduğu Tebliğe ek 3/95 Topluluk ile üçüncü devletler arasında yapılan anlaşmalara demokrasi ilkelerine ve insan haklarına saygının dahil edilmesi hakkında tebliğ”, Avrupa Birliği ve insan hakları politikasının dış boyutu: Roma'dan Maastricht'e ve ötesi, COM(95) 216 son ve COM (95) 567 son (Çevrimiçi):

<http://64.233.183.104/search?q=cache:GFY7liIAkO0J:www.deltur.cec.eu.int/kitap/kinsan.rtf+Avrupa+Birli%C4%9Fi+ve+insan+haklar%C4%B1+politikas%C4%B1n%C4%B1n+d%C4%B1C5%9F+b+oyutu:+Roma%E2%80%99dan+Maastricht%E2%80%99e+ve+%C3%B6tesi.&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>, 3 Eylül 2006

Andlaşma, üye devletlerin, Birlik'in ODGP'yi sadakat ve karşılıklı dayanışma ruhu ile destekleyeceklerini belirterek Birlik'in çıkarlarına aykırı veya uluslararası ilişkilerdeki etkinliğini azaltma ihtimali olan her tür eylemden kaçınacaklarını, devletlerin bu prensipleri yerine getirmelerini sağlamakla ise AB Konseyi'nin sorumlu tutulduğunu belirlemiştir.(J.1(4))

AB'nin savunmasıyla ilgili karar ve eylemleri uygulama işlevi ise AB'nin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanan BAB'a verilerek AB'nin savunma ayağı ve NATO'nun Avrupa Kanadı olarak geliştirilmesi öngörülmüştür(J.(4)).³¹⁶

ODGP'nin amaçlarına ulaşmasında ortak karar, ortak tutum, ortak eylem araçları belirlenmiştir. Birlik'in, ODGP'nin prensiplerini belirleyerek ortak stratejileri karara bağlayacağı belirtilmiştir. Andlaşma, Konsey'in de bu alandaki yetkilerini belirlemektedir. Buna göre, ODGP alanında genel yönelimleri belirleme Konsey'in³¹⁷ yetkisindedir. Bakanlar Konseyi de, Konsey tarafından belirlenen yönelimlere uygun olacak şekilde ortak eyleme konu olabilecek konuları, hangi uygulama alanlarında veya aşamalarında kararların nitelikli çoğunlukla alınacağını oybirliği ile belirleyecektir³¹⁸. Böylelikle ortak eylemin bir aşamasında nitelikli çoğunlukla karar alma olanağının sağlanması ile katılmayan üyelerin kararın alınmasına engel olmasının önüne geçilmesi söz konusu olmuştur.³¹⁹

Andlaşma'nın ODGP konusunda getirdiği tek yeniliğin hükümetlerarası statü olduğu söylenebilir. Daha çok, üyelerin dayanışması şeklinde ortaya çıkan bir hareket tarzı görülmekte, diğer yandan bu ruhun Soğuk Savaş sonrasında üye

³¹⁶Petersberg Görevlerinin uygulamasıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Implementation of the Petersberg Tasks", NATO Handbook, 4 Ekim 2001, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb150401.htm>, Aralık 2006.

³¹⁷Üye devletlerin devlet ve hükümet başkanlarından oluşur.

³¹⁸Oybirliği, Topluluk Konseyi'nde bir önerinin kabul edilmesi için tüm üye devletlerin uzlaşması anlamına gelmektedir. Avrupa Tek Senedi'nden günümüze oybirliğinin uygulama alanı sınırlandırılmıştır. Topluluk'un ilk sütunu dahilindeki konularda kural olarak nitelikli çoğunluk kuralı geçerli iken AGSP'nin de içinde bulunduğu ikinci ve üçüncü sütunlarda ya hükümetlerarası yöntem, ya da oybirliği ile oy verme uygulanmaktadır. İktisadi Kalkınma Vakfı, **AB Terimleri Sözlüğü** (Çevrimiçi): www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1273 - 20k, Şubat 2006

³¹⁹Alanat, **A.g.e.**, s.133

devletlerin ulusalcı güvenlik algılamalarının perdesi arkasından nasıl ortaya çıkarılacağı, ayrı bir tartışma konusu olmaktadır.³²⁰

Uluslararası olayların yoğunluğu ve hızla değişimi, NATO ve AB'nin genişleme çabaları, AB üyelerinin güvenlik ve savunma konularında -en azından hukuki metinlerde- değişiklikler yapmalarını gerektirmiştir. AB üyelerinin devlet ve hükümet başkanları; 16-18 Haziran 1997 tarihleri arasında toplanarak ODGP'yi AB'nin varlık nedenleri arasına yerleştiren ve onu etkinleştiren Amsterdam Andlaşması³²¹ üzerinde uzlaşmaya varmışlardır. Maastricht Andlaşması'nın ODGP'yi düzenleyen maddelerini revize eden Andlaşma, 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış, 1 Mayıs 1999 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu maddeler Amsterdam Andlaşması'nın metninde 11'den 28'e kadar olan maddeler kapsamına alınmıştır. NATO'dan bağımsız bir güvenlik boyutu fikri somutlaşmıştır. Andlaşmanın amaçları arasında Birlik'in 'dış sınırları dahil olmak üzere, barışın korunması ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi' de mevcuttur. Avrupa'da barış ve güvenliğin sağlanmasının yanında dünyada da barış ve güvenliğin sağlanmasının andlaşmaya konması uluslararası bir rol amaçlandığını göstermektedir.³²² Birlik'in, amaçlarını gerçekleştirebilmesi için ise Maastricht Andlaşması'nda ODGP kapsamında sayılan 'ortak tutumlar', 'ortak eylemler' ve 'ortak kararlar'³²³ araçlarına 'ortak stratejiler' de

³²⁰ Halil Bilecen, “Maastricht Antlaşması’ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası”, (Çevrimiçi): <http://www.usak.org.uk/junction.asp?docID=346&ln=TR>, Ocak 2007.

³²¹ Andlaşmanın tam metni için Bkz: “Treaty of Amsterdam Amending the Treaty On European Union”, The Treaties Establishing The European Communities and Related Acts, Official Journal C 340, 10 Kasım 1997, (Çevrimiçi):<http://europe.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html>, Ocak 2006

³²² Çakmak, **A.g.e.**, s.229-230

³²³ Ortak Karar Yöntemi, Maastricht Andlaşması'yla kabul edilmiştir ve Avrupa Parlamentosu'na Konsey'le birlikte karar alma yetkisi vermektedir. Uygulamada Avrupa Parlamentosu'nun yasama yetkisini güçlendirmekte ve işçilerin serbest dolaşımı, yerleşme hakkı, hizmetler, iç pazar, eğitim, kültür ve sağlık alanlarında teşvikler, tüketiciler, çevre (genel nitelikli faaliyet programları) ve araştırma (çerçeve-program) gibi alanlarda veto hakkı vermektedir. Komisyon, ortak kararın uygulama alanı ile ilgili olarak Temmuz 1996 tarihli raporunda, madde 189 B'de öngörülen yöntemin Topluluk'un yasama faaliyetinin tümünü kapsamasını önermiştir. Amsterdam Andlaşması, ortak karar yönteminin daha hızlı, etkin ve şeffaf duruma getirilmesi amacıyla bazı sadeleştirmeler öngörmüştür. Andlaşma'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, kamu sağlığı ve Topluluk'un mali çıkarlarını zedeleyen, hile ile mücadele gibi konularda alınacak kararlarda da ortak karar yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. İktisadi Kalkınma Vakfı, **AB Terimleri Sözlüğü**, (Çevrimiçi): <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1069>, Şubat 2006

eklenmiş ve 18. madde ile AB ODGP Yüksek Temsilciliği makamı kurulmuştur.³²⁴ Nitekim, 3 Haziran 1999'da Avrupa Konseyi toplanmış ve ODGP'den beş yıl süreyle sorumlu olacak bir başkan atamıştır. Bu başkan, Ekim 1999'da NATO Genel Sekreterliği görevinden istifa ederek AB'nin dış ve güvenlik politikasından sorumlu Başkan olan Javier Solana Madariaga olmuştur.³²⁵ Bunun yanı sıra, Bakanlar Konseyi'nin siyasi kararlarını uygulamak için Konsey Genel Sekreteri, Politika Planlama ve Erken Uyarı Birimi de kurulmuştur. Andlaşmanın 17. maddesinde ise BAB'ın, AB'nin ayrılmaz bir parçası olduğu ve Petersberg Görevleri'nin, AB Konseyi kararı ile AB'ye entegre edilebileceği belirtilmiştir ve bu madde, 10-11 Aralık 1999 tarihindeki Helsinki Zirvesi'nde hayata geçirilmiştir. Bu maddeye göre, ortak bir savunma politikası öngörülürse, bu, silahlı kuvvetler alanında üyeler arasındaki işbirliğiyle desteklenecektir. Ancak burada kullanılan dil, uzun dönemde silahlı kuvvetlerin bütünleşmesini gerektirecek ortak savunma alanına girme konusunda üye devletlerin aşırı temkinli olduğunu gösterir.³²⁶ Ayrıca BAB'ın, AB'nin ayrılmaz bir parçası olduğu ve organları ve çalışanlarıyla birlikte NATO ve AGİT çerçevesinde yapacağı faaliyetlerin de AB bünyesine katılmasına karar verilmiştir.

Güvenlik politikasının bundan böyle AB'ye mal edilmesi kabul edilmiş, bu yüzden BAB, AB'nin bir unsuru olmakta ve NATO'daki yükümlülükler de güvenlik politikası içine alınmaktadır. Böylece, AB kararları ve eylemlerinin hazırlanması ve yürütülmesinde BAB yetkili olacak, Konsey'in istekleri doğrultusunda hareket edecek, AB ve BAB arasında örgütlenme ve çalışma konularındaki ilişkiler güçlendirilecektir. Ancak AB, BAB ve NATO farklı üyelere sahip olduğundan, yapılan düzenlemelerin yerine getirilmesinde bu durumun dikkate alınması öngörülmüştür. İleride gerçekleşmesi düşünülen AB ve BAB arasındaki entegrasyonun, BAB'ın AB'ye entegrasyonu ile sağlanması hedeflenmiştir.

³²⁴Andlaşmanın tam metni için Bkz: "Consolidated Version of the Treaty on European Union", (Çevrimiçi): www.eu.int/treaties, Eylül 2006

³²⁵Ülger, **A.g.e.**, s.102-103

³²⁶Nicholas Moussis, **AB Politikalarına Giriş Rehberi**, İstanbul, Mega Yayınları, 2004, s.170.

NATO ile BAB'ın Avrupa güvenliği konusunda işbirliği yapmaları ve BAB'ın NATO'nun imkanlarını kullanması birkaç kez konuşulmuş olsa da ABD ve İngiltere gibi devletler AB'nin bağımsız bir güvenlik kurumuna sahip olmasına karşı çıkmış ve NATO mevcutken başka bir askeri örgütlenmenin gereksiz olduğunu düşüncelerinden dolayı ortaya somut bir sonuç çıkamamıştır.³²⁷ Amsterdam Andlaşması, ayrıca, NATO'nun, Avrupa savunmasındaki merkez rolünü tanımaktadır ki bu da yine, AGSP'nin bağımsızlaşması açısından olumlu bir durum değildir.

Ayrıca vurgulanmasının önemli olduğu düşünülen bir diğer nokta, Andlaşma'nın belli başlı unsurlarından olan ODGP'nin etkinliğini artırma yolundaki çabalardan birisi olan³²⁸ Genişletilmiş İşbirliği' kavramıdır. Bu kavramın AGSP açısından önemi, bir grup üye devlete, diğer üye devletlerin dahil olmak istemedikleri bir harekatta harekete geçebilme olanağı vermesidir. Ancak görünüşte pragmatik görünen bu yöntemle ilgili sorun, Birlik'in bir bütün olarak kaynaşarak dünya sahnesinde güvenilir görünüm sağlamasını zayıflatacak olması ve AB'nin iç ve dış politikaları arasındaki bağın kopma riskini artırmasıdır.³²⁹

Andlaşma ile ODGP sütununda büyük değişiklikler yapılmamıştır. Değişiklik, Birlik Andlaşması'nın ortak tavır ve ortak eyleme dair hükümlerinin netliğe kavuşturulması, ağırlıklı çoğunlukla karar alınabilmesi ve Topluluk tasarrufu imkanlarını artırılması konularındadır. Bu alanlara biraz daha detaylı bakılırsa şunlar söylenebilir:

Değişikliklerden bir tanesi Maastricht Andlaşması'nda da yer alan ortak tavır ve eylemde açıklık getirilmiş olmasıdır. Ortak tutum, strateji ve eylem belirleme yetkisi yine Konsey'de olacaktır. Konsey, ilke ve genel yönleri belirler, güvenlik

³²⁷Çakmak, A.g.e., s.232

³²⁸Sanem Baykal, Tuğrul Arat, “1990-2001: AB'yle İlişkiler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, 2c., 3. bsk, C:II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, ss.326-362, s.345

³²⁹Pascal Fontaine, “12 Derste Avrupa”, **Avrupa Dökümantasyon Serisi**, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınları Ofisi, 2004 s.53

politikaları ve Avrupa savunmasına ilişkin stratejileri daha somut hale getirir. Daha sonra bunlar AB tarafından uygulanır. 'Yürütme' yetkisi de Konsey'indir.³³⁰ Diğer bir deyişle, ODGP'nin hazırlanması ve uygulanması aşamalarında, -Siyasal Komite değil- Konsey Genel Sekreterliği yetkilidir. J3/1 maddesi, Devlet ve Hükümet Başkanları'ndan oluşan Avrupa Konseyi'ne savunma konusunu da içine alan, Ortak Güvenlik ve Dış Politika konularında genel yönelimleri ve ilkeleri belirleme yetkisi vermektedir. Ayrıca eğer üyelerden biri ortak tavır ve ulusal tavır veya hareket belirlemeyecekse, ODGP'nin ulusal menfaatlerle çatışmasının engellenmesi için bunu Konsey'e bildirecektir.³³¹

Konsey Genel Sekreteri'nin, ODGP'de merkezi bir rol üstlenmesinin sağlanmış olması da bir diğer değişikliktir. Buna göre, Konsey Genel Sekreteri AB Andlaşması'nın 26. maddesine (J16) göre, ODGP'nin yüksek temsilcisi olarak önemli görevler üstlenmiştir. Böylelikle ortak tutumun sürekliliği sağlanabilecektir. Genel Sekreter, herhangi bir üye devletinin hükümetine bağlı olmadığından, Birlik'in güçlenmesine katkıda bulunacaktır.³³²

Bir diğer değişiklik ODGP'ye ilişkin masrafların karşılanmasına ayrıntılı hükümlerin getirilmiş olmasıdır. Uygulama masraflarında savunmayla ilişkili olanlar ve askeri nitelik taşıyanlar hariç olmak üzere idari nitelikteki masraflar Topluluk bütçesinden karşılanır.³³³

Son olarak değinilecek değişiklik ise kural olarak ODGP ile ilgili kararlar oybirliğiyle alınırken bazı konularda ağırlıklı çoğunlukla da karar alınabilmesinin getirilmiş olmasıdır. Bunun etkisi, ortak tavır ve eylem mekanizmasının etkisinin güçlendirilmesidir. Yeni duruma göre, oybirliği gereken oylamalarda çekimser oy kullanıldığı takdirde karar alınabilmekte, diğer yandan çekimser oy kullanan devlet

³³⁰Ünal Tekinalp, AB Hukuku, 2. bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2000, s.27-29.

³³¹A.e

³³²A.e.

³³³A.e.

de kararı uygulamayabilmektedir. Ağırlıklı çoğunluk, öncekinden farklı değildir: En az 62 oy ve 10 devletin olumlu oy vermesi gerekirken, çekimser oyların, ağırlıklı çoğunluğun 1/3'ü kadar olması halinde o karar alınamayacaktır.³³⁴ ODP'yi etkileme çerçevesinde ağırlık, üye devletlerin dışışleri bakanlarından alınarak, Brüksel'deki Daimi Temsilciler Komitesi'ne verilmiş, yani ağırlığın Birlik doğrultusunda kullanılması hedeflenmiştir.

Ekim 1998'de Avusturya'da Pörschach'daki Gayrı-resmi Avrupa Konseyi toplantısında İngiltere Başbakanı Tony Blair, gelecekte ortak savunma konusundaki herhangi bir çabada NATO'nun öncelikli olacağını ifade etmiştir. Ancak, bundan kısa bir süre sonra, St. Malo Bildirisi'nde İngiltere'de bir değişim görülmüştür. Bir sonraki bölümde bu dönüm noktasından itibaren yaşanan gelişmeler incelenecektir.

³³⁴ A.e.

3. BÖLÜM

AB'DE OTONOMİYE DOĞRU ATILAN ADIMLAR:

ST. MALO'DAN ASKERİ OPERASYONLARA

Bir önceki bölümde Soğuk Savaş döneminde genel olarak AGSP'yi etkileyecek olan ayrı ayrı NATO-BAB-AB'deki gelişmeler ve bu üç kurumun birbirleriyle olan ilişkileri ele alınmıştır. Bu bölümde de, bir anlamda bir önceki dönemin devamı niteliğinde, ancak ondan çok daha ileri kapsamlı olan AGSP'nin temellerinin atılmasından işlevsel hale gelerek askeri müdahalelerde bulunabilmeye başlaması süreci ele alınacaktır. Bu bölüm, gelişme aşamasını konu alması sebebiyle bir bakıma AGSP'nin münferit yönlerini göstermektedir. Bir sonraki bölümde ise bu bölümde olduğunun aksine, menfi hususlar üzerinde durulacak, bu bölümde ele alınan gelişmelerin aslında ne dereceye kadar etkili olduğunu ve güçlü bir varlık gösterebileceğini sorgular nitelikte olacaktır ki tez çalışmasının ana sorusunun da sınanarak NATO'ya alternatif olup olamayacağına cevap niteliğinde olacaktır.

Bölümün altbaşlıklarına karar vermede izlenen yöntem, önemli dönüm noktalarını vurgulamış olmak, eğer başka gelişmeler de varsa onları da bu altbaşlıklar içerisinde ele almak olmuştur.

3.1.Dönüm Noktası: St. Malo

Önemli ilk dönüm noktası olarak AGSP'nin temelleri, 3-4 Aralık 1998 tarihinde Fransa'nın kuzeyindeki Saint Malo'da, Fransa ile İngiltere arasındaki olağan zirvede atılmıştır. Bu zirvede İngiltere, daha önce savunduğu görüşlerinde değişiklik yaparak AB içinde "savunma ve güvenlik" alanlarında faaliyet göstermek amacıyla yeni bir birimin oluşturulması, AB'nin uluslararası alanda tam rol üstlenebilecek pozisyona kavuşması gerektiği görüşünü kabul etmiştir. Zirve sonundaki 5 maddelik bildiride, AB Konseyi'nin, ODGP çerçevesinde ortak bir savunma politikasının anahatlarını belirleme sorumluluğunu da içerecek şekilde, Amsterdam Andlaşması'nda yer alan ODGP'nin hızlı bir biçimde uygulamaya konulması, AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilmek için güvenilir askeri kuvvetlerle desteklenen, bağımsız eylem gerçekleştirebilecek kuvvet ve bu kuvvetin kullanılabilmesi için gerekli araçların oluşturulması ile bunların uygulanabilmesi için her an hazırlıklı olma gücüne sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak, yine belirtilmiştir ki bu amaçlar gerçekleştirilirken Washington Andlaşması'nın 5. maddesi ile Brüksel Andlaşması'nın V. maddesinde belirtilen ortak savunma taahhütleri saklı kalacak, AB üyeleri NATO kapsamındaki yükümlülükleri ile uyumlu şekilde hareket edeceklerdir. Bildiride; NATO'nun tek başına müdahale etmediği sorunlarda, AB'nin askeri hareket kararı alabilmesi için durum analizi ve stratejik planlama yapabilecek uygun yapı ve askeri kapasiteye, haber alma kaynaklarına sahip olmasının sağlanmasının gerekliliği ve ortaya çıkabilecek yeni risklere hızlı şekilde karşılık verebilmesi için güçlendirilmesi gereken silahlı kuvvetlerin Avrupa savunma sanayii ve teknoloji ile desteklenmesi gerektiğine de yer verilmiştir.³³⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, İngiltere'nin dış politikası, Atlantik-ötesi bağların sıkı tutulması ve kendisinin iki kıta arasında köprü görevi görmesi düşüncesi üzerine kurulu olmasına rağmen, daha önce de açıklanan Soğuk Savaş

³³⁵b.a. "British-French Summit, Joint Declaration", St-Malo, 3-4 December 1998, ss.8-9, (Çevrimiçi): <http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai47e.pdf>, 6 Ocak 2006

sonrası dönemde temelden değişen güvenlik sistemi, Balkanlarda yaşanan savaşlar ve İngiltere’de Tony Blair’ın iktidara gelmesinin de etkisiyle, AB’nin de güvenlik ve savunma alanında daha çok sorumluluk üstlenmesi gerektiği İngiliz Hükümeti tarafından fark edilmiştir. Bu konuda Blair’in etkisinin, İngiltere’nin Avrupa’ya bakış açısında değişiklik yaratmasında olduğu söylenmektedir. Blair’in görüşü, AB’nin güvenlik ve savunma boyutu çerçevesinde İngiltere’nin liderlik rolü üstlenebileceği, bunun yanısıra İngiltere’nin AB’nin bu politikasının daha inandırıcı olmasını sağlayabileceği düşüncesidir.³³⁶ Ancak İngiltere’yi bu karara iten her ne olursa olsun, Avrupa güvenliği tartışmasının, NATO-BAB ekseninden bir anda AB eksenine dönmüş olduğu bir gerçektir. Bunun yanısıra, İngiltere’nin görüşündeki değişiklikte, Balkanlarda yaşananların ve Avrupa’nın bu konudaki eksikliğini görmüş olmasının etkisi olduğu gibi, ABD’nin Avrupa’yı Soğuk Savaş döneminde olduğu kadar koruma eğiliminde olmadığına anlaşılmaması da sayılabilir. Zira, ABD’nin bu yönde desteği olmasaydı İngiltere’nin böyle bir tutum takınmayacağı yüksek ihtimal olarak değerlendirilmektedir.³³⁷

Dış politikası zaten tarihsel olarak ABD’yi dengeleyebilecek ve NATO’yu tamamlayacak bağımsız bir Avrupa güvenlik ve savunma politikası oluşturmak olan Fransa da, İngiltere gibi, Soğuk Savaş sonrasında AB içi istikrar ve entegrasyonun, Avrupa’nın genelinin barış ve güvenliğini koruyamadığını görmüştür.³³⁸

Şu halde, bu Deklarasyonun imzalanması, Fransa ve İngiltere’nin bu belirtilen yöndeki motivasyonları ile açıklanabilir. Ancak yine de, Deklarasyonun, jeopolitik bir çerçevede ve AB ile NATO’nun Soğuk Savaş sonrasındaki değişen rolleri bağlamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. St Malo Bildirisi, 1990’larda BAB’ı güçlendirme çabalarının Avrupa’nın karşılaştığı yeni tehditlere

³³⁶Swiss Federal Institute of Technology, “St. Malo Declaration and the Birth of ESDP”, (Çevrimiçi): http://www.isn.ethz.ch/edu/adl/standalone_obj/22224/scos/1/index.html, Şubat 2006

³³⁷Charles Krupnick, “Amity and Enmity in the US-EU Security Relationship” **EU Working Papers**, 2000, (Çevrimiçi): <http://eu-center.org/Research/Working%20Paper/papers/28.Charles.Krupnick.doc>, Haziran 2006

³³⁸Swiss Federal Institute of Technology, **A.g.e.**

karşı etkili ve güvenilir bir askeri güvenlik sağlayamayacağını görülmesi üzerine gerçekleşmiştir. NATO dahi, Bosna-Hersek'e ABD'nin müdahale etme kararına, 1994-95'e kadar, müdahale etmede isteksiz davranmış olduğu bilinmektedir.³³⁹

Deklarasyon'un, Atlantik'in öbür kıyısında şüphecilikle karşılandığı söylenebilir. Örneğin, ABD Dışişleri Bakanı Madeleine K. Albright, söz konusu gelişme ile ilgili, İngilizce baş harflerinden kısaca '3D' olarak ifade edilen³⁴⁰, NATO'nun AB üyesi olmayan Avrupalı üyelerine ayrımcılığa neden olacağı, Atlantik ilişkilerinde ayrılıklara neden olacağı ve savunma kaynaklarında gereksiz ikiliğe sebep olacağı yönündeki endişelerini beyan etmiştir. Nitekim; ABD'nin Avrupa'da bağımsız bir Avrupa savunma kapasitesi oluşturulmasına ilişkin bu gibi kaygılar taşımasının, ABD'nin Avrupa güvenliğine ilişkin sorunlara ilgisinin azalmasına sebep olacağından endişe edilmiyor değildi.³⁴¹ Ancak bu, AB'yi yıldırarak kadar etkili bir söylem olmamıştır.

1998 yılında Avrupalıların Soğuk Savaş sonrası savunma bütçelerini iyice kısımlarıyla ABD'nin Avrupa'nın güvenliğine ödemekte olduğu maddi bedel iyice ağırlaşmış ve ABD bundan rahatsız olmaya başlamıştı. Buna, 1997-1998 yıllarında Fransa'nın, NATO'nun askeri kanadına dönme yönündeki isteğinin kaybolması, Amsterdam Andlaşması'nın Maastricht'in ötesine geçerek ODGP içinde güvenlik ve savunmaya boyutuna da önem vermesi ve BAB'ın istenildiği şekilde çalıştırılmaması faktörleri de eklenmiştir.³⁴² Bu anlayış çerçevesinde İngiltere ile Fransa, St. Malo'da, NATO'nun öncü rolünü kabul etmekle birlikte ABD'nin katılmayı öngörmediği kriz yönetimi operasyonlarının AB tarafından gerçekleştirilmesi için gerekli mekanizmaların geliştirilmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır. St. Malo Deklarasyonu ile 1990'lardan beri BAB'ın üstlenmeyi amaçladığı fonksiyonların AB'ye entegre edilmesinin önü açılmış olmaktadır.

³³⁹ A.e.

³⁴⁰ Orijinal olarak 'Discrimination, Decouplement, Duplication' olarak ifade edilmektedirler.

³⁴¹ Swiss Federal Institute of Technology, A.g.e.

³⁴² Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.40.

Böylece AGSP, AB içinde geliştirilmeye başlanmıştır.³⁴³ Yani AB'nin 1990'larda savunma ve güvenlik alanında daha bağımsız bir yapı oluşturma amacının etkisiyle etkinliğe geçen BAB, 2000 yılına kadar AB ile NATO arasında köprü görevi görmüş, AB'nin geliştirdiği otonom yapının tamamlanması üzerine BAB'ın etkinliği yeniden durmuştur.³⁴⁴

Bu döneme kadar yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda AB'de, NATO'nun, 5. madde kapsamına giren nükleer caydırıcılık ve ortak savunmayı içeren görevlerini korumaya devam edeceği, Barışı Destekleme Harekatı, BİO ve Kriz Yönetimi faaliyetlerini kapsayan yeni bir güvenlik mimarisinin ise AB çatısı altında şekillenmesini, bu aşamada da ek harcamaya gitmeden NATO imkanlarından otomatik yararlanmayı planladığı gözlenmektedir. Diğer yandan NATO'nun bir kısım faaliyetlerinin AB tarafından yüklenilmesi, NATO'yu 5. madde görevleri için hazırda bekletilen bir kurum haline düşürerek marjinalleştirebileceği ihtimalinin de göz önünde tutulması gerektiği düşünülmektedir.

St. Malo'da; Amsterdam Andlaşması'nda yer alan AGSP'nin hızla hayata geçirilmesi, AB'nin uluslararası krizlere müdahalede bulunabilecek, bağımsız hareket edebilecek kapasiteye sahip olması ve bunun için yeterli güç ile desteklenmesi, NATO'nun bir bütün olarak müdahil olmadığı yerlerde AB'nin karar alması için uygun bir yapıya ve askeri kapasiteye kavuşturulması, Avrupa'nın güçlendirilmiş silahlı kuvvetlere ihtiyacı bulunduğu ve bunun da rekabetçi bir Avrupa sanayii ile desteklenmesi gerektiği konularında görüş birliği sağlanmıştır.³⁴⁵ 3-4 Aralık'ta yapılan bu zirvenin sonundaki bildiride AB'nin NATO'dan bağımsız bir güvenlik boyutu kazanması fikri ortaya çıkmış ve diğer AB üyeleri tarafından da kabul edildiği için AGSP süreci başlamıştır. Diğer bir deyişle, BAB artık devreden çıkarılıyor ve AB içinde bir AGSP süreci başlatılmış oluyordu. AB'nin, savunma konusundaki kararlarında NATO'dan özerk olacağının ilk kez burada dile getirildiği

³⁴³Buharalı, **A.g.e.**, s.28-31

³⁴⁴**A.e.**, s.15

³⁴⁵İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme**, Ankara, Gündoğan Yayınları, 2002, s.102

görülmektedir. Bu açıdan St. Malo son derece önemli bir dönüm noktasıdır. Bildiri’de, AB'nin BAB ile ilişkileri ile ilgili herhangi bir hususa yer verilmezken bildiride yer alan unsurlara daha ayrıntılı şekilde bakılacak olursa şunlar söylenebilir³⁴⁶:

-AB, uluslararası arenadaki rolünü tam anlamıyla üstlenebilmek için gerekli imkan ve kabiliyetler sahip olmak zorundadır. Bu, Amsterdam Andlaşması'nın hataya geçirilmesi demektir. Andlaşmanın ilgili maddeleri dahilinde ODGP tam anlamıyla uygulanmalıdır. Konsey, ODGP kapsamında ortak savunma politikasının geliştirilmesi yolundaki sorumluluğuna ilişkin kararları almalıdır.

-Bu amaçla AB, uluslararası bunalımlara müdahale etmek için, askeri kuvvetlerle desteklenen otonom hareket etme kapasitesine, bu kuvvetlerin kullanmasına karar verilmesi için gerekli araçlara sahip olmalı ve bu kuvveti harekete geçirmek için hazır olmalıdır.

-Bu hedeflere ulaşmak için, üye devletlerin Washington ve Brüksel Andlaşmaları'ndaki ortak güvenlik taahhütleri korunmalıdır. Avrupa, dünya siyasetinde sesini duyurabilmek için, AB üyeleri arasındaki dayanışmayı güçlendirerek NATO bağlamındaki taahhütlere uygun hareket ederek üyelerinin ortak güvenliğinin temelini oluşturan, güncel şartlara uyum sağlamış Atlantik İttifakı'nın güç kazanmasına katkıda bulunmalıdır.

-Avrupalılar, AB kurumsal çerçevesinde hareket edeceklerdir.

-Avrupa dayanışmasının güçlendirilmesi, Avrupa devletlerinin farklı pozisyonlarını dikkate almalıdır.

-AB üyelerinin NATO'ya yönelik farklı tutumlarına saygı gösterilmelidir.

-İttifak'ın bütün olarak müdahale etmediği durumlarda AB'nin karar alması ve askeri hareketi onaylaması için AB gerekli altyapı ve imkanlarına, koşulları analiz etme yeteneğine, istihbarat kaynaklarına ve gerekli stratejik planlamayı gerçekleştirebilme olanaklarına.....kavuşturulmalıdır.

³⁴⁶“British-French Summit, ...”

-Avrupa, yeni risklere karşı süratle harekete geçebilmek için Avrupalı olan bir savunma sanayi ve silah teknolojisi tarafından desteklenen güçlendirilmiş silahlı kuvvetlere ihtiyaç duymaktadır.

-AB'nin bu amaçları gerçekleştirebilmesi amacıyla çabalar birleştirilecektir.

Bu gelişmeleri takiben 7 Aralık 1998 tarihinde yapılan AB Konseyi Dışışleri Bakanları toplantısında, NATO içinde, Avrupalıların, Avrupa kuvvetlerini kullanmalarını, 'ABD ve Türkiye'nin veto edemeyecekleri bir yapının oluşturulması' şeklinde bir kararın alınması, AB devletlerinin bu konuda geri dönülmez bir yola girdiklerini gösterdiği düşünülmektedir.³⁴⁷

St. Malo Bildirgesi, BAB'ın bir anlamda feshine sebep olmaktadır. Bu sebeple, bu tarihe kadar BAB'ın neler yapmış olduğuna bakılacaktır.

³⁴⁷ Swiss Federal Institute of Technology, **A.g.e.**

3.2. AGSP'nin Kurumsallaşması ve Köln Zirvesi

Bu gelişmelerin ardından, Maastricht ile Amsterdam Anlaşmaları doğrultusunda 3-4 Haziran 1999 Köln Zirvesi gerçekleştirilmiş, bu zirvede alınan karar gereğince, BAB'ın kriz yönetimi ve barışı korumaya yönelik organ ve görevleri 2000 yılı sonuna kadar AB ile birleştirilecek ve AGSP'nin 'Petersberg Görevleri'yle sınırlandırılacaktır.³⁴⁸ Bunun anlamı, BAB'ın, bir örgüt olarak 'gerekli fonksiyonunu tamamladığı' varsayımdır. Bu tarihten sonra siyasi, sivil ve askeri kurumlar Brüksel'e taşınmış, ortak hedefler kurulmuş ve karşılanmış, kriz yönetimi operasyonlarına başlanmıştır.³⁴⁹ Zirvede önemli bir husus olarak ayrıca, Genel İşler Konseyi, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite ve AB Askeri Kadrosu tanımlanarak AGSP'nin kurumsallaşma³⁵⁰ aşaması başlatılmıştır.³⁵¹

Ancak bu kurumların kurulması ve BAB'ın ortadan kalkmasıyla birlikte AB üyesi olmayan NATO üyesi Avrupalı devletlerin durumunun birtakım sorunlar doğurmaya başladığı görülmektedir.³⁵²

Zirvenin en önemli özelliklerinden birisi St. Malo kararlarının AB düzeyine ulaşmasının söz konusu olmuş olmasıdır. Avrupalılar, ilk kez otonom askeri hareket yeteneğine ve AGSP projesini gerçekleştirebilecek güce sahip olduğunu ilan ederek ortak savunma politikası kurmayı taahhüt etmişlerdir. Zirve, AB'nin uluslararası arenada rol alacağına dair karar almış ve AB önderliğindeki kriz

³⁴⁸ Milli Savunma Bakanlığı, **A.g.e.**

³⁴⁹ Antonio Missiroli, "ESDP Bodies", (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/esdp/08-bodies.pdf>, Mart 2006

³⁵⁰ Bu kurumlarla ilgili ayrıntılar için Bkz: **A.e.**

³⁵¹ Hüseyin Bağcı-Ali Yıldız, "Turkey and the European Security and Defence Policy (ESDP): From Confrontational to Co-Operative Relationship", **The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss. 79-100, s.80-81

³⁵² **A.e.**, s.81

yönetimi operasyonlarının gerçekleştirilebilmesi için de gerekli araç ve yeteneklerin tahsis edilmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁵³

AB'nin güvenlik ve savunma boyutu kazanarak Amsterdam Andlaşması'nın getirmiş olduğu çok-boyutlu yapıya fiilen geçilmesi kararı da dahil olmak üzere AGSK ile ilgili kararların genel olarak tekrar edilmesinin anlamı³⁵⁴, AB'nin, güvenlik ve savunma konularında karar alabilmesini sağlayacak kurumsal çerçevenin oluşturulması için yetkilendirilmesidir. Ayrıca; AB operasyonlarında NATO imkan ve yeteneklerinin kullanılmasından çok otonom AB mekanizmalarından yararlanılmasına yönelinmiştir.³⁵⁵

Zirvede, operasyonlara katılım konusunda AB üyesi olmayan NATO üyeleri ile üçüncü devletler aynı kategoride ele alınmış, dolayısıyla Washington Zirvesi kararlarındaki NATO imkan ve yeteneklerinin kullanılması ile AB üyesi olmayan NATO üyelerinin AB operasyonlarına katılımının arasında kurduğu bağın göz ardı edilmesi sebebiyle, Washington NATO Zirvesi'nde ortaya konan 'Stratejik Kavram'ın gerektiği şekilde algılanamamış ve cevaplandırılmamış olduğu söylenebilir.³⁵⁶ Diğer bir deyişle AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerin BAB karar mekanizmasının dışında kalması ve NATO'nun imkanlarının otomatik şekilde kullanılması yönünde isteğin varlığı söz konusu olmuştur. NATO üyeleri açısından tek olumlu karar ise ilerideki zirvelere NATO üyesi devletlerin de katılabilmesi için yeni bir düzenleme yapma konusundaki tavsiyedir.³⁵⁷ Bunun da Türkiye, ABD ve diğer AB üyesi olmayan NATO üyelerinin beklentilerini karşılamaktan uzak kaldığı söylenebilir.³⁵⁸

Zirvede, Avrupa Askeri Gücü'nün oluşturulmasına ilişkin güvenlik ve savunma politikasına yönelik kararlarda üye devletler arasında gerekli katılım ve

³⁵³“Cologne European Council Presidency Conclusion”, 3-4 June 1999, ss. 41-46, (Çevrimiçi): <http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai47e.pdf>, 6 Ocak 2006.

³⁵⁴A.e.

³⁵⁵Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.47-48.

³⁵⁶A.e., s.47-48.

³⁵⁷Çakmak, **A.g.e.**, s.235.

³⁵⁸Çomak, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Anlayışları ve.....**, s.48.

işbirliği usulleri belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre; AB operasyonlarını, NATO'nun imkan ve kaynaklarına başvurulmadan ve NATO'nun gerekli yeteneklerinden faydalanılabilecek operasyonlar şeklinde iki kategoride incelemek mümkündür. Salt AB Askeri Gücü'ne dayanılarak yapılacak müdahalelerin sınırı Avrupa'da ortaya çıkabilecek olan kriz bölgeleridir. NATO ile ortak yapılacak operasyonlara ilişkin düzenlemeler de NATO'nun 1999 Washington Zirvesi'nde aldığı kararlara dayandırabilir.³⁵⁹ Dolayısıyla AB'nin bu alandaki çabalarının tüm NATO üyelerinin ortak savunma temeli olarak NATO'nun rolüne engel yaratmayacağının belirlenmiş olduğu değerlendirilmektedir.

Aynı yılın 20 Temmuz'unda, daha önce bahsedilen Avrupa Savunma Yetenekleri İnisiyatifi başlatılmıştır.

³⁵⁹Kader Özlem, "Avrupa'da Güvenlik Politikalarının Oluşum Süreci ve NATO-AB-Türkiye İlişkileri Açısından Analizi", Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, 28 Aralık 2005, (Çevrimçi): <http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?yazi=699&kat=21>, 10 Nisan 2006.

3.3. Helsinki Zirvesi

Köln Zirvesi'nin ardından önemli bir diğer toplantı olarak, Karaosmanoğlu'nun, AB'nin kendi çıkarlarını kendisinin koruyabildiği bir 'oyuncu' olma yolundaki iradesini göstermiş olduğunu belirttiği³⁶⁰ 10-11 Aralık 1999 Helsinki AB Konseyi Zirvesi gelmektedir. Bu zirvede, AGSP'nin geliştirilmesi benimsenmiş; bu politikanın amacı 'kendi başına karar alabilme ve NATO katılımı olmadan uluslararası krizlere müdahale edebilme kapasitesi oluşturma' şeklinde ifade edilmiş; kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ile birlikte 'barışı koruma', 'insani yardım', 'kriz yönetimi' operasyonlarını (Petersberg Görevlerini) yürütebilecek imkan ve yeteneğe sahip bir askeri gücün kuruluşu ile ilgili olarak bir askeri 'Temel Hedef' belirlenmiştir. NATO'nun tamamen taraf olmadığı durumlarda AB'yi temsilen kriz bölgelerine müdahale edebilecek bir güvenlik biriminin oluşturulması kararına varılmıştır. Bu temel hedefe göre, kolordu düzeyindeki bu gücün 2003 yılına kadar aktif hale geleceği öngörüldüğünden 'Temel Hedef 2003' olarak da adlandırılan bu hedef gücü³⁶¹, 15 tugay ve 60.000 kişiden oluşacak, 60 gün içinde konuşlanabilme ve en az 1 yıl intikal ettiği bölgede görevini sürdürebilme niteliklerine sahip olacaktır. Bunun sağlanması için de gereken tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir. Bu gücün, 1992 yılında belirlenen Petersberg Görevlerini yerine getirebilecek bir komuta kontrol yapısına kavuşturularak istihbarat, lojistik, muharebe destek unsurları ve hava ve deniz kuvvetleri ile de desteklenerek kendine yeter bir güç olması kararlaştırılmıştır. Böyle bir gücün 200.000 kişilik üst düzeyde eğitilmiş birliklerden oluşan bir kuvvet yapısını gerektireceği de belirtilmiştir. Bu gücün, Petersberg Görevleri düzeyinde de olsa NATO'nun desteğine daha uzun süre ihtiyaç duyacağı değerlendirilmektedir.³⁶²

³⁶⁰Karaosmanoğlu, "AGSK Açısından Türkiye-AB....", s.161.

³⁶¹Gustav Lindstrom, "The Headline Goal", (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf> , Mayıs 2007.

³⁶²"Helsinki European Council Presidency Conclusion", 10-11 December 1999, (Çevrimiçi): http://europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm, 5 Mart 2006.

Ancak, AB üyeleri, bu kuvvetin bir Avrupa Ordusu anlamına gelmediğini belirtmişler ve kıta Avrupa'sındaki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilecek unsur olarak NATO'yu göstermişlerdir. Sonuç olarak, bu zirvede daha 'güçlü' bir savunma ve güvenlik politikası kurulmasına ve bu politika dahilinde otonom askeri görevler yürütülebilmesine karar verilmiştir. Buna rağmen, aynı yıl NATO'nun Kosova müdahalesi zorunluluğu ile, (AB'nin) askeri boyutun zayıflığının farkına varılmıştır. Nitekim, Zirvenin, AB üyelerinin askeri güçlerini artırma yönündeki kararına karşılık yüksek oranlarda işsizliğin mevcut olduğu bir ortamda sosyal fonlardan savunmaya aktarma yapacak siyasi iradenin bulunup bulunmayacağı büyük bir soru işareti idi.³⁶³

Zirve'de ayrıca güvenlik ve savunma konusunda ortak Avrupa politikasını güçlendirme ve AB'de askeri olmayan kriz yönetimlerine dair iki rapor kabul edilmiştir. Rapor ile AB Konseyi bünyesinde Mart 2000 tarihinde faaliyete başlamasına karar verilen Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Avrupa Askeri Komitesi ve Avrupa Askeri Personel ve Durum Merkezi adlı üç daimi organ oluşturularak yeni bir kurumsal yapının kurulmasına karar verilmiştir. Yani AGSP'nin iki ayağı olan Güvenlik ve savunma ile ilgili kurumlar ve silahlı kuvvetlerin oluşturulmasına karar verilmiştir.³⁶⁴

Helsinki Zirvesi'nde, dönem başkanı Finlandiya tarafından hazırlanan İlerleme Raporu da onaylanmıştır. Bu rapora göre BAB'dakine benzer 21'li (15+6)³⁶⁵ düzendeki bir danışma sisteminden bahsedilmektedir. Buna göre, NATO imkan ve yeteneklerinin kullanılacağı hareketlara AB'de karar alındıktan sonra altı devletin de katılabileceği belirtilmiştir. Ancak AB'nin kendi imkanlarının kullanılacağı

³⁶³Krupnick, A.g.e.

³⁶⁴AB nezdinde üye devletlerin büyükelçiliklerinin en üst düzey temsilcilerinden oluşan Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin görevi kriz halindeki askeri operasyonların politik yönüyle ilgilenmek ve strateji belirlemektir. Üye devletlerin askeri delegelerin katılımıyla oluşan Askeri Komite, Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne askeri konularda öneri ve tavsiyelerde bulunur. Bu komitenin Başkanı, savunma ve güvenlikle ilgili kararların alındığı AB Konseyi toplantılarına katılır. Üye devletlerin eğitim, tatbikat, birlikte işlerlik konularında AB'nin kullanımına hazır güçlerinden oluşan Askeri Personel ve Durum Merkezi'nin ise (Petersberg Görevleri için) stratejik planlama yapmak, erken uyarı, durum değerlendirmesi, operasyonları yürütmek, krizleri yönetmek, AGSP'yi desteklemek gibi görevleri vardır.

³⁶⁵(15 AB üyesi) + (AB üyesi olmayan NATO üyesi müttefikler) : Türkiye, Norveç, Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, İzlanda). Ancak genişlemelerle bu formül değişmiştir.

operasyonlara katılım mümkün kılınmamış, yeni oluşturulan organlarda da bu altı devlete yer verilmemiştir. Yani bu altı devletin BAB'daki kazanımları yine göz ardı edilmiştir.³⁶⁶

Bu zirvelerden sonra kısaca diyebiliriz ki; AGSP, kendisini esasen askeri çarpışmayı içermeyen Petersberg Görevleri ve ABD'nin müdahil olmak istemediği krizler ile sınırlandırmıştır. Bu durumun, O'nu daha uzun yıllar NATO ve NATO'nun imkanlarına bağımlı bırakacağı düşünülmektedir.

³⁶⁶ Çakmak, **A.g.e.**, s.236.

3.4. Feira Zirvesi

NATO'nun Floransa Toplantısı'nın ardından 19-20 Haziran 2000 tarihlerinde düzenlenen AB Feira Zirvesi, ele alınması gerektiği düşünülen bir diğer önemli zirve toplantısıdır. Söz konusu zirvede, AGSP konusundaki bir başkanlık raporu ile bunun ekini oluşturan NATO-AB ilişkileri ve AB üyesi olmayan NATO üyelerinin karar mekanizmalarına katılımlarıyla ilgili iki rapor onaylanmıştır. Buna göre NATO olanaklarının kullanılarak yapılacağı operasyonlarda NATO üyelerinin operasyonlara katılımları doğrudan olacak, ancak stratejik kararlarda söz sahibi olmayacaklardır. NATO imkanlarının kullanılmadığı operasyonlarda ise NATO üyeleri, aynı şekilde, stratejik kararlarda oy hakkına sahip olamayacak, operasyonlara katılımları ancak oybirliği ile davet edilerek olabilecektir. AB dışı Avrupalı katılımcıların ise hareketin yönetimine ne siyasi ne askeri açıdan tatminkar ve uygulanabilir olmayacak bir 'katılımcılar komitesi' aracılığıyla müdahil olmaları belirlenmiştir. Böyle bir komitenin uygulanabilir olmamasının sebebi, hareketin günlük yönetiminin bir komite aracılığıyla değil de operasyondan sorumlu komutan tarafından yerine getirileceğidir. AGSP'nin geliştirilmesine ilişkin olarak, danışmalar için AB+15 (13 aday devlet³⁶⁷ ve Norveç ve İzlanda) formülü benimsenmiş, Türkiye'nin tercih ettiği (15+6) formülünün (AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefikleri) ise istisnai olduğu belirtilmiştir.³⁶⁸

Zirvedeki bir diğer önemli karar ise 2000 yılının sonuna kadar AB'ye üye ve üye olmayan devletlerin AB Acil Reaksiyon Gücüne ne kadar asker tahsis edebilecekleri ile ilgili bilgi edinmek için bir toplantı yapılması kararıdır. Nitekim bu toplantı 20 Kasım 2000 tarihinde Brüksel'de yapılmış, sonuç itibarıyla 100.000'den fazla asker, 400 savaş uçağı, 100 savaş gemisinden oluşan bir rezerv ortaya çıkmıştır.

³⁶⁷Söz konusu dönemdeki 13 aday devlet, Türkiye, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya, Slovakya, Estonya, Litvanya, Letonya, Bulgaristan, Romanya, Malta, Kıbrıs Rum Kesimi'dir. 1 Mayıs 2004 tarihinde Türkiye, Romanya ve Bulgaristan dışındaki diğer üyeler, 1 Ocak 2007'de ise Bulgaristan ile Romanya Birlik'e katılmışlardır.

³⁶⁸Atilla Sandıklı, "AGSK, NATO ve Türkiye", **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, s.391-402, s. 395-396.

Taahhüt toplantısı olarak da adlandırılan bu toplantıda ortaya çıkan en büyük sıkıntı AB üyesi olmayan ancak AB gücüne destek verecek altı NATO üyesi devletin askerlerini savaşa gönderecekken bunun hakkındaki karara katılamamalarıdır. Türkiye'nin taahhüdü, birçok AB üyesinin taahhüdünden fazla bir şekilde, bu oluşuma 'tugay' düzeyinde katılmak iken, AB bu gücü sadece 'ek güç' olarak kabul etmiş, ana kuvvete dahil etmekten kaçınmıştır.³⁶⁹

Feira Zirvesi'nden sonra AB, bu zirvede alınan kararları uygulamaya koyabilmek, Temel Hedef'i gerçekleştirebilmek için yapacağı kurumlaşma aşamalarında NATO'nun deneyimlerinden yararlanmak ve danışmalarda bulunmak için NATO'ya başvurmuştur. NATO ile AB üyelerinin temsilcilerinden oluşan, NATO-AB ilişkilerinin katılım dahil çeşitli yönlerini de ele alacak 4 tane *ad hoc* çalışma grubunun da kurulmasına karar verilmiştir. NATO da AB'nin bu taleplerini tartışmış ve 17 Temmuz 2000 tarihindeki NATO Bakanlar Konseyi kararı ile NATO-AB ilişkilerini ilgilendiren düzenlemeler yapılmış, AB'nin talepleri ile NATO'nun AGSP'ye katılımı konusunda ince bir denge kurulmuştur. Burada NATO uzmanlarının AB'nin çalışmalarına askeri ve teknik konularla sınırlı olacak şekilde katılmaları belirtilmiş, sözü geçen *ad hoc* gruplarının faaliyete başlamaları kararlaştırılmıştır. Ancak, özellikle de NATO-AB kalıcı ilişkilerine dair *ad hoc* çalışma gruplarına iletilecek belgeler konusunda NATO içinde büyük tartışmalar olmuş, Türkiye'nin onayladığı ve diğer bazı müttefiklerin de desteklediği belge özellikle de Fransa'nın katı tutumu sonucunda geçersiz kalmıştır.³⁷⁰

13 Kasım 2000'de BAB Bakanlar Konseyi'nin Marsilya'da yapmış olduğu toplantıda BAB, AB ve ilgili devletler arasındaki politik diyalogun sona erdirilmesi ve BAB çalışma gruplarının bir geçiş dönemi sonunda işlev ve varlıklarının sona erdirilmesi kararlaştırılmıştır.³⁷¹ Toplantıda, BAB Bakanları, BAB'ın AB'nin

³⁶⁹Buharalı, **A.g.e.**, s.38.

³⁷⁰Atilla Sandıklı, **A.g.e.**,s.396-397.

³⁷¹Bu durum, Avrupa güvenlik ve savunma alanında AB'nin ön plana çıkmasına neden olmuşsa da, çalışmanın son bölümünde de ayrıntılı şekilde değinileceği gibi, gerekli altyapı yetersizlikleri sebebiyle bu da tam olarak sağlanamamıştır.

entegral bir unsuru olması sürecinde rutin NATO-BAB danışma mekanizmalarını genişletmeye karar vermişlerdir.³⁷²

³⁷²“WEU Ministerial Council Marsaille Declaration”, 13 November 2000, (Çevrimiçi): <http://www.bits.de/CESD-PA/28e-f.html>, 7 Ağustos 2006.

3.5. Nice Andlaşması

Bu gelişmelerin ardından, 7-9 Aralık 2000 tarihinde Nice'teki AB Konseyi'nde AB liderleri; BAB'ın, görevlerinin tamamına yakını AB'ye devrettiğini onaylamışlardır. Böylelikle Köln, Helsinki, Feira, Marsilya gibi zirvelerde adım adım kurulmaya başlanan gidişat devam ederek BAB'ın AGSP'deki rolü resmi olarak sonlandırılmış, AGSP'nin, ODGP'nin bir uzantısı olduğu resmen ilan edilmiş; AB içinde AGSP'nin karar alma mekanizması ve operasyonel görevleri için yeni kurumlaşmaya gidilmiş, dolayısıyla BAB'ın AGSP'yi geliştirmeye yönelik rolü de AB'ye devredilmiştir. Zirvede, AB'nin AGSP'yi takip edeceği geçici askeri ve siyasi yapıları belirlenerek temel hedefler tekrarlanmış, AB yeteneklerinin uygulama ve tanımlanmasına yönelik görüşlerde bulunulmuştur. AB ilk kez savunma ve güvenlik konularında kendi otonom yapılarını kurmuş ve o güne değin BAB aracılığıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerini, çapını da genişleterek kendi bünyesine katmıştır. Tüm bunlar; AB'nin, BAB'ı kriz yönetimine ilişkin olarak kullanabilir olduğunun belirtildiği maddenin AB'yi kuran andlaşma olan Maastricht'ten silinmesini gerektirmiştir. Ayrıca Genişletilmiş/Güçlendirilmiş İşbirliği, dış politika konularının içine dahil edilmiş fakat askeri savunma konularının dışında bırakılmış, askeri operasyonların oluşturulmasına yönelik ilkelerin oluşturulmasına karar verilmiştir. AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerle ilgili olarak ise daha önceki Köln, Helsinki, Feira Zirveleri'nde alınan kararlardan farklı bir karar alınmamış, ancak yoğun bir danışma mekanizması kurulmasına karar verilmiştir. Bu görevi yürütmek için kurulan 'Katılımcılar Komitesi'nde AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerin de aynı sorumluluk ve yetkilere sahip olarak temsilci bulundurmaları kararlaştırılmıştır. Ancak, NATO-AB ilişkileri, NATO-BAB ilişkileri temel alınarak belirlenmemiş, Washington Andlaşması'nın kararları gözardı edilmiştir. Zirve kararları Şubat 2003'te yürürlüğe girmiştir.³⁷³

³⁷³“Nice European Council Presidency Conclusions”, 7-8-9 December 2000, (Çevrimiçi): http://www.consiliium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00400-r1.%20ann.en0.htm, 22 Ağustos 2006.

Bilindiği gibi, AB, hem AB hem BAB gibi iki ayrı teşkilatın birden aynı misyonla çalışmasını yararlı görmemiş, hem de ABD'nin NATO'ya rakip olabileceği endişesi ile BAB'ın geliştirilmesini pek desteklemeyerek müdahalelerde bulunması ve kendisinin (AB'nin) de bunu önleyememesi sebebiyle (BAB'ın) bağımsız bir örgüt olarak gelişemeyeceğini görmüştür. Bunların üzerine AB'nin, BAB'ı AB'ye devrederek ABD'nin müdahalesinin önüne geçmiş ve daha bağımsız bir örgüt kurarak hem karmaşaya hem de ekonomik israfa engel olmuş olduğu değerlendirilebilir. O halde diyebiliriz ki, AGSP bu temel amaçla, ODGP'nin bir alt parçası olarak 2001 yılındaki Nice Zirvesi'nde oluşturulmuştur. AGSP, AB'nin; AB'ye otonom dış ilişkileriyle ilgili girişimlerinde kapasite artırıcı etki yapmayı amaçlayan ve uluslararası kriz durumlarında askeri kuvvet ile ve; kuvvetlerin kullanılmasına karar veren araçlar ve kuvvetlerin her an kullanılmak üzere hazır bulundurulması ile desteklenen askeri stratejisidir. AB üyelerinin bu stratejiyi başlatmalarının, daha önce İttifak içerisinde başlatılmış olan AGSK'nin bir yansıması olarak, Avrupa'nın askeri yeteneklerini güçlendirmek ve NATO'nun aktif olarak devreye girmediği kriz dönemlerinde AB'nin devreye girmesini sağlamak amaçlı olduğu düşünülmektedir.

Nice Zirvesi'nden çok kısa bir süre sonra, 14-15 Aralık 2000'teki Brüksel NATO Dışişleri Bakanları toplantısında Türkiye, AB'nin, NATO'nun imkanlarına erişim isteğini veto etmiştir, böylece de daha önce anlatılan uzlaşma sürecine gidilmiş, Mayıs 2001'de Türkiye-ABD-AB arasında İstanbul'da bir danışma toplantısı başlamıştır. Bu tarihten sonraki gelişmeler, daha önce açıklanmış olduğundan tekrara yer vermemek amacıyla ele alınmayacaktır.

Bunun ardından 29-30 Mayıs 2001 tarihinde ise AB ve NATO'nun Dışişleri Bakanlarının ilk ortak toplantısı, 12 Haziran'da ise AB ve NATO Askeri Komitelerinin ilk toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılar üzerinde ayrıntılı durulmayacaktır.

15-16 Haziran 2001 tarihindeki AB Konseyi Göteborg Zirvesi'nde ise, kurulacak olan AB gücünün çatışma önleme, kriz yönetimi, erken uyarı, harekete geçebilme kabiliyetlerinin geliştirilmesi için 'Şiddetli Çatışmaları Önleme AB Programı' adında bir birim oluşturulmasına karar verilmiş, AB'nin NATO olanaklarını kullanması için düzenleme ve anlaşmaların yapılması istenmiştir. Ayrıca AB üyesi olmayan NATO üyeleriyle işbirliği ve katılım konularının Laeken Zirvesi'nde sonuçlanması için çalışmaların başlamasına karar verilmiştir.³⁷⁴ Bunun sonucunda da, 14-15 Aralık 2001'deki Laeken Zirvesi'nde Köln ve Helsinki Zirveleri'nde alınan kararların uygulanması aşamasında önemli ilerlemelerin sağlandığı söylenebilir.

³⁷⁴“Göteborg European Council Presidency Conclusions” 15-16 June 2001, (Çevrimiçi): http://ec.europa.eu/governance/impact/docs/key_docs/goteborg_concl_en.pdf, Mart 2006

3.6. 11 Eylül Terörist Saldırılarının AGSP'ye Etkisi

Londra'daki Avrupa Reformu Merkezi başkanı Charles Grant, 2002 yılındaki bir çalışmasında uluslararası krizlerin Avrupa'yı utandırmak gibi bir alışkanlığının olduğunu ifade etmişti.³⁷⁵ Zira Benzer şekilde, Robert Kagan da bir Avrupa gücünün oluşturulmaya çalışılması çabalarının Avrupalılar için utanç meselesi olduğunu yazmıştır.³⁷⁶ Irak'ın Kuveyt'i zaptına karşı ortak ses olamayan Avrupa, ardından Yugoslavya'nın parçalanmasını engellemeye çalışmış ancak bunda da başarılı olamamıştır.

Ancak tüm bunlara karşılık, AB'nin 11 Eylül olaylarına tepkisinin çok daha etkiliyici olduğu söylenebilir. Saldırıların hemen ardından ve Afganistan'daki savaş sırasında AB'nin onbeş üyesi ABD'yi desteklemek konusunda ortak tutum takınmışlardır. Bu gelişmeye bakarak AB'nin artık uluslararası bir aktör haline geldiğini söylemek henüz erken olsa da, bu alanda daha olgunlaştığı söylenebilir. Bu tarihten itibaren gelişmeler, Birlik kurumlarının geleceği üzerindeki, özellikle de Birlik'in dış ve güvenlik politikasını belirlemesi üzerindeki politikaları etkilemiş olsa da, Birlik'in AGSP konusundaki planlarında büyük değişiklik olmamış ve bu olayın etkisi en çok, AB'nin polis ve adli işbirliği konusundaki politikası üzerinde etkili olmuştur. AB'nin genel anlamda birleşmiş bir cephe oluşturma yeteneği ilk anda etkileyici olmasına rağmen, olaydan birkaç ay sonra, 2002 yazında ABD politikalarındaki değişiklikler ve Orta Doğu'daki gelişmeler, AB'nin 'birliği' ve Atlantik-ötesi işbirliğinin tekrar gerginleşmesine neden olmuştur.³⁷⁷

AB için daha çok içişleri ve adalet politikası bağlamında sonuçlar doğuran 11 Eylül saldırıları,³⁷⁸ küresel ölçekli terörizm korkusu ve Avrupa'da ortak güvenlik ve dış politika geliştirme bağlamındaki ihtiyacın aciliyetini ortaya koyması bakımından

³⁷⁵Charles Grant, "The Eleventh of September and Beyond: The Impact on the European Union", **The Political Quarterly**, Oxford, Blackwell Publishing, 2002, ss.135-153, s.135.

³⁷⁶Robert Kagan, **Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order**, New York, Alfred A. Knopf, 2003, s.53

³⁷⁷Grant, "The Eleventh of September....", s.136.

³⁷⁸Bkz: Monica Den Boer, Jörg Monar, "Keynote Article: 11 September and the Challenge of Global Terrorism to the EU as a Security Actor", **Journal of Common Market Studies**, Annual Review Volume XV, Blackwell Publishers Ltd., 2002, ss.11-28

AGSP ile yakından ilgilidir³⁷⁹, zira bu olay dış faktörlerden biri olarak Avrupa güvenliğini yakından etkilemiştir. Bu olayın ardından, hemen 24 saat içinde tarihte ilk kez Washington Andlaşması'nın 5. maddesi işletilmiştir.³⁸⁰ AB liderlerinin 21 Eylül'de Brüksel'de topladıkları Olağanüstü AB Konseyi'nde terörizmin, dünya ve Avrupa için çok ciddi bir tehlike oluşturduğu ve buna karşı mücadelenin AB'nin öncelikli hedefi olduğu belirtilmiş, ABD'yle dayanışma ifade edilerek terörle mücadele için bir eylem planı³⁸¹ ortaya koyulmuştur.³⁸² Bu toplantıda, yukarıda belirtilen tüm gelişmelerin yanı sıra, ortak dış politika ve güvenlik politikasının gereksinimlerine ilişkin eksikliklerin tamamlanması ve operasyon kabiliyetine sahip bir AGSP oluşturulması yönündeki irade de ortaya konmuştur. Şu halde, açık bir şekilde görülmektedir ki, 11 Eylül saldırısının, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını geliştirme bağlamında tetikleyici bir etkisi olmuştur.³⁸³ 11 Eylül olaylarının, AB'nin, özellikle de istihbarat konusunda terörist faaliyetlere karşı zayıf olduğunu göstermesi üzerine (AB) bu eksikliklerini gidererek bu konuda ilerleme kaydetme kararı almıştır. Bu açıdan bakıldığında, gerçekten de 11 Eylül'ün, AB'nin güvenlik konusundaki gelişimine olumlu yönde olan katkılarından

³⁷⁹Özlem, A.g.e.

³⁸⁰C. Richard Nelson, "NATO'nun Terörle Mücadeledeki Rolü", **NATO Dergisi**, Sonbahar 2004, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html>, Mayıs 2006

³⁸¹Bu eylem planında; 1-İçişleri ve Adalet İşbirliği : Ortak tutuklama emri ve ortak terörizm tanımı. Avrupa Tutuklama Emri yolu ile, üye devletler arasındaki entegrasyon ve güven açısından arzu edilen seviyeyi yansıtmayan "suçluların iadesi" süreci hızlandırılacaktır. Yine bu ilke ile, temel hak ve hürriyetleri garanti edilmek koşuluyla istenilen kişinin herhangi bir ülkede yakalanır yakalanmaz, doğrudan ve süratle ilgili adli otoriteye teslim edilmesine izin verecektir. Terörist kişi ve grupların listelerinin hazırlanmasında, üye ülke istihbarat birimleri ile işbirliği kurulacaktır. 2-Uluslararası Hukuki çerçevesinin geliştirilmesi: BM, OECD ve diğer uluslararası kuruluşlar bünyesindeki terörizmle mücadeleyle ilgili sözleşmeler ivedilikle uygulanacaktır. AB, BM nezdinde Hindistan'ın teklifi olan; "Uluslararası Terörizmle Mücadele Genel Sözleşmesini"de desteklemektedir. 3-Terörizme Finansal desteğe son verilmesi: Kara-para aklanması konusunda gerekli, hukuki ve mali eylem planlarının koordineli bir şekilde uygulamaya vb... 4-Hava güvenliğinin güçlendirilmesi 5-AB küresel eylemlerinin koordine edilmesi. Hakan Hanlı, "Yeni Dünya Düzeni: Global Terörizm: Psikolojik Savaş, Uluslararası ve Uluslararası Hukuki Boyutları", <http://www.elegans.com.tr/arsiv/64/haber033.html>, Temmuz 2006.

³⁸¹AB'nin 11 Eylül Saldırılarından Ardından Beyanı için Bkz: Joint Declaration By The Heads of State And Government of The European Union, The President of the European Parliament, The President of the European Commission, and The High Representative for The Common Foreign and Security Policy, 14 September 2001 (Çevrimiçi): www.eurunion.org/partner/EUUSTerror/JtEUDeclaration.htm, 11 Ağustos 2006

³⁸²Andrus Öövel, "The Contribution of Border Security Agencies in the War of Terror", **Combating Terrorism and its Implications for the Security Sector**, Ed: Theodor H. Winkler, Anja H. Ebnötter, Mats B. Hansson, Stockholm, Swedish National Defence College, 2005, ss.182-192- s.184

³⁸³Özlem, A.g.e.

bahsedilebilecektir.³⁸⁴ Zira genel olarak bakıldığında AB’de terörizmle mücadele adına iç güvenlik alanında radikal denilebilecek önlemlerin daha az tartışma ile ve süratli kararlarla uzlaşya varılarak kabul edildiği, 11 Eylül saldırılarının da AB’nin bu alandaki politikalarını ve bu politikalara yönelik tartışmaların içeriklerini değiştirdiği görülmektedir. Bir yönü ile 11 Eylül’den sonra Avrupa, iç güvenlik alanında hızlı bir entegrasyon sürecine girmiştir.³⁸⁵ Bunu biraz daha açmak gerekirse şunlar söylenebilir:

Dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Batı’da da, 'terörizmin tanımı' üzerinde henüz anlaşılammış olsa da, en azından, ABD'ye yapılan terörist saldırılar, özellikle de AB tarafından gözardı edilen bir hususu, Maastricht Andlaşması'yla birbirinden suni bir şekilde ayırmaya çalıştığı 'savunma' ve 'güvenlik' konularının birbirinden ayrılamaz olduğunu, AB’ye hatırlatmıştır. Zira Birlik, planlarını, kendi toprakları dışında meydana gelen çatışma veya sorunlara müdahale seçeneğiyle daraltmış bulunmaktaydı.³⁸⁶ Bu olay ise aynı sorunların kendi sınırları içerisinde de yaşanabilme ihtimalinin var olduğunu göstermiştir. Bununla beraber Soğuk Savaş boyunca Avrupa topraklarında önemli sayıda asker bulunduran ABD'nin terörizmle mücadele için hem asker ihtiyacından dolayı hem de maliyetini azaltmak amacıyla Avrupa'daki kuvvetlerini azaltması, 11 Eylül saldırılarının AB’nin gelişimine olumlu yöndeki bir diğer katkısı olarak değerlendirilebilir.³⁸⁷

Mart 2004’te Madrid’deki terörist saldırılar sonucunda terörizme karşı önlemler alma konusundaki gereklilik daha da fazla hissedilmiş,³⁸⁸ AB Konsey ve Komisyonu’nda hakim hale gelen düşünce, daha önce alınan önlemlerin yürürlüğe sokularak etkililiğin ve üye devletler arasındaki uyumun sağlanması, bilgi paylaşımı

³⁸⁴ AB’nin 11 Eylül Saldırılarından Ardından Beyanı için Bkz: Joint Declaration By The Heads of ... **A.g.e.**

³⁸⁵ Özcan, **A.g.e.**

³⁸⁶ Buharalı, **A.g.e.**, s.42-43. 11 Eylül’ün yarattığı olumsuzluklar sadece AGSP’nin planlarını (strateji, hedef, coğrafi sınırlar, olası operasyonlar gibi) değiştirmekle kalmamış, fakat aynı zamanda askeri kamplaşmayla birlikte Afganistan, AB ortaklığını ve müktesebatı tehlikeye atmıştır. Maartje Rutten, “Stagnation of the ESDP”, **ISS-EU Newsletter** n1, February 2002, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/new/analysis/analy013e.html>, Nisan 2006

³⁸⁷ Buharalı, **A.g.e.**, s.42-43.

³⁸⁸ Öövel, **A.g.e.**, s.184

ve analiz kapasitesini geliştirmek ve daha operasyonel davranmak olmuştur. Üye devletler ile Europol, SitCen (Durum Merkezi) gibi merkezi birimler arasındaki istihbarat paylaşım azlığı ve güvensizlik de tartışılan konuların başına oturmuştur. Zaten bu saldırılardan sonra, 2001 Eylem Planı da revize edilmiştir. Dolayısıyla, AB'nin bu saldırılar sonrasında önceki bakış açısının değişmeye başladığı söylenebilir. Bunun en önemli neticesinin, askeri araçların terörizmle mücadelede bir araç olarak kullanılmasının yasal altyapısının AB Anayasası'nda ve ODGP'de yer almasının sağlanması olduğu söylenebilir. AB, terörizmle mücadelede polisiye yöntemlerin yanısıra askeri yöntemlerin kullanılmasını öngörmeye başlamıştır. Ayrıca, AB, küresel terörizmle mücadelede hiç bir devletin tek başına yeterli olamayacağını düşündüğünden bu alanda uluslararası işbirliğinin önemini özellikle vurgulamaya başlamıştır.³⁸⁹ Böylelikle, 25 Mart 2004'te Brüksel'deki zirvede 5. maddenin uygulanma ve içişleri ve adalet bakanlarına bilgi sağlayacak ve üye devletlerin terörizmle mücadelelerini koordine edecek olan bir güvenlik koordinatörü atanması kararlarının alınmasına binaen, 11 Mart 2004'te Madrid'deki terörist saldırılarının da 'Avrupalılaşma'³⁹⁰ sürecini hızlandırdığı söylenebilir.³⁹¹

11 Eylöl sonrası küresel terörizmle mücadele, AB Konseyi tarafından öncelikli amaç ilan edilmiş ve Birlik terörizm tanımından terörizmin finansmanına kadar o zamana kadar görölmemiş büyüklükte yasal ve politik ilerleme kaydetmiştir. Bu ilerlemelerden en önemlileri arasında; terörizme karşı bir strateji geliştiren Eylem Planı, artırılmış polis ve adli işbirliği ve üye devletlerde ortak bir terörizm mevzuatı oluşturmayı hedefleyen 'Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı' sayılabilir. Benzer şekilde, terörizmle mücadelenin suçla ilgili neredeyse tüm alanları etkilediği, suç kontrol, göç, iltica, yasadışı göç, sınır güvenliği konularında alınacak önlemlerle

³⁸⁹Mehmet Özcan, "AB'nin Küresel Terörle Mücadelesi", (Çevrimiçi): <http://www.usak.org.uk/junction.asp?mod=articles&st=PrintArticleDetail&id=162&lm=58649JLFD0932&ln=TR>, 15 Mayıs 2006 AB'nin, bu alandaki politikalarından; O'nun siyasi alanda küresel bir aktör olma amacının varlığı ve küresel terörizmle mücadeleyi de buna yönelik bir araç olarak gördüğü anlaşılabilir.

³⁹⁰Kavramın içeriği ile ilgili olarak daha fazla bilgi için Bkz: Johan P. Olsen, '[A] fashionable but contested concept': The Many Faces of Europeanisation", **Journal of Common Market Studies**, Volume: XL, No:5, 2002, ss.921-952.

³⁹¹Zilmer-Johns, Pilegaard, "Towards a common European.....", s.188

ilgili katalizör görevi gördüğü ve iç güvenlik ve adalet alanında entegrasyonu hızlandırıcı bir etken olduğu söylenebilir. Terörizmle mücadelede Europol'un yetki ve başarısı ile üye devletlerin polis ve adli birimleri ile ABD birimleri arasındaki yakın işbirliği de değinilmesi gereken diğer konulardır. Bu yakın işbirliği ve yapılan anlaşmalar bir yandan beraberinde bir çok tartışmayı getirmekte, diğer yandan İçişleri ve Adalet alanının “atlantik-ötesileşmesi” olarak tanımlanabilmektedir.³⁹²

11 Eylül'e, Atlantik'in iki yakasının içe yönelik olarak vermiş oldukları reaksiyonun farklı olması ise, üzerinde dikkatle durulan bir konu olmamıştır. Avrupa'nın bir kısmı, kendi içinde yaşadığı terörizm deneyimi sebebiyle onunla istihbarat, adalet ve yaptırım alanlarında başa çıkabilecek mekanizmalara sahip olduğundan 11 Eylül'ün ardından sadece bu araçları güçlendirmiştir. FBI ve EUROPOL'un belirli anlaşmaları olmuş, Amerikan-Avrupa ortak tahkik takımları kurulmuştur. Fakat her halükarda 11 Eylül'ün Avrupa'daki yansımalarının ABD'dekinden farklı olduğu bir gerçektir. 1990 Schengen Andlaşması ile Maastricht Andlaşması'nın Adalet ve İçişleri sütunu, daha önce polis ve bilgi paylaşımı konusunda AB üyeleri arasında belli bir işbirliği sağlamaktaydı. 11 Eylül, bu işbirliğine daha fazla hız vermiştir. Konsey, ortak bir Avrupa terörizm tanımı yapmış, terör suçlarının cezalarıyla ilgili olarak uyumlandırmalar yapılmış, terörist eylemlere karışmış örgüt ve kişilerin ortak bir listesi çıkarılmış, daha önce de sözü edilen Eurojust adlı, sınırlar ötesi suçların araştırılmasında yardımcı olması için yüksek düzey hakim ve savcılardan oluşan yeni bir birim kurulmuş ve Europol içinde terörizmle mücadele amacıyla Lahey'de 'Avrupa Polis Ofisi' kurulmuştur. Diğer yandan, sosyal alandaki kırılganlıkların azaltılması adına çabalar buna nisbetle zayıf kalmıştır. Eylül 2001'deki Anti-terörizm Eylem Planı ise atılan bir diğer adımdır. Ancak, bu gelişmeler daha çok AB'nin üçüncü sütununda yer aldığından, bu noktada, sadece Atlantik'in iki ucunun farklı reaksiyonlara sahip olduğu, Avrupa'nın, istihbarat, adalet ve yaptırım konusunu daha ön plana aldığı³⁹³, buna

³⁹²Özcan, A.g.e.

³⁹³Anja Dalgaard-Nielsen, “Homeland security, American and European responses to September 11th” **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, s.159-161, ss.159-179.

karşılık ABD'nin, koruyucu tedbirler de dahil olacak şekilde konuya daha geniş bir pencereden yaklaştığını belirtmenin yeterli olacağı düşünülmektedir. Avrupa'nın bu tehditle başa çıkmasında öncelik verdiği mekanizmaların yeterli olmayışı sebebiyle de bu bakış açısını yenilemesi, koruyucu önlemlerin de dahil olduğu çabalar ve savunmayı daha çok katmana yayması gerektiği değerlendirilmektedir.³⁹⁴

AB'nin, üzerinde uzlaşmış olduğu terörizm karşıtı hareket planı, ulusal polis kuvvetleri arasında birleşik operasyonlar yapılmasına dair kurallar koymuştur. Ayrıca üye devlet hükümetleri AB polis teşkilatı Europol'e ek kaynaklar ile ulusal polis teşkilatları polislerinden oluşan yeni görev güçleri sağlamış; Eurojust'ı kurarak yargıçların sınır-ötesi incelemelerde ortak çalışma yapmalarını kolaylaştırmıştır. Özellikle de 2004 yılının Mart ayındaki Madrid'teki terörist saldırıdan sonra, üye devletlerin onayıyla Solana, Birlik terörizm karşıtı koordinatörü atamıştır. Koordinatörün, Birlik düzeyinde işbirliğini artırma (örneğin Bakanlar Konseyi ile Komisyon arasında), terörizm karşıtı hareket planının uygulanmasını denetleme, devletleri bu planı uygulama yönünde ikna etme gibi görevleri vardır.³⁹⁵ Birlik aynı zamanda, terörist bir saldırıya uğrayan üyeye diğer Birlik üyeleri tarafından yardımı taahhüt eden bir 'dayanışma şartı' imzalamıştır. Tüm Birlik üyeleri, AB'nin Durum Merkezi'nin (SitCen) kendilerine terörist tehditler ile ilgili stratejik analizini iletmesi yönünde karar vermişlerdir. 2005 Ocak ayından itibaren ise, önceden sadece Birlik sınırları dışından gelen bilgileri alan Merkez, iç güvenlik teşkilatları ve Europol'den de bilgi elde etmeye başlamıştır. 2003 Mayıs ayından itibaren İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya içişleri bakanları terörizm karşıtı çabaları tartışmak amacıyla biraraya gelmeye başlamışlardır. 2005 Temmuz'unda Londra'daki toplantıda Fransa Başbakanı Dominique de Villepin, Fransa ve Almanya arasında hal-i hazırda işleyen süreç olan cihat ilan eden kişilere karşı bilgi paylaşımının beş devlet arasında da olmasını önermiştir. İngiltere Başbakanı Tony Blair, bu teklife olumlu baktığını açıklamıştır. 2005 Mayıs ayında ise yedi devlet; Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Avusturya, Fransa, Almanya ve İspanya; DNA veya parmak izi

³⁹⁴ Terörizmle mücadele konusundaki gelişmeler ve belgeler için Bkz: "Anti-terrorism Policy", 11 Mart 2005, (Çevrimiçi): <http://www.euractiv.com/en/justice/anti-terrorism-policy/article-136674>, Nisan 2006.

³⁹⁵ Bu koordinatör Gijs de Vries'tir.

paylaşımı, uçak güvenliğinde ortak kurallar gibi yeni işbirliği içeren Prüm Andlaşması'nı imzalamışlardır. Andlaşma başarılı olursa bu yedi devlet diğer Birlik üyesi devletleri de andlaşmaya katılmaya davet edecektir. Diğer yandan devletlerin savunma yeteneklerinin artırılmasını teşvik etmek amacıyla Savunma Ajansı kurulmuştur. Ajans'ın; devletlerin aralarındaki -savunma alanındaki- araştırma ve geliştirmeyi koordine etmek, askeri ihtiyaçları ve bunların teminini uyumlandırmak, Avrupa'daki silahlı kuvvetler bağlantılı tüm kurumlara yol göstermek, silahlanma gibi konularda bu kurumların kendi aralarında daha yakın işbirliği yapmalarını sağlamak ve NATO ile koordinasyon halinde çalışmak gibi görevleri vardır. Satın alma bütçesi veya çok sayıda ulusu içeren programlar yapma yetkisi olmayan 80 kişilik Ajans'ın başkanı ise Javier Solana Madariaga'dır.³⁹⁶

Ayrıca, 11 Eylül 2001'den sonra uluslararası terörle mücadele NATO zirvelerine de yansımıştır. 2002 yılındaki Prag Zirvesi'nde Akdeniz Diyalogu devletleri de dahil, müttefikler arasında terörizme karşı Ortak Eylem Planı benimsenmiştir. Bu planda; istihbarat paylaşımının ve sınırların güvenliğinin sağlanması gerektiği ön plan çıkmıştır.³⁹⁷ Yine 2004 İstanbul Zirvesi'nde de terörizmin her türlüsüne uluslararası hukuk hükümlerince karşı gelineceği belirtilmiştir. 2006 Riga Zirvesi'nde de Afganistan'daki Taliban güçleriyle mücadele kapsamında konuya yer verilmiştir. Ayrıca terörizme karşı NATO askeri güçlerinin caydırma, engelleme, savunma faaliyetlerini sürdüreceği ifade edilmiştir. Bunlar özellikle de Afganistan ve Irak için sürdürülebilir politikalar, vaatler yeni bir transatlantik birliğinin sağlanması yönündedir ve İttifak'ı Avrupa dışına yönelterek operasyonlara hazır hale getirmektedir.

³⁹⁶Daniel Keohane, "One Step Forward, Two Steps Back", (Çevrimiçi): <http://www.cer.org.uk/defence/index.html>, Haziran 2006.

³⁹⁷Günümüzün yeni tehditleri karşısında istihbarat alanında işbirliği kaçınılmaz hale gelmiş olsa da, Björn Müller-Wille, diğer örgütlerin aksine AB'nin yeni kurumlar oluşturmaktansa Müşterek Durum Merkezi (SITCEN), Avrupa Askeri Kadrosu'nun İstihbarat Bölüşümü (INTDIV), AB Uydu Merkezi (EUSC) ve Europol gibi mevcut kurumların geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Björn Müller-Wille, "For our eyes only? Shaping an intelligence community within the EU", Occasional Papers No. 50, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Ocak 2004, s.15-21

Terörizmle mücadele konusuyla ilgili kararların da alındığı 21-22 Haziran 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Seville AB Konseyi'nde ise, 2003'ten itibaren AB güçlerinin kriz yönetimi görevlerini üstlenecek durumda olduğu tekrarlanarak, Bosna-Hersek'teki BM Güçlerinin³⁹⁸ ve Makedonya'daki NATO güçlerinin³⁹⁹ yerine görev yapabilmesi için çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir. Bu zirvede AB kuvvetlerinin tanımının yeniden formüle edilmesi yolunda adım atılmasını sağlayan 'ODGP ve AGSP'nin terörizme karşı savaşa katkısı hakkındaki AB Konseyi Bildirgesi' kabul edilmiştir. Zirve'de, istihbarat paylaşımı ve erken uyarı raporlarının üretiminin hızlandırılması için gerekli düzenlemeleri güçlendirme kararı da alınmıştır.⁴⁰⁰ Bildirgede yer alan prensipler pek çok olay karşısında tekrar onaylanmıştır ve 'dayanışma hükmü'nün Taslak Andlaşma metnine konulmasına sebep olmuştur Bildirgenin terörizmle ilgili kısmı şu şekildedir:

-Konsey, terörizmin Avrupa ve dünya için gerçek bir tehdit olduğunu ve güvenlik ve istikrarı tehdit ettiğini kabul eder. Bu nedenle, Konsey'in 21 Eylül 2001 tarihli olağanüstü toplantısı, Birlik'i AB politikaları, ODGP ve AGSP içeren koordinasyon ve disiplinlerarası yaklaşım yoluyla terörizme karşı harekete geçirmeye karar vermiştir.

-Konsey, terörizme karşı mücadele yolunda Eylem Planı'nın uygulanmasında önemli bir başarı sağlandığını kaydeder. Terörizme karşı savaşın, AB'nin öncelikli hedefi ve dış politikasının ana prensibi olmaya devam edeceğini yineler. Dayanışma ve uluslararası işbirliği teröre karşı savaşta temel yöntemleri oluşturur. Birlik, ABD ve diğer ortaklarla mümkün olan en sıkı işbirliğini korumaya devam ettirecektir. Birlik, bu hususta yürütülen uluslararası çalışmalara hem kendi içinde hem de diğer devletler ve uluslararası örgütlerle birlikte çalışarak daha fazla katkı sağlama yollarını arayacaktır.

-ODGP ile AGSP, güvenliğin sağlanması için terör tehdidine karşı koymada ve barış ile istikrarın sağlanmasında önemli bir rol oynayabilir. 11 Eylül terör

³⁹⁸BM güçlerinin yerine AB Polis Misyonunun görev yapması söz konusu idi.

³⁹⁹Bu misyon, 14 Mart 2003 tarihinde AB'ye devredilmiştir.

⁴⁰⁰“Seville European Council Presidency Conclusions”, 21-22 June 2002, (Çevrimiçi): http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/72638.pdf, Mart 2006.

saldırısının yarattığı uluslararası durumu dikkate almak için üye devletler arasında daha sıkı işbirliği hayata geçirilmektedir.

-Konsey, 11 Eylül'den bu yana, AB dış politikasının terörizme karşı savaş alanında kaydettiği gelişmeyi memnuniyetle karşılar. Terörizme karşı savaş, uluslararası koalisyonu güçlendirme ile birlikte bölgesel çatışmaları önlemek ve bastırmak için küresel bir yaklaşım gerektirir.⁴⁰¹

Kısaca bu dönemde genel olarak terörizmle mücadele konusunun ön plana çıkarılmaya çalışıldığı gözlenmektedir.⁴⁰²

Sonuç olarak, 11 Eylül, AB'nin askeri kuvvete yalnızca kendi sınırları içinde değil, Avrupa sınırlarının dışında da ihtiyacı olduğunu anlaşıldığını sağlamıştır. Bu da, Avrupa'nın, kolektif savunmayı, NATO'ya rakip olmayacak şekilde tekrar düşünmesini, hatta NATO'yu güçlendirmesini gerektirmiştir. Bu ise, benzer şekilde Petersberg Görevleri'nin yeterli olmadığı, onun ötesine geçilmesi gerektiğini, Birlik'in 5. madde gibi bir maddeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Tabii şu da unutulmamalıdır ki AGSP'nin amaçlarının değiştirilmesi ve daha ileri bir adım atılması, şu ana kadar gelinmiş olan noktayı da tehlikeye atabilir.⁴⁰³ Bunun gibi tüm ihtimallerin derinlemesine düşünülerek AB entegrasyonu bakımından en doğru olacak kararların alınması gerekmektedir.

Yukarıda sayılan tüm bu gelişmelere karşın, şunu da belirtmek gerekir ki, Avrupa'nın terörizmi hala küçümsediği de söylenmektedir. Örneğin Oliver Roy,

⁴⁰¹“Declaration by the European Council on the Contribution of the CFSP, Including the ESDP, to the Fight Against Terrorism”, Seville European Council Presidency Conclusions, 21-22 June 2002 (Çevrimiçi): http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/72638.pdf, Mart 2006.

⁴⁰²Bozkurt, **A.g.e.**

⁴⁰³Daniel Vernet, “The European Security and Defence Policy: Is Peacekeeping Enough?”, **Europe: Atlantic Partner or Regional Player?: Europe's Security and Defence Policy after September 11**, Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 13-14 Aralık 2001.

henüz çözümlenememiş sorunları nedeniyle Avrupa'nın gelecekte terörizmin yeni savaş alanı olacağını belirtmektedir.⁴⁰⁴

Benzer şekilde, 1970'li yıllardan 11 Eylül saldırılarına kadar geçen sürede AT/AB çatısı altında terörizmle mücadele konusunda gözlenen nokta, terörizmle mücadelenin, Avrupa'da içişleri ve adalet alanındaki işbirliği sürecinin tetikleyicisi olurken -örneğin terörizm, örgütlü suçlar ve yasa dışı göç gibi diğer ciddi uluslararası suçlar ile ele alınmış ve Europol'un görev alanında değerlendirilmiştir- diğer yandan üye devletlerin, terörizm olgusuna iç egemenlik yetkisi kapsamında yaklaşımları sebebiyle, terörizmle mücadelede ve iç güvenlik alanında işbirliğinde hükümetlerarası işbirliğinden öteye gidememiş olduğudur.⁴⁰⁵

11 Eylül olayları ve bunun AGSP üzerindeki etkisinden sonra değinilebilecek bir sonraki gelişme, 14-15 Aralık 2001 tarihindeki Laeken AB Konseyi'dir.⁴⁰⁶ Bu zirvede, AB'nin -acil müdahale gücü vasıtasıyla- bazı kriz yönetimi operasyonlarını uygulayabilecek düzeyde olduğu belirtilmiş, ancak daha ağır operasyonlar için kuvvetin varlık ve yeteneklerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiş⁴⁰⁷, ayrıca Türkiye-Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle AGSP ile ilgili önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Zaten bu sebeple ve Birlik'in bazı kriz yönetimi operasyonlarını gerçekleştirebilecek düzeyde olduğu, fakat zorlu operasyonlar için varlık ve yeteneklerin güçlendirilmesi gerektiğinin belirtilmesi sebebiyle Avrupa'nın kriz yönetimi kapasitesinin güçlenmesi amacıyla üye devletlerin savunma faaliyetlerinin eşgüdümünün sağlanması ve askeri kapasitenin artırılmasının hedeflendiği 'Avrupa Kapasitesi Faaliyet Planı' yürürlüğe konmuştur.⁴⁰⁸ Plan ile üye

⁴⁰⁴“AB, ortak güvenlik politikasında zorlanıyor” **Radikal Gazetesi**, 3 Mayıs 2006 Çarşamba, s.4.

⁴⁰⁵Özcan, **A.g.e.**

⁴⁰⁶ Zirve ile ilgili Bkz: “The Laeken Summit and ESDP: Much ado about nothing”, **European Security Review**, Number 10, Ocak 2002. (Çevrimiçi): <http://isis-europe.org/laeken%20summit%20-%20esr%2010.pdf>, Mart 2006

⁴⁰⁷“Laeken European Council Meeting Presidency Conclusions”, 14-15 December 2001, (Çevrimiçi): <http://www.bits.de/CESD-PA/LaekenConclusions.pdf>, Ocak 2006

⁴⁰⁸İktisadi Kalkınma Vakfı, **AB Terimleri Sözlüğü**, (Çevrimiçi): <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1001>, Şubat 2006

Ülkelerin savunma faaliyetlerinin eşgüdümünün sağlanması ile askeri kapasitenin artırılması hedeflenmektedir.⁴⁰⁹

12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesi'nde ise, daha önce belirtildiği gibi güvenlik ve savunma ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlardan biri de Bosna'da barış ve güvenliği sağlamak amaçlı SFOR'dan sonra yine Bosna'daki askeri operasyonun komutasını almakta istekli olduğunu belirtmiştir. Konsey, bu amaca yönelik olarak Javier Solana Madariaga ve sonraki dönem başkanından Bosna-Hersek'teki yetkililer, BM Yüksek Temsilcisi Lord Ashdown, NATO gibi konuyla ilgili uluslararası aktörlerle görüşmelere başlanmasını ve buna göre hazırlanan bir raporun şubat ayında Konsey'e verilmesi talebinde bulunmuştur.⁴¹⁰ 27 Ocak 2003'te AB Dışışleri Bakanları Makedonya'daki ilk askeri görevi onaylamıştır. 31 Mart 2003'te ise 'Berlin-Artı andlaşması altında Makedonya'ya, NATO imkan ve yeteneklerini kullanan ilk AB operasyonu Concordia başlatılmıştır. 12 Haziran 2003 tarihinde ise Kongo Demokratik Cumhuriyetine, AB'nin, NATO yardımı olmadan Avrupa dışındaki ilk askeri operasyonu olan Artemis Operasyonu başlamıştır.

29 Nisan 2003'te Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg, Brüksel'de biraraya gelmiş, Avrupa güvenliği alanında işbirliğinin artırılması için; bağlayıcı yükümlülükler getirilmesi, askeri gücün artırılması, bir Avrupa Ajansı'nın kurulması⁴¹¹, AB'nin askeri ve sivil olanaklarını kullanarak kriz bölgelerini yönetmek için düzenlemeler yapması gibi tavsiyelerde bulunmuş; bu tedbirlerin NATO'nun Avrupa ayağını da güçlendireceğini belirtmiştir.⁴¹² Zira AB'nin AGSP aracılığıyla bağımsız olarak eylemlerde bulunması için -her ne kadar şu anda onlara erişimi mümkünse de- NATO içindeki birtakım imkan ve kabiliyetlere kendisinin de sahip olması gereklidir. İşte Ajans'ın bir diğer yararı da tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. Avrupa'nın askeri güç gelişiminin hızını, dolayısıyla genel olarak da

⁴⁰⁹ 'Avrupa Kapasitesi Eylem Planı' ile ilgili olarak Bkz: Burkard Schmitt, "European Capabilities Action Plan (ECAP)", (evrimii): <http://www.iss-eu.org/esdp/06-bsecap.pdf>, Nisan 2006

⁴¹⁰ akmak, **A.g.e.**, s.240.

⁴¹¹ ye devletlerin silahlı kuvvetleri arasında işbirliğini organize eder.

⁴¹² akmak, **A.g.e.**, s.242-243.

politikanın başarısını, operasyonel kapasitesini artıracak olan, büyük ölçüde ‘teknoloji’ olacaktır.⁴¹³ Ajans, teçhizat alımı ve geliştirilmesinde yararlı olacaktır.

19 Mayıs 2003'te AB savunma bakanları Brüksel'de biraraya gelerek AB'nin artık Petersberg Görevlerini yerine getirebilir hale geldiğini bildirmişlerdir. Bunun kanıtı ise Makedonya'da NATO askerlerinin yerini AB'nin Concordia Askeri Gücü'nün almasıdır. Ayrıca, devletlerarası görev bölüşümü yapılarak on farklı birim oluşturulmuştur: İngiltere, kumanda merkezi; Almanya, arama, kurtarma ve stratejik hava hareket kapasitesi; Fransa, uzayla ilgili ekipman ve insansız hava taşıtları; İtalya, nükleer, biyolojik ve kimyasal koruma; İspanya, havada yakıt ikmali; Hollanda, balistik füze savunması; Portekiz, özel operasyon kuvvetleri; Belçika, insani kurtarma operasyonları gibi konuları aralarında bölmüşlerdir. Bu toplantıda, ayrıca, bir önceki paragrafta bahsedilen tavsiyelerin de ışığında, Javier Solana Madariaga, Birlik'in güvenlik hedeflerine ulaşması için üyelerin dayanışması ve maddi katkı yapmasının; Avrupa silah ve mühimmat piyasasının oluşması için ise güçlü bir teknolojik altyapı ve rekabetçi bir savunma sanayiinin gerekliliğinden söz etmiştir. Solana ayrıca, Avrupa Ajansı'nın ve Avrupa'nın askeri büyüklüğünün, Birlik'i hedeflerini gerçekleştirebilecek seviyeye getireceğini vurgulamıştır.⁴¹⁴

29 Mayıs 2003'te; Belçika, Almanya, Fransa ve Lüksemburg Devlet ve Hükümet başkanları tarafından AB operasyonlarının planlanması ve idaresini gerçekleştirecek bir askeri kumanda merkezi kurulması ile ilgili tasarı görüşülmüş; düplikasyona neden olabileceği düşünülerek bazı devletlerce eleştirilmiş olsa da aynı yılın Kasım ayında Fransa, İngiltere ve Almanya bu konuda aralarında uzlaşmış ve bunu Aralık ayındaki zirvede resmi hale getirmişlerdir. Buna göre, Berlin-Artı düzenlemeleri altındaki NATO imkanları kullanılarak gerçekleşen AB operasyonlarının hazırlık aşamasını geliştirmek için SHAPE dahilinde bir AB birimi

⁴¹³Reinhardt Rummel, “From Weakness to Power with the ESDP?”, **European Foreign Affairs Review** Volume VII, N.4, 2002, s.465.

⁴¹⁴İktisadi Kalkınma Vakfı Bülteni, 16-31 Mayıs 2003, s.3.

ve AB Askeri Personeli içinde ise erken uyarı, stratejik planlama konusunda kapasite artırıcı sivil-askeri öğelerden oluşan bir başka birim oluşturulacaktır.

Bir sonraki önemli gelişme, Javier Solana Madariaga'nın, 19-20 Haziran 2003 tarihinde yapılan Selanik Zirvesi'nde Avrupa Güvenlik Stratejisi için bir belge ve 2004 yılında bir savunma ajansının kurulması için teklif sunması ve bunların kabul edilmesidir. Nitekim bir sonraki altbölümde incelenecek olan konu da Avrupa Güvenlik Stratejisi olacaktır.

11 Eylül 2003'te Artemis operasyonu sona ermiştir. 3-4 Ekim tarihlerinde ise AB savunma bakanları gayrı-resmi toplantısında bakanlar, AB Askeri Karargahı konusunda bir uzlaşma aramış, Birlik'in Bosna'daki barış koruma görevlerini NATO'dan 2004'te devralması gerektiği konusunda uzlaşmışlardır. 12-13 Aralık 2003'te ise daha önce aynı yılın Haziran ayında Selanik Zirvesi'nde sunulmuş olan, Brüksel AB Konseyi'nde Javier Solana Madariaga'nın 'Daha iyi bir dünyada güvenli bir Avrupa' başlıklı yazısına dayanan gözden geçirilmiş 'Avrupa Güvenlik Stratejisi' kabul edilmiştir.

3.7. Avrupa Güvenlik Stratejisi

Irak Krizi, Birlik'in ortak bir stratejiye ihtiyacı olduğunu göstermiştir. 12 Aralık 2003 tarihindeki dökümanın zamanlamasının, onun içeriğinin de ifadesi olduğu söylenebilir. AB'nin, Irak konusundaki fikir ayrılıkları ve kendisini krizin dışında tutmasından sonra, aslında ortak tehditlerinin olduğunu belirtmek amacıyla ABD ile arasının düzelmesi için bir yol olarak gördüğü değerlendirilmektedir.⁴¹⁵ Strateji ve stratejik düşünme eksikliği olmasıyla suçlanan ODGP için 'Daha iyi bir dünyada daha güvenli bir Avrupa' başlığıyla ortaya çıkan ilk güvenlik stratejisi olan Avrupa Güvenlik Stratejisi(AGS)⁴¹⁶, ODGP için bir dönüm noktası ve AB'nin ortak stratejik vizyonunu ve güvenlik alanında hareketi için ortak isteğinin bir ifadesi olmuştur.⁴¹⁷

Birlik, savunmanın geleneksel yönteminin artık geçerli olmadığını ifade ettiği bu dökümanda, ABD'nin 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde⁴¹⁸ yer alan güvenlik tehditleri ile benzer tehditler dile getirmişse de, iki dökümanda bu tehditler ile başa çıkılması konusundaki bakış açılarının farklı olduğu görülmektedir. Birlik'in görüşüne göre bu tehditler yalnızca askeri güçle bertaraf edilemeyeceklerdir. Bu anlamda Birlik, siyasi, ekonomik, sivil ve askeri araçları birleştirerek ABD'den daha geniş bir bakış açısı getirmektedir. İkinci olarak Strateji, Birlik'in güvenlik politikasındaki müktesebat ve kimlikten ayrılmadan üç sütun ve iki anahtar kavram üzerine kurulmuştur. Sütunlar; güvenlik alanını Avrupa'nın çevresine genişletmek, uluslararası düzeni güçlendirmek ve sayılan tehditlere karşı koymak; kavramlarsa 'önleyici angajman' ve 'etkili çok-yanlılık' olarak belirtilebilir. Kavramlardan ilki, Birlik'in istikrara ve ulus-inşasına bakışını ifade etmektedir. Bu, polis gücünü de içerdiğinden Washington'un askeri metodundan çok daha

⁴¹⁵ Jean-Yves Haine, "The Union Inaugural Address", **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, ss.39-54, s. 44-47.

⁴¹⁶ "A Secure Europe In A Better World", European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003, (Çevrimiçi): <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, 5 Aralık 2006

⁴¹⁷ Alyson J. K. Bailes, "The European Security Strategy : An Evolutionary History" SIPRI Policy Paper No.10, Şubat 2005, s.7

⁴¹⁸ Presidency of the United States of America, "The National Security Strategy of the United States of America", The White House, 17 Ekim 2002, (Çevrimiçi): <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>, Ocak 2007

kapsamlıdır. İstikrarsızlıkla mücadelede hızlı birliklerin intikali, insani yardımlar, polis operasyonları, hukukun üstünlüğü, ekonomik yardımlar gibi hususları kapsamaktadır. İkinci kavram ise Birlik'in kanun-temelli güvenlik kültürünü yansıtmaktadır. Burada, BM Andlaşması'nın, uluslararası ilişkiler için temel yapı olduğu vurgulanmaktadır. Her iki kavram da, özleri gereği muğlaktır ve/fakat yalnızca sivil bir Birlik'ten uzaklaşma anlamına gelmektedirler. Zira, kuvvet kullanımının belirli durumlarda şart olduğu vurgulanmaktadır.⁴¹⁹

Ortak strateji belgesi, farklı stratejik gelenekleri yansıtacak kadar geniş, ancak uluslararası aktörlerin gözünde inandırıcılık sağlayacak ve Birlik'in müktesebat ve kimliğinden kopmadan yeni tehditleri içerecek kadar da kesin olduğundan gerçekten büyük bir başarı olarak nitelendirilebilir. Ancak birtakım potansiyel sorunların da olduğu söylenmelidir.⁴²⁰

Bu tez çalışmasının konusu açısından AGS'nin herşeyin ötesindeki önemi, her zaman ODGP'nin kontrolünde yürütülen askeri operasyonların dayandırıldığı AB'nin uluslararası sahnedeki rolünün genel vizyonunu bünyesine almış olmasıdır.

AGS, Birlik'in dış politika tarihinde ilk kez olmak üzere, Ortak Dış Politika ile Güvenlik ve Savunma Politikası'nın hangi stratejik esaslara göre işleyeceğini belirten, Birlik'in bu politikalar yolundaki amaçları ile bu amaçlara ulaşmada kullanılması gereken yol, yöntem ve araçlarını saptayan bir çerçeve belgedir. Birlik'in politikalarını yönlendirenler için önemli bir yol haritası olarak da tanımlanabilecek olan bu belge, her yönüyle tam bir güvenlik doktrini olmaktan çok güvenlik ve savunma politikası için mütevazı bir genel referans noktası olarak değerlendirilebilir.⁴²¹

Bunun yanısıra, belgenin dili son derece önemli olduğundan, genel ve muğlak kelimelerin kullanılmış olmasının da bir tesadüf olmadığını söylemek mümkündür.

⁴¹⁹Haine, "The Union Inaugural.....", s.44-45

⁴²⁰A.e., s.47

⁴²¹Münevver Cebeci, "The European Security Strategy : A Reflection of EU's Security Identity", **Marmara Journal of European Studies**, Volume XII, No.1-2, 2004, s.301-316, s.302

Nitekim, bir strateji belgesinin politikadan çok tavrı, stratejik çıkardan çok vizyon ile ilgili olduğu söylenebilir. Öyle ki, tüm kelimelerin zorlu uzlaşma süreçleri sonucu ortaya çıktığı bilinmektedir. Ancak tüm bu tartışmaların, AB'nin, ne kadar önemli olursa olsun, kendisini yalnızca sivil alanla sınırlamaması gerektiğine, uluslararası sorumluluklarının da farkına varmasına yol açtığı bir gerçektir.⁴²² Üç bölümden oluşan AGS'de, öncelikle potansiyel küresel tehdit ve tehlikeler belirtilmekte, bunlara karşı hızlı karşılık vermenin önem ve ihtiyacı vurgulanmaktadır. Belgenin en önemli noktaları olarak şunlar vurgulanabilir:⁴²³

Zira, bu tez çalışmasının birinci bölümünde bahsedilmiş olduğu gibi, Soğuk Savaş dönemi boyunca savunma kavramı işgal tehdidine dayanmaktaydı. Ancak yeni oluşan tehditlerle birlikte, ilk savunma hattının çoğunlukla sınırlar dışında olacağı kuvvetle muhtemel hale gelmiştir. Zaman içinde risklerin hızlı bir şekilde artması neticesinde, terörizm ağının, devlet çöküşleri ve organize suçların sınır tanımadan daha da yayılması söz konusu olacaktır ki, kriz durumu ortaya çıkmadan önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu sebeple, AB eğer yeni krizlere karşı hazırlık yapıyorsa esnek bir yaklaşıma sahip olmalıdır; bu yüzden de, Güvenlik Stratejisi'nde, yüklenilmesi olası görevlerin neler olduğuna dair kesin bir sıralanma yapılamayacağı belirtilmektedir:

“Farklı alanlardaki imkanlarımızı artırdığımız gibi daha geniş bir yelpazedeki görevlerle ilgili de düşünmemiz gerekir. Bu, ortak silahsızlandırma operasyonları, terörizmle savaşta üçüncü ülkelere destek ve güvenlik alanında reform konularını içerebilir. Söz edilen bu konuların sonuncusu daha geniş bir kurumsal inşaa sürecinin parçası olabilir.”

AGS'de, ikinci olarak, AB askeri operasyonlarının insani ve sivil misyonlarla beraber yürütüleceği, yani sayılan tehditlere karşı alınan tedbirlerin ne şekilde

⁴²² Haine, “The Union Inaugural.....” s.44-47.

⁴²³ Martin Ortega, “Petersberg'in Ötesi:AB Askeri Kuvvetlerinin Misyonları”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.73-87, s.82-83.

olabileceği ile AB'nin sivil ve askeri araçları arasında çok iyi seviyede uyumluluk ve tutarlılık olması gerektiği belirtilmektedir:

Soğuk Savaş'taki görünür güçlü tehdidin aksine, yeni tehditlerin hiçbirisi ne sadece askeri tehdittir, ne de sadece askeri önlemlerle engellenebilir tehditlerdir. Çökmüş devletlerde, düzeni restore etmek için askeri araçlara, acil müdahale gerektiren krizleri engellemek için ise insani araçlara ihtiyaç duyulabilir. Bölgesel çatışmalar siyasal çözümleri gerektirir, fakat askeri araçlara ve etkin polis denetimine çatışma sonrası aşamada ihtiyaç duyulabilir. İktisadi araçlar yeniden yapılanmaya hizmet eder ve sivil kriz yönetimi sivil yönetimin yeniden kurulmasına yardımcı olur. AB, özellikle bu gibi çok yönlü durumlara cevap verebilmek üzere donatılması gerektiğini vurgular.

Belge, üçüncü olarak ise AB gücünün üstlendiği görevlerin çoğunun NATO ile işbirliği dahilinde gerçekleştirileceğini kabul ederek ABD, Çin, Rusya gibi diğer devlet ve teşkilatlarla da yakın işbirliği kurulması gerektiğine işaret eder:

AB ve NATO arasındaki anlaşmalar, özellikle de Berlin-Artı, AB'nin operasyon kabiliyetini güçlendirmekte ve kriz yönetiminde iki örgüt arasında stratejik işbirliği için önemli bir konum sağlamaktadır.

Diğer yandan, bu belgenin, birçok açıdan eksik kalmış olduğu görülmektedir. Örneğin, 2004-2006 döneminde, resmi adıyla 'Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü' olarak bilinen düşünce kuruluşunun (*Chatham House*) Avrupa bölümünün başkanlığını yapmış olan Prof. Dr. Richard Whitman gibi bazı yorumcuların görüşlerine göre, Strateji, 'tehdit' tanımlarında yetersiz ve sınırlıdır; zira, aslında tüm tehditlerin belgenin içinde ayrıntılı bir şekilde açıklanmış olması gerekmektedir. Belgenin yetersizliğine dair bir diğer eleştiri; belgenin, askeri araçların önemini gözardı etmesi ve onları sadece birer çatışma-sonrası araç olarak tanımlamasıdır. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen, Strateji'nin Birlik için hayati önem taşıyan bir belge olduğu gerçektir. Belge, herşeyden önce AB'nin küresel bir aktör olduğunu belirtmektedir. Hatta Belge'nin, Birlik'in bu kaçınılmaz olarak ifade edilen statüsü

ile başarılı bir şekilde başa çıkabilmesi için planlandığı bile söylenebilir. Ayrıca, Strateji'de AB'nin güvenlik kimliğine ilişkin izler bulunmaktadır. Belgenin başında; kıtadaki barış, güvenlik ve demokrasinin gelişiminde merkezi bir öneme sahip olmuş olduğu için Avrupa entegrasyonunun başarısından bahsedilmektedir. Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki, Stratejide her ne kadar iyi yönetim ve demokrasi ile barış ve güvenlik arasında ilişki kurulmuşsa da bazı görüşlere göre demokrasiye atfın zayıf kaldığını belirten görüşler vardır.⁴²⁴

2002 Amerikan Güvenlik Stratejisi de AGS gibi, dönüm noktası niteliğine sahip bir belgedir. Her iki belge de yeni oluşan şartlar karşısında oluşturulmuş ve kendilerinden önceki dönemden önemli ölçüde farklı belgelerdir. Özellikle, her iki belgenin de uluslararası terörizmi yeni dönemin tehditlerinden sayması dikkat çekicidir. Ancak ABD ulusal güvenlik stratejisi, bunu çok daha merkezi bir konuma yerleştirirken AGS başka tehditler de belirlemektedir. ABD; Afganistan, Irak gibi müdahalelerini bu belgeye dayandırmış, ancak Birlik içinden ABD'nin bu görüş ve müdahalelerine farklı tepkiler gelmiş; bu da bir yandan Birlik içinde bölünmelere sebep olurken diğer yandan AB ile ABD'nin ne kadar farklı sonuçlara varabildiklerini, dolayısıyla ruh olarak ne kadar farklı olduklarını göstermektedir. Ancak, yine de önemli bir benzerlik olarak, AGS'de sözü edilen sınırlar ötesindeki savunma hatları ile ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ndeki ön-alıcı savaş kavramları benziyor olsa da, savunma hatlarının sınırlar ötesinde olması karşı taraf saldırımadan saldırmanın kast edildiği anlamı içermediği düşünülmektedir.

Pilegaard'a göre, Avrupa'nın ilk defa sadece 1990'ların güvenlik tehditlerine değil de terörizm, kitle imha silahları, başarısız devletler gibi farklı tehditleri de içeren bir ortak tehdit değerlendirmesine sahip olmasına ve AGS'nin zaman içinde NATO'nun Stratejik Kavramı'ndan ziyade ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne benzer şekilde gelişeceğinin umulmasına rağmen ABD'nin sahip olduğu askeri güce erişmeyeceği, erişemeyeceğinin açık olduğu söylenmektedir.⁴²⁵

⁴²⁴Cebeci, **A.g.e.**, s.303-306.

⁴²⁵Pilegaard, **A.g.e.**, s.15

Buna karşın, AB için ortak bir güvenlik stratejisi belirlemenin yalnızca ilk adım olduğu da düşünülebilir. Esas güçlüğün, ortak stratejik ‘düşünme’ yeteneği oluşturabilmek olduğu söylenebilir. Zira AB, üye 27 devletin güvenlik meselelerini tek bir belgede kapsayamayacaktır. Belgenin, genel bir bakış açısıyla, ortaya çıkabilme ihtimali olan bilinen veya bilinmeyen tüm tehditlere karşı koyabilecek esneklikte ve ortak karşılık imkanı yaratma özelliğine sahip olması gerekecektir, ancak bunun AGS’de mevcut olmadığı ifade edilmektedir.⁴²⁶

AGS ile ilgili bilgi verdikten sonra süreç içerisinde yaşanmış olan gelişmelerle devam etmek gerekirse şunlar sölenebilir:

Bu dönemde bir Avrupa Güvenlik Araştırma Programı için girişimlere başlanılmıştır. Komisyon, böyle bir programın öncelik ve ilkelerini belirlenmesi amaçlı bir 'Güvenli Bir Avrupa İçin Araştırma' başlıklı rapor hazırlatmış, Rapor, Komisyon Başkanı’na 15 Mart 2004’te teslim edilmiştir. Programın öneminin, değişen dünyanın karşı karşıya kalabileceği yeni güvenlik tehditlerini işaret etmesi olduğu ifade edilmektedir.⁴²⁷

Aynı yıl 15 Aralık’ta ise Makedonya’nın kendi polis gücünü geliştirme amaçlı 200 kişi gücündeki polis görevi ‘Proxima’ başlamıştır. 17 Mayıs’ta Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısında Temel Hedef 2010 onaylanmış, Birlik’in askeri imkanları 2010’a kadar belirlenmiştir. Bir sonraki altbaşlık da bu konuyu daha yakından ele alacaktır.

⁴²⁶ A.e., s.17

⁴²⁷ “Research for a Secure Europe”, Report of the Group of Personalities in the Field of Security Research, Belgium, 2004, (Çevrimiçi): http://ec.europa.eu/enterprise/security/doc/gop_en.pdf, 20 Nisan 2006

3.8. Temel Hedef 2010 ve Sivil Temel Hedef 2008

AGS'nin ortaya konmasından sonra AB üye devletleri, stratejik ve teknolojik gelişimle ilgili olarak kendilerine bir hedef daha belirleme kararı almışlardır.⁴²⁸ 17-18 Haziran 2004 Brüksel Avrupa Konseyi Bildirgesi'nde onaylanan Temel Hedef 2010 ile, üye devletler mevcut eksikliklerin farkında olarak, AB Andlaşması'nın da belirttiği gibi kendilerini insani ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ve barışı kurma dahil olmak üzere kriz yönetiminde mücadele kuvvetleri görevlerini içeren kriz yönetimi operasyonlarında hızlı, kararlı ve tam uyumlu bir yaklaşım sergileyerek karşılık verme taahhüdü ile bağlamışlardır. Bu, AGS'de de belirtildiği gibi, terörizm ve güvenlik sektörü reformu ile mücadele eden üçüncü ülkelerde birleşik silahsızlanma operasyonlarını da içerebilir. Bu görevler, Anayasal Andlaşma'da da yer alacaktır.

Temel Hedef 2010, üye devletlerin 2010 yılına kadar Amsterdam Andlaşması'nın kapsadığı tüm kriz yönetimi operasyonlarına tam uyumlu, hızlı ve kararlı bir şekilde yürütebilecek duruma gelmelerini hedeflemektedir. Temel Hedef'e göre, AB askeri kadrosunun içinde bir operasyon için süratli bir şekilde operasyon merkezi oluşturabilecek kapasiteye sahip olan bir askeri-sivil hücre oluşturulacak, Avrupa Savunma Ajansı kurulacak, Avrupa hava-taşımacılığı komutasının bir parçası olmak isteyen üyeler için bu komuta etkin hale getirilecek, 2008'e kadar bir uçak gemisi kullanıma kazandırılacak, 2010 yılına kadar her düzey AB operasyonunun performansı artırılacak, süratle intikal edebilen 1 Ocak 2007 itibariyle işlevsel hale gelmiş olan AB muharebe gruplarının⁴²⁹ gelişimi tamamlanacaktır.⁴³⁰

⁴²⁸Lindstrom, **A.g.e.**

⁴²⁹Muharebe grupları, ilk önce 2003'te Napoli'de İngiltere, Fransa ve Almanya arasında görüşülmüş, AGS arifesinde, Şubat 2004'te ise tavsiye edilmiştir. Julian Lindley-French, "Headline Goal 2010 and the Concept of the EU Battle Groups: An Assessment of the Build-Up of a European Defence Capability," **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How To Strike A New Balance?** ? Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.

⁴³⁰Council of the European Union, "Headline Goal 2010", doc. 6309/6/04/REV 6, Brüksel, 4 Mayıs 2006, (Çevrimiçi): <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, 5 Nisan 2007

Avrupa Parlamentosu Üyesi Tobias Pflüger'in belirtmiş olduğuna göre bu plan, 2010 yılında AB'nin ortak komutası altında dünya çapında yürütülecek askeri müdahaleler için hazır olacak bir silahlı gücün inşa edilmesini öngörmektedir. Bu görevi yerine getirecek birliklerin iki ayağından birisi, Avrupa müdahale birlikleridir ki bu birliklere bağlı 60 bine yakın asker operasyonlarda yer alacak ve herhangi bir kriz bölgesinde uzun süre konuşlandırılacaktır. Diğeri ise, muharebe grupları adlı küçük savaş birlikleridir. Bu grupların her biri 1.500 özel komandodan oluşmakta olup operasyon bölgesine öncü müfreze olarak görev yapacaklardır.⁴³¹

Temel Hedef 2010, aynı zamanda savaşma kabiliyetini kazanmanın yol haritası olarak nitelendirilebilir.⁴³² Buna göre AB hükümetleri (AB'nin askeri entegrasyonuna katılmayan Danimarka dışında), Brüksel etrafında 4 bin kilometrelik bir alanda müdahale etmesi bağlayıcı bir şekilde kararlaştırılmış olan yaklaşık 100 bin askeri hazır tutmayı vaat etmektedirler. Bu sayının 60 bini sürekli olarak dünya çapında operasyonlara katılabilecek ve 60 gün içerisinde eyleme geçmeye hazır olacaktır. Kongo'daki ilk deneme ile bu başarılmıştır. Ancak AB müdahale gücü sürekli bir ordu değil, daha çok hazır tutulan birliklerden her defasında yeniden meydana getirilen bir yapıdır.⁴³³ Bu durumun ise AB'nin avantajına olmadığı düşünülmektedir.

2010 yılında yeterli bir askeri kuvvete sahip olunması için şimdiden yapılması gereken hazırlıklar arasında silahlı kuvvetlerde profesyonel orduya geçiş, çatışmalarda network-merkezli tekniklerin kullanımının sağlanması ve modernize edilmesi gibi çalışmalar yer almaktadır. Komuta, kontrol, iletişim, bilgisayarlar, istihbarat, keşif, denetim, asgari sağlanması gereken zorunluluklardır. İkinci öncelik intikal edebilirliktir. Birlik, silah altında birbuçuk milyon kişi tutmaktadır ancak bu birliklerin intikali için neredeyse hiç aracı bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, stratejik ulaştırma, havada yakıt ikmali yapabilme, havadan yer gözetimi, her hava

⁴³¹Tobias Pflüger, "Anayasa Buyruğuyla Militaristleşme", (Çevrimiçi): <http://tobiaspflueger.twoday.net/stories/657607/>, Mart 2006

⁴³²Lindley-French, **A.g.e**

⁴³³Pflüger, **A.g.e**. Bu ordunun bileşimi: Avusturya: 3.500, Belçika: 1.000, İngiltere: 12.500, Finlandiya: 2.000, Fransa: 12.000, Yunanistan: 3.500, İrlanda: 1.000, İtalya: 6.000, Lüksemburg: 100, Hollanda: 5.000, Portekiz: 1.000, İsveç: 1.500. Almanya: 18.000. Pflüger, **A.g.e**

koşuluna uygun stratejik cephe gözetleme yeteneği, arama-kurtarma, elektronik istihbarat ve hassas güdümlü silahlar ve mühimmat, Birlik'in büyük eksiklikleridir. Ekim 2001'deki Avrupa Yetenekleri Eylem Planı⁴³⁴, bu gerekliliklerin fark edilmesi üzerine geliştirilmiştir. Üçüncü olarak, planlamada gelişmelerin gerekli olduğu düşünülmektedir. Birlik bazında bir planlama hücresi gereklidir.⁴³⁵

2008 Temel Hedef'a bakıldığında ise şunlar söylenebilir: AGSP'nin sivil boyutu, polis ve hukukun üstünlüğü operasyonları, sivil yönetim ve koruma, AB'nin özel delegeleri için izleme ve destek dahil olmak üzere birçok farklı alanda görevler içermektedir.

Askeri yetenekler alanındaki gelişmelere paralel olarak sivil yeteneklerin de gelişmesini taahhüt ettiğinden Konsolide edilmiş Sivil Temel Hedef 2008'in benimsenmesinin, ileriye dönük önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Doküman, personel ve araç-gereç konusunda göreve-özü gereklilikleri belirler ve AB devletlerinin sistematik bir tabanda bu yetenekleri geliştirmeleri için çerçeve sağlar.

AGSP yeteneklerinin geliştirilmesinin temelinde AB'nin; AGİT ya da BM gibi barış görevlerine katılımında bulunan uluslararası kuruluşları destekleyebilir hale gelmesini sağlamaktır. 2003 Eylül'ünde AB ve BM, kriz yönetimi alanında işbirliği için ortak deklarasyon onaylamışlar, 2005'te ise, böylesi bir işbirliğinin gerçekte nasıl uygulanacağını daha iyi anlaşılması amacıyla başarılı ilk ortak tatbikatlarını gerçekleştirmişlerdir.⁴³⁶

⁴³⁴Plan ile ilgili bilgi ve yorum için Bkz:Schmitt, **A.g.e.**

⁴³⁵Haine, "The Union Inaugural.....", s. 51-52.

⁴³⁶Federal Foreign Office of Germany, "Civilian Headline Goal 2008", Şubat 2006 (Çevrimiçi): <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Europa/Aussenpolitik/ESVP/KonsolidiertesZivilesPlanziel.html>, Ekim 2006

3.9. Avrupa için bir Anayasa Oluşturan Taslak Andlaşma

18 Temmuz 2003 tarihinde Roma’da Avrupa Konseyi Başkanı’na sunulan, 1970’lerde Henry Kissinger tarafından sorulan 'Avrupa'yla konuşmak istediğimde kimi arayacağım?' sorusunun yanıtını AB Dışişleri Bakanlığı makamını yaratarak veren⁴³⁷ 'Avrupa için bir Anayasa Oluşturan Taslak Andlaşma', ya da ‘AB Anayasa Taslağı’ onaylanmıştır. Anayasa'nın tüm devletlerin onay vermesi ile yürürlüğe girmesi halinde, Kurucu Andlaşmalar'ın (EURATOM dışında) geçersiz hale gelecektir.

Anayasa Taslağı'nın getirdiği, bu tez çalışmasının konusu itibariyle önemli yeniliklerden biri, I-27. maddesinde düzenlenen AB Dışişleri Bakanlığı'nın kurulmasını öngörmesidir.⁴³⁸ Bununla, Birlik'in ODGP konusundaki önemli bir eksikliğin azaltılması planlanmaktadır. Buna göre, AB Dışişleri Bakanı, hem Komisyon Başkan yardımcısı hem de Dışişleri Bakanları Konsey Başkanı olacaktır.⁴³⁹ Bu şekilde bu politikada Birlik'in Komisyon ile yaşadığı sorunların en aza indirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Mehmet Özcan'ın belirttiğine göre bu yenilik, makamın isminden dolayı eleştiriler almaktadır; zira ortada henüz bir AB hükümeti olmadığı için bu isimde bir makamın da mevcut olması, yani ortada olmayan bir hükümetin başkanının ilan edilmesi mantıklı görülmemektedir.⁴⁴⁰

Bilindiği gibi, Konsey Genel Sekreteri olan ODGP Yüksek Temsilcisi, 'Bay/Bayan ODGP' olarak tanınmaktadır. (I-27. maddeye göre) Birlik Dışişleri

⁴³⁷Fontaine, **A.g.e.**, s.53

⁴³⁸ Ancak, şunu da eklemek gerekmektedir ki, Taslak Anayasa Andlaşması'nın başarısızlığından sonra 21-23 Haziran 2007 tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi'nde bu belgenin ruhunu taşıdığı söylenen, ancak daha AB entegrasyonu bakımından daha mütevazî düzenlemeler içeren yeni bir Reform Andlaşması üzerinde tartışılmıştır ki bu belgede 'Dışişleri Bakanlığı' makamına yer verilmeyerek kaldırılmış olduğu görülmektedir. "The New EU Reform Treaty", (Çevrimiçi): www.federalunion.org.uk/news/2007/070623reformtreatyanalysis.pdf Temmuz 2007.

Bu belge, bazıları tarafından AB entegrasyonu bakımından geri dönüş olarak algılanırken bazıları tarafından da büyük bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bkz: Rob Cameron, "Is EU reform treaty really "great success" for Czech Republic?", (Çevrimiçi): <http://www.radio.cz/en/article/92750>, Temmuz 2007.

⁴³⁹"Draft Treaty establishing a Constitution for Europe", CONV 850/03, Brussels, 18 July 2003, (Çevrimiçi): <http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00850.en03.pdf>, Nisan 2006

⁴⁴⁰Özcan, **A.g.e.**

Bakan'ının bu görevi devralarak Birlik'in ortak dış politikasını ve güvenlik politikasını yürüteceği, III-197. maddede ise Dışışleri Bakan'ının Birlik'i ODGP konularında temsil edeceği belirtilmektedir. Birlik'i, ortak dış politika ve güvenlik politikasını ilgilendiren konularda temsil eden Bakan, Komisyon bünyesinde yer alacak, atanması ise Avrupa Konseyi tarafından Komisyon Başkanı ile anlaşma içerisinde ve nitelikli çoğunlukla yapılacaktır.⁴⁴¹

Anayasal Andlaşma'da AGSP konusunda altı temel değişim söz konusudur: Birinci değişiklik bu politikanın içerik tanımıyla ilgilidir. Taslak metin, 'Ortak güvenlik' görevleri olarak; Petersberg Görevleri adıyla bilinen görevlere ilaveten silahsızlanma operasyonları, askeri tavsiye ve yardım görevleri, çatışma sonrası istikrarı sağlama, terörizme karşı savaşa katılma ve terörizme karşı kendi topraklarında savaşılan üçüncü ülkeleri desteklemeyi de getirmiştir. Anayasa tarafından getirilen bir diğer değişiklik, güvenlik ve savunma konusunda 'yapısal işbirliği' fikridir. Bundan kasıt; bazı devletlerin, güvenlik ve savunma alanında işbirliği için yeni mekanizmalar oluşturabilmelerinin sağlanması, güvenlik ve savunma konularında karar alma ve yeni devletlerin (mekanizmaya) katılımına karar verme gücünü sadece bu mekanizmanın içerisinde yer alan devletlere verilmesidir. Konsey, bu işbirliği içinde olan devletlerden Birlik düzeyinde bir ODGP görevi yerine getirmelerini talep edebilir. Getirilen üçüncü yenilik, üye devletlerden oluşan ad-hoc koalisyonların AB adına hareket edebilmesi olmuştur. Dördüncü yenilik, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 5. maddesi gibi bir 'karşılıklı savunma maddesi' getirilmesidir. Karşılıklı savunma konusunda daha yakın işbirliğinin uygulanması durumunda, katılan devletlerin NATO ile yakın işbirliği içinde olacakları belirtilmektedir. Beşinci yenilik olarak ise; bir terörist saldırı, doğal afet gibi bir felakette mağdur üye devletin desteklenmesi için 'dayanışma' maddesinin getirilmiş olmasıdır. Sayılabilecek olan son yenilik, ortak askeri kapasiteyi artırması için bir AB Ajansı'nın kurulmasıdır. AB üye devletlerinin hükümetleri, 2010 yılına kadar karşılayacaklarına söz verdikleri Temel Hedef'te, üyelerin vaat ettikleri, belirli yeteneklerini artırmalarıdır. Onların bu vaatlerini ne derece yerine getirdiklerini ise

⁴⁴¹ "Draft Treaty establishing a...."

bir kurum denetleyecek, haklarında rapor hazırlayacak, bu raporlar kamuya duyurulursa, kendilerinden beklenenleri gerçekleştiremeyen devletler politik baskı altına alınarak icraatlarını artırmaları sağlanacaktır. Kısaca, eğer bu ajans AB'nin silahlanma konusunda işbirliğini artırabilirse AB savunma endüstrisi de daha rekabetçi olacak ve askeri teçhizat çok daha ucuz fiyata alınabilir hale gelecektir.⁴⁴²

Ancak, AGSP'nin sorumluluğu söz konusu olduğunda; yasama ve yürütme arasındaki işbölümünün muğlak olması, Parlamento'nun elinde politika yapım sürecinin tetkik edilmesi için yeterince güç olmaması, silahlı kuvvetlerin plan yapması ve operasyon düzenlemesi için (siyasi) düzenlemelerin yetersiz olması, üyelerin müdahale ettikleri bölgelerdeki hükümet ve halka karşı ve AB vatandaşlarına karşı sorumluluklarının neler olduğu gibi konularda sorunlar mevcuttur. Ulusal parlamentolara gelince, AGSP'nin ulusal hükümetler tarafından kontrol edilmesi, onun, ulusal parlamentolar tarafından da belli bir gözetim altında bulunduğu sonucuna sevk edebilir. Ancak durum böyle değildir. Hükümetler bir kez çok taraflı andlaşmalarla bağlandıklarında, kendi parlamentoları üzerinde daha fazla yürütme gücü elde etmektedirler. Örneğin, ilk iki AGSP operasyonunda Artemis (Kongo) ile Concordia (Makedonya) operasyonlarına katılan devletlerin çoğunun ulusal parlamentosundan rıza alınması gerekmemiştir. Bazı üye devlet hükümetleri, ulusal parlamentolarına bilgi akışı sağlasalar da parlamenterler diğer devletlerin konumlarını bilmediklerinden politika yapımını Konsey düzeyinde etkileyemezler. Avrupa Parlamentosu ise AGSP'nin icralarının incelenmesiyle ilgili olarak ulusal parlamentolardan da az bir yetkiye sahiptir. Avrupa Parlamentosu, sadece Konsey dönem başkanını sorgulayabilir, politika oluşturma sürecini başlatamaz. Bazı ODGP konularında ancak kararların alınmasından sonra danışılmakla birlikte, AB'nin bütçesini onaylama görevi olduğundan belirli derecede etki edebilse de, bu son derece sınırlı bir etkidir. Örneğin Avrupa Parlamentosu'nun Acil Müdahale Gücü ile ilgili olarak alınan kararları denetleme yetkisi yoktur. Hatta, Avrupa Parlamentosu'na Concordia operasyonunun başlatılması ile ilgili olarak dahi danışılmamış, bu konudaki karar alındıktan sonra sadece bilgilendirilmiştir. Bu durum, Taslak

⁴⁴²Daniel Keohane, "EU on the Offensive About Defense", Temmuz 2004, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_europeanvoice_jul04.html, Ağustos 2006

Anayasa metninde de pek bir ilerleme kaydetmemiş, çok da önemli olmayan dört değişiklik getirilmiştir: Başkanlık, her toplantısından sonra bunu Parlamento'ya rapor etmek zorundadır. Özel temsilciler Parlamento'ya brifing verebilirler. Ulusal parlamentoların Avrupa İşlerinden sorumlu komiteleri (*European Affairs Commitees*) AGSP veya ODGP'nin tartışmalı konularında parlamentolararası konferanslar düzenleyebilirler. Ancak bu maddenin etkisi bir sonraki cümle ile sıfırlanmaktadır: “Konferans yardımları, hiçbir şekilde ulusal parlamentoları bağlamayacak, tutumlarını etkilemeyecektir”. Son olarak ise, Parlamento, Konsey'de oy kullanma hakkı olmasa da ODGP ile doğrudan bağlantılı olan Komisyon Başkanı'nı seçer. Taslak, ODGP'yi etkileyebilecek AB politikalarının oluşumunda ulusal parlamentoların müdahil olmalarını artırıcı yenilikler getirse de -gündemin, Konsey toplantı sonuçlarının hükümetlere ve parlamentolara aynı anda gönderilmesi, Komisyon'un yasalarla ilgili ayrıntıları ve belirlenen stratejileri Avrupa Parlamentosu, Konsey ve ulusal parlamentolara aynı anda göndermesi gibi- bunların hiçbirisi AGSP için geçerli değildir. Bunların yanı sıra, AB'nin bir Dışişleri Bakanı olacak ve hem ODGP hem AGSP'yi Konsey tarafından belirlendiği şekilde yürütecektir. Görüldüğü gibi, Taslak Anayasa metninde de AGSP'nin hala ulusal hükümetlerin elinde kalması söz konusudur. Bu da, AGSP konusunda İngiltere, Fransa gibi kilit noktadaki devletlerin rolünü artıracaktır. Getirilen maddelerin, AGSP'nin yalnızca bazı devletler arasında 'derinleşmesine' yönelik sonuçlar doğuracağı da gözlemlenebilir. Maddelerin genel olarak yürütmeyi yasamanın karşısında güçlendirmesinin hem bölgesel hem uluslararası güvenlik bakımından olumsuz sonuçlar doğuracağı değerlendirilmektedir.⁴⁴³

Taslak Anayasa metninin konuyla alakalı olarak getirmiş olduğu hususlara ilişkin olarak farklı yorumlara yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir:

Taslak Anayasa ile AGSP'nin faaliyet alanının genişletilmekte, en büyük üye devletlerin AGSP'de oynadıkları rolün güçlendirilmekte, tüm AB'nin yararına hareket edecek olan *ad-hoc* koalisyonlara izin verilmekte ve üye devletlerin AGSP

⁴⁴³“AB Anayasa Taslağı”, Kasım 2004, (Çevrimiçi): <http://www.abig.org.tr/template.asp?nx=0&d=7517&go=Merhaba%3AAbelgeler>, Aralık 2006

ile ilgili faaliyetlerinin demokratik yapı içinde belli bir seviyeye gelmesinde çok az ve yetersiz gelişmelerin sağlanmakta olduğunu görmekteyiz. Taslak, gerçekten de, ulusal hükümetlerin icra kollarına; onların ne ulusal parlamentolara, ne de Avrupa Parlamentosu'na karşı sorumluluklarını artırmaksızın dışışleri, güvenlik ve savunma politikası konusunda daha fazla yetki vererek Avrupa demokrasisi için geri bir adımı ifade etmektedir.⁴⁴⁴

Pflüger, dış ve askeri politika konularında Anayasal Andlaşma'nın bir boyutunun, AB'yi küresel savaşları sürdürebilecek bir konuma getirmek olduğunu söylemekte ve bunu şu şekilde açıklamaktadır: Sözleşme, AB'ye askeri araçlara dayanan operasyonları yürütme yeteneğinin yolunu açmakta, silahlanmayı anayasanın bir emri haline getirmekte, üyelere askeri yeteneklerini düzenli olarak düzeltme yükümlülüğünü vermekte ve öngörülen silahlanmayı denetlemek ve savunma sektörünü sınıai ve teknolojik açıdan güçlendirmeyi amaçlayan Avrupa Savunma Ajansı kurulmasını planlamaktadır. Ancak AB parlamentosu ile Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın askeri ve dış politikayı denetleme yetkisi yoktur ve savaş ve barış kararını yalnızca AB Bakanlar Konseyi verebilmektedir. AB'nin askeri seçenekleri ise insani operasyonlardan sıcak çatışmaya kadar geniş bir yelpazede bulunan Petersberg görevlerinin, silahsızlanma tedbirlerini kapsamaktadır. Dış politika, güvenlik güvenlik politikası ve askeri alanda katılımcıların değiştiği aşamalı bir entegrasyon, 'yapıcı çekimserlik'⁴⁴⁵ olarak tanımlanan bir düzenleme bulunmakta Konsey'de çekimser oy kullanılması, karar alınmasının önünde bir engel teşkil etmemektedir. Bakanlar Konseyi bir grup üye devleti Birlik çerçevesinde bir misyonu yerine getirmekle görevlendirebilir ve 'Yapılandırılmış Kesintisiz İşbirliği' veya 'Çekirdek Avrupa' kavramı sayesinde ise askeri olarak istekli ve yeterli olanlar, olmayanlar tarafından engellenmeksizin birleşebilirler. Bir başka konu, AB için

⁴⁴⁴Daha Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: "AB Anayasa Taslağı", **A.g.e.**

⁴⁴⁵Yapıcı çekimserlik, bir üye devletin Konsey'de yapılan oylamalarda kullanabileceği çekimser oyun oybirliğini engellememesi amacıyla, Amsterdam Andlaşması'yla ODGP çerçevesinde oluşturulan bir sistemdir. Buna göre çekimser oy kullanan devlet, ortak harekate katılmamakta serbesttir, fakat gerektiği durumlarda siyasi ve mali dayanışma göstermesi beklenecektir. Üye devlet ortak tutumun veya ortak uygulamanın 'AB' adı altında olmasına karşı çıkmayacak ve ortak tutumun veya uygulamanın başarılı olmasını engelleyecek herhangi bir girişimde bulunmaktan kaçınacaktır. İktisadi Kalkınma Vakfı **AB Terimleri Sözlüğü** (Çevrimiçi): www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1035 - 20k, Şubat 2006

alışan Paris'teki Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nü çeşitli operasyon senaryolarını geliştirmekle görevlendirmesi zerine Avrupa Savunma Kağıdı adlı bir raporun çıkması, ki bunun da nükleer seçenekleri dışlamamasıdır. Bu belge, 150.000 ile 200.000 askerin en hızlı bir biçimde yurtdışı operasyonları için sürekli olarak hazır tutulması gerektiğini belirterek AB'nin o döneme kadarki askerileşme planlarının ötesine geçmektedir. Bu durum, AB'nin sivil bir g olarak ele alınma ve silahlı kuvvetlerin tek veya en azından öncelikli görevi olarak yurt savunmasını görme konseptinden uzaklaşına işaret etmektedir. Nitekim bu Avrupa Anayasası, AB'nin dünyadaki barışın korunmasındaki sivil sorumluluğunu esas alması gerektiğini fikrinden hareket eden tüm çabaların başarısızlıkla sonuçlandığını göstermektedir.⁴⁴⁶

Yine Pflüger; gelineen noktanın, devletlerarası çatışmalarda BM'nin rolünü artırma ve hareketini BM Andlaşması'na göre belirleme yaklaşımının söz konusu olmadığını, daha vahim noktanın ise AB'ye BM onayı olmayan askeri müdahaleleri gerçekleştirme olanağını sunduğu gerçeği olduğunu ve ne saldırı savaşların yasaklanması, ne de dünya çapında askeri müdahale politikalarının yasaklanması dair herhangi bir hükmün olmadığını, hem Anayasa sözleşmesinde hem de AGS belgesinde 'sivil' kavramı oldukça sık geçmesine rağmen sivil hareket tarzının genellikle AB'nin amaçları ve çıkarlarına ulaşmanın sadece ikinci veya tamamlayıcı bir seçeneği olarak ele alındığını belirtir. Örneğin, AGS'de belirlenen üç tehdidin (terörizm, kitle imha silahları, başarısız devletler) stesinden, 'salt askeri yöntemlerle gelinemez' denmesine rağmen salt sivil yöntemlerle gelinir de denilmediği, yani yine öncelikle askeri yöntemlerin nnn aılımtı olduğu, zira söz konusu üç tehdidin hakkından gelebilmek için savunma harcamalarının artırılmasının talep edildiği, sivil araçların da askeri araçlarla bütünlük içinde kullanılması gerektiği, ancak hiçbir yerde sivil araçların da artırılması gerektiğinden söz edilmediği de belirtilmektedir. Güvenlik Stratejisi'nde, üstünlüğün, özellikle sivil bir g olmada değil de, sivil ve askeri nüfuz politikasını etkin bir biçimde birleştirilmesinde görüldüğü de Pflüger'in değindiği bir başka noktadır. Pflüger'e göre, tüm belirtilen bu sebeplerden dolayı AB düzeyinde bu gelişmenin, iç politikada sosyal hak kısıtlama programlarıyla birlikte

⁴⁴⁶Pflger, **A.g.e.**

yürütüldüğü, aslında hem Anayasa'ya hem de bu yöndeki gidişata karşı direnişin olması gerektiği, diğer yandan Anayasa'nın engellenmesinin başarılmasıyla AB'nin askerileşmesinin kesinlikle durdurulmuş sayılmayacağını söylenmelidir.⁴⁴⁷

Zilmer-Johns'a göre ise, Taslak Andlaşma'da Petersberg Görevlerinin yeniden tanımlanması, tehditlerin kapsamının genişletildiğini düşündürmemelidir. İspanya'nın başkanlığı sırasındaki AGSP'yi terörizmi de içerecek şekilde tekrar ele alma planlarına, terörizmle askeri mücadeleyi sadece NATO'ya bırakma taraftarı olan İngiltere gibi devletlerce şiddetle karşı çıkılmıştır. Bu sebeple de terörizme karşılık, yeni bir Petersberg Görevi haline gelmemiş, ancak sadece bir bent şeklinde 'Petersberg Görevleri terörizme karşı savaşa katılabilir' ifadesi eklenmiştir.⁴⁴⁸

Yine Zilmer-Johns'un belirttiğine göre, belirli hususlarda 'esneklik' meselesi, yapısal işbirliğinin ele alınmasına neden olmuş, askeri yetenekleri daha yüksek kriterleri sağlayan ve en ağır görevleri yerine getirebilecek üye devletlerin bunu gerçekleştirilmesi mümkün kılınmıştır. Ancak bu durum esnekliğin içeriği ile ve bu grup ile Birlik'in diğer üye devletleri arasındaki ilişkiler ile alakalı olarak bir dizi soruya neden olmuştur. Zira Taslak'ın amacı, terörizm ağını veya kitle imha silahlarını destekleyen devletleri ön-alıcı eylemle engellemek değil, aksine, terörizm ağının kök salmasını engellemek için başarısız devletleri istikrara kavuşturmak amacıyla bu devletlerin kendi güç ve kapasitesilerini artırmaktır. Diğer yandan, yapısal işbirliği, yalnızca küçük bir grup tarafından uygulanabilecek net olmayan bir girişim olarak nitelendirilebilir. İşbu durum, AB'nin ortak savunma ve güvenlik politikasına doğru mu gittiğini, yoksa ondan uzaklaşıyor mu olduğu, ya da kaba güç haline mi geldiği, yoksa yalnızca 'yumuşak güç-artı'⁴⁴⁹ mı olduğu konusuna netlik kazandıramamaktadır. Zilmer-Johns, AGSP çerçevesindeki farklı gelişmelerin tek ortak noktasının, Birlik'in askeri ve sivil kaynaklarının ve iç ve dış güvenliğinin

⁴⁴⁷ A.e.

⁴⁴⁸ Lisbet Zilmer-Johns, "The Convention, the IGC, and the great powers: the ESDP and new security threats", **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, ss.55-82, s. 59-60.

⁴⁴⁹ AB'nin uluslararası alanda etkin yer kazanabilmesinin yalnızca yumuşak güç ile mümkün olup olmadığı hakkında daha ayrıntılı bilgi için Bkz: "Soft power: sufficient for the EU to raise its international status?", (Çevrimiçi):<http://www.euractiv.com/en/security/soft-power-sufficient-eu-raise-international-status/article-154750>, Ocak 2007

bağlantılandırılması konusunda olduğunu da ifade etmektedir. Diğer bir deyişle AB, diplomasiden ekonomik yardıma, ticaretten polis ve yargısal işbirliğine kadar geniş bir alanda sivil-dış politika araçlarına sahiptir ve daha çok iç güvenlik, anahtar altyapıyı korumak ve polis ve yargısal işbirliği alanına ilgi göstermekte olduğundan askeri ve sivil kaynaklarının ve iç ve dış güvenliğin bağlantılandırılması üyelerin tamamının üzerinde anlaştıkları bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan doğru, AB'nin sivil-askeri aktör olarak geliştirilmesine iki sebep bulunabilir. Bunlardan birincisi, Birlik'in kendisini NATO'ya rakip olarak değil de bir tamamlayıcı olarak sunması imkanını sağladığından üyelerin Avrupa taraftarı (*Europeanist*)-Atlantikçi (*Atlanticist*) bölünmesini engellemesi, ikincisi ise, geleneksel yumuşak-kaba kuvvet ayrımını ortadan kaldırarak bunların içiçe geçmesine neden olan terörizm tehdidine karşı daha güçlü bir önlem olma niteliği arz etmesidir. Sonuç olarak, AB'nin bu şekilde gelişimi, O'nun NATO gibi askeri bir ittifaktan ne şekilde farklı olduğunu göstermektedir. Petersberg Görevlerinin kapsamı aynı kalacak, ortak güvenlikten NATO sorumlu olacak, yapısal işbirliğinin öncülü olarak Almanya, İngiltere ve Fransa AB Acil Müdahale Gücü oluşturacaktır. Savunma Ajansı zaten kurulmuş ve 25 Mart 2004 Brüksel Zirvesi'nde zaten de facto uygulanan dayanışma maddesinin 11 Mart 2004 tarihinde Madrid'deki terörist saldırısının ardından üye devletlerin, resmi olarak uygulanmasa da dayanışma maddesi ruhu⁴⁵⁰ içinde hareket ettikleri söylenebilir.⁴⁵¹

Bu yorumlardan görüldüğü gibi, Taslak Anayasa hakkında farklı görüşler mevcuttur, ayrıca bilindiği üzere Birlik'in iki kurucu üyesinde yapılan referandumlarda (Fransa: 29 Mayıs 2005, Hollanda: 1 Haziran 2005) Andlaşma onaylanmamıştır. Ancak bu durumun süreci durdurduğu düşünülse de, referandumlarda yaşanan bu olumsuzluklar ne Anayasa'nın, ne de AB'nin askeri boyutuna yönelik adımlarının ortadan kaybolması anlamına gelmemekte olduğu değerlendirilmektedir.

⁴⁵⁰Bkz: European Council Declaration on Combating Terrorism, Brüksel, 25 Mart 2004 (Çevrimiçi): <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/DECL-25.3.pdf>, Ağustos 2006

⁴⁵¹ Zilmer-Johns, "The Convention, the IGC....", s.

Sonuç olarak, Taslak Anayasal Andlaşma'nın AGSP ile ilgili bölümü ile ilgili olarak, Anayasa'nın onaylanmamasının bu politika için çok büyük olumsuzluklar yaratmayacağını söylenebilir. Zira bu alan, pek çok gelişmenin andlaşma dışında gerçekleştiği bir politika alanıdır, dolayısıyla Anayasa maddeleri yürürlükte olmadan da üye devletler tarafından istendiği takdirde ilerleme sağlanabilmektedir ve sağlanabilecektir.⁴⁵²

Tarihsel açıdan bir sonraki önemli gelişme, Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulmasıdır.⁴⁵³ Avrupa Savunma Ajansı'nın ilk üst düzey yöneticisi Nick Witney'in ifade etmiş olduğuna göre, daha önce de muhtelif bölümlerde adı geçen Avrupa Savunma Ajansı'nın fon elde etme mekanizması gayrisafi ulusal gelir üzerine kuruludur ve AGSP'den ayrılan Danimarka hariç, AB üyesi devletlerin hepsi Ajans'a katılmaktadırlar. Temmuz 2005'te kurulmuş olan, her ikisi de eskiden BAB'a bağlı olan Torrejon'daki Uydu Merkezi ve Paris'teki Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü'nden sonra AB Konseyi'ne bağlı üçüncü ajans olan Avrupa Savunma Ajansı'nın görevi, 'üyelerin kriz yönetimi alanında Avrupa savunma yeteneklerini geliştirmek için yürüttükleri çabaları desteklemek ve AGSP'nin bugünkü ve gelecekteki devamlılığını sağlamaktır'. Ajans, Batı Avrupa Silahsızlanma Grubu'nun görevlerini devralmış ve belirgin dört görev üstlenmiştir. Bu görevler savunma yeteneklerinin geliştirilmesi; silahlanma işbirliği; Avrupa savunma teknolojisi sanayi üssü ve savunma teçhizatı pazarı; ve araştırma ve teknoloji işbirliğidir. Bunun yanı sıra dört projelik bir programı vardır. Bunlar, Avrupa savunma teçhizatı pazarı; bir komuta, kontrol ve iletişim çalışması; zırhlı muharebe araçları; ve insansız hava araçları ile ilgili projelerdir. Ve genellikle idame ettirebilmek, intikal, hareket kabiliyeti sağlayabilmek ve birlikte çalışabilmek konularında eksiklikleri olduğu belirtilmektedir.⁴⁵⁴

⁴⁵² Antonio Missiroli, "Basamaklara Dikkat: Anayasal Andlaşma ve Sonrası", **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed. Nicole Gnesotto, Çev. Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.141-150, s. 145.

⁴⁵³ ASA hakkında ayrıntılı Bilgi için Bkz: Joint Council Action 2004/551/CFSP on the Establishment of the European Defence Agency, 12 Temmuz 2004, **Official Journal of the European Union**, L 245/17, 17 Temmuz 2004, (Çevrimiçi), <http://www.eda.europa.eu/edaOrgChart.htm>, Aralık 2006.

⁴⁵⁴ Nick Witney ile Söyleşi "Avrupa Yetenekleri", **NATO Dergisi**, İlkbahar 2005, (Çevrimiçi): http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/interview_b.html, Ekim 2006

Hal-i hazırda, AB ordusunun Fransa ve Almanya'nın özel gayretleri ile oluşturulduğu bilinmektedir. Bu iki devletin öncülüğünde 1992 yılında kurulan; 61000 asker, 800 tank, 1000 motorlu taşıt, 350 top ve 600 tank savar sistemine sahip Avrupa Kolordusu (Eurocorps), 21 Ocak 1993'te faaliyete geçmiş, aynı yıl Belçika, 1994 yılında İspanya ve 1996'da ise Lüksemburg'un da katılımlarıyla genişlemiştir. Diğer devletler de, 1999 Köln Zirvesi'nde acil müdahale gücünün oluşmasına hız verilmesi kararının alınmasının da etkisiyle, daha uzun zamanlar Eurocorps'un dışında kalmanın Avrupa güvenliği ve AB için olumsuz etki yapacağını kabul etmiş, 3 Eylül 2002 tarihinde Türkiye, Polonya ve Yunanistan'ın da katılımları sağlanmıştır. Katılımları gerçekleşen devletler Strasburg'daki Avrupa Kolordu Karargahı'nda personel bulunduracaklardır.⁴⁵⁵ Şu halde, Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa savunma yeteneklerinin geliştirilebilmesinin tek başına sağlanabilecek birşey olmadığı, üye devletlerin de farklı şekillerde katkısını gerektirdiği söylenebilir.

Nitekim, 2002'den beri AB, kendi 'tedarik' programına (Avrupa Yetenekleri Eylem Planı -ECAP-) sahiptir. Bu program, Avrupa'nın en önemli ihtiyaçlarını karşılama çabasının bir göstergesi olarak addedilmektedir. Planın AGSP'ye, daha sonra NATO'nun 2002 Prag Zirvesi'nde de kabul edilen, belirli bir ortak varlık veya becerinin edinilmesinde öncülük edecek 'çerçeve ulus' (*framework nation*) fikri getirmesi bakımından yenilik kattığı söylenebilir. Örneğin, Hollanda'nın hassas güdümlü silahlar ve mühimmat, veya İspanya'nın havada yakıt ikmali yapabilen uçakların tedarik edilmesi konularında yaptıkları liderlik gibi.⁴⁵⁶

Tüm bu gelişmeler muhakkak ki olumlu bir gidişata işaret etmektedir, ancak bunların yeterli olup olmadığının ancak Birlik'in yerine getirdiği operasyonların sayısı ve niteliğinin artmasıyla daha doğru şekilde gözlenebilecek olduğu tahmin edilmektedir.

⁴⁵⁵Çakmak, A.g.e., s.241.

⁴⁵⁶ Daniel Keohane, "ESDP and Military Reforms", **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute for International Studies, Kopenhag, 'y.y.', Mart 2004, ss.104-122- s.107

4. BÖLÜM

AGSP’NİN ÖNÜNDEKİ ZORLUKLAR VE AVRUPA ASKERİ OTONOMİSİNİN SINIRLARI

Bir açıdan AB, otuz yıllık ortak tutum deneyimi ile, doğru şekilde geliştirilmiş danışma ve karar alma süreçleri ile, dış, ekonomik ve siyasi diplomatik araçları ile uluslararası terörizmle dahi başa çıkabilecek bir güvenlik gündemi sağlamıştır. Başka bir açıdan ise katı askeri gücünün yetersizliği ve kurumsal yapısından dolayı önemli engellerle karşı karşıyadır. AB’nin, bu araçların çoğuna sahip olmakla birlikte onların koordinasyonunu sağlamakta eksikliklerinin olduğu gözlenmektedir. Bu bölümde bu eksiklikler ele alınacaktır.

Solana’nın da belirtmiş olduğu gibi, dünyanın gayri safi milli hasılasının dörtte birine sahip, 450 milyon kişinin yaşadığı 27 üyeli AB’nin, küresel güvenlik açısından sorumluluk taşıdığı bir gerçektir. Kısa bir süre içindeki gelişmeler, Avrupa güvenliği için NATO’nun dışında yeni imkan ve olanakların oluşturulmasına yol açmış, ancak birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple bu tez çalışmasında AB’nin etkin bir güvenlik ve savunma politikasını kısa vadede gerçekleştiremeyeceği temel argümanın sınanması için; ‘AB’nin bu konuda önüne çıkan sorunları nelerdir’ sorusu sorulmuş ve buna cevap aranmıştır. AB’nin artık bir milletler topluluğu olmaktan öteye tek parlamento, bayrak ve ordusunu da kurarak yeni bir ‘Avrupa İmparatorluğu’na mı dönüşmekte olduğu, yoksa bunun için henüz erken mi olduğuna yanıt verecek olan da budur. Zira etkin bir ODGP ve AGSP’nin, bunun en önemli yolu olduğu düşünülmektedir.

Bir önceki bölümde yer verilmiş olan hususlar, AGSP'nin oluşumunu, gelişim aşamalarını ve genel niteliklerini, diğer bir deyişle, özü itibariyle söz konusu politikanın olumlu yönlerini içermektedir. Ancak, tez çalışmasının, bu politikanın 'başarı'sını⁴⁵⁷ değerlendirmek üzerine kurulmuş olması, onun (bu politikanın) olumsuzluk yaratan yönlerinin de ele alınmasını gerektirmektedir. Politikanın henüz yeni olmasının da etkisiyle konuyla ilgili yapılan çalışmalara yalnızca son yıllarda hız verilmiş olması, çalışmaların çoğunun bu boyutu ihtiva etmemesine, dolayısıyla politikanın gelişen yönlerinin en azından akademik ortamda, eksikliklerine oranla, üzerinde daha çok durulmuş konular olmasına sebep olmuştur. Oysa ki, zorlukların neler olduğunun mercek altına alınmasının, bu tezin iddiası gereği zaruri olduğu değerlendirilmektedir. Kaldı ki, gelişim aşamasındaki boşluk ve eksikliklerin neler olduğunu ele almadan politikanın geneli hakkında değerlendirme yapmanın da mümkün olmayacağı bir gerçektir.⁴⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren dış politika konularında kamuoyunun görüşüne atfedilen değer artmış bulunmaktadır.⁴⁵⁹ Bu sebeple AGSP ile ilgili olarak AB üyesi devletlerin halklarının da görüşlerine bakmakta fayda olacaktır. Isernia ve Everts Şirketi'nin sonuçlarına göre, Avrupa'da kuvvet kullanımı için mevcut destek %47 ile, %59 olan ABD'den daha düşüktür. Bunun yanı sıra, Atlantikçiler ile AGSP'nin kendi ayakları üzerinde durmasını isteyenler arasındaki fark her üyenin kendi özelliklerine göre değişiyor olsa da AB genelinde yarıyarıya durumdadır.⁴⁶⁰ Bu da AGSP'nin askeri boyutunun önünde önemli bir isteksizlik yaratabileceğinden bir olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir.

⁴⁵⁷ 'Başarı' sözcüğünün seçilmiş olmasının sebebi, tez çalışmasında AGSP'nin kısa vadede bağımsız ve etkin bir konuma gelip gelemeyeceğinin iddia edilmesi ve dolayısıyla sınanacak olanın bu iddia olması, bunu başarabilmek içinse olumlu ve olumsuz her iki yönden verinin de biraraya getirilerek karşılaştırılması sonucu bir bakıma bir 'başarı değerlendirmesi'nin ortaya çıkacak olmasıdır.

⁴⁵⁸ Uluslararasılaşmış Avrupa silah endüstrisi, askeri seçkinler, savunma bağlantılı araştırma kurumları, AB kurumlarının varlığı sebebiyle siyasi-askeri ve teknolojik bir yapının AGSP'de güçlü bir şekilde varlığını belirterek politikanın yetersizliğinden/yokluğundan söz eden görüşlerin eleştirisi için Bkz: Iraklis Oikonomou, "The EU politico-military-industrial complex, a new research agenda", Paper presented at 31st BISA Annual Conference, University College Cork., 20 Aralık 2006.

⁴⁵⁹ Pierangelo Isernia, Philip P. Everts, European Public Opinion on Security Issues, **European Security**, Volume XV, Issue 4 Aralık 2006 , ss. 451 - 469

⁴⁶⁰ Bu araştırmaların sonuçları için Bkz:Isernia, Everts, **A.g.e.**

Eurobarometer'in yayınlamış olduğu sonuçlarda, AB üyesi devletlerin kamuoylarında AGSP'ye destek ortalama olarak %77 gibi yüksek bir oranda olup düşme eğilimi de göstermemesine rağmen⁴⁶¹, bunun uygulama alanına yansımış hali nispeten zayıf kalmaktadır. Zira AGSP'yi politik irade eksikliği, ortak çıkarların tam bir tanımının olmayışı, engelleyici bütçe süreleri, Komisyon ve Başkanlığın rollerinin belirsizliği, AB'nin hukuki bir kimliğinin olmaması ve dış temsilcilik sorunu gibi sorunlar yavaşlatmaktadır. Belirtilen tüm bu zorlukların giderilmesi, en başta işbirliği, şeffaflık ve ana kurumlar arasında yakın ilişkileri gerektirmektedir. Fakat bu hususlar gerçekleşse bile yeterli olmayabilmekte, aşağıda ifade edilecek bu ve diğer sorunların da giderilmesi için çözüm yöntemlerinin bulunarak bunların uygulanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu konuyu biraz daha ayrıntılandırmak amacıyla birkaç belirgin örnek verilebilir: Örneğin Almanya'da kamuoyunun %60'ı AGSP'yi desteklemekte, hatta bu oranın %80'i de Almanya'nın AGSP'de güçlü şekilde yer almasını istemektedir. Kaim, AGSP'ye olan bu yüksek desteğin bir sebebi olarak, Almanya'nın çıkarının ABD'den bağımsızlaşmada olduğunun düşünülmesini belirtmektedir. Yine Kaim, buradaki düşüncüyü anti-Amerikancılık kaynaklı olarak değil de daha ziyade ABD ile daha rahat işbirliği yapabilmek istenmesiyle açıklamaktadır.⁴⁶²

Buna bir örnek olarak International Herald Tribune'de Judy Dempsey tarafından 6 Kasım 2006 tarihli haber verilebilir.⁴⁶³ Buna göre, Alman Sosyal Demokratları liderinin yapmış olduğu, AB'nin NATO'dan güvenlik ve savunma alanında bağımsız olmasını sağlayabilecek olan tek komutalı tek Avrupa Ordusu fikrine Polonya Başkanı Lech Kaczynski derhal karşı çıkmış, AB'nin 100,000 kişilik bir ordu oluşturmamasını ve bunun da NATO ile bağılı olması gerektiğini ifade etmiştir. Benzer bir istek daha önce de olmuş olsa da, ona da karşı çıkmış, üzerinde şimdi de olduğu gibi anlaşmaya varılamamış olduğu gözlenmiştir.

⁴⁶¹ Netherlands Economic Institute, <http://www.ecorys.ru/data/eusw/Eurobarometre64conclusions.pdf>, Mayıs 2007

⁴⁶² Kaim, **A.g.e**

⁴⁶³ Judy Dempsey, "German Proposes A European Army", **International Herald Tribune**, 6 Kasım 2006, (Çevrimiçi): <http://www.iht.com/articles/2006/11/06/news/germany.php>, Kasım 2006

Konuya, AB politikacıları da uzak kalmamış, konuyu çeşitli platformlarda, dönem dönem çeşitli şekillerde dile getirmişlerdir. Örneğin 13/07/2006 tarihli Avrupa Parlamentosu oturumunda, tüm katılımcıların üzerinde görüş birliğine vardıkları bir nokta vardı ki o da AB'nin yurtdışı operasyonlarını yönetecek ve sorumluluk alacak görünür bir 'yüz'e ihtiyaç bulunduğu idi. Buna ilişkin olarak, Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Elmar Brok, bir Anayasa'ya, bir Dışişleri Bakanı'na ve Avrupa için bir 'telefon numarasına' ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiştir.⁴⁶⁴ Bir husustan ihtiyaç olarak bahsedilmekteyse, henüz gerçekleşmemiş olduğu anlamına geleceğinden, bu konu da bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir.

Benzer şekilde, 28-29 Kasım 2006 tarihinde Riga'daki NATO toplantısıyla aynı zamana gelen Minsk'teki ortak savunma, ortak ekonomik alanlarının oluşturulması ve enerji güvenliği gibi konuların tartışıldığı NATO karşıtı toplantıyı, Prof. Dr. Anıl Çeçen, SSCB'nin çöküşünden sonra, Rusya Federasyonu'nun ABD'nin karşısına yeniden karşı kutup merkezi olarak çıkmaya hazırlandığı olarak yorumlamakta ve bu hazırlığı, karşı kutup eksikliğini doldurmak üzere harekete geçen Avrupa devletlerinin AB'yi bir kutup merkezi olarak örgütleyememelerine bağlamaktadır.⁴⁶⁵ Bu varsayımı ve AB'nin böyle bir kutup merkezi konumunu ancak güçlü bir güvenlik ve savunma politikası yardımıyla sağlayabileceği varsayımı doğru kabul edildiğinde varılacak sonuç, AB'nin bu politikasını yeteri kadar gerçekleştiremediği olmaktadır.

Örneğin, Therese Delpech, terörizme karşı harekete geçmekten bahsederken AB için, ortak bir strateji belirleyemediği müddetçe etkisinin olmadığını, zaten Avrupa'nın şimdiye kadar reaktif davranmanın dışında askeri nitelikler için son

⁴⁶⁴“Member States should commit more political will to EU security policy, MEPs Hear”, Hearing on European Security Strategy and the Future of the European Security And Defence Policy, (Çevrimiçi):http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/031-9719-191-07-28-903-20060707IPR09703-10-07-2006-2006-false/default_en.htm, Şubat 2007

⁴⁶⁵Anıl Çeçen, “NATO: Savunmadan Hegemonyaya”, (Çevrimiçi) <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/1.htm>, Şubat 2007

derece büyük önemi olan herhangi bir stratejik vizyonunun olmadığını, olma ihtimalinin de çok az olduğunu ifade ederek AB'yi eleştirmektedir.⁴⁶⁶

Çalışmanın bu bölümünde AGSP'nin karşı karşıya olduğu sorunlar genel başlıklar halinde belirtilerek ele alınmaya çalışılacaktır. Bunun amacı, tezin başlığının ifade ettiği, AB'nin Avrupa kıtasının güvenliği üzerinde üstlenmeyi amaçladığı rolün kısa vadede ne kadar ileri gidebileceğini tahmin etmede veri elde etmektir. Aslında birbirleriyle içiçe sayılabilecek olan bu başlıkları birbirinden ayırmak çok kolay olmasa da, bu hususların ele ayrı ayrı alınarak açıklanmalarının analiz bakımından daha kolaylık sağlayacağı düşünüldüğünden, bu yol tercih edilmiştir.

⁴⁶⁶Therese Delpech, "International Terrorism and Europe", Chaillot Papers No.56, Paris, Institute for Security Studies, Aralık 2002, s.11-12.

4.1. Üyeler Arası Görüş Ayrılıkları, Ortak Politikalardan Yoksunluk ve Siyasi İrade Eksikliği

AB üye devletlerinde güvenlik ve savunma alanında bütünleşme konusunda genel bir siyasi irade eksikliği gözlenmektedir. Siyasi iradedeki eksikliğin çeşitli sebepleri bulunmaktadır.

Bilindiği üzere ABD, AGSP'ye çok sıcak bakmamaktadır. Wallerstein'in AGSP konusunda Batı Avrupa'nın ABD'nin engellemelerine neden karşı çıkmadığına ilişkin bir yorumuna bakıldığında, bunun sebepleri arasında ilk olarak Avrupa'da ABD'ye 'minnetkar' yaşlı bir kuşak olduğunu ve ABD'ye karşılık ödemek istediklerini; ikinci olarak Avrupa'da ABD ile birlikte uygar olmayan halkların taleplerine karşı durmak gerektiğine inananların olduğunu; üçüncü ve bu çalışmanın konusu bakımından asıl önemli olarak ise Avrupa'lının siyasi birliktelikte daha ne kadar ileriye ve ne hızla gitmeyi arzu ettikleri konusunda tam emin olmamalarını saydığı görülür.⁴⁶⁷ Bu son sebep, siyasi irade eksikliğinin varlığını destekleyen bir görüş olarak ileri sürülebilir. Nitekim Kagan'ın ileri sürdüğü görüşe göre de, AB'nin etkin bir uluslararası aktör olamamasının kapasite ve beceri sorunu değil, irade ve isteğin eksikliğidir.⁴⁶⁸

Benzer şekilde, Avrupa Parlamentosu Güvenlik ve Savunma Alt-komitesi Başkanı Karl von Wogau'nun, AGSP'nin geleceği ile ilgili hazırlamış olduğu bir raporda, AGSP'nin gelişmesinin önündeki en büyük engel olarak üye devlet hükümetlerinin bu yöndeki siyasi isteksizlikleri gösterilmektedir. 13/07/2006 tarihinde AGS ve AGSP'nin geleceği konusundaki Avrupa Parlamentosu Oturumunda, Wogau'nun aktardığına göre, Konsey'de savunma Direktörü Claude-France Arnault, AB içinde yeteneklerin etkin kullanılmadığını, konu askerin hayatını riske atmaya gelince siyasi direncin oluşarak üye devletlerde siyasi irade eksikliğinin ortaya çıktığını, bunun da yeteneklerde ve bütçede sorun yarattığını söylemiştir. Yine

⁴⁶⁷ Wallerstein, **A.g.e.**

⁴⁶⁸ Sevilay Kahraman, "Irak Krizi'nin ODGP Üzerine Etkileri", **ATAUM Bülten**, Kış-Bahar 2003, ss.3-5, s.5.

raporda, bu görüşün, bu toplantıya katılan Avrupa Parlamentosu üyeleri ve uzmanların çoğu tarafından da paylaşıldığı belirtilmektedir.⁴⁶⁹

Charles Grant, AGSP'nin en büyük probleminin, onun ilerlemesinde en büyük görevin üst düzey politikacılara düşmesine rağmen bu kişilerin ona az zaman ve enerji ayırmaları olduğunu düşünmektedir. O'na göre İngiltere Başbakanı Tony Blair, Nice Zirvesi'nin ardından bu alanda sessizleşmiş, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac başka hususlara öncelik vermiş, AB'nin önde gelen diğer devlet başkanları veya savunma bakanları da büyük ilgi göstermemişlerdir. Dolayısıyla üzerinde durulamamış hususlarda da doğal olarak büyük ilerleme sağlanamamaktadır.⁴⁷⁰

Şimdiye kadar ele alınmış olan siyasi irade eksikliği, AGSP konusunda inisiyatif alma ile ilgiliyken, aynı isteksizlik farklı bir boyutta ele alınabilir: Bir görüşe göre, Fransa ve Almanya'nın, Birlik'in geleceği konusundaki görüşlerinin değiştiği, hatta beraber Birlik'in şekillendiricileri olmayla da artık eskisi kadar ilgilenmedikleri ifade edilmektedir. Buna en azından Almanya konusunda bir neden göstermek gerekirse Kaim'in görüşünü belirtmek yerinde olacaktır: Kaim'e göre, AB, Almanya'nın sorunlarına, günümüzde, 1990'larda olduğu kadar çözüm olamamaktadır.⁴⁷¹ Bu husus da bu konuda olumsuzluklar kategorisinde ele alınabilecek olan ve özellikle de AGSP konusundaki umutsuzlukları artıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki devletin sebebi olarak Birlik'in yönetiminin artık çok zor hale geldiği ve Fransız-Alman ilişkisinin, onun ihtiyacı olan temel öğeleri barındırmadıkları gösterilmektedir.⁴⁷² Söz konusu siyasi isteksizliğin altında yatan en önemli nedenlerden bir diğerinin de Soğuk Savaş'ın ardından AB'nin

⁴⁶⁹ A.e.

⁴⁷⁰ Charles Grant, "A European view of ESDP", **European Security Forum**, 10 Kasım 2001 (Çevrimiçi): <http://www.eusec.org/grant.htm>, Şubat 2007

⁴⁷¹ Markus Kaim, "Germany, ESDP, and the Transatlantic Relationship" (Çevrimiçi): http://www.aicgs.org/eventlist/view.aspx?ID=8&top_parent=156, Temmuz 2006

⁴⁷² Wolfgang Brauner, Hanns W. Maull, "Towards a Common European Project?", German Policy in Dialogue, Newsletter 1 Issue 4, 29 June 2000, (Çevrimiçi): <http://www.deutsche-aussenpolitik.de/newsletter/issue4.php>, Aralık 2006

tamamını ortak savunma isteğine yönlendirecek bir ortak düşmanın bulunmaması olduğu düşünülmektedir.⁴⁷³

Halil Bilecen'in belirttiğine göre; savunma bütçesi ile de ilişkilendirilebilecek şekilde, Almanya, NATO'nun Avrupa güvenliğinin bel kemiği olduğunu ve geliştirilecek bir Avrupa savunma sisteminin de, NATO ile ortak çalışması gerektiğini düşünmektedir. Zira Almanya, NATO'dan tamamen ayrılması durumunda AB savunma sisteminin en önemli finans kaynağı olma durumunda kalacaktır. Bunun yükünü taşımak istemediğinden de, olabildiğince uzun süre NATO'dan yararlanma düşüncesindedir.⁴⁷⁴ Avrupa güvenliğinde öncü olan devletlerden biri olan Almanya'nın dahi bu şekilde düşünmesinin, Birlik'in askeri gelişimi için önemli bir handikap olduğu düşünülmektedir.

Siyasi irade eksikliğinin yanısıra bir diğer husus, üye devletler arasındaki görüş ayrılıklarıdır. Neil Winn'in belirtmiş olduğu gibi, bu aşamada, ulusal çıkarlardan arınmış bir ortak dış politika uzak görünmektedir. Nitekim Fransa'nın eski Dışişleri Bakanı Hubert Vedrine, Avrupalıların, kendi içinde, süratle değişen dünyada kendilerini nasıl konumlandırmaları gerektiğine dair derin şekilde bölünmüş olduklarını ifade etmektedir.⁴⁷⁵

Gerçekten de, 'AGSP'nin Önündeki Zorluklar ve Avrupa Askeri Otonomisinin Sınırları' dendiğinde ele alınması gereken temel hususlardan bir tanesi, Birlik'in -bahsedilmiş olduğu gibi farklı sebeplerden dolayı-, hala dış politika/dış faaliyetlerinde homojen olmayan bir görünüm arz etmesi ve hala tek bir ses halinde konuşamamasıdır. Nitekim söz konusu olan, dış politika çıkarları ve her şeyden önemlisi bu alana dahil olan güvenlik politikası alanları olunca ortak çıkarları

⁴⁷³Esra Çayhan, "Avrupa Birliği'nde Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası", **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, Der: Faruk Sönmezoglu, İstanbul, Der Yayınları, 1998, ss.343-354, s.350-351

⁴⁷⁴ Bilecen, **A.g.e.**

⁴⁷⁵Hubert Vedrine, "How Others See Us: Policy Lessons For Europe", Europe's World, Fall 2006, (Çevrimiçi), <http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=edd2fdfd-49e0-4c7f-8c9e-382773737eab>, Ocak 2007

tanımlamak oldukça güç olmaktadır.⁴⁷⁶ Bu, tam da üye devletler arasındaki her türlü görüş ayrılığını yansıtmaktadır.

Bir diğer husus olarak üyeler arasındaki farklılıklar sayılabilir. Üyeler arasındaki farklılıklar, gerçekten de AB'nin ciddi bir uluslararası örgüt olmasının yolunu engellemektedir. Bunu aşabilmek ve istikrar ve güvenliği sağlayabilmek için AB, politikalarını ortaklaşa olarak kabul edilen küresel bir bakış açısıyla oluşturmalıdır. Zira AB, ancak bu şekilde ortak tabanlı olarak oluşturduğu projelerde başarılı olarak bir Avrupa güvenlik mimarisi oluşturabilir.⁴⁷⁷ Bu ayrılıklar görüş farklılıklarını tetiklemekte, aynı zamanda üyeler arasında kara veya deniz ülkesine sahip olanlar, küçük-büyük ülkesi olanlar, federalist-statik yaklaşımlılar, küreselci ya da yerel (*global-localist*), kuzeyde-güneyde bulunanlar vb. şeklindeki ayrımlardan da kaynaklanmaktadır.⁴⁷⁸

Bu konudaki sorunun en başta, AB'nin içinde AGSP'nin en temel göreviyle ilgili uzlaşının bulunmaması olduğu söylenebilir: 'NATO'nun destekleyici kolu mu, yoksa bağımsız bir AB gücü mü, yoksa yalnızca barış koruma ve insani yardım yapan bir kuvvet mi?'⁴⁷⁹ Bunların hangisi yönünde çalışma yapılacaktır? Bu konuda fikir birliği olmadıkça diğer konular zaten baştan ilerleyememeye mahkum olacaklardır.

Bilindiği gibi, AB'nin ekonomik alanı çok hızlı gelişirken siyasi boyutu görece olarak gözardı edilmiştir. Sıra siyasi boyutun derinleşmesine geldiğinde ise, görülen odur ki bu konuda atılacak adımlar önünde engel oluşmasına, sorunların çıkmasına yol açan başlıca sebeplerden bir tanesi bu konuda bakış açıları arasındaki farklılıkların bulunduğuudur. Nitekim, Avrupa Anayasası'nın Fransa ve Hollanda'da

⁴⁷⁶Borombaeva, **A.g.e.**

⁴⁷⁷Hans-Georg Ehrhart, "What model for CFSP?" Chaillot Papers No.55, Paris Institute for Security Studies, Ekim 2002, s.21-22.

⁴⁷⁸Bailes, "The European Security Strategy.....", s.8

⁴⁷⁹Michael E. Smith, **Europe's Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2004, s.258.

reddi, güvenlik ve savunma konusunda Avrupa'daki bu ciddi ayrımı daha da ciddi boyutlara taşımıştır.⁴⁸⁰

Gerçekten de, AB içinde; Kuzey-Güney, Doğu-Batı, İngiltere⁴⁸¹ ve diğerleri, geleneksel-merkez sol, eski-yeni, küçük-büyük ülkeler arasında, ciddi nitelikteki yaklaşım farklılıklarının günümüzde varlığını koruması ve “Avrupalı” üst kimliğinde birleşememeleri durumu, ortak bir tavır takınılmasını engellemektedir.⁴⁸² Ancak hiç şüphe yoktur ki AGSP'nin gelişimi için gerekli olan yeterli operasyonel kabiliyet ile desteklenmiş bir kurumsal yapının işleyebilmesi, ancak güvenlik politikası, amaçları, çıkar ve risk tanımları ve onlara karşı nasıl hareket edileceğine dair görüşlerde uzlaşma ile gerçekleşebilir. Uzlaşma ise üyeler arasında görüş birliği olmasını gerektirir. Şu durumda, AB içinde, savunma politikalarının sınırları konusunda görüş birliği olmamasının ve bunun da ortak politikalar üretememeye yol açmasının başlıca sorunlardan olduğu ifade edilebilir. Bir süre Polonya Dışişleri Bakanlığı da yapmış olan, 1991-2002 yılları arasındaki SIPRI Başkanı Rotfeld'in ifade etmiş olduğu gibi, güvenlik politikalarında tekrar millileşme ve bu politikayı ortak hale getirememeye, bölgesel ve ulusal güvenliğin en büyük tehditlerindendir.⁴⁸³

Ancak, AGSP'nin, Birlik içinde Avrupalılaşmayı, ortaklığı ya da işbirliğini artırabileceği gibi tam tersi bir etkiye de neden olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Şöyle ki, bu politika, Birlik içindeki ayrılıkları artırarak kutuplar oluşmasına da sebep olabilecek niteliktedir. Bu durumda, Birlik içi bölünmelerin oluşmasının istenmemesi, AGSP'nin geliştirilmesi isteğinin önüne de set çekebilir. Öyleyse bu konuda da dikkatli olunması gerekmektedir. Tabii ki böyle bir etkinin ortaya çıkıp çıkmayacağını zaman gösterecektir, fakat halen önümüzde potansiyel bir tehdit unsuru olarak durmaktadır.

⁴⁸⁰“AB, ortak güvenlik politikasında...”, **A.g.e.**

⁴⁸¹ İngiltere'nin AGSP'ye bakışı için Bkz: John Holmes, **A.g.e.**

⁴⁸²Şanlı Bahadır Koç, “Savaş Saatinin Tik-Takları –AB'nin Irak Pozisyonu – Türkiye ve ABD”, **Avrasya Starejik Araştırmalar Merkezi Bülteni**, Ocak 2003, (Çevrimiçi): <http://www.avsam.org/gunlukbulten/aesiv/-2003/2901.htm#amerika>, Mayıs 2006

⁴⁸³Adam Daniel Rotfeld, “The New Transatlantic Agenda”, **SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament and International Security** Oxford, Oxford University Press, 2000

Diğer yandan her ne kadar sadece Topluluk içine yönelik anlam ifade edecek gibi görünse de, dış politikayı da etkileyecek sonuçlar doğuran, örneğin Belçika'nın federalizm için çabalarken İngiltere'nin daha bağımsız politikalar öngörmesi durumu, veya Türkiye'nin tam üyeliğinin kimi üyelerce desteklenirken kimi tarafından desteklenmemesi, benzer şekilde Danimarka, İtalya, İspanya gibi devletlerin AB içindeki Fransız-Alman önderliğini istememeleri; İngiltere ve Doğu Avrupa'nın ABD'ye yakın olmaları ve bunların Birlik'in ortak tutum takınmalarında olumsuz rol oynaması, AGSP önündeki zorlukların arasında sayılan 'Üyeler Arası Görüş Ayrılıkları ve Ortak Politikalardan Yoksunluk' hususunun somut olarak gözler önüne serilmiş örnekleridir. Şu halde, her ne kadar tüm üyeler ortak hedeflere ulaşmak açısından aynı istek ve kapasitede olmadığından en azından AB bütünleşmesinin durmamasını ve hedeflere aşamalı bir şekilde ulaşılmasını öngören bir metod olarak 'Çok vitesli Avrupa' kullanılmaktaysa da, üyeler arasındaki görüş ayrılıkları Birlik içindeki bakış açılarının farklılığından kaynaklanan, dolayısıyla üyelerin ortak politika üretemeyerek ortak tutum takınamamaları anlamında gelen önemli bir handikaptır.

Ortak bir görüşün olmaması, mekanizmada ilerleme kaydedilmesini engelleyeceği gibi, mekanizmanın uygulanmasında da sınırlamalara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, ekonomik bütünleşmenin son aşamasına kadar gelebilen derecede entegrasyona ulaşmış olan Birlik üyelerinin, siyasi konularda derinleşme söz konusu olduğunda egemenliğin devrinde 'en hassas' sayılabilecek olan 'dış politikadaki egemenlik'lerini devretmekte daha isteksiz olmalarının doğal bir tutum olarak karşılanabileceği düşünülmektedir. Zira bu alanlar, üye devletlerin 'ulusal egemenliklerinin' bir parçası olarak algıladıkları alanlardır. Nitekim, Smith'in aktardığına göre Philip Gordon, AB üye devletlerinin dış politika egemenliklerinden fedakarlık etme konusundaki zor kararı vermelerinin ancak ve ancak çıkara ulaşmanın yolunun egemenlik kaybından geçtiğine inandıkları durumlarda olabileceğini belirtmekte ve bu durumu oluşturacak koşulların ne geçmişte, ne günümüzde oluştuğunu, ne de gelecekte oluşmasının olası görüldüğünü

eklemektedir.⁴⁸⁴ Böylesi bir durumun oluşup oluşmadığının kararını verecek olanlar ise yine devletlerin kendileri olacak, dolayısıyla bu yöndeki kararlar, görece niteliğinden ötürü değişiklik gösterebileceklerdir. Şu halde, bu başlık altında ele alınabilecek olan engellerden biri, üyelerin, dışışleri konusunu ulusal çıkarlar ve egemenlik hakları dahilinde düşünmeleri, dolayısıyla da ortak tavır benimsemekten kaçınmalarıdır. Nitekim Danimarka ve Fransa'da 1992 yılında Maastricht Andlaşması için yapılan referandumlarda halkın ulusal egemenliğin daha fazla kaybedilmesinden hoşnut olmadığı belirtilmiştir. Zaten, ileride daha ayrıntılı olarak bahsedilecek olan karar mekanizmasının hükümetlerarası karakterli olmasının da önemli sebeplerinden biri, bir yandan bazı devletlerin bu konuda ulusal egemenliklerini devretmedeki isteksizlikleri olurken; diğer yandan, bazı devletlerdeki bu isteksizliğin aksine başka bazı üye devletlerin ise bu konuda istekli olmaları, bu durumun da, bu konuda da ortak bir karara varılamamasına, ortak bir tutuma ulaşılamamasına sebep olması olarak sayılabilir.

Güvenlik ve savunma politikasının bir sorunun da AB'nin tüm üye devletlerinin onaylayacağı bir ortak çıkarın bulunmayışdır. Ancak bunun yanı sıra, bu konuda gelişme sağlanamamasının önemli bir sebebinin de AB'nin mutlak bir liderinin olmamasının olduğu söylenmektedir. Zira bu alanda ilerleme sağlanabilmesi için liderliğin son derece gerekli olduğu, ancak AB içinde buna karşı çok da hevesli olunmaması sebebiyle bu ihtiyacın giderilememiş olduğu bir gerçektir. Ancak, Almanya, Fransa, İngiltere gibi nüfus, ekonomi ve savunma harcamaları bakımından en büyük olan, dolayısıyla bu alanda doğal olarak ön planda olacak olan üç üyenin kendi aralarındaki liderin hangisi olacağı hakkında anlaşmazlığın yanı sıra, yalnızca üç devletin yönetimi altında yürütüldüğü imajını veren böyle bir üç devletli liderliğin, AB içinde ayrımlara sebep olması ihtimali de potansiyel bir sorundur ve hiç olmasa Avrupa savunmasına ilişkin karar alma sürecini güçleştirdiği değerlendirilmektedir.⁴⁸⁵

⁴⁸⁴Smith, **European Union Foreign Policy in a...**, s.4.

⁴⁸⁵Bkz: Klaus Brummer, "Europe's defence leadership: Why the Big Three won't be enough", **Europe's World**, Dossier Security And Defence, 27 Haziran 2007, (Çevrimiçi): <http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=ad8cf579-f93b-4957-af2b-8d1af928b624>, Haziran 2007

Son iki paragrafta yer alan türden bakış açısı, anarşik bir düzende bulunulduğunu ve işbirliğinin sınırlarını belirterek işbirliğine girilmesi için karşı tarafın kendisinden daha kazançlı çıkmayacağını düşünülmesi gerektiğini belirten realist teoriye uygundur.⁴⁸⁶

Anand Menon'un, 'Niçin Bağımsız Bir Avrupa Savunması İçin Yapılan Planlar Masraflı Bir Hatadır?' başlıklı yazısında, AGSP'nin önündeki zorluklar olarak belirlemiş olduğu üç sebepten 'hükümetlerin, gerekli finansal kaynakları sağlamadaki isteksizlikleri' dışındaki iki sebebin de aslında üyeler arasındaki görüş ayrılıklarına dayanmakta olduğu gözlenir. Anand Menon'un dikkat çekmiş olduğu diğer iki husustan bir tanesi, Birlik üyelerinin AGSP'nin nasıl şekillenmesini istedikleri konusundaki görüş ayrılıklarıdır. Öncelikle, (AB'nin) savunma politikasının ne ile ilgili olduğu hakkında ortak bir fikir üzerinde uzlaşmış değildir. Zira Birlik üyeleri, tarihsel olarak 'savunma' kavramına ilişkin farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Bunun gibi, bu konudaki görüş ayrılığının boyutları, AGSP'nin Avrupa'nın çevresinde istikrarı sağlamak amaçlı mı yoksa Birlik'in uluslararası arenadaki siyasi ağırlığını artırması için gerekli bir araç mı olduğuna dair görüşleden; Petersberg Görevlerinin yumuşak mı yoksa sert güce mi ağırlık vermesi gerektiği konusuna kadar geniş bir çerçevede yer bulmaktadır. Örneğin Finlandiya, Avusturya, İsveç, İrlanda, Danimarka, AB'nin askersizleştirilmesini dahi önermekteyken; İngiltere ve Fransa ise Petersberg görevlerinde askeri uç üzerine odaklanmıştır. İkinci farklılık ise AB ile NATO arasındaki ilişkilere bakış açısındaki farklılıktır. Kimi üyeler ABD ile yakın ilişki öngörürlerken bazıları tam tersine zaten AGSP'nin kurulma amacının ABD'nin askeri olanaklarına ihtiyaç duyulmayan bir noktaya varmak olduğunu düşünmektedir. Fransa ve İngiltere gibi AGSP'nin temelini kuran iki devletin bu konudaki görüşleri de birbirinden ayrılmaktadır: Fransa, uzun dönemde Avrupa'yı ABD ile rekabet edebilen küresel bir aktör olarak görmek istediğinden kısa dönemde Avrupa otonomisi fikrini İngiltere'den daha çok vurgular ve NATO'dan bağımsız görevler yürütebilmeyi amaçlarken; İngiltere, güvenlik alanında AB'nin NATO ile birlikte çalışması gerektiğini söylemektedir. Yine Fransa,

⁴⁸⁶Smith, *European Union Foreign Policy in a...*, s.4.

Avrupa Komisyonu'nun güvenlik alanındaki rolünün olabildiğince az olmasını - mümkünse tamamen kaldırılmasını- savunmakta; bu konudaki tartışmalar hangi AB kurumlarının savunma alanında karar verici konumlarda yer alması gerektiği üzerine yoğunlaşmaktadır. Menon'un son olarak belirtmiş olduğu husus ise AB'nin, herkesin üzerinde anlaştığı role sahip bir askeri güç oluşturmayı başaracak olsa bile, bu gücü kullanacak kararların nasıl alınacağına belirli olmamasıdır. Gün gelip her üye savunma alanında aynı tutuma sahip olsa bile, yine her birinin 'meşru' müdahale kavramı tarihi ve geleneksel özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterecektir.⁴⁸⁷

AB ile NATO arasındaki, ilişkilere bakış açısındaki farklılığa daha yakından bakılacak olursa görülmektedir ki, AGSP'nin daha etkin olması için aşması gereken sorunlara neden olan üye devletler arası görüş farklılıklarının odağında entegrasyona daha soğuk bakan 'Atlantikçiler' bulunmaktadır. Atlantikçiler'in, bağımsız bir AGSP oluşturulmasına yanaşmayarak AGSP'nin salt yük paylaşımı çerçevesinde ele alınmasını istemeleri, katı güvenlik görevlerinin NATO dahilinde tutulması ve böylelikle Avrupa'nın sadece yumuşak güvenlik meseleleriyle ilgilenmesi, aksi takdirde NATO'nun askeri yeteneklerinin düplikasyonu sebebiyle Atlantik-ötesi bağların da zayıflayabileceği ve AGSP'yi NATO'ya rakip bir kuruluş haline getirebileceğini düşünmelerinin de AGSP için önemli bir engel olduğu düşünülmektedir.

Üye devletlerin bakışlarının farklı olması, dolayısıyla ortak bir dış ve güvenlik politikası oluşturmaları önünde önemli bir engelin bulunmasının bir sebebi de bu devletlerin her birinin tarih, coğrafya, uluslararası olaylara bakış gibi bakımlardan farklı olmalarıdır.⁴⁸⁸

Üyeler arasında görüş birliğine varılamamış konulardan bir tanesi de ODGP/AGSP'nin ne olması, nasıl yapılanması, nasıl yönetilmesi, ve kendisini

⁴⁸⁷ Anand Menon, "Why Proposals For An Autonomous European Defence Are A Costly Mistake? – Prospects: Three Obstacles-", Lectures Online, Cicero Foundation, Hollanda, Mart 2001, (Çevrimiçi): <http://www.cicerofoundation.org/lectures/p4menon.html>, Mayıs 2006.

⁴⁸⁸ Nitekim ileride bahsedilecek olan ODGP'de karar alma mekanizması da üyelerin dış politika alanında farklı bakışlarına izin veren bir sistemdir.

dünyaya nasıl takdim etmesi gerektiği gibi temel konulardır.⁴⁸⁹ Bunun yanısıra, AB’de, her türlü müdahalenin dayanağı, içeriği, kontrolü, şekli gibi hususlar üzerinde de üyeler farklı görüşlere sahiptir ve yine bu konu da, üyelerin, aralarında ortak bir fikir birliğine varamadıkları ve üzerinde durulması gereken başka bir husustur. Zira AB’nin, dünya sahnesindeki ağırlığı arttıkça sorumlulukları da artmakta, artan sorumluluklar da kimi zaman güç kullanımını gerektirmektedir. Şu durumda, ortak tutum takınamama durumu, AB’nin müdahalelerinin dayanağı, içeriği, kontrolü, şekli gibi konularda da kendini göstermektedir. Örneğin, Avusturya AB Başkanlığı adına konuşan Franz Cede’nin de Avrupa Parlamentosu’nun 23/02/2006 tarihindeki oturumunda belirtmiş olduğu gibi, AB eylemleri BM Andlaşması’na uymak zorundadır. Ancak BM Andlaşması, kural olarak güç kullanımını yasaklıyor olsa da, kollektif ve meşru müdafaa halinde (güç kullanımına) izin vermektedir. Roma’daki Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Başkanı Stefano Silvestri’nin görüşüne göre de bir krizin ortaya çıkmasını beklemek cinayet olur ve bu daha yoğun, daha az kontrollü ve az etkili kuvvet kullanımına yol açar. Zaten bir çatışmanın farklı evrelerine tekabül ettiği müddetçe, farklı seviyelerde (sivil ve askeri yaptırımlar, müdahale) harekete geçmek çok doğaldır. Çatışma Çalışmaları Merkezi’nden Johannes M. Becker’e göre ise, çoğu zaman önleme amaçlı müdahaleler, zaten kuvvet kullanımı amaçlı değil sosyal sorunlar ve kalkınma ile ilgili olmaktadır, çünkü savaşların %80’i etnik veya dinsel farklılıklardan değil refahın dağıtılmasında küresel boyuttaki eşitsizlikten kaynaklanmaktadır. AB adına yapılan müdahalelerin, özünde ulus-üstü değil, Konsey kararına tabi olmasından yola çıkarak, Belçika Kraliyet Askeri Akademi’si profesörü Andre Dumoulin, müdahaleler için gerçek meşruiyetin ulus-devletin kendisinden doğduğunu ifade etmektedir. Bu noktada, Paris merkezli AB Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü’nden Martin Ortega, bir müdahaledeki yasallık ve meşruluk arasındaki farka dikkat çekmiş, Avrupa Komisyonu’ndan Stefano Sannino da yasal statüsü net olmasa da bir

⁴⁸⁹Neill Nugent, “The EU and the 10+2 Enlargement Round: Opportunities and Challenges”, **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.1-21, s.19.

eylemin meşru olabildiğini ifade etmiştir⁴⁹⁰. Diğer yandan, AB'nin -güç kullanımı anlamına gelmeyen- Petersberg Görevlerini de üstlenebileceği söylenmektedir.⁴⁹¹

AB, askeri operasyonlarda görev üstlendiğinden beri gerçekleştirilen müdahalelerde demokratik kontrol sorununun varlığı da bu noktada dile getirilmesi gereken bir sorundur.⁴⁹² Zira müdahalelerin dayanağının güçlü olması, onların hem Avrupa hem dünya kamuoylarında daha çok desteklenmesini sağlayacaktır. Avrupa Parlamentosu Güvenlik ve Savunma Alt-komitesinde yer alan Alman Hristiyan Demokratlardan Karl von Wogau da bir Parlamento oturumunda⁴⁹³ AB misyonlarının gönderilmesi ve denetimi kararlarında Parlamento'nun rolünün bir ulus-devletteki demokratik standartlarla açıklanamayacak durumda olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹⁴

Aslında, daha evvel de bahsedilmiş olan ve hassas bir konu olan gelecekteki bir Avrupa savunma gücünün NATO ile ilişkileri, birarada varlığı konusu da (*co-existence*), müdahaleler konusundaki anlaşmazlığın kapsamında ele alınabilir. Zira NATO'dan bağımsız bir AGSP'nin varlığını destekleyenler AB'nin herhangi bir durumda müdahalesini savunanlar iken; Avrupa savunması için ABD'den bağımsız bir yol seçilmemesini ve NATO'nun tercih edilmesini destekleyerek NATO'dan bağımsız bir AGSP'nin varlığını istemeyenler de AB'nin herhangi bir müdahalesine karşı çıkanlar olacaklardır. Örneğin, yine Avrupa Parlamentosu'nun 23/02/2006 tarihindeki oturumunda Polonya Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Başkanı Roman Kuzniar, "ABD ile AB arasındaki kültür, yapı ve güç farklılıkları o kadar büyüktür ki, bu iki ortağın tutum ve tavırlarının aynı olması beklenemez" diyerek NATO ve

⁴⁹⁰ Nitekim AGSP büyük ölçüde meşruiyet gerektirmektedir. Zira askeri operasyonlar toplumların isteklerine aykırı olamayacağı için silahlara para harcamak için geçerli sebepler ortaya atılmalı ve güvenlik önlemleri insanların ihtiyaçları doğrultusunda olmalıdır.

⁴⁹¹ European Parliament Security and Defence Subcommittee, "The EU's Use of Force Outside Its Borders", (Çevrimiçi):http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/031-5773-065-03-10-903-20060306STO05772-2006-06-03-2006/default_en.htm, Ağustos 2006

⁴⁹² b.a. Wolfgang Wagner "The democratic legitimacy of European Security and Defence Policy", Occasional Papers No. 57, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Nisan 2005

⁴⁹³ European Parliament Security and Defence Subcommittee, **A.g.e**

⁴⁹⁴ AB Parlamentosu'nun savunma alanındaki rolü ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Isabelle Ioannides, "The European Rapid Reaction Force: Implications for Democratic Accountability", Bonn International Center for Conversion, Paper 24, BICC, Bonn, 2002, s. 17-19.

AB'nin uyum içinde çalıştığı varsayımına karşı çıkmıştır. Buna karşılık NATO Temsilcisi Jamie Shea, AB ve NATO'nun sivil düzeyde de işbirliği yapmakta olup buna devam edebileceğini belirterek Kuzniar'ın bu görüşüne karşı çıkmıştır.⁴⁹⁵

Şu halde, Birlik içinde, sayılan farklı sebeplerden dolayı ortak karar alamama sorununun varlığı belirtilmiştir. Bu durum, Karaosmanoğlu'na göre, Birlik üyelerinin güvenlik algılamalarının farklı olması sebebiyle, AGSP'nin Petersberg görevlerinin ötesine geçecek biçimde gelişmesine de engel teşkil etmektedir. Bu görüşe göre, AB daha uzun bir süre ortak dış politika ve ortak güvenlik politikası geliştirme yönünde siyasi irade gösteremeyecek, sadece ekonomik ve sosyal alanlarda birliğini devam ettirebilecektir.⁴⁹⁶ Nitekim AB'nin cevaplama gereken sorular vardır. Örneğin Mart 2002 Barselona toplantısında Makedonya'daki 'Amber Fox' operasyonunun sorumluluğunu üstlenmeye karar verirken çelişkili tercihler arasında kalmıştır. AB, genişlemenin de ağırlaştırdığı mali ve kurumsal sorunlara odaklanarak kendi içine mi kapanacaktır? Yoksa, dışarıdan gelen tehdit ve tehlikeleri karşılamaya yönelik dışa dönük güvenlik politikaları geliştirmeyi mi yeğleyecektir? Genişleme ve güvenlik sorunlarının ortaya koyduğu çelişkili durumu çözmek güç olacaktır. AB, bu iki zıt alanı bağdaştıran politikalar geliştiremezse, kendi içinde ayrışmalara sebebiyet verecektir. Bu temel sorunu çözilemeyince, AB, küreselleşmenin tüm tehlikelerine açık, zengin fakat savunmasız bir serbest ticaret bölgesi olmaktan öteye gidemeyecek, üyelerin bir bölümü güvenliklerini AB dışında arayacaklardır. Bu durum da AB'nin aşması gereken zorlukların arasında olacaktır.⁴⁹⁷

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, AB'nin Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşananlara engel olamadığı dönem, ODGP'nin yeni oluşturulmaya başlandığı zamanlara denk gelir. Hatta AB'nin bu konuda harekete geçme kararı vermesi buradaki başarısızlığının da etkisiyle gerçekleşmiştir. Ancak 2003 Irak Krizi

⁴⁹⁵ European Parliament Security and Defence Subcommittee, **A.g.e**

⁴⁹⁶ Başka bir görüşe göre ise, ABD dikkatini Avrupa'dan ziyade dünyanın başka bölgeleri üzerine yoğunlaştırdıkça ve Avrupa'daki askeri varlığını Doğu'ya kaydırdıkça, AGSP bir tercih olmanın ötesinde, bir zorunluluk halini alacaktır. Bu konu tartışmaya açıktır, ancak bu bölümün konunun olumsuz yönlerini ele alma amacı olması sebebiyle, öngörülen olumsuzluğa yer vermek amaca hizmet edecektir.

⁴⁹⁷ Karaosmanoğlu, "Uluslararası Toplumun Değişimi ve...."

sırasında Birlik üyelerinin farklı tavırları, görüş ayrılıklarının ve ODGP/AGSP konusunda büyük sorunların olduğunu aşıkâr hale getirmiştir. Heterojen yapı, ek engelleri de beraberinde getirmektedir ve bu bağlamda Irak Krizi'nin buna açık bir kanıt teşkil ettiğı söylenebilir.⁴⁹⁸

Gerçekten de Irak Savaşı, AB üyeleri arasındaki farklılıkları göstermektedir. Söz konusu savaşta İngiltere, İspanya, Portekiz, Danimarka gibi üyeler ABD ile birlikte hareket etmelerine karşılık, özellikle Almanya ve Fransa, ABD'nin Irak'a müdahale etmesine karşı çıkarak, ABD'nin desteklenmemesini istemişlerdir. Krizden birkaç gün önce, Birlik'in bir savaş durumunda ortak tutum sergilemesi için düzenlenen Zirve'den beklenen sonuç çıkmamış, bu dönemden sonra daha çok üyelerin milli kararları ön planda olmuş, ortak tutum sergilenememiştir. Fransa ve Almanya, savaş öncesinde ortak bir açıklamayla Irak'ta kuvvet kullanımı yetkisi veren bir karar tasarısını kabul etmeyeceğini ilan etmiş; İngiltere ve İspanya ise ABD ile birlikte diplomasi için fazla şans kalmadığını açıklamışlardır. Bu durum, Birlik içindeki savaş karşıtı üyeler tarafından kınanmıştır. Şu halde, bu tartışmalarla AB ikiye bölünmüş ve görüş farklılıkları belirgin şekilde gözler önüne serilmiştir.⁴⁹⁹ Sonuç olarak özellikle Fransa, Almanya, İngiltere, İspanya, İtalya gibi AB'nin mevcut lider devletleri arasında dahi bu denli farklılıklar yaşanırken, yeni üyelerin de katılmasıyla AB'yi, ODGP/AGSP konusunda çok zor günlerin beklediğı söylenebilir. İç politikalar ile ilişkili olan bu tutum ve tavırlar, yukarıda da belirtildiğı gibi tarihten gelen güvenlik endişeleriyle açıklanabilir.⁵⁰⁰

Nitekim, Rainer Schuwirth, birçok girişim olsa da, mevcut şartlar altında AB üyeleri arasındaki şimdiye kadar değinilen görüş ayrılıkları göz önünde bulundurulduğunda, kısa ve orta vadede Avrupa'nın güvenlik ve savunma alanındaki

⁴⁹⁸ Janet Mather, "The Citizenry: Legitimacy and Democracy in "European Union Enlargement", **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.103-117, s.114.

⁴⁹⁹ Bu durum doğrudan olumsuz olarak nitelendirilmeyebilir, zira Fransa ve Almanya'nın Birlik üyelerinin çoğunun ne yönde isteğı olduğunu daha açık şekilde görüp bir uzlaşmaya varma çabası içine girmelerine sebep olabilecektir. Clive Archer, "The European Union as an International Political Actor", **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.226-241, s.238.

⁵⁰⁰ Bilecen, **A.g.e.**

ABD hakimiyetinden kurtulma düşüncesini gerçekleştirebilmesinin olası görünmediğini ve Avrupa'nın sahip olduğu yeteneklerin AB'nin üstlenmeyi amaçladığı tüm görevleri başarıyla yerine getirmesi için yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedir.⁵⁰¹ Sonuç olarak, üye devletlerin kendi çıkarlarını Birlik çıkarları ve politikalarından önde tutmaları ve Birlik'in geleceği hakkında farklı hedefleri olması, Birlik'in dış politikada homojen bir görünüme sahip olma ve dolayısıyla ortak hareket ederek ortak politikalar oluşturma yolunun önündeki engellere işaret etmektedir. Kaldı ki, Birlik'in Kurucu Andlaşması'nın 17. Maddesinde NATO'nun bu devletler için güvenlik ve savunma alanındaki rolü de ifade edilmiş olmaktadır.

Irak Krizi'nde İngiltere, İspanya, İtalya, çoğu Doğu Avrupa devleti bir tarafta, Fransa, Almanya, bazı daha küçük devletler ise diğer tarafta yer almışlardır. 29 Nisan'da Brüksel'deki⁵⁰²; Fransa, Almanya, Lüksemburg ve Belçika'nın biraraya gelerek Avrupa savunma birliğinin ihtimalini görüştükleri mini-zirvede, az sayıda devlet arasında güçlendirilmiş işbirliği fikrinin gündeme gelmesi söz konusu olmuştur. Bu dört devlet tarafından, isteyen üyelerin askeri güçlerini geliştirmeleri, savunma konusundaki sorunlarda görüşlerini paylaşmaları ve birleşik silahlanma kurumu kurabilmeleri fikri dile getirilmiştir. Ancak, İngiltere, İspanya, İtalya gibi diğer devletlerden oluşan safhın, bu inisiyatife tepki olarak kendi yapılarını oluşturma ihtimali sebebiyle bu mini askeri ittifak modelinin devam etmediği görülmektedir.

AGSP ile ilgili farklı bakış açıları hususunda bir odak noktası da stratejik kültürdür. Buradaki temel argüman, eğer AGSP aktif bir araç olarak kullanılacaksa, katılımcı devletler arasında dünya sistemi ve bu sistem içinde nasıl uyumlu şekilde pozisyon alınacağı konusunda fikir birliğinin olmasının gerektiğidir. Bu anlaşma, AGSP'nin stratejik kültürünü oluşturacaktır. Ancak buradaki soru, bunun AB'de ne kadar sağlandığı ve/veya muhtemel üyelerin bununla ne kadar uyumlu olacağıdır.

⁵⁰¹Schuwirth, **A.g.e.**

⁵⁰²Meeting of the Heads of State and Government of Germany, France, Luxemburg and Belgium on European Defence, Conclusions, Egmont Palace, Brussels, 29 April 2003, (Çevrimiçi): <http://www.diplomatie.be/en/press/homedetails.asp?TEXTID=6453>, Ocak 2007

Bu açıdan bakıldığında, İngiltere ve Fransa, tarihsel olarak küresel askeri angajeleri olduğundan askeri açıdan aktivist grupta yer almaktadırlar. Diğer devletlerden daha güçlü silahlı kuvvetlere ve kuvvetleri uluslararası olarak kullanma kapasitesine ve isteğine sahiptirler. Diğer yandan Almanya, Fransa ve İngiltere'nin aksine daha ziyade içe dönük ve pasifist bir görüntü sergilemektedir. Alman stratejik kültürü savunmacı ve anti-militarist olarak tanımlanabilecektir. İskandinavya ise başlı başına tipik tarafsız geleneği temsil etmektedir. Ancak bu grupta beraber olan devletlerin de kendi aralarında farkların yok olduğu söylenemez. Danimarka, uluslararası askeri operasyonlarda aktif katılımcı olmuş, Rusya Federasyonu ile 1000 km'den uzun sınırı olan Finlandiya ise barışı koruma operasyonları için uluslararası taahhütte bulunmasına rağmen ulusal-teritoryal savunma yapısını tercih etmiştir. Benzer şekilde İsveç, BM çatısı altında uluslararası aktivizm geleneğini silahlı tarafsızlık politikası ile sürdürmektedir. Fin ve İsveç uluslararası aktivizmi Petersberg görevlerinden ziyade çatışma önleme ve barışı koruma boyutlarında kalmaktadır.⁵⁰³

Yeni tehdit ve risklerle karşılaşılması, uluslararası güvenliğe yeni yaklaşımların ve yeni güvenlik stratejilerinin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Ancak, bu tehditler ve onlarla ne şekilde başa çıkılacağı konusunda fikir birliğine varılması kolay olmamaktadır. AGSP'de gerçek bir ortak stratejik yapı kurulamamasının önündeki en büyük engellerden birinin de bu olduğu düşünülmektedir. William Wallace'ın ifade etmiş olduğu gibi, ortak küresel sorumluluk hissi ve mevcut ve potansiyel tehditler ile bu tehditlere uygun karşılıklar, uyumlu bir dış politika için gereklidir.⁵⁰⁴

Hali hazırda, güvenlik stratejisinin içeriği ile ilgili çok az anlaşmazlık vardır, ancak bu durumun, dokümanın önemine ilişkin kamuoyu tartışmalarının az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, bu stratejiyi uygulama ve güvenlik ve savunma politikasını öncelikli hale getirme aşamasının, üye devletler arasında anlaşmazlıklara sebep olacağı öngörülmektedir. Zira uluslararası güvenliğin

⁵⁰³ Jess Pilegaard, **A.g.e.**, s.34-35.

⁵⁰⁴ William Wallace "A Security Strategy for the EU?" **FORNET CFSP Forum**, Vol. I, Issue 2, Ekim 2003, ss.3-4, s.3.

gündemindeki tehdit ve riskler tüm Avrupa başkentlerinde aynı şekilde ele alınmamakta, üyelerin güvenlik endişeleri farklı noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁵⁰⁵

Belirtilmesi gerektiği düşünülen bir diğer husus ise şudur ki, her ne kadar önceki bölümlerde Almanya ve Fransa'nın, AB'nin motor güçleri olduklarından bahsedilmişse de, bu durumun, özellikle de Amsterdam ve Nice'teki Hükümetlerarası konferanslara bakarak git gide daha az hayata geçirildiğine ilişkin gözlemler yapılmaktadır. Bu görüşe göre; Avrupa'nın askeri müdahale kapasitesi ve güvenlik politikası ile ilgili karar alma kurumlarının oluşturulması konularındaki ilerleme, Almanya ve Fransa'nın bu konudaki önderlikleri değil, Kosova'ya yapılan müdahale sonrasında İngiltere'nin tutum değişikliğidir. Örneğin Nice Zirvesi'nde ikili arasındaki farklılık, belirgin şekilde görülmekteydi. Bu iki devlet arasındaki gerginliğin sebebi olarak da, AB kurumları içindeki güç dağılımı sorunu, ulusal çıkarların farklılığı, siyasi kültür ve kurumsal geleneklerin etkisinin yatmakta olduğu söylenmektedir.⁵⁰⁶

Her devletin, ulusal çıkar, tarihsel-kurumsal özgünlük, sosyal gelenekler, kültürel değer ve normlar gibi farklı özellikleri ve konjonktürü algılayış biçimine göre farklı pozisyon aldığını ve bu yüzden de keskin kamplaşmalar şeklinde Avrupa taraftarı-Atlantikçi bakış açısı ayrımının yanlış olduğuna dair görüşler⁵⁰⁷ varsa da, zaten tek engelin bu olmadığı ve diğer zorlukların da yeterince engelleyici etki yarattıkları düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, Avrupa taraftarı-Atlantikçi bakış açıları arasında yaratılan farkın çok da anlamlı olmadığı, zira tüm Avrupalı hükümetlerin ABD ile güvenlik ve savunma işbirliğinin devamı ve hatta güçlendirilmesi gereğinin farkında oldukları ve hiçbirinin zaten ABD ve NATO'dan tam bağımsız bir AGSP istemedikleri argümanı da farklı bir görüş olarak belirtilmelidir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁵Pilegaard, **A.g.e.**, s.15

⁵⁰⁶Brauner, Maull, **A.g.e.**

⁵⁰⁷ Pilegaard, **A.g.e.**, s.29.

⁵⁰⁸ **A.e.**, s.31-32.

Avrupa'nın siyasi bütünlüğüne yönelik olarak sadece Avrupa'nın içinde değil, uluslararası toplumda da farklı görüşlerin mevcut olduğu görülebilmektedir. Örneğin, Avrupa'nın siyasi birliğini; onun (AB'nin) ABD hegemonyasına karşı alternatif güç odağı olmasını istemeleri sebebiyle Araplar, Latin Amerikalılar, Afrikalılar gibi 'Güney' toplumları, ya da Avrupa ile çok yakından bağları olmayan ve Avrupa başkentleriyle tek tek iletişime geçmektense sadece Brüksel ile teması tercih edecek olan Japonya gibi devletlerden oluşan bir grup mevcuttur; ABD, Çin ve Rusya gibi, Fransa, Almanya, İngiltere vb. üye devletlerin aralarındaki fikir ayrılıklarından da yararlanmayı düşünerek, Avrupa'nın birliğini, ancak kendi çıkarlarına uygun olması durumunda destekleyen bir grup da mevcuttur.⁵⁰⁹

AB zirvelerinde alınan belirli kararlara da bazı üye devletlerin karşı çıktığı görülmektedir. Örneğin bazı devletler, NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sistemindeki gücünün azalmasını ulusal çıkarlarına uygun bulmayarak BAB'ın böyle bir nitelikte gelişmesine karşı çıkmış ve BAB'ın, Avrupa güvenlik ve savunma konularındaki ihtiyacı giderememesi söz konusu olmuştur. Bunun üzerine BAB Bakanlar Konseyi, Kasım 2000'deki Marsilya Deklarasyonu ile kendisinin rolünün azaltılmasına karar vermiştir. Bu örnekten görüldüğü gibi, bazı AB üyesi devletler, bir kurumun kendi rolünün azaltılmasına karar vermesine sebep olacak kadar olumsuz şekilde etkili olabilmektedirler. Geçmişin gelecekle ilgili fikir vermede yardımcı olduğunu düşünürsek, bir ihtimal olarak, bu örnekte olduğu kadar marjinal bir şekilde olmasa da benzer bir durumun AGSP için de olabileceğini düşünmek aşırı bir düşünce olmayacaktır. Üyelerin istekleri bu yönde olduğu takdirde, AB kendisini güvenlik ve savunma konusunda tamamen merjinalize etmeyebilir, ancak ona yakın bir noktaya getirebilir.

⁵⁰⁹ Vedrine, A.g.e.

4.2.Askeri ve Teknolojik Yetersizlikler

Bu başlıkta kullanılan ‘Askeri yetersizlikler’, kavramı ile parasal, demografik ve askeri teçhizat konusundaki yetersizlikler; teknolojik yetersizlikler ile ise bu teçhizatın geliştirilmesi için çalışmalar ve buna yapılan yatırımdaki yetersizlikler ifade edilmek istenmektedir.

AB'nin, Yugoslavya Savaşı'nın sona ermesi için diplomatik girişimlerde bulunduğu, ancak başarısız olduğu bilinmektedir. 2003'teki Irak Krizi, Avrupa'nın askeri gücünün yetersizliğini Kosova ve Afganistan'da olduğundan daha da belirgin şekilde göstermiştir. Bu göstergeler, bir önceki başlıkla bahsedilmiş olan sorunun bir göstergesi olduğu gibi, AB'nin, herhangi bir müdahale gücü mevcut olmadığı için, sadece –önce BM barış gücünün, daha sonra ise ABD'nin liderliğinde- NATO'nun bir parçası olarak hareket edebildiğini göstermesi bakımından da önemlidir. Balkan çatışmalarından çıkarılan dersler ışığında AB, diplomasi ve güvenlik alanlarında ilerlemeye yönelik çalışmaları hızlandırmış, uluslararası alanda varlığını daha görünür kılmak amacıyla ODGP Yüksek Temsilcisi atamış, bu bir anlamda kurumsallaşmayı sağlamış, ancak bu noktadan çok da ileri gidilememiştir. AB'nin bu konudaki eksikliğin bir sebebi, ilginin Birlik'in yeteneklerinden çok kurumlarında odaklanıyor olmasıdır. Birlik üyeleri, bu politika dahilinde kurumlaşmaya gitmiş, ancak o kurumların kapasitelerinin son noktasında çalışabilmeleri için gerekli somut askeri varlık konusunda son derece zayıf kalmışlardır.⁵¹⁰

Gerçekten de, savunma analistleri, Avrupa'nın askeri varlığını artırması gerektiğini söylemektedirler. Zira, AB, dünyada ABD'den sonra savunmaya ikinci büyük harcamayı yapıyor olsa dahi, istatistiklerden, Soğuk Savaş'ın sona erişinden itibaren AB'nin yaptığı askeri harcamaların düştüğü, buna rağmen mevcut harcamanın bu alandaki ihtiyaçları karşılayabileceği, ancak bu birikim uygun şekilde

⁵¹⁰Daniel Keohane, Europe Needs an Avant-Garde for Military Capabilities, Briefing Note, Centre for European Union, (Çevrimiçi): http://216.239.59.104/search?q=cache:UJ49bcox14J:www.cer.org.uk/pdf/briefing_militaryDK.pdf+Europe+Needs+an+Avant-Garde+for+Military+Capabilities&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr, Nisan 2006

kullanılmadığı için yeterli askeri malzemeye sahip olunamadığı görülmektedir. Ayrıca, Avrupalılar savunma teçhizatına yaptıkları harcamayı etkin hale getirmemeye devam ederlerse rekabetçi savunma endüstrisinin uzun dönemde devam ettirilemeye durumu ile karşı karşıya kalınacağı tahmin edilmektedir.⁵¹¹ Bu sebeple, AGS’de belirlenen görevlerin gerçekleşmesine de yardımcı olması için AB Bakanlar Konseyi tarafından Avrupa Savunma Ajansı kurulmuştur. Ancak Güvenlik Stratejisi, eğer Avrupa, küresel güvenlikteki yerini alacaksa, bunun için uygun araçlara sahip olması gerektiğini de belirtmektedir. Şu halde Ajans’ın ilk üst düzeyli yöneticisi Nick Witney’in deyişiyle⁵¹², Ajans her ne kadar günümüzde, metod, yetenek, araç ve altyapı eksikliğini doldurmayı veya Avrupa’nın bugün yapabildiğiyle gerçekte yapmak isteyecekleri arasındaki uçurumu kapatmaktayı amaçlamaktaysa da, sözü edilen bu araçlara sahip olmadığından günümüzde görevini tam anlamıyla yerine getirememektedir.

AGSP’nin askeri kanadının eksikliğini giderecek çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. AB’de bu boyutun güçlendirilmesinin gerçekten istenip istenmediği konusundaki tartışmalar bir yana, bir husus nettir ki eğer AB, kendi anakarasının dışında askeri müdahalelerde etkin şekilde bulunacaksa, bunun için esaslı reformlar ve yüklü yatırımlar gereklidir. Zaten günümüzde, ABD, İngiltere veya Fransa’nın, yani sınırlı sayıda devletin aktif katılımı olmaksızın kuvvetin uluslararası kullanımı mümkün olamamaktadır.⁵¹³

AB’nin, 21. yy’ın küresel bir gücü olması için gerekli bir husus, uydu ve uzay temel alan diğer teknolojilere yatırım yaparak yüksek teknoloji endüstrinin belirli şartları kontrol altına alabilecek ve askeri operasyonların gerçekleştirilebilmesinde (örneğin bir insani yardım operasyonunda acil ihtiyaç duyulan teçhizatın ulaştırılması gereken yeri uydudan alınan fotoğraf sayesinde görebilmek gibi hususlarda) yardımcı olabilecek hale gelmesidir. Nitekim, uzay teknolojilerinin önemine vurgu yaparak

⁵¹¹Daniel Keohane, Why collaborate in Europe?, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_rusi_Temmuz04.html, Ocak 2006

⁵¹²Ahmet Cengiz, “Informationsstelle Militarisierung”, (Çevrimiçi): http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/interview_b.html, Ocak 2007.

⁵¹³Pilegaard, **a.g.e.**, s.19.

güvenlik konularından (ki bu çalışmayı doğrudan ilgilendiren de bu yönüdür) çevre korunmasına kadar birçok AB politikası için gerekli olduğunu belirten bir 'Uzay Beyaz Kağıdı' Komisyon tarafından 2003 Kasım ayında yayınlanmıştır.⁵¹⁴

Her ne kadar AB uzay endüstrisi yıllık ortalama olarak 5.5 milyar Avro sermayeye ve 40.000 çalışana sahip olsa da, bu, ABD'nin aynı alandaki 35 milyar Avro'luk bütçesinin çok gerisindedir. Hatta, dünyanın sadece askeri amaçlı uzay projelerine yapılan toplam harcamaların %90'ının ABD tarafından yapıldığını, diğer yandan Avrupa'nın ise yukarıda belirtilen miktardaki bütçeyi hem sivil hem askeri amaçlı ve de hem ulusal hem Avrupa-çaplı projeler için kullandığı da göz önünde bulundurulursa, aradaki fark daha da belirgin şekilde ortaya çıkacaktır⁵¹⁵ ve bu fark kısa sürede kapanacağı da benzememektedir.⁵¹⁶

Yüksek bir bütçe olsa dahi, AB'de savunma alanında eşgüdüm eksikliği de yaşanmaktadır. Eski teçhizat ve zorunlu askerliğe çok fazla pay ayrıldığını, bunun da kaynak israfına yol açtığı belirtilmektedir. ABD'nin 200 tane uzun-mesafe uçağı varken AB'nin yalnızca 4 tane vardır ve bu sayı, AB'nin taahhütleri ABD kadar küresel olmasa da son derece yetersizdir.⁵¹⁷ Daniel Keohane'ye göre 25 (günümüzde 27) üye devletin yaptığı toplam 160 milyar Avro'luk savunma bütçesi kağıt üzerinde Avrupa'nın savunma ihtiyaçlarını karşılamaya yeterlidir, ancak bu pay verimli şekilde kullanılmadığından yeterli mühimmat ve profesyonel asker mevcut değildir. Keohane, bütçenin bu payının askerlere ve eski teçhizata boşu boşuna harcandığını belirtmektedir. Örneğin ABD'de 200 adet mevcut olan uzun-menzilli ulaşım uçak sayısının, AB'de -hepsi de İngiltere tarafından kullanılmakla birlikte- yalnızca dört olması, mantıklı bir durum gibi görünmemektedir. Hiçbir Birlik üyesinin her tür silahtan satın almak ya da onu üretmek için imkanı yoktur; bu bir eksiklikler;

⁵¹⁴ Daniel Keohane "Space-age spending holds key to EU's destiny" **European Voice**, 28 Ekim-3 Kasım 2004, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_europeanvoice_oct04.html, Temmuz 2006

⁵¹⁵ **A.e.**

⁵¹⁶ David S. Yost, "The U.S.-European Capabilities Gap and the Prospects for ESDP", **Defending Europe The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed: Jolyon Howorth ve John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss.81-106, s.101.

⁵¹⁷ Keohane, "EU on the offensive about...."

dolayısıyla üyelerin kaynaklarını birleştirmeleri gerekmektedir. Fakat, birçok zaman, yeni jenerasyon savaş uçağı olarak tanınan Eurofighter Jet'lerin ilk dağıtımlarının hedef tarihinden on yıl sonra gerçekleşmesi gibi gecikmeler ve/veya bütçeyi aşma gibi sebeplerle bu konunun da çok verimli ilerlediği söylenememektedir.⁵¹⁸ Burada bahsedilen sorunlar salt yetersizlikten değil, aynı zamanda mevcut olanın eşgüdüm içinde ve etkin bir şekilde kullanılamamasından da kaynaklandığından, sorunun bir boyutunun da bu olduğu ve yine AGSP önündeki engellerden birisi olduğunu belirtmek gerekir.⁵¹⁹

Hitchens ve Valasek'e göre, Avrupa gücünün birçok diğer ögesi gibi uzay kapasitesi de tam anlamıyla birleştirilebilmiş bir proje değildir ve tek tek çabalar sonucu oluşmaktadır. Bunun yanısıra, Avrupa'nın uzay programları sivil ve ticari alanlarda kullanılırken bunların güvenlik alanına yansması henüz çok yenidir.⁵²⁰ Şu halde, AB'nin, askeri açıdan daha etkili olması için atması gereken bir adımın, birleşik uzay projelerine yatırımı artırmak olduğu düşünülmektedir. Keohane'a göre bu konuda Galileo adlı proje var olsa da onun dışında da başka casus uydular ve askeri riskler gerekmektedir. Gerçekten de ABD'nin küresel konumlandırma sistemine tek rakip olan Galileo'ya şimdiden yatırım yapılıyor olsa dahi, bunun sivil amaçların yanısıra askeri amaçlar için de kullanılabilir durumda olması gerekmektedir. Dolayısıyla, Avrupa, uzay teknolojisini geniş anlamda 'güvenlik' amaçlı kullanabilecek yaratıcı yollar bulmalıdır. Örneğin, endüstriyel kirliliği denetlemek amacıyla tasarlanan uydular diğer devletlerin silah geliştirme durumlarını veya silahsızlanma andlaşmalarına uyup uymadıklarını görmek için de kullanılabilir. Şu halde, Avrupa'nın 'dünya üzerindeki başarısı, biraz da uzaydaki başarısına bağlı olacaktır'.⁵²¹

⁵¹⁸ A.e.

⁵¹⁹ AB'nin silah sektöründe mümkün olan reformlarıyla ilgili olarak Bkz: Burkard Schmitt, Armaments: new opportunities, new challenges, EU-ISS Newsletter N.8, October 2003 <http://www.iss-eu.org/>, Haziran 2006.

⁵²⁰ Theresa Hitchens, Tomas Valasek, "The security dimension of European collective efforts in space", **SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security** Oxford, Oxford University Press, 2006.

⁵²¹ Keohane "Space-age spending....."

Avrupa Bağımsız Program Grubu, Avrupa Savunma Sanayicileri Grubu (EDIG), Batı Avrupa Silahlanma Örgütü (WEAO), Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR), Ulusal Silahlanma Yöneticileri Konferansı (CNAD) gibi silahlanma alanında işbirliği yapan örgütler mevcutsa da, AB dahilinde olmadıklarından bunları doğrudan birer avantaj olarak saymanın hatalı olacağı düşünülse de, bu örgütlerin mevcut kaynak ve tecrübelerinin AB'ye aktarılması söz konusu olabilecektir.⁵²² Mevcut olan silahlanma işbirliği de⁵²³, Schmitt'in belirttiğine göre uzay ve savunma elektroniği ile sınırlıdır.⁵²⁴

Bir diğer husus, AB'nin, eşgüdümü sağlanmış bilim-teknoloji tabanlı bir askeri keşif politikasının bulunmamasıdır. Bu, biraz 'savunma' görevinin AB'ye henüz eklenmiş olduğundan, biraz AB sütunlarının birbirlerinden net şekilde ayrılmamaları sebebiyle belirli görevlerin örtüşmesinden, biraz da Avrupa içinde ulusal bazda rekabet olması ve milli yeteneklerin korunmak istenmesinden kaynaklanmaktadır ve bu etkenlerin hepsi biraraya geldiğinde, Birlik önünde ciddi engel yaratılmaktadır.⁵²⁵

AB'nin üstlendiği/üstleneceği misyonlar en çok da sınır-ötesi alanlarda olacağından en büyük eksikliklerinden birinin de her türlü taşıma aracı konusunda olduğu söylenebilir.⁵²⁶ Zira gelecekteki AB misyonlarının hızlı intikal etmeleri gerekeceği ve ulaştıkları noktalarda da konvansiyonel araçlardan ziyade gerilla tarzı kuvvetlerle karşılaşacakları düşünülürse, Avrupa'nın, kısa sürede hareket edebilen profesyonel birliklere, bunun yanı sıra istihbarat uzmanlarına ihtiyacı olacağı rahatça söylenebilecektir. Bu sebeple Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve İngiltere Başbakanı Tony Blair, 2003'te Le Touquet toplantısında AB'nin kara, hava, deniz

⁵²² Milli Savunma Bakanlığı, **A.g.e.**

⁵²³ Avrupa'da silahlanma işbirliği ile ilgili bilgi için Bkz: Burkard Schmitt, "Armaments Cooperation in Europe", (Çevrimiçi): <http://www.iss.europa.eu/esdp/07-bsarms.pdf+armament+cooperation+in+eur&hl=tr&ct=clnk&cd=10&gl=tr>, Nisan 2007

⁵²⁴ **A.e.**

⁵²⁵ Björn Hagelin, "Science- and technology-based military innovation: the United States and Europe", **SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security** Oxford, Oxford University Press, 2004

⁵²⁶ Katia Vlachos-Dengler, "Getting there: building strategic mobility into ESDP" Occasional Papers No. 38, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Kasım 2002, s.8

kuvvetlerinin 5-10 gün içinde intikal edebilecek olması konusunda anlaşmışlardır. Bu, şüphesiz 60 gün içinde intikal etme süresi düşünüldüğünde çok önemli bir gelişmedir. 2004 Şubat'ında ise, yine Fransız ve İngiliz hükümetleri, AB'nin, iki haftada intikal edebilen, herbiri 1500 birlikten oluşan 7-9 müdahale birliğine sahip olmasını ve Anayasal Andlaşmada da yer alan AB savunma öncü grubu oluşturulmasını önermişlerdir. Bu konuda belirli gelişmeler olmuşsa da tamamlanmamıştır.⁵²⁷

Askeri operasyonların gerçekleştirilebilmesi için yüksek teknolojinin de gerekliliği aşikardır. Batı dünyasında, askeri teknoloji, savunma bakanlıklarının tanımına uygun şekilde üretilen teknoloji olarak tanımlanmaktadır. Savunma endüstrisinin teknolojik temeli de ulusal savunmayı ve güvenlik amaçlarını karşılayacak silah ve savunma donanımını düzenleme, geliştirme, üretme ve koruma yeteneği ile kişi, kurum ve teknolojik bilginin bileşimidir.⁵²⁸ Ancak, üye devletlerin yaptıkları 180 milyar Euro'luk yatırımın sadece %1.3'ü savunma araştırma ve teknolojisine ayrılmaktayken, bunun da sadece %10'u işbirliği içinde harcanmaktadır.⁵²⁹ Bu, değiştirilmesi gereken bir uygulamadır. Zira Avrupa, askeri araştırma-geliştirme konusunda da ABD'nin çok gerisindedir ve bunu geliştirmeye gitmedikçe, askeri araştırmalar yan ürünler alanında sivil sektör için de olumlu bir etkiye sahip olduğundan askeri araştırmalar alanında yatırımların sürdürülemez olacağı düşünülmektedir.⁵³⁰

Pek tabiidir ki Avrupa güvenlik ve savunmasının, sağlam bir endüstriyel ve teknolojik altyapı olmadan sağlanamayacağı bilinmekte ve bu yönde çaba sarf edilmektedir, ancak tam olarak başarıya ulaşamamıştır. Bu bağlamdaki bir diğer olumsuzluk da Avrupa savunma endüstrisi pazarının bölünmüş olmasıdır.

⁵²⁷Keohane, "ESDP and Military Reforms", s.109

⁵²⁸Namık Kemal Pak, "Changing Concepts of National Security In The Post-Cold War Era And Turkish Defence Industry", **Perceptions**, Volume VII, Haziran - Ağustos 2002, ss.102-117

⁵²⁹European Defence Agency, "Agency Presentation", (Çevrimiçi):<http://www.eda.europa.eu/EDA%20Presentation.htm>, 15 Aralık 2006

⁵³⁰Michael Barnier, "Aktörler ve Tanıklar", **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.161-165, s.163.

Hesaplamalar göstermektedir ki pazarın bölünmemiş olması Avrupa'ya yılda 6 milyar dolar kazandıracaktır. Avrupa'da silah üretilen en büyük altı devletin (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya İsveç, İspanya) 1998 yılında imzalamış oldukları 'Niyet Mektubu', silah üreticisi şirketlerin bu altı devlette daha rahat çalışmasını ve devletlerin bu konuda ortak proje üretmelerini kolaylaştırmayı amaçlamış, ancak büyük bir etki yaratamamıştır. Temmuz 2000 tarihinde Farnborough'ta Çerçeve Andlaşması'na dönüşen bu belge, Avrupa savunma endüstrisinin gelişmesinde önemli bir adım olmuş olsa da tek başına yeterli olmamıştır. Avrupa Komisyonu da bu sorunu ele alarak Avrupa savunma pazarını açmak için hazırlıklar yapmaktaysa da en çok silah üretilen devletler Komisyon'a bu konuda düzenleyici yetki vermekte isteksiz davranmaktadırlar. Böylece, tek bir savunma pazarı oluşması düşüncesi de uzak görünmektedir.⁵³¹

Oysa ki ortak bir silahlanma politikası üye devletlerin silah sanayiilerini rasyonelleştirirken büyütebilir ve rekabet gücünü artırabilir. Bu, aynı zamanda tek pazar ve ortak ticaret politikasının savunma sanayileri için de geçerli olması demektir ki bu bütünleşme; istihbarat, lojistik, hava taşıma sistemleri ve iletişim alanındaki askeri kabiliyet eksikliklerini ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla, Avrupa silahlanma politikası, AGSP'nin hizmetinde bir araç olmalıdır ve ne zaman ki Avrupa silahlanma politikası Avrupa savunma potansiyelini gerçeğe dönüştürür, o zaman AB de küresel bir güç olma rolüne tam olarak sahip olacaktır. Ancak, bu politikanın uygulanması için gerekli olan kaynakların yeterince verilmediği bir gerçektir.⁵³²

Örneğin, birçok Avrupalı devletin ordusu, askeri operasyonlar için son derece gerekli olan ve ABD'nin sahip olduğu yeni ulaşım ve iletişim teknoloji ve donanımına sahip değildir. Bunlar yeterli olmadıkça savaşmak bir yana, savaş alanına ulaşım da bile zorluklar yaşanacaktır. Örneğin, Avrupa, elverişli taşıma yeterliliğine sahip olmadığından Avrupalı birlikleri 2001 yılında Makedonya'ya ABD uçakları taşımıştır. Soğuk Savaşın sonundan itibaren Avrupalı hükümetler, kara

⁵³¹Keohane, "EU on the offensive about....."

⁵³²Moussis, **A.g.e.**, s.175.

savunmasından ziyade uluslararası intikali sağlayabilmek açısından ordularında reform çalışmalarına başlamalarına rağmen ABD'den bağımsız olacak şekilde misyonlar gerçekleştirmek amacındaysalar silahlı kuvvetlerini güçlendirmek durumundadırlar. Daniel Keohane'in de belirtmiş olduğu gibi, askeri alanda reform, AB'nin güvenlik amaçlarına ulaşmak için zorunludur fakat aynı zamanda da hiç kolay değildir.⁵³³

Diğer yandan Avrupa, ABD'nin amaçlarına sahip olmadığından ABD'nin sahip olduğu birçok donanımına sahip olma ihtiyacını da hissetmemektedir. Bunun doğal sonucu da Avrupa'nın askeri operasyonlarda çok istekli görünmemesidir. Örneğin ABD'nin Irak'taki varlığını destekleyen birçok AB üyesinin ana savaşa katılımı çok düşük düzeyde olmuştur. Ancak, görülmektedir ki AB, ABD güçlerinin yanında bile yer alacak olsa birtakım temel teçhizata sahip olmak durumundadır ki buna bile birçok AB üyesi sahip değildir. ⁵³⁴

Avrupa'da, her ne kadar silahlanma konusunda işbirliği 1960'lardan beri yapılıyor olsa da, bu girişimlerin hiçbirisine kara silahları ve gemi yapımı dahil edilmemiş, ulusal düzeyde kalmıştır. İkinci olarak, tüm işbirliği süreci ad hoc ve hükümetlerarası düzeyde gerçekleştirildiğinden birçok zaman hem gecikmelere hem de aşırı maliyete sebep olmaktadır. Bu işbirliği, Avrupa'nın silahlanma sektöründeki zayıflığın giderilmesine etki edememektedir. Piyasa hala birleşmemiş ve ulusal düzeylerde ayrı pazarlar halinde çalışmaktadır.

Avrupa'nın silahlanma sektöründe reform yapılması gerekliliği genel olarak kabul görmektedir ve silahlanma politikasının hiç olmazsa bazı fonksiyonlarının AB çerçevesine getirilmesine dair görüş birliği mevcuttur. Ancak, siyaseten bakıldığında büyük silah üreten ülkelerin endüstri stratejileri veya silah tedarik yöntemleriyle ilgili olarak anlaşılamamaları ve ayrıca, silah üretmeyen ve bunu Avrupa'dan ziyade ABD'den satın almayı tercih eden ülkelerin Avrupa'nın silahlanma politikasının önemini görmemeleri de birer engeldir.

⁵³³ Keohane, "ESDP and Military Reforms", s.103-104

⁵³⁴ A.e., s.104-105.

AGSP gelişmesi ne yönde olursa olsun askeri operasyonların çok-uluslu olacakları kesindir ve silahların standardizasyonunun önemi gitgide artmaktadır. Ayrıca, yükselen maliyetler ile bütçe kısıtlamalarının aralarındaki fark da zamanla açılmaktadır. Buradaki sorun, mali olmanın yanısıra yapısaldır da. Şöyle ki, birçok Avrupa devletinin silahlı kuvvetleri küçültülmekte olduğundan bunların ulusal pazarları yeterli büyüklükteki ölçek ekonomisini sağlayamamakta ve eğer devletler üretimlerini yalnızca kendi ihtiyaçlarıyla sınırlandırıyorlarsa özellikle de kompleks silah sistemlerinde silahın birim maliyeti çok yüksek olmakta, böylelikle de ulusal düzeyde yapılan reformlar bu tür sorunları gidermede yeterli olamamaktadır. Dolayısıyla, Avrupalı devletlerin tek seçeneklerinin kaldığı söylenmektedir: Eğer yetkin silahlı kuvvetler ve kayda değer bir savunma endüstrisi kurulmak isteniyorsa silahlanma işbirliği konusunda sıçrama niteliğinde büyük bir gelişme gösterilmelidir.⁵³⁵

Bunların yanı sıra, her ne kadar AB daha önce sözü edilen AGS’de, karşılaşılabilecek tehditleri saymışsa da bunların ne tam olarak askeri olduğunu, ne de askeri yöntemlerle çözülebilecek durumda olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, AB’nin aslında her şeyden önce ne tür bir savunma gücüne sahip olmak istediğini kararlaştırması gerekmektedir. Üyelerin, kuvvetlerinin hangi görevlerde bulunmasını istediklerinin açık olması gerekmektedir. Bu ancak net olursa, yapılan çalışmalar da ona uygun şekilde ilerleyebilecektir. Fakat bu şimdilik sadece daha önce de bahsedilen Petersberg Görevleri olarak görünmektedir, ki, Birlik’i bir ‘Avrupa Birleşik Devletleri’ne götürebilecek kuvveti sağlayamayacaktır, dolayısıyla Birlik’in gücünün ‘Petersberg Görevleri’ ile sınırlanmış olması büyük zaafiyettir. Yine de -düşük bir ihtimalle de olsa- askeri boyuttan yoksun olarak böyle bir bütünleşmeye gidilirse Birlik’in askeri yönden güçsüz kalacağı şüphesizdir, görev tanımlarını genişletmesi ve mevcut güçlerini artırması ve gerekecektir. Örneğin uzun menzilli gemi ve uçaklar, insansız hava araçları, isabet oranı çok yüksek füzeler konusunda yenilenmeye gidilmesi gerekmektedir. Nitekim Dempsey’in belirttiğine göre Temmuz 2004’te yayınlanan ‘Avrupa Tarzı Savaş’ (*European Way of War*) adlı

⁵³⁵Schmitt, “Armaments Cooperation...”

kitabta gelecekte Avrupa'nın Petersberg Görevleri ötesine zorlanması ihtimalinin olduğu belirtilmektedir.⁵³⁶

Heisbourg'a göre Helsinki Temel Hedefi'ndeki 60.000 kişilik Acil Müdahale kuvvetinin Petersberg Görevleri için çok yeterli olmadığı da söylenebilir, çünkü bu kuvvetin üçte biri lojistik, ikinci üçte biri muharip destek güçlerinden oluştuğundan, sadece geriye kalan üçte birlik pay muharip birimlerden oluşmaktadır. Bu, sadece 20.000 kişilik bir muharip güç demektir ki böyle bir kuvvet, mücadele esnasında kaybedilen birimlerin ikamesinin gerekliliği ve rotasyon ihtiyacı göz önüne alındığında kritik kaynakların kontrolünün devletlerin elinde bulunması ve lojistik desteğin de planlanamamasının sebebiyle, küçük boyutlarda güç gerektiren durumlarda yeterli olabilecekse bile, örneğin Kosova büyüklüğünde bir müdahale için yeterli olamayacaktır. Geniş boyutlarda müdahalenin gerekmesi durumunda gerekli olacak muharip güç 50.000-60.000 kişiliktir. Dolayısıyla bu durum 150.000-180.000 kişilik bir Temel Hedef'i gerektirmektedir. Diğer yandan herhangi bir kriz bölgesine gönderilen birlikler de, asker ve lojistik ekipman bakımından geniş çaplı olamayıp cephane bakımından nispeten ağır olmaktadır. Örneğin, İngiltere, Hollanda, Belçika, İrlanda, Lüksemburg gibi devletler dışında birçok Birlik üyesi devlette zorunlu askerlik sistemi vardır ve Fransa, İspanya, Portekiz ise bu yönde ilerlemektedirler. Söz konusu sistemin mevcudiyeti ortak savunma görevleri için daha uygun olabilirken Petersberg Görevleri niteliğindeki görevler için elverişli olmamakta, bu çeşit görevler için gönüllülerden oluşan ordular daha uygun olmaktadır. Bunlara ilaveten, zorunlu askerlik sisteminde askerin maliyeti artmakta ve araştırma-geliştirme için ayrılan pay da kendiliğinden azalmaktadır.⁵³⁷

AB'nin, güç oluşturma ile ilgili olarak sözünü tutma konusunda eksikliklerinin olduğu da gözönünde bulundurulursa, taahhüt edilen hususların hepsinin mutlaka gerçeğe dönüştürülmeyeceği de AGSP'nin önündeki engellerden birisi olarak değerlendirilebilir. AB, polis gücünü ilk kez Bosna'da konuşlandırarak

⁵³⁶Dempsey, "Aktörler ve....", s.194

⁵³⁷Francois Heisbourg, "European Defense: Making It Work", Chaillot Papers, No.42, Paris, Institute for Security Studies, Eylül 2000, s.80-83.

onu eğitmek istemiştir. Ancak bugüne kadar polis gücünün yüzde 75'i ortaya çıkmıştır. Ayrıca üye devletlerin aralarında polis memurlarının rolü ve yetkileri konusunda ihtilaf söz konusudur. Bu ihtilafın bir sebebi devletlerin polis güçlerinin kiminin İçişleri Bakanlıkları'na, kimininse Savunma Bakanlıkları'na bağlı olmalarıdır. Diğer yandan bazı kuvvetler silahlı, bazıları değildir. Bu farklılıkların eşgüdüm ve birlikte işleyebilirliği zora sokmakta olduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan Birlik, görevleri yerine getirirken mutlaka daha büyük bir polis eğitim merkezine ihtiyaç duymaktadır. Benzer bir noktanın, Anayasa için de geçerli olduğu söylenmektedir. Zira Anayasa yürürlüğe girse dahi AB için sorunlardan birisi, savunma politikası ile ilgili olarak üye devlet hükümetlerinin kağıt üzerinde verdikleri sözü gerçeğe dönüştürmelerinde yaşanacaktır.⁵³⁸

Bir diğer sorun olarak nükleer silah boyutunun eksik olması sayılabilir. Nükleer caydırıcılık boyutu Avrupa savunmasının kilit noktası olarak kabul edilebilir ve bağımsız bir Avrupa savunma gücünün, nükleer boyut olmadan tam anlamıyla sağlanması mümkün görünmemektedir. Ancak hal-i hazırda bu girişim kenarda beklemekte, bu da AGSP önünde önemli bir engel anlamına gelmektedir. AB'nin, nükleer silah dışında askeri alandaki en önemli eksikliği ise havadan ve denizden ikmal ile hassas güdümlü mühimmattır. Süreç içerisinde bunun giderilmesine çalışılmışsa da bu çaba da etkisiz olmuştur.⁵³⁹

Bir başka sorun, Avrupa Savunma Ajansı'nın belirtmiş olduğu gibi, Avrupa'nın yaşlanması, doğum oranlarının düşmesi ve yaşam sürelerinin uzaması gibi etkenlerin kamu maliyesi üzerinde emekli maaşı, sosyal güvenlik gibi giderlerin artmasına neden olması, ekonomik büyümenin düşmesiyle ve vergi mükelleflerinin sayısının azalmasıyla bütçenin gitgide zorlanması, savunmaya ayrılan payın da azalması sonucu doğmaktadır.⁵⁴⁰

⁵³⁸Keohane, "ESDP and military reforms", s.104

⁵³⁹Philip H. Gordon, "Aktörler ve Tanıklar", AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.209-213, s.211.

⁵⁴⁰ European Defence Agency "An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs", (Çevrimiçi): <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Organisation &id=146>, 15 Aralık 2006.

Aynı demografik değişimlerin, bugün olmasa da yakın bir gelecekte AGSP için gerekli askeri personelde açığa neden olacağı da düşünülmektedir. Örneğin 2025 yılında Silahlı Kuvvetlere aday havuzunun (16-30 yaş arası) %15 düşecek olması bunu kanıtlar niteliktedir.⁵⁴¹ Böylece Petersberg Görevleri için gerek duyulan ihtiyacın karşılanması giderek zorlaşacaktır.⁵⁴² Şu durumda, demografik değişimlerin AGSP bakımından etkisi hem ekonomik hem askeri bakımdan kendini gösterecektir.

AGSP'ye ilişkin bir diğer sorun olarak gösterilebilecek husus, yazılı dokümanlarda yer alan bazı noktaların gerçek hayata geçirilemiyor olmasıdır. Örneğin, Amsterdam Andlaşması'nda 19. maddede yer alan ortak çıkar ve ortak tutum prensibi, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, ABD'nin Irak müdahalesinde sağlanamamıştır. Bu krizin AGSP'nin askeri yetersizliği konusunda ele alınabilecek boyutu ise şudur: En etkili ve en donanımlı üniter devletlerden İngiltere'nin 45.000 kişilik orduyu intikal ettirmesi 70 gün almıştır; ki 2003 Helsinki Temel Hedefi'nin gerisinde kalan bir sürattir. Dolayısıyla, ortak kuvvetlerin de bunu ne kadar sürede başaracağı belirsizdir. Avrupa'da, 1.7 milyon civarında üniformalı asker bulunmaktadır ve bunların sadece yüzde 10'u barışı koruma operasyonunu yürütebilecek şekilde, bu yüzde 10'un da (170.000) ancak 50.000'i Irak çatışması kadar ciddi bir harekatta yer alabilecek şekilde eğitilmiştir. Askerlerin rotasyonu da hesaba katıldığında geriye sadece 20.000 kişilik bir ordu kalmaktadır.⁵⁴³

Beril Dedeoğlu'nun ifade ettiği bir noktaya daha değinmek gerektiği düşünülmektedir. Dedeoğlu'na göre;

“Avrupa'nın güvenliğini sağlamak amacıyla Avrupa'nın kendisine ait bağımsız bir savunma sistemi kurmasının, AGSK'nin Avrupa'ya özgü bir kurum haline getirilmesi ve Avrupa'da halihazırda faaliyet gösteren güvenlik kuruluşlarından bağımsız, yeni bir savunma ve güvenlik kuruluşu anlamındaki Avrupa Güvenlik Konseyi'ni oluşturma'nın yanı sıra, bu seçeneklerden daha olanaklı görünen yolunun

⁵⁴¹ A.e.

⁵⁴² Karaosmanoğlu, “AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik...”, s.75.

⁵⁴³ Jolyon Howarth, “From Security to Defence: the Evolution of the CFSP”, **International Relations and European Union**, Ed:Christopher Hill, Michael Smith, Oxford University Press, Oxford, 2005, ss.179-204, s.181-202.

ODGP'ye AB dahilinde işlerlik kazandırmak olduğu söylenebilir. Ancak her üç seçeneğin de gerçekleşmesinin ilk yolu ABD'nin Avrupa'daki askeri gücünü her açıdan azaltmasına ve AB devletlerinin bir savunma stratejisi geliştirebilecek askeri büyüklüğe erişebilmesine bağlıdır.”⁵⁴⁴

Tam bu noktada, ABD'nin Avrupa'daki gücü de AB'nin bağımsız ve etkin bir AGSP oluşturmalarının önünde durmaktadır. Kaldı ki ne ABD'nin bu gücünü ne kadar süre içinde kaldıracağı, ne de AB'nin bunu ikame edecek güce ulaşip ulaşmadığı bilinmemektedir. Bu da tartışılabilir bir mesele olmakla birlikte Birlik'in önündeki bir diğer sorundur.

Sonuç olarak görülmektedir ki, AB'nin yaptığı harcamaların etkin ve eşgüdümlü kullanılması, yeni teknolojiye yapılan yatırımlar, küresel bir güç olmak için gerekli birtakım özelliklere sahip silahlar, silahlı kuvvetler için gerekli yetişmiş, eğitilmiş ve hazır insan gücü, oluşturulmak istenen Avrupa Ordusu'nun yapısı gibi konularda eksiklikleri ve uzun sürede çözülemeyeceği olası olan sorunları mevcuttur. AB'de, yüksek olarak değerlendirilebilecek olsa dahi, savunma araç-gerecine yapılan harcama, ABD'nin yaptığı harcamaların yarısından dahi daha azdır. Bunun yanı sıra, Avrupa savunma firmalarının rekabet yeteneğinin artırılması gerekmektedir, zira belirtildiği gibi AGSP'nin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için güçlü bir savunma endüstrisiyle desteklenmesi gerekmektedir. Komisyon'un, oy hakkı olmadan oylama salonunda bulunması ile konuya nisbi bir hükümetlerarası karakter yüklenmeye çalışılmış; askeri araştırma-geliştirme ile silahlanma alanlarında ortak projelere başlanmasına karar verilmiş olsa da bunların yeterli sayılabilmesi için daha birçok alanda ilerleme kaydedilmesine ihtiyaç olduğu görülmüştür.⁵⁴⁵

Sonuç olarak, Avrupa'da en az üç asrın yarattığı çok çeşitli ulusal askeri gelenekler sebebiyle ortak bir askeri kültürün oluşturulması kolay olmamaktadır.⁵⁴⁶

⁵⁴⁴Beril Dedeoğlu, “Değişen Uluslararası Sistemde Türkiye-ABD İlişkilerinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri”, **Türk Dış Politikasının Analizi**, Der. Faruk Sönmezoğlu, 3. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2004, ss.405-434, s.416.

⁵⁴⁵Aris Georgopoulos, “European Defense Procurement Integration: How to Handle Article 296 EC”, Paris, Cicero Foundation, December 2005

⁵⁴⁶Bernard Boëne and Dominique David “Cadets get together : Toward common European defense” **International Herald Tribune Friday**, 19 Temmuz 2002, (Çevrimiçi): http://www.iht.com/articles/2002/07/19/edbern_ed3_.php, Ocak 2007

Diğer yandan Avrupa'nın Avrupa güvenliğinde daha fazla söz sahibi olması için her türlü plan ve projenin son derece itinalı bir şekilde hazırlanmış olduğu görülmektedir, ancak bunu gerçekleştirebilecek asker ve malzemelerinin olmadığı için ve dolayısıyla amaca ulaşabilmek için bu alana daha fazla kaynak tahsis etmek ve konuya karşı daha fazla kararlılık göstermek gerektiği söylenebilir.

4.3.Karar Mekanizması

Burada kadar ifade edilenlerden anlaşılacağı gibi, tek sorun bir kuvveti oluşturmak değil, aynı zamanda o kuvveti harekete geçirecek kararların alınmasını sağlamaktır. AB'nin, zaten, mevcut konumu ve sistemiyle son derece yüksek maliyetli teknoloji ve çok iyi kurulmuş bir ulaşım ağı gerektiren bir gücü oluşturması ve/veya sonra da bunu korumasının güç olacağı değerlendirilmektedir. Buna ek olarak karşımıza, karar alma mekanizmasının sorgulanması çıkmaktadır. Oysa ki ekonomik, teknolojik, askeri, demografik, yapısal vb. engeller ne olursa olsun, bunların giderilebilmesi ve/veya amaçlara ulaşma açısından iyileştirilmesi için en azından hukuki düzeyde engelin bulunmaması gerekmektedir. Ancak AB Kurucu Andlaşması'nda yer aldığı şekliyle AB'de dış politika, güvenlik ve savunma konusu, en başta da belirtilmiş olduğu gibi Birlik'in üzerine oturduğu üç sütundan ikincisinde yer almakta, dolayısıyla her bir üyenin olumlu iradesini gerektirmekte, yani hükümetlerarası yapıdaki bir politika olarak tüm üye devletlerin kararına bağlı olarak yürütülmektedir. Şu halde, daha önce de belirtmiş olan, üyelerin, ortak bir dış politika üzerine irade ortaya koyamamalarının bir nedeninin de AB'nin bu hükümetlerarası yapısının olduğu söylenebilir. Bunun, ortak tutum mekanizması sınırlı kaldığı gibi ortak eylem mekanizmasının da uygulama alanlarını sınırlayıcı bir etkisi olduğu bilinmektedir. Tek tek 27 tane üye, oybirliği kuralı sebebiyle üzerinde hassas oldukları veya özel çıkarlarının bulunduğu konulara engel olabilmekte ve bir kararın çıkması neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Bunun yanısıra, her ne kadar ODGP'de oylama işlemlerinde esneklik, çoğunluğun oyu veya belirli sayıda devletin daha ileri seviyede entegrasyonu gibi imkanlar mevcut olsa da, hem askeri hem sivil sonuçları olan bu kararların da alınması için oybirliği gereklidir ve Lundin ve Revelas da istisnaların aslında uygulamada yeri olmadığını belirtmektedir.⁵⁴⁷ Hatta, Ursula Schröder, AB'de

⁵⁴⁷Lundin, Revelas, **A.g.e.**, s.426.

güvenlik politikalarıyla ilgili karar alma konusunda güvenlik uzmanlığının dahi olmadığını, oysa ki belirsiz ve karmaşık güvenlik ortamının yarattığı baskı sebebiyle uzman görüşlerine çokça ihtiyaç duyulduğu ve bunun da çok önemli olduğunu söylemekte, AB güvenlik uzmanlığının önündeki zorlukları ve sınırları açıklamaktadır.⁵⁴⁸

Birlik'in dış faaliyetleri; kalkınma yardımı ve dış ticaret alanlarında Topluluk yöntemi, diğer alanlarda ise ODGP mekanizmaları olmak üzere iki kanaldan yürütülmektedir. Oysa ki ODGP'nin gerçek anlamda 'ortak' olması için Topluluk karar alma sürecinin geçerli olduğu Topluluk sütununa dahil edilmesi gerekmektedir. Zira, ancak Topluluk karar alma mekanizması, ortak güvenlik ve savunma politikası için de geçerli hale getirilirse bu politikanın gerçekten 'ortak' ve 'Avrupa'ya ait' olmasından bahsedilebilir.⁵⁴⁹ Topluluk Hukuku uygulanmamakta ise Komisyon'un büyük rolü yoktur; ortak stratejileri, genel ilke ve prensipleri belirleyen Avrupa Konseyi'dir⁵⁵⁰ ve Konsey'de kararlar çoğunlukla oybirliği ile alındığından, bunun yanısıra nitelikli çoğunluk ilkesinin kullanıldığı alanlar da çok sınırlı olduğundan harekete geçmek pek kolay olmamaktadır. Bu sebeple Nicholas Moussis'e göre, Birlik'in küresel bir güç olarak sorumluluklarını üstlenmesi için oybirliği kuralına son verilmelidir. Bunun yanısıra, Yüksek temsilci ve dış ilişkilerden sorumlu komisyon üyesinin işlevleri Komisyon içinde birleştirilip bütünleştirilmeli, dış ilişkilerden sorumlu Komisyon üyesi/yüksek temsilcisini Konsey'in önermesi, Avrupa Parlamentosu'nun ataması gerekmektedir. Kurucu Andlaşma üzerinde değişiklikler yapan sonraki andlaşmalarla karar alma konusunda birtakım kolaylıklar getirilmiş olmasının yanısıra, şu da bir gerçektir ki AB Bakanlar Konseyi'nin üyelerinin, önemli bir ulusal politika gerekçesiyle bir kararın ağırlıklı çoğunluk esası ile konunun oybirliğiyle karara bağlanması için AB Konseyi'ne iletilmesini talep etme hakkı vardır.⁵⁵¹

⁵⁴⁸ b.a. Ursula C. Schröder, "Security Expertise in the European Union: The Challenges of Comprehensiveness and Accountability", **European Security**, Volume: XV, Issue 4 Aralık 2006, ss. 471 – 490.

⁵⁴⁹ Moussis, **A.g.e.**, s.175.

⁵⁵⁰ **A.e.**

⁵⁵¹ Kamuran Rençber, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Sisteminde NATO'nun Dışlanma Olasılığına Hukuksal Bir Bakış", **İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Mart 2006, Sayı 34, ss.19-33.

Sorunun şurada olduğu değerlendirilmektedir: AGSP gibi hükümetlerarası karakterdeki bir alanda harekete geçilmesi için tüm üye devletlerin olumlu iradesi gerekecek, fakat bu bölümün ilk alt-başlığında da belirtildiği gibi üyelerin arasında bu konuda tam bir fikir birliği olmadığından bunun gerçekleşmesi ihtimali bu şartlar devam ettikçe her zaman düşük olacak, dolayısıyla da politikanın ileri gitmesinde önemli bir engel oluşturacaktır. Bir yandan farklı görüşlere sahip olunması, karar mekanizmasının, daha ileri bir aşama olan entegrasyonun gerçekleştirilmesi konusunda umutsuzluğa sebep olacak olan hükümetlerarası nitelikte kalmasına sebep olmuş; diğer yandan da karar mekanizmasının bu niteliği, görüş ayrılıklarının AGSP'yi etkin şekilde frenlemesine engel olamayacak şekilde oluşturulmuş olmuştur.

Tekinalp, söz konusu sorunun en önde gelen sebeplerinden birinin; Maastricht Andlaşması'nın, ortak dış politika'yı düzenleyen J maddesinde birliği sağlayan hükümlerin yerine işbirliği dileklerinin olması sebebiyle, Andlaşma'nın bu açıdan 'edebi kelimacılık'tan öteye geçememesi olduğunu düşünmektedir. Diğer yandan işbirliği hükümlerinin de, üyelere, saf milletlerarası hukuk anlamında yükümler yüklediği düşünülmektedir. Yine Tekinalp'e göre, Danimarka'da referandumla reddedilen ilk andlaşma metninde aslında daha somut hükümler bulunmaktayken, Danimarka'nın bu tepkisi nedeniyle hükümlerde değişiklik yapılmıştır. Danimarka'daki bu tepki, bu maddelerle Birlik'in ortak dış politikasının büyük devletler tarafından yönetilmesine yol açılması endişesinden kaynaklanmaktaydı. Nitekim, yaşanan muhtelif krizler Birlik'in bir ortak politikaya sahip olmadığı; İngiltere, Fransa ve Almanya'nın ortak politikalarını tüm devletlere dayatmak istediklerini ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Bosna'da bu üç devletin ulusal çıkar amaçlı olarak davranmaları da ihtilafları su yüzüne çıkarmış, ne ortak tavır ne de ortak eylem uygulanmış, uygulanabilmiştir. Almanya, kendisine yakınlığı sebebiyle Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını tanıyarak Yugoslavya'yı parçalayıcı bir tutum içine girmiş, İngiltere ile Fransa ise Sırbistan'ın yaptıklarına göz yummuştur. Benzer bir durum Makedonya'da yaşanmıştır. Birlik üyeleri Makedonya'yı tanıma yolunda ortak karar alamamış ve Makedonya'yı, -Yunanistan

hariç olacak şekilde- ayrı ayrı tanımışlardır. (Yunanistan ayrıca Topluluk ticaret politikalarını da bir tarafa koyarak Makedonya'ya ekonomik ambargo koymuş, sınır ve limanlarını kapatmıştır).⁵⁵²

Menon, Birlik'in karar alma sisteminin iki açıdan NATO'nunkinden kesin çizgilerle ayrıldığını ifade eder. Bunlardan ilki, oybirliği kuralına rağmen, NATO'da Amerikan etkisinin, üyeler arasında anlaşmazlıklar olduğunda dahi etkin karar alma için önemli bir tetikleyici olduğudur. İkinci olarak ise Avrupa Komisyonu'nun ilk sütundaki konulardaki ağırlığına benzer şekilde, sivil ve askeri kadroları ile NATO Genel Sekreteri, örgütün içindeki tartışmaları şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Ancak görülmektedir ki, AB'de bunlar mevcut değildir. Bunun yanı sıra, AB'de ikinci sütunla ilgili son tecrübeler göstermektedir ki dürüst bir gündem belirleyicinin yokluğu halinde böylesi pür bir hükümetlerarası politika tamamen durağan kalmaktadır.⁵⁵³

Son olarak, Avrupa Konseyi'nin altı ay aralıklarla toplanmasının da bir diğer zayıflık olduğu değerlendirilebilir. Zira bu durumun, konjonktürde yaşanan değişikliklere uygun kararlar almayı ve dolayısıyla yeni koşul(lar)a süratle uyum sağlamakta gecikmeye sebep olduğu düşünülmektedir.

Şu halde, yıllar içinde ODGP kararlarının alınmasını düzene sokmak için çalışmalar olmuşsa da anahtar durumlarda kararların oybirliğiyle alınması, diğer yandan üyelerin ODGP'ye olan taahhütlerine rağmen bazen AB dayanışması adına ulusal politikalarından vazgeçmemeleri veya onları kolay kolay değiştirmediklerine şahit olunmaktadır. Bunun da açık olarak 2003 Irak Krizinde görülmüş olduğu ifade edilmişti.

⁵⁵²Tekinalp, **A.g.e.**, s.16-17

⁵⁵³Menon, **A.g.e.**

4.4.Ekonomik Engeller

AB'nin harcamalarının yetersizliği sıklıkla bahsedilen bir konudur.⁵⁵⁴ Zira AGSP açısından sorun şuradadır ki güvenlik için yapılan harcamalar, hala geleneksel olarak milli güvenlik amaçları için yapılmaktadır.⁵⁵⁵

NATO içindeki ABD ile AB arasında askeri teknoloji, imkanlar ve ekonomik olarak yatırımda bulunma dahi AB'nin kendi içinde olduğundan daha şaşırtıcıdır. Örneğin İngiltere ve Fransa GSMH içinde 2.8'lik bir oranı savunmaya ayırırken Almanya, İspanya, Finlandiya, Belçika gibi başka üyeler ise %1.5'tan daha az ayırmaktadırlar. İleriki yıllarda yakınlaşma kriterleri konsa da, yani savunma harcamaları için minimum bir değer belirlense de bu, Serfaty'e göre Avrupa'nın, ABD ile yarışabilecek duruma gelmesini sağlayamayacaktır.⁵⁵⁶ Şu halde, bir yandan üyeler arası farklılıkların çok olması AGSP'yi zayıflatacak, diğer yandan Avrupa hiçbir zaman ABD'ye yaklaşamayacaktır.⁵⁵⁷

Şu halde, AGSP'nin önündeki bir diğer sorunun da ekonomik engeller olduğu söylenebilir. AB'nin savunmaya ayırdığı pay artmamakta ve bu da bağımsız askeri bir oluşumun gerçekleştirilmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren NATO Avrupa savunma harcamalarının azaldığı görülmüştür.

AB üyelerinin ise Soğuk Savaş sonrasında savunma bütçelerinde önemli tasarruflara gittikleri bilinmektedir. Örneğin, 1990'dan 1997'ye kadar NATO üye devletlerinin savunma harcamaları yüzde 22, askeri personeli yüzde 24, kara

⁵⁵⁴Bkz: Rutten, **A.g.e.**

⁵⁵⁵ Elisabeth Sköns, "Financing security in a global context", **SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2005

⁵⁵⁶Simon Serfaty, "European Common Foreign, Security, And Defense Policies:Implications For The United States And The Atlantic Alliance", (Çevrimiçi): <http://eu-center.org/Research/Working%20Paper/papers/29.Simon.Serafty.doc>, Mayıs 2006

⁵⁵⁷AB ile kıyaslama için Bkz: European Defence Agency, **A.g.e.**

kuvvetleri yüzde 35, denizcilik üniteleri yüzde 32 ve hava filoları yüzde 41 oranında azaltılmıştır.⁵⁵⁸ Ancak, hemen şunu da belirtmek gerekir ki, savunma harcamaları düşük görünse de, esas sorun paranın kötü, plansız ve orantısız biçimde, modası geçmiş askeri güçlere harcanıyor olmasıdır. Savunma analisti Michael O'Hanlon'a göre, AB üyeleri, savunma harcamalarında büyük değişiklikler yapmasalar dahi ihtiyaçlarının tedariki konusunda doğru karar alırlarsa yakın bir gelecekte 200.000 civarında askeri kendi toprakları dışında konuşlandırabilecek güce ulaşabilir.⁵⁵⁹

Bu açıklamalardan sonra dünyada ve bölgelerdeki askeri harcama değerlerine bakılacak olursa şunlar söylenebilir: Batı Avrupa'nın⁵⁶⁰ askeri harcamaları, 1989'da 243 milyar dolar iken 2005 yılında yüzde 9'luk bir düşüşle 220 milyar dolar olmuştur. Buradaki esas önemli husus, dünya ortalamasında da, dünyanın Batı Avrupa dışındaki bölgelerinin harcamalarında da artış olmuş olmasıdır.

Avrupa Para Birliği kriterlerine uyumun da askeri harcamaların artmasının önünde önemli bir diğer engel olduğu düşünülmektedir, zira devletler bu kritere uyum sağlayabilmek için onu artırmamak durumundadırlar.

Sosyal harcamaların askeri harcamalara göre önceliğinin olması da bir diğer sebep olarak sayılabilir. Bunun anlamı, devletlerin bütçeleri üzerindeki sosyal baskının etkisidir. Birlik üyesi devletlerin yaşlanan nüfuslarının emeklilik maaşı, sosyal güvenlik gibi ihtiyaçları günden güne artmaktadır. Bu durum, harcamaların sosyal ihtiyaçlara ayrılması yönünde baskı yaratmaktadır.

Bu etkenlerin yanısıra nüfus faktöründen de kaynaklanan bir ekonomik zorluk ilave edebilir. Avrupa'da, ortalama olarak bebek nüfusu oranının azalması, orduda yer alacak kişi sayısını da azaltacak, bu sebeple de daha az asker ile aynı askeri yeteneklerin sağlanması gerekecektir. Bu da emeği ikame edecek yüksek teknoloji

⁵⁵⁸Roland Smith, "A Changing NATO", **NATO Review Webedition**, No.3, Vol 45, Mayıs-Haziran 1997 s.8-11., s. (Çevrimiçi) <http://www.nato.int/docu/review/1997/9703-2.htm>, Şubat 2007

⁵⁵⁹Gordon, "Aktörler ve...", s.211.

⁵⁶⁰Avusturya, Belçika, (Kıbrıs adıyla) GKRY, Danimarka, Finlandiya,Fransa, Almanya, Yunanistan, zlanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere.

gerektirir. Bunun için de gerekli olan yatırımın az olduğundan yukarıda zaten bahsedilmişti.

Ekonomik olarak sayılmış olan tüm bu faktörlerin biraraya gelmesi, askeri yeteneklerin artırılması için gerekli yatırımın da en azından kısa dönemde yapılamayacağını göstermektedir.

Nicolo Gnesotto'nun belirttiği gibi, AB'nin ortak politikaları, askeri konularından önce gelmektedir. Dolayısıyla AB'nin askeri boyutu yalnızca onun politikalarına etki etmesi ve yine yalnızca politikalarını daha etkin hale getirmesi ile sınırlı olacak gibi görünmektedir.⁵⁶¹

Çakmak'a göre, bugün Avrupa'nın güvenliğini zaten NATO sağlamakta olduğu için, Avrupa, maddi gücünü, işsizliği önlemek ve Birlik'e yeni katılacak olan devletlerin yüklediği maliyeti ödemek için harcamaktadır. Avrupa'nın kendi güvenliğini sağlayamamasının bir nedeni budur, zaten söz konusu durum Avrupa'nın maddi veya teknik imkansızlıklarından da kaynaklanmamaktadır. Zira, diğer bir önemli sebep, Avrupa'nın güvenliğini AB Ordusu'nun mu, yoksa NATO'nun mu sağlayacağı konusunda Avrupa'nın içindeki tartışmaların hala sona ermemiş olmasıdır. Kaldı ki, tek paraya geçiş için 50 yıldır çabalayan AB, henüz bu amacını dahi tam anlamıyla gerçekleştirememiştir; zira İngiltere, Danimarka gibi üyeler bu politikaya dahil değildirler. Dolayısıyla, AB, güvenlik konusunda da önemli adımlar atmış ve atmakta geri dönülmez bir yola girmiş bulunmaktadır.⁵⁶²

⁵⁶¹ Nicole Gnesotto, "Preface", From St. Malo to Nice: European defence core documents, Chaillot Papers No. 47, Paris, Institute for Security Studies, Mayıs 2001, s.9-10

⁵⁶² Çakmak, **A.g.e.**, s.195-200

4.5.Genişleme

Karar alma mekanizması başlığında ele alınmış olduğu gibi, kurucu andlaşmalarla getirilen yeniliklere rağmen, karar almada, üye devletlerin ulusal politika ve kimliklerinin öncelikli olmasının önüne geçilmesinin engellenemeyeceği değerlendirilmektedir. Dış politikada uygulanan oybirliği kuralının, bu alanda hatırı sayılır bir ilerlemenin önünde set çekmesini kolaylaştırıcı etkenlerden biri de, Birlik'e üye olan devlet sayısının artmasıyla daha çok ulusal kimlik, daha çok ulusal politika gibi etkenlerin dahil olması ve bunun ortak bir karara varmada yaratacağı güçlüttür.⁵⁶³ Bu, 2003 Irak Krizi sırasında, o zaman zarfında henüz üye olmamış aday devletlerin, ABD/İngiltere çizgisini izlemelerinde de yaşanmıştır.⁵⁶⁴ Ancak bu, o devletlerin her zaman aynı çizgide olacakları anlamına gelmemektedir. Örneğin bu devletler, Kyoto Protokolü, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi konularda AB'nin ABD'ye olan karşı tutumunu desteklemişlerdir. Ayrıca, bu devletlerin AB'ye entegre oldukça daha 'Avrupalı' düşünmeye yatkınlaşabilecekleri de varsayılabilir. Ancak, konunun özü şudur ki, yeni zorluklar getirmeyeceği varsayılsa dahi genişleme -ki bu özellikle de son 12 devletin katılımı için söylenmektedir- AB'nin güvenlik ve savunma meselelerinde atlantik-ötesi ilişkilerine sıkı sıkıya bağlı olmadıkları seçenekleri artırmayacaktır.⁵⁶⁵

Üye olmaya aday devletlerin Birlik'e alınmalarında öncelikli olarak gözetilen hususun, onların Birlik müktesebatını (*acquis communautaire*) yerine getirmeleri olmasıyken, AGSP konusu '*acquis communautaire*'den ziyade '*acquis politique*' şeklinde adlandırılmakta olup tamamlanması daha kolay olan alanlardan biri olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra AGSP, başka birçok ortak politikadan daha az gelişmiş olduğundan sadece üye devletlerin kendi aralarındaki bir konu olarak görülmektedir. Sayılan bu gibi sebeplerle AB'nin genişleyerek yeni üyeleri de içine

⁵⁶³Her ne kadar üye sayısının artmasının, Birlik'in coğrafi sınırları genişlediği için hem bölgede güvenliğin sağlanması konusunda avantajlar getireceği, hem de daha büyük bir güç ve sinerji yaratarak olumlu yönde etkiler getireceği doğrultusunda görüşler de olsa da, Birlik'e yeni katılan üyelerin profilleri, bu etkinin olumlu olmasından ziyade zorlaştırıcı etki yapacağı ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

⁵⁶⁴Mather, **A.g.e.**, s.114.

⁵⁶⁵Nugent, "The EU and the 10+2...", s.19.

dahil etmesinin ODGP/AGSP'ye olabilecek olumsuz etkileri üzerinde, başka hususların durulduğu kadar, durulmamış olduğu gözlenmektedir.⁵⁶⁶ Oysa ki, herşey bir yana, mevcut sistemde Birlik'in genişlemesinin getireceği zorlukların başında, başta da bahsedilmiş olan üyeler arası farklılığın, yeni üyelerle birlikte daha da artmış olmasıdır. Doğal olarak, politikanın yapımına ne kadar devlet katılırsa o kadar daha bakış açısı ve ulusal politika devreye girmektedir. Hatta, devletlerin bazı özel koşulları vardır ki, belli durumlar altında büyük zorluklara sebep olabilecektir.⁵⁶⁷

Oysa ki AB'nin genişlemesi, aslında başlı başına bir güvenlik politikasıdır. Bunun sebebi, genişlemenin, Birlik'in norm ve kurallarının yayılması, böylece bölgede istikrarsızlık veya çatışma riskinin azalması yönünde etki yaratmasının yanısıra, yeni katılanların, Birlik'in güvenlik bakış açısı ve becerisini de değiştirmesidir. Birlik'in AGSP inisiyatifine, 1999 yılında, Birlik'e resmen Nisan 2004'te katılacak tüm Merkez Avrupa geç tepki vermiş ve çekinceli bakmışlardır. Zira bu devletler, daha ziyade NATO içindeki bir AGSK'yi tercih etmekteydiler. Genişlemenin zorluk yaratabileceği bir diğer durum, yeni katılan milletlerin egemenliklerini henüz yeni kazanmış olmaları, bu sebeple de hemen geri vermek istememeleridir. Sayılabilecek bir başka sorun, onların NATO ile AB arasında tercih yapmak zorunda kalmak istememeleri olarak sayılabilir.⁵⁶⁸

Güvenlik ve Savunma Politikası'nın başa çıkması gereken bir diğer zorluk, Birlik'in genişlemesinin, güvenliğin küresel boyutunun öncelik haline geldiği bir dönemde (Birlik'in) bölgesel faaliyet alanını genişletmesi, dolayısıyla da bir amaçlar çatışması yaşamasıdır. Bunun yanısıra, üyelerin çoğunluğu, özellikle de Birlik'in yeni üyeleri, öncelikle kendi yakın çevrelerinde istikrar ve güvenliği sağlamaya çabalarlarken, 11 Eylül sonrasında daha da zorunlu hale gelen ABD ile bu konuda

⁵⁶⁶ Simon Duke, "Beyond the Chapter - Enlargement Challenges for CFSP and ESDP" European Institute of Public Administration, Maastricht, Netherlands, (Çevrimiçi):http://www.eipa.nl/Publications/Summaries/03/2003_P_03.pdf, 2003, s.3

⁵⁶⁷ AB içerisinde 'Kıbrıs' olarak adı geçen GKRY'nin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanmasının engellenmesi istemesi gibi. Bkz: Nugent, "The EU and the 10+2.....", s.20.

⁵⁶⁸ Antonio Missiroli, "Bigger EU, wider CFSP, stronger ESDP? The view from Central Europe", Occasional Papers No.34, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Nisan 2002, s.5-6.

işbirliği yapılmasının, Birlik amaçları arasında ikinci bir çatışma yaşanmasına sebep olduğu söylenmektedir.⁵⁶⁹

Bir başka sorun, genişleme-kaynaklı sorunlar olarak nitelendirilebilecek olan sorunlardır.⁵⁷⁰ Bu hususun başlıcaları, yeni üyelerin (ODGP'ye de olduğu gibi) AGSK'ye katılma ve onu geliştirme konusundaki sorunları ve Birlik'in daha çok üyeye sahip olmasının, ortak adımlar atılmasına karar vermede yaratacağı sorunlardır. Ayrıca, AGSP'nin genel olarak bakıldığında sahip olduğu tepkisel özellik ve gelecekteki konumu ile ilgili derin siyasi belirsizlikler, genişlemenin AGSP üzerindeki etkisinin tartışılmasına duyulan ihtiyacı azaltmaktadır. Kaldı ki, aday devletlerin bir başlığı kapatmaları bir husus, üzerinde anlaşılan konuları gerçeğe dönüştürmeleri başka bir husustur ve önemli bir engel olarak karşımıza çıkabilmektedir.⁵⁷¹

Bir başka sorun, özellikle de üye olan yeni devletlerin de etkisiyle, üyeler arasında askeri yetenek ve kapasiteleri bakımından büyük fark olmasıdır. Bu fark, Birlik içinde devletlerin birbirleriyle işbirliği yapmalarını veya askeri bir alanı ilgilendiren ortak karar alabilmelerinin ihtimalini azaltmaktadır.⁵⁷² AB, güçlü olup dış politika konularında ilerlemeye istekli ve buna hazır küçük bir grup ile daha güçsüz ve daha çok sayıda devletten oluşup bu konuya geniş şekilde katılamayan/katılamayan ikinci bir gruptan müteşekkil hale gelmektedir. Bu, başka bir önemli zaafiyettir.⁵⁷³

AGSP çerçevesinde bir Acil Müdahale Gücü oluşturulduğu bilinmektedir. Bu güç AB'nin kendi sınırları dışındaki kriz noktalarına etkin ve çabuk bir şekilde müdahalede bulunmaya yönelik kapasitesini artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Ancak AB Ordusunun, gerçekten ciddi bir savaşa müdahil olması halinde teknoloji,

⁵⁶⁹Nicole Gnesotto, "Preface", Partners and Neighbours: A CFSP for A Wider Europe, Chaillot Papers, No.64, Paris, Institute for Security Studies, 2003, s.7-8.

⁵⁷⁰Daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Tiago Marques, "European Security at 25: Concepts, Challenges and Opportunities", (Çevrimiçi): <http://www.bisa.ac.uk/2006/pps/marques.pdf>, Ekim 2006

⁵⁷¹Duke, **A.g.e.**

⁵⁷²Keohane, "Europe Needs an Avant-Garde....."

⁵⁷³Nugent, "The EU and the 10+2...", s.19-20.

mühimmat ve büyük bir insan gücüne ihtiyacı olacaktır. O halde, bu gücü karşılayabilecek olmanın önündeki bir başka bir zorluk da AB üyelerinin, savunma harcamalarını artırmadıkları gibi, -yukarıda da değinilmiş olduğu gibi- kararları oybirliği ile almalarıdır.

Bu noktada, genişlemenin, karar alma mekanizması konusunu da daha karmaşık hale getirdiğine dair görüşler mevcuttur. Örneğin, Keohane'in belirttiğine göre Belçika, AGSP'nin işlemiyor olduğunu, hele de 25 (günümüzde 27) ayrı üyeyle buna hiçbir şekilde imkan olmadığını belirtmektedir. Sorunların aşılabilmesi için Belçika'nın teklifi, şimdiye kadar AB'nin başarılı olduğu alanlarda o süreci ileriye götürecek bir çekirdek devletler topluluğu her zaman olmuş olduğundan, güvenlik ve savunma konusunda ilerleme için de böyle bir çekirdek grubun oluşturulması, bu grubun bir AB Ordusu Karargahı kurarak belli miktarda askeri kaynağını ona tahsis etmesidir.⁵⁷⁴ Nitekim Avrupa'da güvenlik deyince Fransa, İngiltere ve Almanya ön plana çıkmaktadır.⁵⁷⁵ Fakat bu teklif de sorunu çözmekten uzak görünmektedir. Zira, böyle bir yatırım birçok AB devletine göre zaten gereksizdir, çünkü Birlik'in, artık NATO'nun imkan ve yeteneklerine ulaşabilmesi sağlanmaktadır ve dolayısıyla bu girişim hem ekonomik açıdan düşünüldüğünde pahalı, hem de siyasi olarak İttifak ile İttifak'ın Avrupa ayağının arasını açan bir konuma sürüklenmeye adaydır. Kaldı ki, bu durum birçok AB üyesi devleti Avrupa askeri gücü ile NATO arasında tercih yapmak durumunda bırakabilecek; bu da istenmeyen bir şekilde Birlik içinde hal-i hazırda mevcut olan ayrılıkları daha da derinleştirebilecektir ki ileri entegrasyon sağlanmaya çalışılırken bölücü bir etki yaratabilecektir.⁵⁷⁶

Nitekim, Atlantik İttifakı'nın Amerika ile Avrupa ayağı arasında fark olduğu gibi, bir diğer farklılık da, özellikle de genişlemeyle daha da artan, 'üyeler arası' askeri donanım farkıdır. Bu da AGSP'nin önündeki bir başka engeldir. İngiltere ve Fransa bu sorunun üstesinden gelebilmek için Touquet'teki toplantılarında, Avrupa Anayasası savunma konusundaki çalışma grubunun daha önce dile getirdiği

⁵⁷⁴Keohane, Europe Needs an Avant-Garde.....”

⁵⁷⁵AB, ortak güvenlik politikasında...”, **A.g.e.**

⁵⁷⁶Keohane, “Europe Needs an Avant-Garde.....”

'savunma Avro-alanı'na katılabilmek için hem kantitatif (savunma harcamalarında belli bir seviye), hem de kalitatif (askeri etkinlik, savaşıa hazırlık, konuşlanabilme, birlikte çalışılabilirlik, kuvvetlerin güçlendirilebilmesi) şartlarını saymışlardır. Ancak bilindiğı gibi böyle bir kurumsallaşımaya henüz gidilememiştir.⁵⁷⁷

Görölüyor ki Birlik'e yeni katılan üyelerin AGSP konusunda olumlu olmayan çeşitli derecelerde etkisi bulunmaktadır.

⁵⁷⁷ A.e.

4.6.Üçüncü Taraflar Olarak ABD ve Türkiye’den Kaynaklanan Sorunlar

AB’nin uluslararası alanda etkin bir güç olma yönündeki çabalarının varlığından tekrar bahsetmek gereksizdir, zira bu tezin konusu zaten böyle bir itici güçten de beslenerek ortaya çıkan bir politikadır. Ancak AB’nin bu çabaları -kendisi de hal-i hazırda uluslararası alanda etkin güç olan- ABD’nin çıkarlarıyla pek uyuşmamakta, bu sebeple bu çabaya zaman zaman engeller de koymaya çalışabilmektedir.⁵⁷⁸ İşbu sebeple, bu ilişki de AGSP açısından handikap olarak değerlendirilmektedir.

21. yüzyıl Avrupa güvenlik mimarisinin nasıl bir görüntü sergileyeceği AB-NATO ilişkilerinin nasıl olduğu ile son derece yakından ilintilidir. AGSK, NATO içinde geliştirildikten sonra AGSP adı ile AB üyeleri tarafından yürütülmeye başlanmış ve NATO’nun AB üyesi olmayan devletleri, kendilerini Avrupa güvenliğinden dışlanmış bir halde bulmuşlardır.⁵⁷⁹ Bu durum sorun yaratmaktadır. Kaldı ki, ABD-Avrupa, NATO-BAB, NATO-AB ilişkileri, Avrupa güvenliği dendiğinde akla gelen konuların başında gelmektedir.⁵⁸⁰ Dolayısıyla, Avrupa güvenliğinin hem ABD hem NATO ile zaten son derece yakından bağlantılı olduğu da gözönünde bulundurulursa 'AB ile NATO ve ABD İlişkileri' şeklindeki bir konuya da genel hatlarıyla bakmakta fayda olacağı görülmektedir.

Gerçekten de, Atlantik-ötesi ilişkilerinin geleceği, ABD ve Avrupa’nın farklı ekonomik, politik ve askeri çıkarlarının nasıl uzlaşabileceğine bağlıdır. Avrupalı devletler, ABD’nin Avrupa’daki hegemonyasını ve hakimiyetini kabul etmeden nasıl O’nun siyasi-askeri taahhütlerini güvence altına alabileceklerinin belirsizliğini

⁵⁷⁸ AB-ABD ilişkileri ile ilgili olarak ayrıca Bkz: Ellen L. Frost, “The Transatlantic Relationship: A View From Washington”, Conference On "EU-US Relations: A Partnership in Transition, European Union Center, University System of Georgia, 14 February 2000, Clay Clemens, “A unified Europe: U.S. partner or adversary?”, W&M News, 21 April 2004 (Çevrimiçi): <http://www.wm.edu/news/?id=3574>, Ocak 2007

⁵⁷⁹ Terzi, **A.g.e.**, s.106

⁵⁸⁰ Kohen, **A.g.e.**, s.47

yaşamaktadırlar. Diğer yandan ABD'nin çıkmazı ise, AB'nin güvenlik ve savunma politikası alanındaki hareket yeteneğini NATO ve NATO'nun öncü rolünü baltalamadan nasıl güçlendireceği konusundadır.⁵⁸¹

James Sperling, Atlantik'in iki yakasının arasında 'yapısal ayrılıklar' ve kısa-orta dönemde karşılaşmayı bekledikleri tehditler ve kaynakları, bu tehditlerle başa çıkabilme veya onları önleme yönündeki stratejileri ve güvenlik amaçlarının neler olduğuna bağlı olarak farklılaşan 'güvenlik kültürü' ayrılıkları olmak üzere iki ana koldan farklı olduklarını ifade eder.⁵⁸² Ancak, her ne kadar farklı çıkarları, bakış açıları, stratejileri olsa da, ABD'nin Avrupa için vazgeçilmez olduğunu söyleyen bir görüş de yok değildir.⁵⁸³ Bu durumda AB ile ABD arasında güvenliğe ilişkin farklı bakışların da bağımsız bir AB askeri gücü söz konusu olduğunda daha 'az problem yaratacağı' düşünülmektedir. Benzer şekilde, dengeli bir ortaklık kurulması şartıyla AGSP'nin oluşumunun ABD ile ilişkileri güçlendireceği savı da ileri sürülmektedir.⁵⁸⁴ Bu ilişkinin gelişimine biraz daha yakından bakılırsa şunlar söylenebilir:

Güvenlik çalışmaları Profesörü Charles Krupnick'in belirttiğine göre⁵⁸⁵, AB ile ABD arasındaki resmi ilişkiler 1950'lerde AKÇT'nin kuruluşuna kadar götürülebilmektedir. Bunun ardından 1970'lerde Orta Doğu anlaşmazlıklarının sonrasında Gymnich formülü olarak adlandırılan, ABD'nin, kendisini etkileyebilecek

⁵⁸¹ **SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2000

⁵⁸² James Sperling, "Capabilities Traps and Gap: Symptom or Cause of a Troubled Transatlantic Relationship?", **Where is NATO Going**, Ed. Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.66-92, s.73-86.

⁵⁸³ Alyson J.K. Bailes, "US, NATO and Europe: Is there still a Common Agenda?", **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How to Strike A New Balance?**, Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.

⁵⁸⁴ Sherwood McGinnis, "Will European Security And Defense Policy Strengthen Or Weaken The Transatlantic Link?", **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How to Strike A New Balance?**, Lecture in the International Seminar for Experts "Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005

⁵⁸⁵ Krupnick, **A.g.e.**

olan katı kararlara dönüşmeden evvel AB içerisinde tartışılan belirli düşüncelerinden haberdar edilmesini içeren bir ABD-AB dış ve güvenlik koordinasyonu süreci geliştirilmiştir. Böylece ABD, AB Konseyi Başkanlığı veya üye devletler ile iletişime geçerek ABD'nin tutumunu ifade edebileceği, hatta kararları etkileyebilme olanağı bulabileceği bir platform elde etmiş olmaktadır. Daha yakın dönemlerdeki ilişkilere bakacak olursak, Aralık 1990'da 'ABD-AB İlişkileri Üzerine Deklarasyon' ile⁵⁸⁶ tutumlarını birbirine olabildiğince yakın tutmayı, önemli ekonomik ve siyasi ortak çıkar alanlarında birbirlerine danışacakları ve bilgi vereceklerini taahhüt ettiklerini görebiliriz. Burada; terörizmle, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası suçların diğer çeşitleriyle mücadele, çevre, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının önlenmesi konularında eşgüdüm amaçlanmaktadır. Bunun için iki taraf, aralarında periyodik olarak toplantılar yapacaklardır. Aralık 1995 tarihinde ise, taraflar arasında 'Yeni Transatlantik Gündem', deklarasyonun içeriğini genişletmek amacıyla imzalanmıştır.⁵⁸⁷ Sadece, kurulmuş olan bu bağların bile, AB'nin ABD'den bağımsız güvenlik politikaları geliştiremeyeceğine işaret ettiği düşünülebilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve tüm Soğuk Savaş süresince Batı Avrupa, ekonomik kalkınmaya odaklanırken, askeri harcama ve yatırımları esasen ABD gerçekleştirmiş ve Avrupa, Sovyet tehdidinden bu şekilde korunmuştur. Ancak Soğuk Savaş sona erdiğinde Batı Bloğu'nun eski karşıtlarının tehdit unsuru olmaktan çıktığı, böylece de küresel boyutlarda savaşların çıkma olasılığının azaldığı bir dönem başlamış, bunun sonucunda ABD, bir yandan askeri harcamalarında kısıtlamayı, diğer yandan askeri olanaklarını Avrupa'dan dünyanın diğer bölgelerine kaydırmayı tercih etmeye başlamıştır.

Bu dönemden itibaren, ekonomik gelişimini tamamlayan Avrupa, kendi savunma ve güvenliğini kendisinin sağlayacağı bir yapıya doğru gitmek için adımlar

⁵⁸⁶ Ayrıca söz konusu Deklarasyon ile her iki taraf da demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve bireysel özgürlüklere saygı, Orta ve Doğu Avrupa'daki reform süreci gibi konularda desteklerini tekrarlamış; refah ve sosyal gelişim, uluslararası güvenlik, serbest piyasa kurallarının destekleneceği ve barışın korunacağı konusunda taahhütte bulunmuşlardır.

⁵⁸⁷ Bu çerçevede, birçok güvenlikle ilgili beyan ve kararların yolunu açmıştır. Bu kararlar arasında Bosna'da ABD-AB'nin rolü, Orta Doğu Barış Süreci, Çin'in uluslararası topluma entegrasyonunun sağlanması gibi konular yer almaktadır.

atmaya başlamıştır. Avrupa, artık ABD'nin öncelikleri arasında merkezi konumda değildir ve ABD, güçlerinin yüzde 92'sini Avrupa'dan geri çekmiştir. Bu da, Atlantik-ötesi bağın ciddi bir gerginlik altında olduğunu göstermektedir. ABD, NATO'ya yaklaşım konusunda iki seçenek arasında kalmaktadır: Bunlar, ya NATO'ya Atlantik'in iki tarafı arasındaki siyasi dayanışmanın temel ifadesi olarak, ya da ABD'nin kendi önceliklerine bağlı olarak farklı seçenekleri uygulayabileceği bir ittifak gözüyle bakmaktır. ABD'nin bu konudaki seçiminin, AB'yi de son derece yakından etkileyeceği düşünülmektedir.⁵⁸⁸

Birlik'in 1991 Maastricht Zirvesi ile önemli bir adım atması, güvenlik amaçlı olarak BAB'ı canlandırma girişimlerinde bulunması, 1990'lı yıllarda Balkanlarda yaşanan gelişmelerin ABD'nin de Avrupa'daki krizlerin önlenmesinde Avrupalı devletlerin daha etkin rol alması gerektiği yönündeki düşüncelerinin güçlenmesi ve 1999'da Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan'ın NATO'ya katılmasıyla İttifak'ta Avrupalı kimliğinin güçlenmesi gibi gelişmeler, Washington'un Avrupa savunmasının Avrupalılara bırakılması eğilimine daha sıcak bakmasına yol açmıştır. Böylece 1999'da NATO'nun Washington Zirvesi'nde kabul edilen 'Yeni Stratejik Kavram'ı, 1991 yılındaki 'Yeni Stratejik Kavram'ına uygun olarak belirlenirken, bir yandan da AGSK'nin güçlendirilmesi doğrultusunda kararlar alınmıştır. Konseptin 18. maddesinde NATO'nun BAB tarafından yürütülen operasyonlarda, İttifak'ın imkan ve yeteneklerinin BAB'ın kullanımına sunulacağı belirtilmiştir. Buna göre, “AGSK'nin İttifak içinde geliştirilmesi desteklenecek ve bunun geliştirilmesine devam edilecektir. Ayrıca bu sürecin, tüm Avrupalı müttefiklerin tam katılımı göz önünde bulundurularak, siyasal kontrol ve stratejik yönlendirmesi altında, kapasitelerini olay bazında ve fikir birliği içerisinde kullanmalarını sağlayarak kendi başlarına hareket etme imkanını vereceği belirlenmiştir.”⁵⁸⁹

⁵⁸⁸Barnier, **A.g.e.**, s. 162.

⁵⁸⁹Çağrı Erhan, “Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Der. Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, ss.55-82, s.75-76

Şu halde, Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ABD-Avrupa ilişkilerini değişikliğe uğratmış, ABD Avrupa'yı merkez alan tutumundan vazgeçmiş, -ki AGSK'nin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir- yeni koşullar, ortak güvenlik konusundaki endişeler, Avrupa güvenliğinin Avrupalı devletlerin kendilerinin daha ağırlıkta olduğu bir yapıyla sağlaması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Nitekim AB'nin ayrı bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmeyi amaçlamasının bir sebebi de ABD'nin Soğuk Savaş'tan sonra dünya koşullarına göre değişen jeostratejik bakış açısıdır. Bundan kasıt, ABD'nin Avrupa'ya Soğuk Savaş dönemi boyunca gösterdiği yakın ilginin Soğuk Savaş sonrasında devam etmeyişidir. Örneğin Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Avrupa'daki asker oranının üçte iki azaldığı bilinmektedir. ABD'nin dikkati Avrupa kıtasından Avrasya'daki yeni bölgelere ve Doğu Asya'ya kayma eğilimi göstermektedir. Ancak hatırlatmak gerekir ki bu durum ABD-Avrupa ortaklığının sona ermesi anlamına gelmemektedir, zira tehdit algılamalarında değişiklik olmuş olsa da, aralarında hala ortak değer ve çıkarların mevcut olduğu, güvenliğin küresel boyutlarının olmasının devletler arasında ortak çaba, işbirliği ve eşgüdüm gerektirmesi, yani günümüzde devletlerin tek başlarına hareket etmeleri halinde hedeflerine ulaşmalarının zor olacağının bilinmesi, ayrıca geçmişin kötü deneyimlerini bir daha yaşamamak için bu devletlerin birbirlerini kontrol altında tutmak istemeleri gibi sebepler de buna zaten izin vermemektedir. Bu konularda anlaşma sağlanamaması durumunda savunma politikalarının millileşmesi söz konusu olabilecektir. Zaten bu çalışmanın konusunun özünü oluşturan Ortak Güvenlik Politikasının da oluşturulma amaçlarından birisinin de bu durumun (bu politikaların millileşmesinin) bir tehlikeye dönüşme ihtimalinin önlenmesi olduğu bilinmektedir. Avrupa, ABD için Avrasya'nın zengin ve demokratik bir parçası olarak o kıtanın istikrarı açısından önemli olduğu gibi kültürel bağların tamamen kopamaması ve önemli bir ekonomik ortak olması bakımından da her zaman önemlidir.⁵⁹⁰ Zira daha önce de belirtildiği gibi; AB'nin kendine özgü bir -dışişleri ve- güvenlik ve savunma politikası geliştirmesi, O'nun uluslararası bir kimlik kazanarak bağımsız bir aktör olmasını da sağlayacaktır. Tüm bunların yanı sıra, değişen dünya koşulları Avrupa için yeni tehditler getirmiş, Avrupa'da da, tüm dünyada olduğu gibi, güvenliğin söz

⁵⁹⁰Karaosmanoğlu, "AGSK Açısından Türkiye-AB...", s.156-160

konusu yeni tehditleri karşılayacak şekilde genişletilmesi gereği ortaya çıkmış, buna uygun olacak şekilde yeni kurumsallaşmaya gidilmiştir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Avrupa'nın koruyucu şemsiyeliğini yapan ABD de alandışı müdahalelerde bulunmak ve hem savaş sonrasında savunma harcamalarını azaltmak istemesinin⁵⁹¹ de etkisiyle AGSP'nin oluşumunu desteklemiştir.⁵⁹² Ancak ABD, Avrupa'nın bu isteğine destek verdiği gibi, diğer yandan bu gelişmenin kendi kontrolünde olması yönünde çaba sarf etmektedir. Örneğin NATO kurulduğundan beri ABD, Avrupa'nın 1948 tarihli kolektif savunma sistemi kuran Brüksel Andlaşması'nı feshetmeyerek NATO ile birleştirmemesinden kaygı duymuştur. Eğer Avrupa'ya olan ilgisi tamamen ortadan kalkmış olsaydı, ABD'nin bir kaygısı da olmayacaktı.

Borawski ve Young, bununla ilgili olarak, “Sorun, Avrupa’da çok Amerika değil, Avrupa’nın az olması” demektedirler.⁵⁹³ NATO’nun lideri konumunda olarak ABD’nin, Başkan Clinton döneminden farklı olarak, Başkan Bush ile birlikte Avrupa güvenlik mekanizmasının NATO’ya tehdit olarak değerlendirilmemeye başlanmış olduğu gözlenmektedir. Buna sebep olarak küresel terörizmin var olduğu bir ortamda bunun gibi her tür gelişmenin memnuniyetle karşılanması olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla, NATO-AB’nin gelecekteki ilişkileri biçiminde Bush yönetiminin, Avrupa’nın Acil Müdahale Gücünün NATO ile rekabet etmesinden ziyade Avrupa’nın gittikçe düşen savunma harcamalarından endişelendiği söylenebilir.⁵⁹⁴

ABD, AB'nin, Avrupa'nın güvenliğini kendi imkanlarıyla sağlayabilecek askeri güce erişmesini, ancak bunu ABD ve NATO ile bağlarını kopartmadan yapmasını istemektedir. ABD'nin bir diğer kaygısı da AB'nin silah tedariki

⁵⁹¹ Erbilgin, **A.g.e.**, s.21

⁵⁹² Çınar Özen, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Temel Özellikleri”, **ATAUM Bülten**, Kış-2000-2001

⁵⁹³ John Borawski ve Thomas-Durell Young, **NATO After 2000 : Future of the Euro-Atlantic Alliance**, USA, Praeger Publishers, 2001, s. 41

⁵⁹⁴ Alexander Moens, “ESDP, the United States and the Atlantic Alliance”, **Defending Europe The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed: Jolyon Howorth and John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss. 25-37, s.35

konusunda Amerikan firmalarını bırakarak kendi iç pazarına yönelmesi ve kendine yeterli, bağımsız, kapsamlı bir savunma sanayi kurmak istemesidir. ABD, AB'nin bu politikasının gereksiz yere düplikasyon yaratarak teknolojik ve ekonomik israfa sebep olacağını ve Atlantik İttifakı'nı yıpratacağını düşünmektedir. Yani ABD Avrupa bütünleşmesini desteklemekte, fakat bunu kendisinin yönlendirmesini istemektedir. Diğer yandan entegrasyon yanlısı Avrupalılara göre bu düplikasyon kaçınılmazdır ve göze alınmalıdır.⁵⁹⁵

ABD Savunma Bakanlığı, 'Strengthening Transatlantic Security:US Strategy for the 21st Century'⁵⁹⁶ adlı raporunda 'NATO'nun içinde işleyen bir mekanizma olarak ortak güvenlik politikası vasıtasıyla Avrupalı müttefikler, NATO ortak değer ve kapasitelerinden kazanç elde edebilirler...'diyerek ABD'nin bağımsız Avrupa savunma politikası projelerine yaklaşımını ortaya koymuştur. Nitekim, AGSP ile ilgili bir gelişme olduğu dönemlerde, bilinmektedir ki, ABD'den buna karşılık kısa süre sonra gelecektir. Zira daha önce de bahsedildiği üzere, Soğuk Savaş döneminde Avrupa güvenliğini sağlayan ana unsur olan ABD, bu durumu Soğuk Savaş sonrasında da devam ettirmeye çalışmaktadır. Diğer yandan Bilecen'in ifade ettiğine göre eski ABD Dışişleri Bakan yardımcılarında Strobe Talbott, Londra'da 1999 Ekim ayındaki bir konferansta, 'önce NATO'nun içinde oluşan, sonra NATO'nun dışında büyüyen ve en sonunda da NATO'dan uzak gelişen bir Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliği görmek istemiyoruz' demiş, ABD'nin bu konudaki tutumunu ifade etmiştir.⁵⁹⁷

Wallerstein'in 2002 yılında yapmış olduğu bir yoruma göre, ABD, bağımsız bir AGSP'nin oluşturulması düşüncesine sıcak bakmamaktadır ve Batı Avrupa'lı gücün NATO'ya dahil olmasında ısrar etmiş, ancak Varşova Paktı ile Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle birlikte Avrupa ordusu kurma çabaları tekrar yükselişe

⁵⁹⁵ Karaosmanoğlu, "AGSK Açısından Türkiye-AB....", s. 159-160

⁵⁹⁶ United States Department of Defence, 'Strengthening Transatlantic Security:US Strategy for the 21st Century', Washington, DC: Department of Defence, December 2000, (Çevrimiçi): <http://stinet.dtic.mil/oai/oai?&verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA435931>, Mart 2006.

⁵⁹⁷ Bilecen, A.g.e.

geçmiştir. ABD bunun üzerine bu ideali yavaşlatacak ve/veya durduracak iki ayrı yöntem geliştirmiştir. Bunlardan ilki, Avrupa gücünün savaş -esas olarak ABD tarafından- bir kere kazanıldığında 'barış gücü' olması yönünde O'na NATO içinde bir rol vermektir,⁵⁹⁸ ikincisi ise Doğu/Merkez Avrupa devletlerinin NATO'ya dahil edilmesi ile NATO'nun genişletilmesiydi. Bundaki amaç, Batı Avrupa'nın Rusya ile aralarında olabilecek herhangi siyasi/askeri düzenlemeyi zorlaştırmak ve Batı Avrupa siyasal-kültürel birliğini AB karar mekanizmalarına Amerika'lı unsurlar sokarak güçleştirmektir. Zira NATO genişlediğinde AB'de de genişleme söz konusu olacak, böyle bir genişleme ise bir yandan Avrupa'nın güçlü siyasi bir merkez kurma yeteneğini karmaşıktırarak, diğer yandan da Batı Avrupa'nın, kaynaklarını Doğu/Merkez Avrupa'nın ekonomik koşullarına yönlendirerek ekonomik olarak zayıflamasına sebep olacaktı.⁵⁹⁹

ABD, AGSP'deki gelişmelerin NATO'yu marjinalize ederek uzun vadede İttifak içerisinde dayanışmayı yok etmesinden endişe duymaktadır. ABD, AB'nin ortak dış politika oluşturmaya karşı çıkmamakta ve artık komünist tehdit kalmadığına göre, Avrupa'nın etnik milliyetçilik gibi yeni tehditlerle başedebilecek güçte olmasını istemektedir. ABD'nin bu noktada amaçladığı işbölümü, Avrupa'nın yumuşak savunmaya, yani insani yardım gibi konulara el atması, ciddi tehdit ve kuvvet kullanımını ise NATO'ya bırakmasıdır. Ancak, böyle bir işbölümü, Avrupa tarafından da kabul görecektir olsa dahi, böyle bir yaklaşım AGSP'nin gelişimini engelleyebilecektir. Ayrıca, Avrupa savunma ve güvenliğinin NATO içinde geliştirilmesi, ABD'nin Avrupa kıtasında etkin şekilde bulunması ve oradaki nüfuzunu koruması anlamına da gelmektedir. ABD, bu sebeple de bağımsız AGSP'yi desteklememektedir.⁶⁰⁰

Bu noktada Avrupalılar ile Amerikalılar arasındaki ilişkilere dair bazı görüşlere yer verilebilir: Robert Kagan'ın düşüncesine göre iki tarafın 'güç' konusundaki yaklaşımları farklıdır. O'na göre Avrupa, gücün yerine hukuk, uzlaşma ve

⁵⁹⁸ Bu rol Bosna, Kosova ve şimdi de bir şekilde Afganistan'da uygulanmaktadır.

⁵⁹⁹ Wallerstein, **A.g.e.**

⁶⁰⁰ Rençber, **A.g.e.**, s.29.

işbirliğini koymakta ve 'post-modern bir barış cenneti', refah ve Kant'ın 'Daimi Barış'ını andıran bir yola doğru gitmekteyken, diğer yandan Amerikan tutumu, Hobbesvari, uluslararası hukuk ve kuralların güvenilir olmadığı, liberal düzen ve gerçek güvenlik ve savunmanın hala askeri araçların sahipliği ve kullanımıyla sağlandığı anarşik bir dünyada yaşandığını belirtmektedir. O'na göre, belirginleşen bu fark, iki tarafın askeri güç alanındaki eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır.⁶⁰¹ Bu durumu Kagan, 'Amerika Mars'tan, Avrupa Venüs'ten' şeklinde ifade etmektedir. Bu varsayım doğru ise, iki tarafın dış politikaya, dış politika içerisinde de özellikle 'güvenlik' meselesine yaklaşımları farklı olacaktır.

Ancak bu noktada hatırlatılması gereklidir ki bazı görüşler Avrupa-ABD arasında yapılan Hobbes-Kant, yumuşak güç-katı güç, Mars-Venüs gibi karşılaştırmaların yanıltıcı olduğunu, zira AB'nin bir ulus-devlet olmadığını ifade etmektedir.⁶⁰²

ABD'nin, dış politikada, özellikle de 11 Eylül Olayları'ndan sonra - uluslararası örgütler, uluslararası toplum gibi çok taraflılıktan uzaklaşarak- tek taraflı, fazlasıyla askerileşmiş ve son derece ideolojik davrandığını, görevini ise 'şeytana kaşı savaşmak' şeklinde belirlediğini gözlemlemekteyiz.⁶⁰³ Nitekim, Eylül 2002 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, ön-alıcı savaş (*pre-emptive war*) doktrini öngörerek bu yöndeki gidişatı onaylamıştı. ABD, bu doktrini, bir yandan Irak'a müdahalesinde kullanılırken diğer yandan dünya çapında özgürlüğü sağladığını iddia etmiştir. Yeni Strateji, Bush yönetiminin, ortaya çıkan yeni konjonktür sonucu, ABD'nin, terörizme karşı savaşta ve tehdit unsuru içeren devletlere ve kitle imha silahlarına karşı gelmekte askeri ve teknolojik güç kullanacağını ilan etmiştir.⁶⁰⁴

⁶⁰¹Robert Kagan, "Power and Weakness", (Çevrimiçi) <http://www.policyreview.org/JUN02/kagan.html>, Ocak 2006

⁶⁰² Bkz: Jean-Yves Haine, "European strategy — first steps", EU-ISS Newsletter No. 7, July 2003

⁶⁰³Marcin Zaborowski, "A strategy from Venus?Comment on the US National Security Strategy 2006", (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/new/analysis/analy140.html>, 17 Nisan 2006

⁶⁰⁴Metnin tamamı için Bkz: Presidency of the United States of America, "The National Security Strategy....."

Şu durumda, ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesi ile AB'nin, kendisine Petersberg Görevleri gibi yumuşak güvenlik konulu misyon yüklemiş olması Kagan'ı şimdilik haklı çıkartmaktadır.⁶⁰⁵

Kagan'ın görüşünü ispatlar şekilde şu da söylenebilir. Soğuk Savaş sonrasında, özellikle de 11 Eylül sonrasında güvenlik algılamalarıyla ilgili bakış açılarının farklılaşmaya başladığı görülmüştür. Avrupa'da merkez blok 'güvenliğe alınmış sistem', ABD ise 'güvenlikçi bir sistem' tercih etmektedir.⁶⁰⁶ Bunun anlamı, mevcut tehditlerle başetme konusundaki bakış farklılıklarıdır. Bilindiği gibi; AB, uluslararası hukuk ve andlaşmaların uygulanmasıyla, uzlaşa yaratılarak ortak barış kültürü oluşturulmasıyla ve diplomasi yoluyla; ABD ise müdahale gücüyle, tehditlerin ortadan kaldırılabileceğini düşünmektedir. Bu, ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi ile gelen 'ön-alıcı savaş' kavramıyla ilişkilendirebilir. Dolayısıyla, ABD'nin bu kavramından AB hoşnut olmamaktadır.⁶⁰⁷

ABD-Avrupa arasında Uluslararası Ceza Mahkemesi, Kyoto Protokolü ve Anti-Balistik Füze Andlaşması ile ilgili olarak sorunların zaten mevcut olduğu bilinmektedir.⁶⁰⁸ Bu konuda sorun yaratan bir diğer husus ise, Fransa'nın, konuyu Fransa-ABD rekabetine dönüştürmesi, diğer yandan Fransa dışındaki üyelerin de bağımsız bir AGSP'ye ihtiyaç duymakla birlikte atlantik-ötesi bağlantılarına da çok fazla önem vermeleri, dolayısıyla NATO'ya ve ABD'nin Avrupa'daki varlığına daha

⁶⁰⁵Ancak, son dönemde gözlenilen bir durum, bunun tam anlamıyla doğru olmadığını göstermektedir:Buna göre, kurulduğunda, daha ziyade sivil güçten beslenen AB dış ve güvenlik politikasının, gitgide daha sert bir politikaya yöneldiği söylenmektedir. Howorth, "From Security to....". Benzer şekilde, 16 Mart 2006'da revize edilen ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin de, ABD'nin güvenlik algılayışını Mars'tan Venüs'e, yani daha yumuşak araçlar kullanma yoluna doğru çevirdiği gözlenmektedir. Belgenin üzerine oturduğu iki sütun etkin demokrasiyi sağlama ve Kantvari bir biçimde, ortaklarla işbirliğini içermektedir. 2002 Stratejisi'nden farklı olarak 2006 Stratejisi, 'fiziksel savaştan ziyade 'fikirler savaşı'nın kazanılmasının gerekliliğinden bahseder. Zaborowski, **A.g.e.**

⁶⁰⁶Ülke Arıboğan, "Güvenliksiz Barıştan, Barışsız Güvenliğe", **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Ed. Toktamış Ateş, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004, s.38-64, s.59.

⁶⁰⁷Alexander I. Nikitin, "Pre-emptive Military Action and the Legitimate Use of Force: A Russian View", **Pre-emptive Military Action and the Legitimate Use of Force**, Ed. François Heisbourg, ESF Working Paper, No.11, Londra, Şubat 2003, s.12-17, s.12-17.

⁶⁰⁸Richard G. Witnam, "NATO, the EU and ESDP: An Emerging Division of Labour?", **Where is NATO Going**, Ed. Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.44-65, s. 57.

uzun süre ihtiyaç duyulacağına inanmalarındır.⁶⁰⁹ Ancak diğer yandan NATO ile AB arasındaki diyalog, Washington zirvesinde alınan kararların ardından yoğunlaşmıştır.⁶¹⁰ Kaldı ki ABD'nin, kriz dönemlerinde NATO planlamasına güvenceli erişime izin vermeyi reddetmesi olası değildir.⁶¹¹ Bu ise AB'nin ABD ve NATO'dan bağımsız olmasının önündeki bir diğer sebeptir. Zira, ABD bu durumda AB'yi kendi kurumlarını kurmaya itmiş olur. Kaldı ki, Avrupa güvenliğinin çoğunlukla Avrupalılar tarafından sağlanması, ABD'nin askeri yükünü hafifleteceğinden, ABD'nin de çıkarına gözükmektedir. Ancak ABD, AGSP'nin geliştirilmesine olumlu yaklaşmakla birlikte, bu oluşumun, daha önce de belirtildiği gibi, NATO bünyesinde 'AGSK' şeklinde olmasını istemekte, Avrupa'dan tamamen kopmak, oradaki denetimini tamamen yitirmek istememektedir. Çünkü NATO'dan bağımsız bir güvenlik yapılanması oluşacak olursa NATO'nun varlık nedeni ortadan kalkacaktır. ABD'nin, NATO içinde bir AGSK oluşturma düşüncesi, AB'nin muhtemel bir askeri gücünün NATO gücünü baltalayabileceği endişesinden de kaynaklanmaktadır.⁶¹² Zira ABD için geniş, örgütlü fakat tehlikeli olabilecek kadar politik birliktelik sağlanmamış bir Avrupa olması önemlidir.⁶¹³

Benzer şekilde, Eski NATO Genel Sekreteri Lord Robertson, bir AB askeri gücünü, bir Avrupa ordusu oluşturma niyeti olmadığı ve operasyon boyutunu Petersberg Görevleri dışına taşımadığı müddetçe destekleyeceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Avrupa güvenliği konusunda ortak güvenliği oluşturan çekirdeğin NATO olacağını, AB'nin ise sadece kriz yönetimi ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Sadece NATO'nun bütün olarak devreye girmediği durumlarda Avrupa'nın, elinde krize müdahale etme seçeneği olacaktır.⁶¹⁴

⁶⁰⁹Karaosmanoğlu, "AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik...", s.72.

⁶¹⁰"NATO-EU Relations", NATO Handbook, Press Release, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0403.htm>, Ocak 2007

⁶¹¹Gordon, "Aktörler ve....", s.212.

⁶¹²Terzi, **A.g.e.**, s.107

⁶¹³Engin Erkiner, **Alt Emperyalizm ve Türkiye**, İstanbul, Pencere Yayınları, 2000 s.153

⁶¹⁴**A.e.** s.106

Avrupa güvenliğinde ABD'nin yerini almak isteyen AB'nin; askeri, siyasal, yapısal, ekonomik olarak kendisini geliştirmesi gereken daha çok unsur bulunmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa'da barışın sağlanması için NATO ve AB'nin, birbirlerine rakip değil birbirlerinin tamamlayıcıları olmaları gerekmektedir. Nitekim, bu temelsiz bir düşünce değildir zira Avrupa güvenlik mimarisinin tek bir örgütle kurulamayacağına ilişkin görüş yok değildir.⁶¹⁵

Bu konuda AB'nin kendi içinde de çatışma vardır. Nitekim, Fransa, Almanya, Lüksemburg, Belçika gibi AB üyeleri AB'nin savunma plan ve operasyonel yetilerinin NATO kaynakları kullanılmaksızın AB'nin kendisi tarafından sağlanması gerektiğini düşünürken; İngiltere, Avrupa savunmasında NATO'nun merkezi rol oynaması gerektiğini savunmaktadır.⁶¹⁶

Şu durumda, kimi görüş AGSK'nin sıkı bir biçimde NATO'ya bağlanması gerektiğini söylerken diğer birtakım görüşler ise bunun Avrupa'nın Washington'dan bağımsızlaşmasını sağlamak için iyi bir fırsat olduğunu savunmaktadır. 1994 Ocak'taki NATO Zirvesi'nde İttifak, AGSK'nin geliştirilmesine tam destek verdiklerini, atlantik-ötesi bağının İttifak'ın Avrupa ayağının güçlendirilmesi ile sağlamlaşacağını ve Avrupalı müttefiklerin kendi güvenlik ve savunmalarında daha fazla sorumluluk almalarını sağlayacağını belirtmişlerdir.⁶¹⁷

Hamilton'a göre, ABD siyasi liderleri ve güvenlik uzmanlarının, AB'nin AGSP oluşturmaya ilgili olarak çelişki içinde oldukları söylenebilir. Zira geçen yarım yüzyılda ABD'nin ortağı olarak hareket edecek bir Avrupa fikri desteklenmişken ne zaman ki Avrupalılar gerçek bir 'ortak' dış güvenlik ve savunma politikası kurma yönünde irade göstermişlerdir, çoğunlukla, içe-dönük olma ve 'en küçük ortak çarpana' göre düzenlenen bir karar mekanizmasının kurulma ihtimali sebebiyle NATO İttifakını zayıflatma ve ABD'nin lider rolünü

⁶¹⁵Adam Daniel Rotfeld, "Europe: In Search of Cooperative Security", **SIPRI Yearbook 1997: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 1997.

⁶¹⁶Terzi, **A.g.e.**, s.103

⁶¹⁷Desmond Dinan, **Encyclopedia of the European Union**, European Union Series, England, Macmillan Distribution Ltd, 2000, s.223

sekteye uğratması olasılığından yola çıkılarak ABD endişeleri ile karşı karşıya kalmışlardır. Clinton Yönetimi, dönemin Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın, (ileride NATO Genel Sekreteri Lord Robertson tarafından belirtilen '3I' (*indivisibility of the transatlantic link, improvement of capabilities, inclusiveness of all Allies*), atlantik-ötesi bağıını bölünmezliği, güçlerin geliştirilmesi ve tüm müttefiklerin dahil olması, şekline dönüştürülen) '3D' ifadesi ile örtüşmüştür. Benzer şekilde Bush, 13 Haziran 2001'de Brüksel'deki ilk NATO Devlet Başkanları zirvesinde bunu tekrarlamıştır. Resmi ABD görüşünün tutarlı olmakla beraber sığ kaldığı düşünülmektedir. Bunun, biraz da AB içinde AGSP ile ilgili farklı perspektiflerin çatışmasının bir yansıması olduğu söylenebilir. AGSP'nin destekçileri, esasen merkez Demokrat ve Cumhuriyetçiler, ABD'nin Avrupa kıtası ve ötesi için güçlü ve uyumlu bir AB'ye ihtiyacı olduğunu düşünenlerdir. Bu bakış açısında Avrupa'nın görece zayıflığından endişe ederek ABD-Avrupa güç dengesizliğinin her iki taraf için de sağlıklı olmadığına inanılır. Bu politika Avrupa entegrasyon sürecinde olması gereken bir adımdır ve Avrupa savunmasının tekrar uluslaşmasına engel olacaktır. Ayrıca, güçlü bir AGSP ile ABD'nin öncelikli rol almak istemeyeceği Balkanlar, Afrika gibi yerlerdeki sorunlarla AB ilgilenebilecektir. Bunun yanı sıra, hem AGSP hem de ODGP, ABD-AB ve NATO-AB'nin terörizm ve kitle imha silahları ile mücadelesini, hem de acil sivil afet, insani yardım, bilgi güvenliği gibi konularda işbirliği sağlayacak bir araç olarak görülmektedir. Şüpheler, AGSP'nin mantığını sorgulayan muhafazakar Atlantikçilerden ve birçok Kongre üyesinden oluşur. Bu görüşe göre, Avrupa, amacına ulaşmak için yeterli iradeye sahip değildir. Kısaca AGSP, ABD'nin etkisini bozmaya yönelik bir çabadır ve bir bölünme projesidir. 'Ayrıştırıcılar' olarak tanımlanan bir diğer grup ise, böyle bir bölünmenin atlantik-ötesi ilişkilere yarar sağlayacağına inanmaktadır. ABD için Orta Doğu, Güney Asya, Asya-Pasifik gibi çok daha önemli bölgeler vardır ve AB, AGSP yoluyla kendi kıtasında istikrarı koruduğu müddetçe ABD'nin ilgi ve enerjisini daha sorunlu bölgelere vermesine olanak sağlanacaktır. Görev dağılımının sağlanması bakımından da AGSP'nin faydalı olacağını düşünen bu görüşün taraftarı çok olmasa da Pentagon, Beyaz Saray, Senato gibi etkili makamlarda yer almaktadırlar. Dördüncü grup ise 'Dönüşümcüler' olarak adlandırılabilen gruptur ve bu grup AGSP'ye, ABD'nin savaşa bakış açısını

tamamen dönüştüren askeri ilişkilerde devrim açısından bakmaktadır.⁶¹⁸ Bu açıdan ele alındığında AGSP son derece ‘gereksiz’ görülmektedir. Zira bu görüş, Avrupa’nın askeri güce ABD’nin yarısı kadar harcama yaptığı, teknolojiyi yakalayamadığı, araştırma-geliştirmeye neredeyse altı kat daha az yatırım yaptığı gibi sebeplerle ABD’nin başarılı bir ortağı olup olamayacağını sorgulamaktadır. Ancak, bunlar için Avrupa suçlanmamakta, sadece iki tarafın askeri kuvvetleri için önceliklerinin farklı olduğu, ancak bundan dolayı da birlikte plan, eğitim, operasyon yapmalarının gittikçe zorlaştığı vurgulanmaktadır. Bu görüşler, birbirlerinden farklı olsalar da hepsi Avrupa’nın görece zayıflığından kaynaklanmaktadır. Ancak 11 Eylül’den sonra her iki taraf da kendisini yeni bir stratejik tanımlama ve dönüşüm içinde bulmuştur. 11 Eylül sonrasında stratejik sorun, ABD ile AB’nin, ortaklıklarını, yeni tehditlere karşı tekrar uyarlamakta hazır olup olmadıklarıdır. Bu soru çerçevesinde ABD, AGSP’nin, böyle bir gündemde yer almasının onun özüne uygun olup olmadığı veya ne şekilde uygun olacağı şeklinde bir başka soruyu cevaplandırmak durumundadır. Şöyle ki, eğer AGSP öncelikli olarak gittikçe daha istikrarlı olan Avrupa’nın çevresini istikrarlı hale getirme amacıyla kurulmuşsa, aynı zamanda kendi kıtasından çok uzak yerler için harekete geçebilecek midir? Eğer Avrupalıları arka bahçelerinde daha etkili politika izlemelerine olanak sağlama amacıyla kurulmuşsa Avrupa toplumlarını terörist saldırılardan veya kıtadan uzaktaki başarısız devletler veya diktatörlüklerden koruma gibi bir amaca adapte olur mu veya olmalı mıdır? Eğer Bosnalıları korumak için oluşturulduysa Afganları veya Iraklıları da koruyacak şekilde biçimlendirilebilir mi? Bu soruların cevapları hakkında Avrupalılar emin olmadıklarından ABD de AGSP girişimi ile ilgili olarak kararsız kalmaktadır. Görevleri, büyüklükleri, kuvvet yapıları belki Avrupa’nın Acil

⁶¹⁸ ‘Devrim’ olarak tanımlanan bu dönüşüm, ABD ordusunun ekonomik, teknolojik, askeri planlama, tehdit algılaması (örneğin asimetrik tehditler ve bunlara karşı daha esnek ve kolay hareket edebilen birimler kurulması), silah çeşitleri (akıllı silahlar, C4I olarak ifade edilen komuta, kontrol, iletişim, bilgisayar ve istihbarat) gibi değişimleri ifade etmektedir.

Müdahale Gücü ile NATO Karşılık Gücü arasındaki sinerjik bir ilişki bu tereddütleri ortadan kaldıracaktır.⁶¹⁹

Ele alınan tüm bu gelişmeler ve yorumlar son derece önemlidir zira Avrupa güvenlik mimarisinin geleceği, ABD-AB ilişkilerinin gelişimine doğrudan bağlıdır. Sonuç olarak, AB'nin özerk güvenlik yapılanması ile ortaya çıkışı, Soğuk Savaş sonrası dönem içindeki güvenlik gelişmelerini derinden etkilemiştir. Bu konunun en önemli göstergesi AGSP-NATO ilişkilerinde yaşanan tıkanıklıktır. Bu tıkanıklığın arkasında yatan üç neden vardır. Bu nedenler ilki "ABD'nin liderliğini devam ettirme isteği ile AB'nin NATO'dan özerk bir kapasite yaratma çabası"dır. İkinci neden "AB'nin özerk bir kapasitesi yaratma iddiasını destekleyecek imkan ve kabiliyetlere sahip olmaması"dır. Son neden de "NATO üyesi olan ancak AB üyesi olmayan Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası Avrupa güvenlik mimarisinden dışlanılmaya çalışıldığını düşünmekte olması"dır. Bu çalışmada söz konusu nedenler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Sonuçta ise AGSP-NATO ilişkilerinin gelişiminin, bu üç faktörün ne yönde gelişeceğine bağlı olduğu tespit edilmiştir.⁶²⁰

Türkiye Engeli ile ilgili olarak ise şunlar söylenebilir:

1999 NATO Washington Zirvesi'nin aksine 1999 Köln ve Helsinki zirvelerinde AB'nin, NATO'nun imkan ve yeteneklerini kullanacağı operasyonlarına NATO'nun AB üyesi olmayan devletlerin en üst düzeyde katılımı kriteri dikkate alınmamıştır.

Diğer taraftan, AB'nin kendi imkan ve yeteneklerini kullanacağı bir operasyondaki amacının ABD ve dolayısıyla NATO'ya bağımlı olmadan kriz bölgelerine müdahale etmek olduğu bilinmektedir ve AB'nin AGSP kapsamında müdahil olmak istediği kriz bölgelerinin başlıcaları; Orta Doğu, Kafkasya, Balkanlar ve Orta Asya olarak görülmektedir. AB'nin karar mekanizmalarında Türkiye olmaksızın bu bölgelere müdahalelerde bulunulması ise güç problemleri de

⁶¹⁹ Daniel Hamilton, "American perspectives on the European Security and Defence Policy", **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, 'y.y.', Mart 2004, ss.143-159, s.150

⁶²⁰ Çınar Özen, "AGSP-Nato İlişkilerinin Geleceğini Belirleyecek Üç Faktör Üzerine Bir Değerlendirme" (Çevrimiçi): <http://ataum.ankara.edu.tr/Guz2002.pdf>, Aralık 2006

beraberinde getirebilecektir. AB'nin, Türkiye'nin tarihsel tecrübesinden faydalanmaması ise kriz müdahalelerinin başarısız olması ihtimalini beraberinde getirebilecektir. Sonuç olarak, bu gerçeğin atlandığı bir AGSP'nin başarı şansının çok az olduğu değerlendirilmektedir.⁶²¹

Konrad Adenauer Stiftung Derneği Türkiye temsilcisi Frank Spengler, Eylül 2005'teki bir forumda Türkiye-AB ilişkilerinin özellikle güvenlik ve dış politika ekseninde seyrettiğini ve bu konuların her iki taraf için de taşıdığı önemi dile getirmiştir.⁶²² Bu önem sebebiyle de bazı sorunlara sebep olabilecek olan bu ilişkinin daha yakından ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) 2005 Eylül'ünde Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (IAI) ile düzenlemiş olduğu 'Türkiye ve AB: AGSP ve Silahlanmada İşbirliği' konulu atölye çalışmasında, katılımcılar tarafından söylendiğine göre, Türkiye, savunma kapasitesi bakımından Avrupa'dan üstündür ve Avrupa'ya bu alanda iştirak etmelidir. Katılımcılara göre, Türkiye, sadece bir savunma ortağı değil, aynı zamanda çok daha genel olarak 'güvenlik ortağı' olarak görülmeli, hatta Avrupa güvenliğinde temel bir rol üstlenmeli, bu bağlamda karar mekanizmalarındaki yeri de sağlanmalıdır.⁶²³ Tüm bunlar, Türkiye'nin AGSP açısından önemini vurgulamaktadır.

Türkiye'nin hem kendi bölgesinde hem NATO içinde büyük, etkili ve modern bir askeri güç haline gelmiş olması, ayrıca bu askeri gücün düşük yoğunlukta savaş tecrübesi olan çok iyi eğitim görmüş bir silahlı kuvvetler olması, Türkiye'nin AB'nin Petersberg tipi operasyonlar açısından stratejik katkısının son derece fazla olacağını göstermektedir. Zira, özellikle de Avrupa'nın yaşlanan nüfusu göz önüne alındığında, AB'nin, yakın bir gelecekte askeri bakımdan zor durumda kalarak yeni insan kaynağına ihtiyaç duyacak hale geleceği tahmin edilebilir.⁶²⁴ Diğer yandan Orta

⁶²¹Özlem, **A.g.e.**

⁶²²Türk-Alman Sivil Toplum Forumu , Klassis Resort Hotel, Silivri, İstanbul 29-30 Eylül 2005, (Çevrimiçi): http://www.tesev.org.tr/etkinlik/turk_alman_St_forumu29_30eylul2005.php, Ocak 2006

⁶²³TESEV - IAI Europe Joint Project: Turkey And The European Union: European Security And Defense Policy And Armaments Cooperation, II. Workshop, 19 Eylül 2005, (Çevrimiçi): http://www.tesev.org.tr/eng/events/dem_19eylulworkshop.php, Ocak 2006

⁶²⁴Petersberg Görevleri, iyi askeri eğitim görmüş insan gücü yoğunluklu operasyonlardır.

Doğu'da konuşlandırılmış ve geliştirilmekte olan kitle imha silahlarının varlığının da Avrupa'nın tehdit algılamalarını kısa sürede artırabileceği düşünülmektedir. Bu durum ABD, AB ve Türkiye arasında füzesavar füze sistemleri konusunda da işbirliği yaratabilir. Bu durumda Türkiye, AB'nin korunması için gerekli sistemlerin konuşlandırılması için en uygun müttefik konumundadır. Ayrıca, Rusya'nın AB üzerinde herhangi bir şekilde baskı uygulaması AB'nin karşı tedbir almasını gerektirecektir. Çünkü AB bu tür önlemler almaktan kaçınırsa AGSP'nin inandırıcılığı kalmayacaktır. Bu durumda AGSP'ye Petersberg Görevlerinin yanısıra ortak savunma da eklenmek durumunda kalacaktır. Tüm bunlar AGSP'nin ve genel olarak AB'nin Türkiye'yi uzun vadede dışlayamayacağına ve aralarındaki ilişkinin güçlenmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁶²⁵

Ayrıca, Türkiye'nin AB üyeliğinin ABD tarafından desteklenmesindeki bir sebebin de; ABD'nin, Avrupa ile bütünleşmiş bir Türkiye'nin, AB'nin, dünyanın çeşitli bölgelerinde sorumluluklar almasında önemli bir etken olduğunu düşünmesi olduğu değerlendirilmektedir. Bu da Türkiye'nin AGSP konusundaki öneminin büyük olduğuna dair kanıtlardan bir tanesidir.

Senem Aydın'ın ifade etmiş olduğuna göre katı güvenlik alanında, AB'nin oluşturmaya çalıştığı ortak savunma ve güvenlik politikası ve buna bağlı olarak operasyonel hale getirilmek istenen Avrupa Acil Müdahale Gücünün, Türkiye'ye yakın bir bölgede hareket düzenlemesi ihtimali hem Türkiye hem AB açısından sorun yaratmaktadır. Zira Türkiye, Avrupa Güvenlik Mimarisi içine 1992 yılında üye olmuş, bu üyelik Türkiye'ye hem günlük faaliyetlere tam katılım, hem de tatbikat ve operasyonların karar mekanizmasında yer alma hakkı kazandırmış, ancak bu kazanımlar BAB'ın AB ile entegrasyonu ile ortada kalmıştır.⁶²⁶

⁶²⁵Karaosmanoğlu, "AGSK Açısından Türkiye-AB...", s.161-166 Tüm bunlara rağmen neden hala Türkiye AGSP'ye katılmakta bu kadar güçlüklerle karşılaşmaktadır? AB üyeleri için AGSP'nin en temel boyutunun demokrasi, liberalizm, hukuk devleti, insan hakları gibi özellikler olduğu söylenebilir. Yani AB, Petersberg Görevlerini uygulamaya yönelik giriştiği operasyonlarda bu nitelikleri yaymayı amaçlamaktadır. Bu da, AGSP ve Türkiye ilişkisi bağlamında Türkiye'nin eşikte tutulmasını getirmektedir. Yani bu ilişkideki sorun 'Avrupa kimliği' sorunudur.

⁶²⁶Mehmet Ziya Varol, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği", (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/eylul2001/giris1.html>, Mayıs 2006

Zira, Türkiye'nin ortak üye olarak yer almaya hak kazandığı BAB ve NATO çerçevesinde elde ettiği kazanımlar, günümüzde belirli uzlaşma varılmış görünse de, göz ardı edilmiştir ve Türkiye Birliğe tam üye olmadığı müddetçe sorun devam edecektir. Şu halde, bu durum, AGSP'nin önündeki zorluklardan biri olarak değerlendirilebilir.⁶²⁷

Sonuç olarak Türkiye, AB üyesi olmasa bile AGSP'nin gelişmesine katkıda bulunmak istemektedir. Ancak AB, Türkiye'nin bu isteğine olumlu yaklaşmakla birlikte Türkiye'nin, AGSP'nin karar alma sürecinde yer almasına dair bir yol üretememektedir.

⁶²⁷ Aydın, **Ag.e.**, s.45

4.7. Yapısal Zorluklar

AB'nin dış ilişkilerinin çoğu, ekonomik ilişkileri kapsamaktadır ve politik alandan nispeten uzaktır. Herşey bir yana, Avrupa'nın güvenliğini sağlayacak mekanizmanın ne olduğuna dair belirsizlik mevcuttur. Bir yandan NATO belli bazı görevlerde yer alacak, diğerlerini AGSP bağlamında AB mi gerçekleştirecektir? Yoksa bu politika NATO'nun tamamen geri çekilmesini mi gerektirecektir? Diğer yandan yalnızca Petersberg Görevleri'ni gerçekleştirmek gerçekten de Avrupa'nın uluslararası bir aktör olması yolundaki askeri boyutun tamamlanmasında yeterli olacak mıdır? AGSP'nin başarılı olabilmesi için cevaplanması gereken bu soruların cevapları henüz belli değildir.

Avrupa'nın güvenlik açmazı, kurallara olan ortak inanç bağlamında kurulan AB'nin, düzensizlik içindeki bir dünyayla başa çıkmak durumunda olmasıdır. Bu noktada, Birlik'in sorunu, bu değerleri hem yakın hem uzak çevresine yansıtacak inanca sahip olup olmamasıdır. Burada, Avrupa'ya; daha ziyade kültürel olarak tanımlanan ve dışarıya kapalı bir Avrupa ile; Birlik'e, kurallarını kabul eden tüm toplumların kabul edildiği bir Avrupa arasında seçim yapması sunulmuştur. İlk seçenek, geliştirilmekte olan güvenlik zaafına işaret ederken, ikincisi ise geliştirilecek güvenlik sisteminin temelini oluşturur.⁶²⁸ Ancak şu an için, AB'nin hangi yönde ilerleyeceği belli değildir. Belirsizlik de çoğunlukla olumlu değil, olumsuz sonucu düşündürmektedir.

Özellikle de 11 Eylül'den sonra teröristlerin bir bölümü yakalanmış olsa da Avrupa'daki hem hareket ve ifade özgürlüğünden, ortak polis ve yargı sisteminin olmayışından istifade ederek varlıklarını sürdürmektedirler. Kaldı ki AB toprakları ABD'den daha korumasızdır. Bu faktörlerin tümü göz önünde tutulup durumun ciddiyeti anlaşılmadık, ancak bu pek olası görünmemektedir. 1990'lardan beri ne

⁶²⁸Alexander Rondos, "Aktörler ve Tanıklar", **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss. 227- 232, s.228.

Avrupa içinde ne de dışında Avrupa çıkarlarına ve vatandaşlarına karşı saldırılarda herhangi bir azalma olmamasına rağmen bu ilerleme süreci, terörizmin kaydetmiş olduğu ilerlemeden -özellikle de bilgi, beceri ile kitle imha silahlarındaki- çok daha yavaştır.⁶²⁹ Mevcut durumda, Avrupa'nın bütün olarak hareket etmesi gereken terörizm ile mücadele baskın şekilde ulusal hükümetlerin elindedir ve sınır-aşan konularda işbirliği Birlik düzeyinde olmaktan ziyade ikili işbirliği şeklinde cereyan etmektedir. Bu konudaki bir başka husus, Europol ile ilgilidir. Europol ile ilgili söz konusu olan sorun ise, ulusal güvenlik ve istihbarat teşkilatlarının Europol ile bilgi paylaşmamaları ve Europol'ün de ulusal polis teşkilatlarını kendisiyle işbirliği yapmalarını zorunlu tutamamasıdır. Birlik terörizm karşıtı koordinatörünün yetkileri az, bütçesi sınırlıdır, yasa teklifi yapamadığı gibi ulusal adalet ya da dışişleri bakanlarını terörizm konusu ile ilgili olarak görüşmeye de çağırarak, hükümetleri adım atmaya yönlendirememektedir. Dolayısıyla her türlü planına rağmen AB, terörizm karşıtı operasyonlarda hiç rol alamamaktadır. Avusturya ve Belçika, Birlik'in kendisine özgü bir istihbarat servisi kurmasını önermişlerse de Birlik'in mevcut donanımıyla bu mümkün değildir. Birlik içerisinde en kuvvetli istihbarat teşkilatlarına sahip olan İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya, bilginin dışarıya sızması ihtimalini artıracak sebebiyle tüm üyeler yerine daha az sayıda devlet ile bilgi paylaşımını tercih etmelerinden dolayı zaten böyle bir girişime karşı durmaktadırlar. Bunların yanısıra Birlik'in terörizm konusundaki rolünde çelişki söz konusudur. Bu çelişki, ulusal hükümetlerin bir yandan terörizm tehdidinin sınır-aşan niteliği sebebiyle Birlik düzeyinde işbirliği yapılması konusunda uzlaşmış olmaları, diğer yandan ise bu konuda Birlik'e yetki vermekte ve kaynak tahsis etmekte son derece yavaş hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Devletlerin bu konuda yavaş hareket etmelerinin sebebi, güvenlik politikasının, ulusal egemenliğin özüne inerek devletlerin mevcut hukuk kuralları ve ulusal güvenlik uygulamalarını etkileyecek olmasıdır.⁶³⁰

Bir başka engel olarak Petersberg Görevleri'nin içeriği sayılabilir: Bu görevler, aslında askeri araçları tedarik ve kullanma, klasik anlamıyla ulusal

⁶²⁹Delpach, **A.g.e.**, s.16-21.

⁶³⁰Keohane, "One Step Forward,....."

savunma, bir askeri tehdit karşısında bir devlet ülkesinin bölgesel bütünlüğü ve politik bağımsızlığı ve de ortak savunma gibi anlamlar içermemektedir.⁶³¹ Diğer bir deyişle, kolektif savunma yerine Petersberg Görevleri belirlenmiştir. Bunun ise, uzun dönemde AB'nin silahlı kuvvetlerinin daha da büyütülerek ortak savunma görevlerini de üstlenmesi düşünülüyor olsa bile AGSP'nin ilerlemesinin önündeki önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir. Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni tehditlerin, hızlı, esnek ve sürekli müdahaleyi gerekli kıldığını; kolektif savunmanın ise kriz yönetimi ve beraberindeki acil müdahale gücü veya muharip birliklere oranla geri planda kalmış olduğu bir gerçek olsa da, ne NATO ne de ulusal orduların önemi azalmıştır. Netice olarak, tüm söylenenler yumuşak güvenlik ve katı güvenlik kavramlarıyla ilişkilendirilirse, AB'nin katı güvenliği sağlamaktan yoksun olduğu söylenebilir. Bunun, çalışma açısından önemi, AB'nin katı güvenlik çerçevesinde ele alınmasıdır.

Bir diğer, 'yapısal' olarak sayılabilecek sorun ise, uluslararası hukuk kişiliği olmayan AB ile bu politikanın ne kadar ileri gidip başarılı olabileceğidir.⁶³² Aslında, AB Anayasası, öngördüğü biçimde tüm Birlik üyeleri tarafından iç hukuklarına göre onaylanmış olsaydı, böyle bir sorun zaten meydana çıkmamış, AB hukuki/tüzel kişiliğini kazanmış olacaktı. Hatta, yalnızca tüzel kişilik kazanmış olmayacak, Anayasa konusunun ele alındığı bölümde ifade edilen tüm diğer gelişmeler de sağlanmış olacaktı. Ancak onaylama gerçekleşmediği için bu, bir sorun olarak AGSP'nin önünde halen durmaktadır.

Mevcut durumda AGSP, Petersberg Görevleri ve 'yumuşak güvenlik' konularıyla ilgilendiğinden Baltık devletlerinin veya Polonya'nın Birlik üyeliği Rusya'yı endişelendirmiyor olsa bile, AGSP ortak katı güvenlik kapasitesi geliştirecek olduğunda/olursa, Rusya, AB-tabanlı NATO algılamasıyla bunun kime/kimlere karşı kurulduğu sorusuna saplanacak, dolayısıyla AB'yi zorlayacak bir durum ortaya çıkabilecektir.⁶³³

⁶³¹ Okman, "AGSK Yapısında Karar Alma Süreci...", s.144

⁶³² Rençber, **A.g.e.**, s.25.

⁶³³ Clive Archer, "The European Union as...", s.238.

Günümüzde AGSP ile AB’de ‘çift demokrasi-boşluğu’ndan bahsedilmeye başlanmıştır. AB, dünyada demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğünü destekler bir konumda iken bu alanda hem ulusal hem AB kurumları-arası düzeydeki süreçlerin ne kadar demokratik olduğu sorulmaktadır. Bu da AGSP’nin önünde aşılması gereken önemli bir diğer sorundur.⁶³⁴ Söz konusu demokratik kontrol sorunlarının bir diğer yandan da gizlilik ve aciliyet argümanlarının geniş kullanımından ve iç ve dış güvenlik politikalarını yönlendiren kurallarının gittikçe muğlak hale gelmesinden doğduğu söylenebilir.⁶³⁵ Şu halde, Avrupa Parlamentosu’nun bu politikaya sınırlı ölçüde dahil olması nedeniyle dış politika ve güvenlik konuları bakımından bir meşruiyet sorunu ve demokrasi boşluğu söz konusudur.

Bir diğer sorun, BAB’a, AB üyelerinin tamamının üye olmaması sebebiyle etkin çalışmamasıdır. Bu da AB’nin güvenlik politikasının da etkin olamayışını getirmektedir. Ayrıca AB’ye üye devletlerin çoğunun aynı zamanda NATO’ya da üye olması, orta vadede AB’nin bağımsız bir ortak savunma politikası oluşturmasını neredeyse imkansız hale getirmektedir.⁶³⁶

AB’de askeri boyutun gelişmesinin önündeki bir diğer engel ise daha ziyade sivil alanda gelişme kaydederek askeri alanın daha geri planda kalması olarak gösterilebilir. Tam bu noktada açıklığa kavuşturulması gereken bir husus vardır ki o da şudur: Glenn Segel’e göre, başta da belirtilen, hem ulusal hem uluslararası bir olgu olarak ‘Avrupa(nın) savunması’, ‘Avrupa(nın) güvenliği’nden farklı ele alınması gerekliliğidir. Bunlardan sadece ilki, bu çalışmanın konusu olan ODGP/AGSP kapsamında ele alınmaktayken, ikincisi adalet ve içişleri kapsamında ele alınmaktadır. Güvenlik ve savunma kavramlarının birbirinden farklılaşmasının sebebi ise AB üyeleri arasındaki sınırların kaldırılmasıyla birlikte savunma

⁶³⁴ Lars-Erik Lundin, Kyriakos Revelas, “Security and Democracy: From the Perspective of Commission Officials Working at the Interface between ESDP and Community External Action”, **European Security**, Volume XV, Issue 4 Aralık 2006, ss. 423 – 430, s.425.

⁶³⁵ Bono, **A.g.e.**, s.436-442

birimlerinin suçla mücadeledeki katkılarının yok olmasıdır. Buna göre, AB'nin güvenliğinin sağlanmasında, sınırlar-ötesi tutuklama yetkisiyle donanmış, istihbarat ve işbirliği açısından iyi işleyen bir polis teşkilatının görevi ordulardan daha önemlidir, bu sebeple de EUROPOL ile NATO'nun ilgi alanları birbirinden farklıdır ve AB'nin güvenlikle ilgili ihtiyaçlarının çoğu NATO'nun dışında kalmakta ve gitgide EUROPOL'ün alanına girmektedir.⁶³⁷ Ne kadar çabalansa da, sivil dış ve güvenlik politikasından daha katı bir ortak savunma politikasına evrilmenin günümüze kadar geçen süre içinde ne dereceye kadar gerçekleşebildiği tartışmalıdır ve AB'nin bu politika alanında sayılan zaafiyetlerinin başında gelmektedir.

Buna örnek olarak, AB'nin kriz yönetimi operasyonlarının askeri alanda olduğundan çok daha etkin olması sayılabilir.⁶³⁸ Zira 2000 yılından beri AB, dünyanın sivil kriz yönetiminde başat olmuş, 3 yıl içerisinde 12 tane sivil kriz görevi gerçekleştirmiş, diğer yandan askeri kriz yönetimi konusunda sadece dört görev gerçekleştirilmiş ve hedeflerin hiçbirisine ulaşamamıştır. Zira askeri kapasite inşası daha ziyade sermaye ve siyasi irade ile ilgilidir ve ulusal sistem ve kapasitelerin AB düzeyinde biraraya getirilerek organize edilmesi ve yeni teçhizat donanımı ile sağlanabilecektir. Diğer yandan sivil alanda ise bunun da ötesinde belirli doktrinlerin, standartların geliştirilmesi gereklidir.⁶³⁹ Krupnick'e de göre, ABD'nin Avrupa ile ilgili güvenlik alanına ilişkin şikayetleri, bazen farklı açılardan karşılanmaktadır. Şöyle ki, AB, 1995 yılında demokrasi ve serbest piyasa ekonomisine geçişte Rusya'ya 1.5milyar\$, ABD ise yalnızca 234milyon\$ hibe etmiştir. Aynı yıl, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan 4 milyar\$ Ortadoğu 433 milyon\$ AB'den yardım alırken ABD'den 10 milyon\$ ve 173 milyon\$ (İsrail hariç) yardım almışlardır. AB'nin küresel insani yardımları 2 milyar\$a yaklaşırken ABD'nin yardımları bunun sadece üçte birinden biraz daha fazladır.⁶⁴⁰

⁶³⁷ Glenn M. Segel, "Avrupa'nın Uyuşturucu, Terörizm ve Para Trafiği Açısından Güvenliği", **Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye**, Der. Cem Karadeli, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2003, s.78

⁶³⁸ AB'nin genel dış ilişkileri için Bkz: European Commission Directorate-General for Press and Communication Manuscript, "A world player:....."

⁶³⁹ Daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Peter Viggo Jakobsen, "EU Civilian Rapid Reaction –Trouble Ahead!" Danish Institute for Security Studies, Aralık 2006, (Çevrimiçi): http://www.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2006/pvj_eucivilian_rapid_reaction.pdf, Şubat 2007

⁶⁴⁰ Krupnick, **A.g.e.**

Didier Bigo'ya göre, günümüzde güvenliğe verilen -egemenlik ve özgürlükten- üstün önem sebebiyle, güvenliğin iç ve dış boyutlarının, diğer bir deyişle iç ve dış güvenliğin benzeşmesine şahit olunmaktadır. Burada kurumlararası düzenlemelerin içiçe geçmesi de söz konusudur ve polislerin silah taşımaları veya askeri birtakım yetkilere sahip olmaları, hakimlerin polisi kontrol edebilmesi buna örnek oluşturur. Dolayısıyla, günümüz düzeninde polis ve orduyu ayrı düşünmek birtakım gerçekleri görmemek anlamına gelecektir.⁶⁴¹ Bu fikir de desteklemektedir ki, AGSP'nin önemli bir parçası da sivil boyutla ilişkilidir. Hatta, Keohane'ın da belirtmiş olduğu gibi, sivil yetenekler temel hedefine şimdiden ulaşmıştır. AB, uluslararası görevleri için, 1400'ünün otuz günde intikal edebildiği 5000 polis sağlamaktadır. Bu da, AB'nin karşı karşıya olduğu güçlükler de gözönüne alınırsa, (AB'nin) sivil alanda önünün daha açık olduğunu ve bu yönde daha çok çaba harcandığını göstermektedir.

Şu halde, AB'nin, uluslararası sivil güç olması, kısa vadede uluslararası güvenlik aktörü olmasından daha mümkün görünmektedir. Zira kriz bölgeleri, gelişmekte olan bölgeler gibi ihtiyacı olan yerlerin yeniden yapılandırılmasında veya finansal yardımlarda AB'nin çok daha etkindir. Ancak sivil güç olmak da, çabalarının sonuç vermesi bağlamında belli bir düzeyde askeri kuvveti gerektirmektedir, ki bu, hal-i hazırda ABD'ye bağımlılık gerektirmektedir.⁶⁴²

Ben Tonra, AB'nin karşı karşıya olduğu bu gibi görünür zoluklar ele alınırken, güçlü bir AGSP'nin nasıl oluşturulabileceği hususunun gözden kaçırıldığını belirtmektedir. Tonra'ya göre, AGSP'nin güçlü ve etkin olmasının koşulları arasında toplumsal koşullar da vardır. Bunun yanısıra, ahenkli bir AGSP, Fransa, Almanya ve İngiltere'nin karşılıklı zorunluluk duygusu içinde olmalarına bağlıdır ve bu duygunun oluşması da AGSP misyonlarını gerektirir. Yalnızca bu misyonlar yoluyla ki toplumlar ve devletler ortak bir tehdide karşı savaşmaları sebebiyle ortak çıkarlar oluşturur ve bu çıkarları gerçekleştirecek siyasi irade ortaya çıkar.

⁶⁴¹Didier Bigo, "The Impact of the EU on the Security Field" (Çevrimiçi): http://www.ku.dk/satsning/Europa/pdf/didier_bigo_paper_1.pdf, Ocak 2006

⁶⁴² Pilegaard, a.g.e., s.18-19.

Michael E. Smith'e göre, ODGP'nin diğer eylemleri ile askeri bağlantılı eylemler arasında kavramsal ve operasyonel olarak hala büyük fark bulunmaktadır ve yalnızca ya büyük bir dış kriz, ya da ABD politikasında köklü bir değişim AB'nin zayıf AGSP planlarını etkin ve bağımsız askeri güce dönüştürmesine yol açabilecektir.⁶⁴³

Sayılan sebeplerin hepsinin de etkisinin birleşmesiyle İngiltere'nin Dışişleri ve İngiliz Devletler Topluluğu Ofisinin öngörüsüne göre de, Avrupa Acil Müdahale Gücü en erken 2012'ye kadar operasyon görevi üstlenemeyecektir.⁶⁴⁴

AGSP, AB'nin savunma alanında 'topluluk' haline gelmesi anlamına gelmemektedir⁶⁴⁵ ve tüm bu verilerden yola çıkılarak söylenebilir ki ODGP, en azından orta vadede ulusal politikaların ve AB politikalarının bir bileşimi olacaktır.⁶⁴⁶

Diğer yandan, AB yönetimindeki operasyonlar, henüz düşük yoğunluklu ve küçük düzeylerdedir, bu sebeple AB'nin, daha etkin olmak için bu kuvvetini artırması yararlı olacaktır.⁶⁴⁷

Pilegaard'ın belirtmiş olduğu gibi, AGSP halen gerçek bir 'politika'dan ziyade bir 'proje' olarak düşünülmelidir. Avrupa, stratejik düşünmeye başlamış olsa da, 'ortak' stratejik kültürden yoksundur. Kaldı ki, Avrupa'nın bu yöndeki çabaları da şüpheli görünmektedir. Çoğu uzmana göre, daha güçlü bir Avrupa savunması için, güvenlik ve savunma alanında daha güçlü işbirliği zorunludur. Çoğu Avrupalı

⁶⁴³ Michael E. Smith, **Europe's Foreign and Security Policy**, United Kingdom, The Institutionalization of Cooperation, Cambridge University Press, 2004, s.258.

⁶⁴⁴ Moens, "ESDP, the United States....", s.34-35

⁶⁴⁵ Wyn Rees, "The WEU", **Uncertain Europe : Building a new European Security Order?** Ed. Martin A. Smith, Graham Timmins, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2001, ss.96-112, s. 110.

⁶⁴⁶ Peter Schmidt, "The Compatibility of Security Organizations and Policies in Europe", **Europe's New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.149-163, s.160

⁶⁴⁷ Sven Biscop, "The International Security Engagement of the European Union – Courage and Capabilities for a 'More Active' EU", **European Strategic Forum**, Warsaw Internationale Politikanalyse International Policy Analysis Unit, Ocak 2007, ss.1.10, s.6

devletin, -güvenlik ve savunma politikasına ortak stratejik yaklaşımlarının olmadığını gösterir şekilde- sınırlı kaynaklarını cılız şekilde dağıttığı günümüz düzeninde, Avrupa silahlı kuvvetlerinin de güçlü olması beklenemeyecektir.⁶⁴⁸

Bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer husus, günlük hayatın ekonomik veya sosyal tüm alanlarında kullanıldığı gibi, sözü edilen yeni güvenlik tehditlerine uygun önlemler alınmasında da, Bulgaristan'ın en büyük düşünce kuruluşu olan Demokrasi Çalışmaları Merkezi'nin (Center for the Study of Democracy) Başkanı Dr. Ognian Shentov'un deyişiyle 'yaratıcı' olunması gerekliliğidir. Buradaki 'yaratıcılık'tan kasıt, tehditlerin modern analitik araç ve metodlar kullanılarak bertaraf edilmesinin yeni bir vizyon dahilinde gerçekleştirilmesi gerektirdiğidir. Bu 'yeni vizyon' anlayışının kapsamındaki en önemli husus, yeni güvenlik tehditlerine karşı idarenin her katındaki savaşımın geleneksel askeri ve polis gücüyle sınırlı bırakılmamasıdır. Tehditlerin zararlarının azaltılmasına yönelik olan bu yeni vizyon, yeni sivil toplum unsurlarından yararlanılmasını da içeren ve güvenlik alanında kamu sektörü-özel sektör işbirliği anlamına gelen yeni 'sosyal teknolojiler' gerektirecektir. Zira tehditlerin dinamik doğası, güvenlik konusunda katkısı bulunan veya bir şekilde bu konuyla daha yakın etkileşim içinde olan tüm kurumların etki alanlarının genişletilmesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, ihtiyaç duyulan bu işbirliğinin güvenlik alanına yansımından önce farklı birçok alanda sağlanmış ve büyük fayda sağladığının gözlemlenmiş olduğunu da belirtmek gerekir.⁶⁴⁹ Şu halde, yeni tehditler, bir önceki ortamda var olanlara oranla çok daha karmaşıklaşmış, etki alanları genişlemiş ve bunlarla başa çıkabilmek çok daha farklı yöntemler, alanlar-kurumlar arası işbirliği gerektiren çalışmalara ve etkinliğe ihtiyaç duyar hale gelmiştir.

⁶⁴⁸ Pilegaard, **A.g.e.**, s.34

⁶⁴⁹ Ognian Shentov, "Security Risks and Transformation"- Euroatlantic and Regional Perspectives Conference, Sofya, Bulgaristan, 19-20 Kasım 2005, ss. 23-24, s.23-24.

Söz etmeye değer bir diğer güçlüğün de savunmanın ‘dış ilişkiler’ kapsamında ele alınması ve bu sebeple de bütçe, uzmanlaşma, vakit ve ilgi ayırma konularında nispeten zorluk yaşanmasının olduğu düşünülmektedir.⁶⁵⁰

Cooper’ın ifade ettiği üzere, ordular devletlere aittir. O halde bir ‘Avrupa Ordusu’ yaratmak için önce bir Avrupa ‘Devleti’ yaratmak gereklidir. Ancak AB’de gidilen yolun bu olmadığı gözlenmektedir. Zira, böyle bir devlet yaratmak bir yana, devletlerin tek tek birbirleriyle olan ilişkileri yasal ve politik yollarla düzenlenmektedir.⁶⁵¹

Sonuç olarak, güvenlik ve savunma alanında mevcut andlaşma veya kararlar en çok kısa-dönemli verilmiş sözler olarak algılanmaktadır. Oysa ki değişen küresel güvenlik gündemine uzun-dönem uyumlanma sürecine gereksinim vardır. Dolayısıyla, er ya da geç, daha esaslı reformlar gerekecektir. Buradan yola çıkarak, AB’nin, güvenlik ve savunma politikasına Avrupa bakış açısının değişmesini gerektirecek güçlüklerle karşı karşıya olduğu söylenebilir.⁶⁵²

⁶⁵⁰ AB’nin dış ilişkileri kapsamının ayrıntılı bir sunumu için Bkz: David Allen ve Michael Smith, “External Policy Developments”, **Journal of Common Market Studies**, Volume: XLI, Annual Review, Blackwell Publishers Ltd, 2003, ss. 97-114.

⁶⁵¹ Robert Cooper, Towards A European Army?, Lecture delivered at the Center for the Study of Democracy, 3 Haziran 2004, (Çevrimiçi): http://www.johnkeane.net/pdf_docs/otherauthors/cooper.pdf, Mart 2007

⁶⁵² Pilegaard, **A.g.e.**, s.11.

SONUÇ

AB'nin, temelleri İkinci Dünya Savaşı'nın ardından AKÇT ile atılmış, Soğuk Savaş'ın ardından değişen uluslararası ve bölgesel sistemin sonucu olarak değişen güvenlik gündeminin zaman içinde bir askeri ve sivil kadro kurmasını gerekli kılması sonucunda da Maastricht Andlaşması ile geliştirilen ODGP yoluyla Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bir güvenlik ve savunma politikası oluşturması mümkün olmuştur. Zira Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte yeni uluslararası sistemin getirmiş olduğu şartlardan en çok etkilenen alanlardan biri de 'güvenlik' olmuştur ve Soğuk Savaş döneminin klasik güvenlik anlayış ve yapılanması Soğuk Savaş sonrası Avrupası'ndakinden; güvenliğin içeriği, algılanışı, güvenliği sağlamada seçilen yöntem, güvenliğin bozucu tehditlerin neler olduğu gibi hususlarda farklılaşmıştır.

Böylece, AB'nin, uluslararası politikaya yönelik amaçları, buna karşın Avrupa'da ortaya çıkan krizlerde dahi etkinliğinin çok sınırlı kalmasının hissettirdiği gereklilik bir yana, Soğuk Savaş sonrasında yalnızca uluslararası sistemin değişmesinin özellikle de güvenliğe yönelik sonuç doğuran gelişmeler üzerindeki etkileri dahi Avrupa'nın yeni bir savunma planına ihtiyacı olduğunu açıkça göstermiştir. Ayrıca bu durum, sadece AB'nin değil, Avrupa güvenlik ve istikrarı ile dolaylı şekilde ya da doğrudan bağlantılı BM, AGİT, AK gibi başka kurumlarda da belirli değişimlerin yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu sebeple, AB, hem güvenlik alanındaki bu yeni koşullara ayak uydurmak, hem de daha etkin ve inandırıcı bir uluslararası aktör olmak, kendi içinde daha ileri düzeyde bir entegrasyona ulaşmak, dolayısıyla dış ilişkilerinde 'tek ses' halinde hareket etmek, uluslararası politika alanındaki zaafiyetini gidermek gibi çeşitli amaçlarla yeni uluslararası sistemin ittifakları teşvik edici ve bir bakıma zorunlu kılıcı durumundan da yararlanarak, kendi güvenlik örgüt yapısını oluşturmaya karar vermiş bulunmaktadır.

AB, bu değişimi, St. Malo kararlarının vermiş olduğu ivmeye de dayanarak ODGP'nin uzantısı olan AGSP'yi gündemine alarak, böylelikle üye devletlerden oluşan yüksek düzeyde, stratejik rehberlik ve siyasi kontrol yapacak bir komite, ve yine tüm üye devletlerin farklı kurumlarından istihbaratların birleştirildiği bir Durum Merkezi kurulması gibi etkenlerle sağlamış, üye devletlerin askeri güçlerinin birleşimiyle askeri operasyon yürütebilecek kurumlaşmayı sağlama yoluna varan ilerlemeler kaydetmiştir.

Ancak, öncesinde, NATO içerisinde bir 'Güvenlik ve Savunma Kimliği' yaratılmış olduğu görölmektedir. AGSK'nin oluşturulması; Avrupa'nın AGSP oluşturma isteği ve NATO içinde ABD ve Avrupa ortaklığı arasında daha dengeli bir ilişki kurulması ihtiyacının kanıtlarıdır ve hem NATO'nun politik ve askeri yapılarının ayrılmaz bir parçasını, hem de AB'nin gelişiminde önemli bir unsuru teşkil etmektedir. Bu iki eğilim, AB'nin çeşitli zirve, karar veya andlaşmalarıyla, yine AB ile BAB'ın benzer deklarasyonları, NATO zirve ve kararları ile daha da ileri noktalara taşınmıştır. Takip eden dönemde ise AGSK'nin AGSP'ye dönüştürölmesi; ODGP'nin boyutlarının güvenlik ve savunma kurumları ve askeri kuvvetler oluşurmaya kadar ulaşması ve genişlemesi sonucu BAB'ın faaliyetlerinin sonlanarak AB'ye entegre edilmesi vasıtasıyla sağlanmıştır. şüphesiz AGSP, BAB'ın ardından daha etkin girişimlerde bulunarak inisiyatifi daha ileriye taşımıştır.

AGSP, ilk olarak 1999 Haziran'ındaki Köln Avrupa Konseyi'nde tasarlanmıştır. Aralık 2000'de ise Nice Avrupa Konseyi'nde AGSP'yi geliştirmek için Brüksel'de yeni yapıların oluşturulması gerektiği dile getirilmiş, ayrıca Petersberg Görevleri bağlamında, AB ile NATO arasında kriz yönetimi operasyonları konusunda işbirliğine başlamak için girişimlerde bulunulmaya başlanmıştır. Mart 2003'te sona eren Berlin-Artı çerçeve düzenlemeleriyle birlikte, artık AB, NATO varlık ve yeteneklerini kullanabilmektedir. 2003'ten beri AGSP, ayrıca sivil kriz yönetimi tedbirleri belirlemiş, bunları bünyesine katmış, bu politikanın bir parçası olarak askeri ve sivil kriz yönetimi görevi yerine getirmiştir. şu halde, görölmektedir ki AGSP, AB'ye AGİT ve BM gibi uluslararası kuruluşlarla

da eşgüdümlü bir şekilde dünya çapında barışı koruma operasyonlarına katılım için fırsat vermektedir. AGSP sayesinde, askeri ve polis misyonları; insani müdahale, barışı sağlama, barışı koruma ve kriz yönetimi gibi amaçları yerine getirmek için kriz alanlarına gönderilebilmektedir. Askeri hareketler, NATO'dan ayrı fakat O'nun kaynaklarını kullanabilen bir AB acil müdahale gücü ile gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 2004'te Avrupa Konseyi 2010 Temel Hedef'ini benimsemiş, aynı yıl Avrupa Savunma Ajansı görevine başlamış, ortak Avrupa operasyonlarını koordine etmek ve planlamak için gerekli detaylı öneriler onaylanmıştır. Hal-i hazırda, AGSP için önemli sayılan Siyasal ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite, AB Askeri Personeli yapıları mevcuttur ve işlemektedir. Bunun yanı sıra, her ne kadar AB'nin öncelikli hedefinin, şimdilik, AB üyelerinde ve komşularında düşük yoğunlukta tehditlere karşı güvenlik sağlamak olduğu bilinmekteyse de ve Avrupa'da büyük bir askeri çatışma ihtimali de çok düşük olsa da, AB üyeleri, kendilerini yüksek yoğunlukta çatışmalara karşı da hazırlamak istemektedirler. Herşey bir yana, şimdiye kadar yapılan küçük operasyonlar, üye devletlerin bu tür görevlerde bulunma yönündeki isteklerini göstermektedir.

Özetle, bu gelişmelerden anlaşılmaktadır ki uzun dönemde AB'nin, silahlı kuvvetlerinin daha da büyütülmesi ve "Petersberg Görevleri"nin ötesinde, NATO'dan bağımsız ortak savunma görevlerini de üstlenmesi düşünülmektedir. Ancak tam bu noktada bir sorun ortaya çıkmaktadır ki o da bu tez çalışmasının özünü oluşturmuştur: Bu yapı gerçekte NATO'dan ne kadar bağımsızdır ve/veya bağımsız olacaktır? Bu tez çalışmasında, bunun kısa vadede ne kadar sağlanabileceği konusu incelenmiş, temel argüman olarak, AB'nin, güvenlik ve savunma alanında önemli güçlüklerle karşı karşıya olduğu ortaya konulmuştur. Bu, işbu şekilde gelişen ve önemli etkiler doğuran AGSP'nin, NATO'nun imkan ve yeteneklerine ihtiyaç duymadan etkin olarak varlık gösterememesinin nedenleri araştırılarak yapılmaya çalışılmıştır ve sonuç olarak da, en azından öngörülebilir kısa dönem içerisinde bunun değişmeyerek AGSP'nin NATO'dan bağımsız olamayacağı görüşü kabul görmüş, böylelikle çalışmaya başlarken öne sürülen AB'nin bir güvenlik aktörü olma yönündeki çabalarının kısa vadede sonuç vermeyeceği tezi onaylanmıştır.

AGSP'nin, NATO'nun imkan ve yeteneklerine (en azından öngörülebilir kısa dönem içerisinde) ihtiyaç duyacağı sonucuna, çalışmanın dördüncü bölümünde yer alan AGSP'nin önündeki güçlüklerin ele alınması sonucunda, ve özellikle de bu güçlüklerin aşılmasının zorluğuna ilişkin kanaatim sebebiyle varılmıştır. Zira AB'nin, daha çok insani müdahale, ekonomik yardım, kalkınma yardımı gibi meselelerde etkili olması sebebiyle yumuşak güç olarak tanımlanmakta olduğu ve yüksek yoğunluklu askeri çatışmalarla başa çıkabilmesine yetecek büyük çaplı imkana sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Ancak, belirtilmesi gereken bir husus daha vardır ki, o da, bu sonuca yalnızca çalışmanın başında belirtildiği gibi dördüncü bölümde yer alan, AGSP'nin önündeki güçlüklerin aşılmasının zorluğundan yola çıkılarak değil, fakat aynı zamanda AB'nin NATO'ya alternatif veya rakip olmadığı gözlemine de varılarak ulaşılmıştır.

AGSP'nin NATO'ya bir alternatif veya rakip olmadığı sonucuna; AB'nin belirtmiş olduğu tehditlerin ya nispeten AGSP'nin sivil yönü ile, ya da yine bu tehditlerin, (AB'nin) Adalet ve İçişleri Politikası ile ilgili olduğunun değerlendirilmesi ile varılmıştır. Bu tehditlerin nispeten Adalet ve İçişleri Politikası ile ilgili olması, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde belirtilen tehditlerin daha ziyade iç politikada çözülebilir olması; (tehditlerin) AGSP'nin sivil boyutu ile ilgili olması da, AB'nin, Avrupa Güvenlik Stratejisi ile gerçekten de AB'ye özgü ve günümüz uluslararası güvenlik sorunları karşısında etkili mücadele yöntemleri sunmakta olması sebebiyledir. Tez çalışmasının ikinci ve üçüncü bölümlerinde şekillenmiş olan bu değerlendirmeden yola çıkılarak da, AB'nin güvenlik bağlamında NATO'ya alternatif değil, ama, bu yönü ile Avrupa güvenliği için NATO'yu tamamlayıcı bir işlev gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla; Soğuk Savaş sonrasında, Soğuk Savaş döneminin aksine, Avrupa'nın güvenliği meselesinde bir bakıma NATO'dan bu görevi devralarak etkin rol oynamak isteyen AB'nin, bu amacını henüz gerçekleştirememiş olarak NATO'ya bağımlı olmasının, yalnızca AGSP'nin yetersizlikleri ile değil, AGSP'nin özü gereği zaten NATO'ya alternatif olmaması

sebebiyle de olduğu sonucuna varılmıştır. NATO, ortak savunma garantisi anlayışına sahip bir ittifak iken, Avrupa Birliği, hem kendi iç güvenliğini, hem de uluslararası siyasette daha etkin bir yer elde etme isteği sebebiyle dünya üzerindeki çeşitli sorunlu bölgelerin güvenliğini sağlamak amacındadır. Uluslararası çaptaki etkinliklerinin de daha çok yoğun savaşlar olarak değil, daha çok yumuşak güç kapsamındaki insani yardım, kurtarma, çatışma önleme, barışı koruma, kriz yönetimi, genişleyerek yeni üyelerin Birlik’e katılımını sağlama, dış yardımlarda bulunma gibi hususlarda olduğu görölmektedir. Dolayısıyla, şüphesiz iki örgütün de genel kapsam olarak güvenlik konusu ile birbirlerine benzer, fakat bu noktada amaçları bakımından birbirlerinden farklı oldukları düşünölmektedir.

şu halde AGSP sadece askeri nitelikli olmakla kalmamış, sivil bir boyutun da oluşturulmuş olduğu ve hal-i hazırda bu boyutun daha ön planda tutulduğu gözlenmektedir. Zira, Birlik, uluslararası siyasette etkin olma amacını, çalışmanın kuramsal çerçevesinde açıklanmış olan ‘yumuşak güç’ vasıtasıyla sağlayabildiği ölçüde askeri boyutu arka planda tutmaktadır.

Silahlı kuvvetler konusunda sorun şuradadır ki AB içinde, her ne kadar AB’nin zaman içinde ortak savunmadan çok, kısıtlı askeri operasyonlar için askeri olanak ile donatılması üzerinde anlaşılmış olsa da, İngiltere, Danimarka, Polonya gibi bazı üyelerin AB’yi federatif bir oluşum olarak değil de olabildiğince gevşek, milli değerlerin baskın olduğu ve daha ziyade ekonomik yönde bütünleşmiş bir birlik olarak görmek istedikleri bilinmektedir. Bunda, özgün ülke koşulları, tarihsel, sosyal, kültürel özellikler, bu devletlerin savunma ve güvenlik konusunu NATO’nun üstlenmesi gerektiği düşüncesinde olmaları ve özellikle de İngiltere’nin ABD ile yakın ilişkileri gibi faktörlerin farklı ağırlıklarda etkisi vardır. Örneğın yine İngiltere gibi bazı üyeler, AB mutlaka kendi güvenlik yapılanmasına gidecekse, bunun, NATO’nun Avrupa ayağını güçlendirecek biçimde olması gerektiğini, zira ABD’nin kıtadan kopmasının, kıtayı savunmasız halde bırakabileceği ve AB’nin de çıkarlarına ters düşecek şekilde Atlantik-ötesi ilişkileri bozabileceği, hatta NATO imkan ve

yeteneklerin gereksiz yere tekrar oluşturulmasına sebep olabileceği görüşündedirler. Bu görüşün varsayımı, iki gücün ileriki yıllarda ortak şekilde hareket edebilecekleri ve bunun da kaynak israfına yol açmadan son derece verimli ve barışl şekilde gerekleşeceğidir. Ancak, tarihsel, kültürel, toplumsal, coğrafi vb. sebepler gözönünde bulundurularak düşünüldüğünde görülür ki, her ne kadar ortak çok noktaları olsa da, AB ile ABD, farklı bakış açıları ve görüşler sebebiyle her zaman ortak hareket edemeyecek, çıkarlarına uygun olduğunu düşündükleri yollar aynı olmayabilecektir.

Bunun yanısıra, dışışleri ve güvenlik konusunun hassas, hassas olduğu kadar da Birlik'in geleceği açısından önemli bir politika olması da AGSP'nin gelişmesinin önündeki temel bir engele işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, bu engelin, devletler için dış politika alanında egemenlik yetkisini uluslar-üstü mercilere aktarmada, egemenlik devrinde çekingen davranılması, egemenlik(ten vazgeememe) sorunu olduğu düşünülmektedir.

Bütün bunlar göstermektedir ki, Henry Kissenger'in 'Avrupa'yı kimin temsil ettiği'ne dair sorusu henüz yanıtlanmamıştır. AB, dış ilişkilerinde Komisyon, Konsey Dönem Başkanlığı ve ODGP Yüksek Komiserliği'nden oluşan karmaşık bir şekilde temsil edilmektedir. Keza ngrlen ilkeler çerçevesinde yürütülen dış ilişkilerde üyeler veya kurumlar arasında eşgüdüm sağlanamamamıştır.

Diğer yandan, AB henüz, üyelerini askeri yetenek ve kapasitelerini süratle geliştirmeleri konusunda ikna edememiştir ve bu sürecinin uzun olma ihtimali bir diğer sorundur. Bu srenin belirlenmesinde, üyelerin askeri taahhütlerini ne kadar sürede hayata geçirecekleri, ye devletlerin yeni teçhizat almakta ne kadar istekli olacakları, fakat en çok da AB operasyonları gibi etkenler belirleyici olacaktır. Zira operasyonlardan çıkarılan dersler, gelecek müdahaleler için ihtiyaçların, ne tür teçhizata gereksinim olduğu, görevlerin doğru şekilde yerine getirilmesi için personelin ne tür yetenek ve eğitime gereksinimi olduğu gibi konularda son derece öğretici olacaktır.

Ayrıca, Atlantik'in iki kıyısı arasındaki askeri teknoloji donanımı farkı büyümektedir ve Avrupa, bu konuda ABD ile yarışmamaktadır. NATO üyeleri, 1999 yılında Avrupa'nın belirli ihtiyaçlarının karşılanması için 58 öncelikli programdan oluşan Savunma Yetenekleri İnisiyatifi başlatmış, fakat bu inisiyatif 2002 yılında başarısız olmuş, yarından daha az sayıda program finanse edilmiştir. Bununla birlikte, ABD ile AB arasında var olan askeri teknoloji boşluğunun en azından kısa vadede doldurabilmesi mümkün gözükmemektedir. Yani kısa ve orta vadede AB'nin, ABD'nin katkısı ve desteği olmadan savunma ve güvenliği sağlayamayacağı ortaya çıkmıştır.

Bu zorlukların yanısıra, genellikle gözardı edilen Birlik operasyonlarının finansman sorunu da devam etmektedir. ODGP'nin operasyonel yönünün, hukuki boyutunun ve bütçesinin de son derece yetersiz ve karmaşık olduğu, ayrıca idari uygulamasının da çelişkilerle dolu olduğu değerlendirilmektedir. Bu eksiklik, özellikle de gerçekleştirilen birtakım operasyonlardan sonra daha da gözler önüne serilmiştir. Ayrıca, AB'nin, üyelerinin silahlı kuvvetlerinin 'Petersberg Görevleri' gibi misyonlar yanısıra teröre karşı savaş konusunda da geliştirme ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Yunanistan hariç tüm AB üyeleri, savunma harcamalarında kısıntıya giderlerken, NATO imkanlarını kullanmadan otonom bir AGSP geliştirememektedirler.

AGSP, bir nükleer silah boyutundan da yoksundur. Dolayısıyla AB'nin, daha uzun süre Petersberg görevlerinin ötesinde katı güvenlik gerektiren sorunlara müdahale edemeyeceği açıktır. Nitekim geçmiş AB operasyonları da göstermiştir ki, AB mütevazi Petersberg Görevleri için son derece uygundur, ancak 'riskli' durumlarda operasyonlar, ya ABD öncülüğünde olacak şekilde NATO içerisinde kalmaktadır, ya da yine ABD önderliğinde istek üzerine oluşan koalisyonlarla gerçekleştirilebilmektedir.

Avrupa savunmasının AB tarafından gerçekleştirilmesinin önemli bir şartı da, aslında herşeyden önce Birlik üyelerinin ortak bir politika üzerinde anlaşabilmelerine

bağlıdır. Ancak uygulamada sorunlar mevcuttur. Zira oybirliği usulü, hemen her konuda gözlenebildiği gibi karar alma mekanizmasında problem yaratmakta ve bu konuda devletlerin görüş birliğine varmaları da kısa vadede olası görünmemektedir. AB üyelerinden bazılarının özel durumlarını saklı tutacak birtakım hususları Birlik andlaşmalarına yerleştirmeleri de görüş ayrılığını derinleştirici, işbirliğini engelleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Askeri ve teknolojik altyapı yetersizlikleri olduğu gibi bu yetersizliklerin ancak ekonomik destekle giderilebileceği, buna karşın üyelerin güvenlik ve savunma alanı için ekonomik destek vermekte pek istekli olmayışları da, AB'yi ancak Petersberg Görevleri veya uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve/veya yeniden tesisi konuları ile sınırlı bıraktığı gibi NATO'dan bağımsızlaşamayacağını da göstermektedir.

Tüm bunlar ve bunlar gibi birçok olumsuz etken, ODGP ve AGSP'nin de önündeki çok çeşitli engelleri teşkil etmektedir

Gerçekten de AB'nin, ileride 'Avrupa Birleşik Devletleri' şeklinde tanımlanabilecek bir yapı oluşturmak, uluslararası ve bağımsız bir aktör olarak yeni uluslararası sistemin önemli bir parçası olmak gibi amaçları varsa, kendi savunma ve güvenliğini sağlayabilmesi, bunun için de üyelerinin ortak hedef, amaç ve anlayış etrafında toplanarak birbirlerine uyum sağlamaları, aralarındaki belirli farklılıkları gidermeleri gibi şartların sağlanması gerekmektedir.

Ancak birçok sorunu olsa da, AGSP'nin kurumlar konusundaki gelişimi takdire değerdir. AB'nin küresel konumuna genel olarak bakmak gerekirse, insani yardımı 1970'lerden bu yana, çıkarları olan hususlarda ortak hareket edebilmek amacıyla ODGP'yi 1993'ten bu yana geliştirmekte olduğu görülmektedir. Dünya çapında istikrarı sağlamaya ve korumaya çalıştıkça da savunma, ODGP'nin önemli bir boyutu haline gelmektedir. AB; terör, uluslararası suçlar, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göç, çevre gibi küresel sorunlarla ilgilendiği gibi, diğer uluslararası örgütler ve devletlerle de yakın işbirliği içerisinde. Birlik'in yapmış olduğu yardım andlaşmalarında sadece ekonomik, finansal ve teknik konular değil, ayrıca insan

hakları, demokrasi gibi konular da yer almaktadır. AB, çatışmaların önlenmesinde, barışı koruma ve terörizmle mücadelede katkılar sağlamış, Kosova’da BM Sivil Gücüne, Filistin Otoritesine ve Afganistan’ın yeniden inşasına finansal katkı sağlamıştır. AGSP bağlamındaki ilk görevlerini de Balkanlar ve Orta Afrika’da 2003 yılında üstlenmiştir. Şüphesiz, AB bunları gerçekleştirirken, kendi sınırları içerisindeki hayatı da daha güvenli hale getirmiş olmaktadır. AB ayrıca Afrika’daki mayınların temizlenmesi projelerine maddi destek sağlamaktadır. Büyük Göller (Afrika), Orta Doğu, Balkanlar ve Afganistan gibi dünyanın sıcak noktalarına da özel temsilciler göndermiştir. Buna karşılık, Yugoslavya’daki müdahalesi, Kosova, Bosna-Hersek ve Makedonya’da da olduğu gibi, ancak BM barış gücünün bir parçası olarak, NATO gücü olarak veya ABD liderliğinde gerçekleşebilmiştir.

Sonuç olarak tüm veriler ele alındığında, ortaya çıkan yorum, kısa vade için, muhtemel birçok AB askeri operasyonunun NATO’nun olanaklarına ihtiyaç duyacağı sebebiyle NATO ve AB’nin birbiriyle rekabet halinde olmasının yanlış olduğudur. AB’nin askeri kapasitesini artırması halinde NATO’ya ABD’nin de ilgisinin artacağı, aynı zamanda AB’nin kendisinin de, NATO’nun askeri olanaklardan yararlanacağından bu durumdan (NATO’ya ABD’nin de ilgisinin artmasından) fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece, AB’nin başarısız olmasının hem NATO, hem de AB’nin zayıflaması anlamına geleceği düşünülmektedir.

Tabii ki AGSP görevleri geniş çapta operasyonları içerecektir, ancak bu müdahaleler, mutlaka savaşı birlikleri kapsamayacaktır. Çok-uluslu ve AB’nin siyasi sorumluluklarını sembolize eden birliklerin varlığı, düşmanlıkların patlak vermesini rahatlıkla önleyebilir ya da bir devlet ya da bölgenin istikrarlaştırılmasında etkili olabilir. Ancak kuvvet kullanımı gerektiren müdahalelerde ana görev, çatışmanın dinamiklerinin kontrolünü ele geçirmek, onun yıkıcı gücünü yok etmek ve şiddete engel olmak olacaktır. Yoksa amaç, geleneksel olarak anlaşılan şekliyle ‘zafer’ kazanmak değil; ortamı yumuşatma, çıkarların dengelenmesini sağlama ve çatışmanın barışçıl çözümlenmesi, kısaca ‘istikrar’dır. Hiç şüphe yok ki, bu amaçları

gerçekleştirmek için gerekecek kuvvet de güçlü ve dayanıklı olmalıdır. Bu müdahalelerin başarısı tabii ki Birlik'in askeri güç, yetenek, kapasite ve eylemlerine bağlı olsa da, Birlik'in gittikçe insan haklarını, hukuk, güvenlik alanı reformu, iyi yönetim, uluslararası suçlara karşı şavaş gibi konuları teşvikine de bağlı olmaktadır. Sonuç olarak AGSP operasyonlarının karmaşıklığı, çokuluslu özelliği, dış dünyaya yönelik olması; operasyonlarda daha entegre ve daha kapsamlı planlama ve yürütme gerektirecektir.

AB Soğuk Savaş boyunca, sadece ekonomik ve siyasi bütünleşme yolunda ilerleme kaydetmemiş, aynı zamanda genişleme yolu ile de coğrafi sınırlarını büyümüşür. Üye devletler arasındaki anlaşmazlıkları baskıcı politikalar yerine barışçı, diplomatik ve hukuki yollarla çözümlerken, uluslararası ilişkilerde de askeri güçten ziyade ekonomik, mali ve diplomatik araçlara öncelik veren sivil bir güç olarak varlığını sürdürmüştür. Güvenliğin gitgide küresel bir özellik kazandığı ve çok yönlü tehditlerin oluştuğu bir zamanda askeri gücün -meşruiyeti yanısıra- tek başına yeterli olup olmayacağı sorgulanmaktadır. Diğer yandan şu da unutulmamalıdır ki bu yeni ortamda gitgide büyüyen sorunlar, AB'nin etkin bir küresel aktör olması için, sivil gücünün yanısıra askeri gücünü de geliştirmesine bağlı olduğunu göstermektedir. Nitekim beliren yeni tehditlerle baş edilmesinde bu sivil diplomasi her zaman yeterli olmamıştır. Dolayısıyla -zaten bu konuda hızlı ilerleme kaydetmesi çoğunlukla krizlerin ardından onlardan ders çıkartarak gerçekleşen- AB'nin; dışışleri, güvenlik ve savunma alanında hız kazanması, ODGP ve özellikle de AGSP'yi geliştirmesiyle neticelenmiştir. Ancak sivil ve askeri unsurları kapsayan karma operasyon yapısı halen tamamlanmış olmamakta ve gerçekleşmek için de ciddi anlamda çalışma gerektirmektedir.

AB, belirli kuramsal, kurumsal ve eylemsel yetersizliklerden dolayı hal-i hazırda ABD ve NATO'ya gereksinim duymaktadır ve bu da ancak bu güçlüklerin aşılmasıyla ortadan kalkabilecektir. Geçmiş birtakım başarısız girişimler göstermektedir ki, kat edilen bu yollar da ilerlemeyerek sabit kalabilir, ancak çaba gösterilirse daha da ileri giderek son derece başarılı bir hal de alabilir. şu açıktır ki, AB, ele alınan mevcut sorunlarından dolayı kısa vadede bunu başarabilecek bir

görünüm arz etmemektedir, ancak bunun ne yönde olacağını yine de zaman gösterecektir.

Belirtilen olumsuzluklara rağmen unutulmaması gereken nokta, bu sürecin devam etmekte olan bir süreç olduğudur. Hiçbir politika ‘akşamdan sabaha’ oluşmamış, tarihi gelişim içerisinde aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Önce hedef belirlenmekte, o hedefe ulaşıldıktan sonra daha ileri nitelikte bir hedef seçilmektedir. Görüldüğü gibi, kömür ve çelik alanında başlayan işbirliği zamanla ekonomiye kadar uzanmış, sıra dışı politika, güvenlik ve savunmaya gelmiştir. Ancak kaygılar, en çok da bu alanın hassasiyetinden kaynaklanmaktadır. Fakat her ne olursa olsun Avrupa’daki sorunlara Soğuk Savaş sonrasında fazlaca müdahil olmak istemeyen ABD’den ve üzerinde etkili olduğu NATO’dan tamamen ayrı ve bağımsız bir Avrupa kuvveti oluşturulması gerektiği, sorunlarını ABD’nin çözmesini beklemeyip ister kıta içinde ister dışında, ister güç kullanımı gerektiren daha tehlikeli, ister kurtarma, barışı sağlama ve koruma gibi daha küçük çapta görevleri olsun, gerçekleştirebilecek güce sahip olunması gerektiği düşünülmektedir. Oysa ki AB bugün, Petersberg Görevlerinin tamamını yürütebilecek durumda olsa dahi AGSP’nin henüz yeni bir politika olarak eksikliklerini korumakta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, son tahlilde Avrupa, giderek artan küresel ve bölgesel riskler tehdidi ile karşı karşıya olmasına rağmen, bu tehditlere cevap verebilecek küresel yeteneklere sahip değildir görünen odur ki kısa vadede güvenlik ve istikrarı için ABD’ye ve NATO’ya bağımlı olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

YAZILI DOKÜMANLAR

European Security Institutions Ready for the Twenty-First Century?, USA, Institute for Foreign Policy Analysis, 2000.

“AB, ortak güvenlik politikasında zorlanıyor”
Radikal Gazetesi, 3 Mayıs 2006 Çarşamba

“BAB ve AGSK”, **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**, S:133, Kasım-Aralık 1996, ss.30-45

“Human Development Report” Oxford, Oxford University Press, 1994.

AB-Türkiye Kavramlar Sözlüğü, İstanbul İktisadi Kalkınma Vakfı, 1999.

AÇIKMEŞE, Sinem:

“The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy”, **Perceptions, Journal of International Affairs**, Volume IX, March-May 2004, ss.119-147.

ALACAKAPTAN, Aydın:

Atlantik İttifakı, 3. bsk., Ankara, Türk-Atlantik Andlaşması Derneği Yayını, 1991.

ALANAT, Mümin:

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Siyasal Birlik, Ankara, T.C. Merkez Bankası Yayını, 1995.

ALLEN, David
Michael Smith:

“External Policy Developments”, **Journal of Common Market Studies**, Volume: XLI, Annual Review, Blackwell Publishers Ltd, 2003, ss. 97-114.

ARCHER, Clive:

“The European Union as an International Political Actor”, **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan Press, 2004, ss.226-241.

.....

“What Security? What Order?”, **Uncertain Europe: Building A New European Security Order?** Ed. Martin A. Smith, Graham Timmins, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2001, ss. 3-19.

ARI, M. Türker:

“The European Defence Community in the US Foreign Policy Context”, **Perceptions, Journal of International Affairs**, Volume:IX, March-May 2004, ss.83-98

ARIBOĞAN, Ülke:

“Güvenliksiz Barıştan, Barışsız Güvenliğe”, **ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya**, Ed. Toktamış Ateş, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2004, ss.38-64.

ARMAOĞLU, Fahir:

Siyasi Tarih 1789-1960, 2. bsk, Ankara, Sevinç Matbaası, 1973.

ART, Robert J.:

“Why Western Europe Needs the United States and NATO”, **Political Science Quarterly**, Volume:CXI, No:1, 1996, ss. 1-39.

BAĞCI, Hüseyin
Ali Yıldız:

“Turkey and the European Security and Defence Policy (ESDP): From Confrontational to Co-Operative Relationship”, **The Europeanization of Turkey’s Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss. 79-100.

BAILES, Alyson J. K.
Andrew Cottey:

“Regional security cooperation in the early 21st century” **SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2006

.....

“The European Security Strategy : An Evolutionary History” **SIPRI Policy Paper** No.10, Şubat 2005.

.....

“US, NATO and Europe: Is there still a Common Agenda?”, **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How to Strike A New Balance?**, Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.

BARNIER, Michael:

“Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.161-165.

BAŞEREN, Sertaç:

“Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:1, Yıl:1, Ankara, Genelkurmay Basım Evi, Şubat 2003, ss.51-58.

BAYKAL, Sanem
Tuğrul Arat:

“1990-2001: AB’yle İlişkiler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, 2c., 3. bsk, C:II, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, ss.326-362.

BIGO, Didier:

“Internal and External Aspects of Security”, **European Security**, Volume XV, Issue 4, December 2006, ss: 385 – 404.

- BİLGİN, Pınar: “Clash of Cultures? **Differences Between Turkey and the European Union on Security**”, **The Europeanization of Turkey’s Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss.25-52
- BISCOP, Sven: “The International Security Engagement of the European Union – Courage and Capabilities for a ‘More Active’ EU”, **European Strategic Forum**, Warsaw Internationale Politikanalyse International Policy Analysis Unit, Ocak 2007, ss.1-10.
- BONO, Giovanna: “Challenges of Democratic Oversight of EU Security Policies”, *European Security*, Volume: XV, Issue 4 December 2006, ss 431-449.
- BORAWSKI, John
Thomas-Durell Young: **NATO After 2000 : Future of the Euro-Atlantic Alliance**, USA, Praeger Publishers, 2001.
- BORCHERT, Heiko: “Strengthening Europe’s Security Architecture: Where Do We Stand? Where Sould We Go?”, **Europe’s New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.165-215.
- BUHARALI, Can: **Avrupa Güvenliğinde AB ve Türkiye**, İstanbul, ARI Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Uluslararası İlişkiler Çalışmaları, 2002.
- CAMERON, Fraser: **The Foreign and Security Policy of the European Union: Past, Present and Future**, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1999.
- CANBOLAT, İbrahim S.: **Uluslarüstü Sistem AB : Bir Dönüşümün Analizi**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1998.

- CAŞIN, Mesut Hakkı: **Çağdaş Dünyada Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma**, Ankara, Savunma Sanayii Müsteşarlığı, 1995.
- CEBECİ, Münevver: “The European Security Strategy : A Reflection of EU's Security Identity”, **Marmara Journal of European Studies**, Volume XII, No.1-2, 2004, ss.301-316.
- COOK, Chris
John Paxton: **European Political Facts 1918-1973**, Edinburgh, The Macmillan Press Ltd., 1975.
- COOPER, Robert: “Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.189-195.
- ÇAKMAK, Haydar: **Avrupa Güvenliği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.
- ÇAYHAN, Esra
Nurşin Ateşoğlu Güney: **Avrupa’da Yeni Güvenlik Arayışları: NATO-AB ve Türkiye**, İstanbul, Afa Yayınevi, 1996.
- ÇAYHAN, Esra: “Avrupa Birliği’nde Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası”, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, Der: Faruk Sönmezoğlu, İstanbul, Der Yayınları, 1998, ss.343-354.
- ÇELİK, Edip: **Milletlerarası Hukuk**, 2c., 4. bsk., C:I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980.
- ÇOMAK, Hasret: “Yeni NATO Stratejisinin Değişen ve Değişmeyen Prensipleri”, **Deniz Harp Okulu Bülteni**, Yıl 222, Sayı 33, Ağustos 1995, ss.12-13.

.....

Avrupa’da Yeni Güvenlik Anlayışları ve Türkiye: Soğuk Savaş Sonrası Avrupa’da Güvenlik Yapılanması Sorunları; Ankara, Tasam Yayınları, 2005.

DALGAARD-NIELSEN, Anja:

“Homeland security, American and European responses to September 11th” **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.159-179.

DEDEOĞLU, Beril:

“Değişen Uluslararası Sistemde Türkiye-ABD İlişkilerinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri”, **Türk Dış Politikasının Analizi**, Der. Faruk Sönmezoğlu, 3. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2004, ss.405-434.

.....

Uluslararası Güvenlik ve Strateji, İstanbul, Derin Yayınları, 2003.

DELPECH, Therese:

“International Terrorism and Europe”, Chaillot Papers 56, Paris, Institute for Security Studies, Aralık 2002.

DEMPSEY, Judy:

“Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.189-195.

DEN BOER, Monica
Jörg Monar:

“Keynote Article: 11 September and the Challenge of Global Terrorism to the EU as a Security Actor”, **Journal of Common Market Studies**, Annual Review Volume XV, Blackwell Publishers Ltd., 2002, ss.11-28

DINAN, Desmond:

Ever Closer Union, European Union Series, New York, Palgrave, 1994.

.....

Encyclopedia of the European Union, European Union Series, England, Macmillan Distribution, 2000.

EHRHART, Hans-Georg:

“What model for CFSP?” Chaillot Papers No:55, Paris, Institute for Security Studies, Ekim 2002.

ERBİLGİN, Tuğba:

“Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye”, **ATAUM Bülten**, Kış-Bahar-2003, ss.21-23.

ERHAN, Çağrı:

“Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Ed. Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, ss.55-82.

ERKİNER, Engin:

Alt Emperyalizm ve Türkiye, İstanbul, Pencere Yayınları, 2000.

FERRERO-WALDNER, Benita:

“Human rights, security and development in a globalised world”, Soroptimist International, Viyana, Speech to Women Building Peace Conference, Temmuz 2005.

FONTAINE, Pascal:

“12 Derste Avrupa”, **Avrupa Dökümantasyon Serisi**, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınları Ofisi, 2004.

FUKUYAMA, Francis:

The End of History and the Last Man, New York, Perennial, 2002.

- GARNETT, John C.: “European Security and an Enlarged Community”, **The Defence of Western Europe**, Ed: John C. Garnett, Britain, National Defence College Macmillan Press, 1974, ss.57-86.
- GARTEN, Jeffry E.: **Soğuk Barış**, Çev: Yavuz Alagon, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1994.
- GARTNER, Heinz: “European Security, the Transatlantic Link and Crisis Management”, **Europe’s New Security Challenges**, Ed: Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boudier London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.125-148.
- GEORGE, Stephen
Ian Bache: **Politics In The European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- GEORGOPOULOS, Aris: “European Defense Procurement Integration: How to Handle Article 296 EC”, Paris, Cicero Foundation, Aralık 2005.
- GIRARD, Georges: “Yeni Atlantizm” **Dünya Solu**, İstanbul, Aydınlar Matbaacılık, 1991.
- GNESOTTO, Nicole
..... “Preface”, **Partners and Neighbours: A CFSP for A Wider Europe**, Chaillot Papers, No.64, Paris, Institute for Security Studies, Eylül, 2003.
- “Preface”, **From St. Malo to Nice: European defence core documents**, Chaillot Papers No. 47, Paris, Institute for Security Studies, Mayıs 2001.
- GORDON, Philip H.: “Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005.
- GÖKIRMAK, M. A. Mert: “Yeni Dünya Düzeni Kavramı ve Uluslararası Sistem” **Değişen Dünya ve Türkiye**, Der: Faruk Sönmezoğlu, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 1996, ss.1-19.

- GÖNLÜBOL, Mehmet
Hakan Birgün: “1990-1995 Dönemi”, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, ss.635-730.
- GÖZEN, Ramazan: **Turkey’s Delicate Position Between NATO and The ESDP In A Broadening Security Architecture In Europe**, North Atlantic Treaty Organization Fellowship Programme 2000-2002, ‘y.y.’, Haziran 2002.
- GRANT, Charles: “The Eleventh of September and Beyond: The Impact on the European Union”, **The Political Quarterly**, Oxford, Blackwell Publishing, 2002, ss.135-153.
- GÜNDÜZ, Aslan: **Security and Human Rights In Europe: The CSCE Process**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1994.
- GÜNEY, Nurşin Ateşoğlu: **Batı’nın Yeni Güvenlik Stratejileri: AB-NATO-ABD**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, Kasım 2006.
- GÜRKAN, İhsan: “Yeni Uluslararası Gelişmeler Açısından Türkiye’nin Stratejik Öncelikleri”, İstanbul, Hava Harp Okulu Yayınları, 1993 ss.138-139.
- HAFTENDORN, Helga: “Security Puzzle: Theory Building and Discipline Building in International Security”, **International Studies Quarterly**, Volume: XXXV, No.1, Mart.1991, ss.3-17.
- HAGELIN, Björn: “Science- and technology-based military innovation: the United States and Europe”, **SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2004.
- HAINE, Jean-Yves: “European strategy- first steps”, EU-ISS Newsletter No.7, July 2003.

- “The Union Inaugural Address”, **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.39-54.
- HAMILTON, Daniel: “American perspectives on the European Security and Defence Policy”, **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.143-159.
- HANEL, Dieter: “NATO Enlargement and Defence Industry Cooperation”, **NATO’s Nations and Partners for Peace**, Volume.L, No.1, ‘y.y.’, Academic Research Library, 2005, ss.124-130.
- HEISBOURG, Francois: “European Defense: Making It Work”, Chaillot Papers, No.42, Paris, Institute for Security Studies, Eylül 2000.
- HITCHENS, Theresa
Tomas Valasek: “The security dimension of European collective efforts in space”, **SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security** Oxford, Oxford University Press, 2006.
- HOLMES, John: “Developing A Security And Defence Policy in the European Union: A View From the British Presidency”, **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How To Strike A New Balance?** Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.
- HOWORTH, Jolyon: “From Security to Defence: the Evolution of the CFSP”, **International Relations and European Union**, Ed: Christopher Hill and Michael Smith, Oxford University Press, Oxford, 2005, ss.179-204.

- “European Integration and Defense:the Ultimate Challenge?” Chaillot Papers, No.43, Paris, Institute for Security Studies, Eylül 2000.
- HUARD, Leo Albert: “The Status of National Internal Security During 1955”, **The Georgetown Law Journal**, Volume: XLIV, No.2, Ocak 1955.
- HUNTINGTON, Samuel P.: **The Clash of Civilizations and the Remarking of World Order**, New York, Simon & Schuster, 2003.
- HYDE-PRICE, Adrian: “‘Beware of Jabberwock!’: Security Studies in the Twenty-First Century”, **Europe’s New Security Challenges**, Ed: Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.27-55.
- IOANNIDES, Isabelle: “The European Rapid Reaction Force: Implications for Democratic Accountability”, Bonn International Center for Conversion, Paper 24, BICC, Bonn, 2002.
- ISERNIA, Pierangelo
Philip P. Everts: European Public Opinion on Security Issues, **European Security**, Volume XV, Issue 4 Aralık 2006 , ss. 451-469.
- İZCİ, Rana: “Uluslararası Güvenlik ve Çevre”, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, Der: Faruk Sönmezoğlu, İstanbul, Der Yayınları, 1998, s.403-424.
- JONES, Seth G.: **The Rise of European Security Cooperation**, New York, Cambridge University Press, 2007.
- KAGAN, Robert: **Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order**, New York, Alfred A. Knopf, 2003.

- KAHRAMAN, Sevilay: “Irak Krizi'nin ODGP Üzerine Etkileri”, **ATAUM Bülten**, Kış-Bahar 2003, ss.3-5.
- KARAOSMANOĞLU, Ali L.: “AGSK Açısından Türkiye-AB İlişkileri”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, Yıl: 4 Sayı: 14 Şubat, Mart, Nisan 2001, ss.156-166.
- “Globalization and Its Impact on Turkey’s Security”, **The Europeanization of Turkey’s Security Policy: Prospects and Pitfalls**, Ed. Ali L. Karaosmanoğlu, Seyfi Taşhan, Ankara, Foreign Policy Institute, 2004, ss. 79-100.
- **İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 1981.
- “AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001 ss.67-77.
- KELEMEN, R. Daniel, Anand Menon: “You thought we’ve got an EU single market? Think again!” **Europe’s World -Europe-Wide Policy Journal-**, Dossier Security And Defence, Nisan 2007
- KEOHANE, Daniel: “ESDP and Military Reforms’, **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute for International Studies, Kopenhag, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.104-122.
- KILINÇKAYA, Derviş: “1990 Sonrasında Ortaya Çıkan Stratejik ve Ekonomik Oluşumlar”, **AB: Çağdaş Uygarlığın Yolu mu, Ulusal Egemenliğin Sonu mu?**, Der: Mustafa Yılmaz, Yonca Anzerlioğlu, Yasemin Doğan, Ankara, Hacettepe üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2005, ss. 13-26.

- KISSINGER, Henry: **Diplomasi**, Çev: İbrahim H. Kurt, 4 b.s., İstanbul, Kültür Yayınları, Ekim 2004.
- KOTSOPOULOS, John: “A human security agenda for the EU?”, European Policy Center Issue Paper No.48, Haziran 2006.
- KUYUMCUOĞLU, Mehmet: **Avrupa’nın Güvenliği ve Almanya**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 1996.
- Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Brüksel, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi, 1998
- Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Brüksel, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi 1992.
- Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı El Kitabı**, Paris, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Enformasyon Servisi, 1958
- LACHOWSKI, Zdzislaw: “The military dimension of the European Union” **SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2002.
- LINDLEY-FRENCH, Julian: “Headline Goal 2010 and the Concept of the EU Battle Groups: An Assesment of the Build-Up of a European Defence Capability,” **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How To Strike A New Balance?**, Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005
- LUNDIN, Lars-Erik
Kyriakos Revelas: “Security and Democracy: From the Perspective of Commission Officials Working at the Interface between ESDP and Community External Action”, **European Security**, Volume XV, Issue 4 Aralık 2006, ss. 423-430.

- MADARIAGA, Javier Solana: “Önsöz”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası:İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.9-14.
- MAHNCKE, Dieter: “Parameters of European Security”, Chaillot Papers No.10, Paris, Institute for Security Studies, Ekim 1993.
- MANISALI, Erol: “Değerlendirme”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği**, Türkiye'ye Etkileri, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.62-65.
- MARTIN, Laurence: “The Nixon Doctrine and Europe”, **The Defence of Western Europe**, Ed: John C. Garnett, Britain, National Defence College Macmillan Press, 1974, ss.1-15.
- MATHER, Janet: “The Citizenry: Legitimacy and Democracy in “European Union Enlargement”, **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.103-117.
- MCGINNIS, Sherwood: “Will European Security And Defense Policy Strengthen Or Weaken The Transatlantic Link?”, **European Security and Defence Policy and the Transatlantic Relationship: How to Strike A New Balance?**, Lecture in the International Seminar for Experts Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 8-9 Aralık 2005.
- MESSERVY-WHITING, Graham: “Intelligence cooperation in the European Union”, **The Politics of European Security**, Ed. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.83-103.

- MISSIROLI, Antonio: “Foreword”, **A human security agenda for the EU?**, John Kotsopoulos, European Policy Center Issue Paper No.48, Haziran 2006
- “ESDP - Post-Iraq, Building a European Security and Defence Policy: What are the Priorities?” The Common Foreign and Security Policy of the European Union - What Lessons Can Be Learned from the Iraq Crisis? Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 12 - 13 Haziran 2003.
- “Basamaklara Dikkat: Anayasal Andlaşma ve Sonrası”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası:İlk Beş Yıl**, Ed. Nicole Gnesotto, Çev. Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.141-150.
- “Bigger EU, wider CFSP, stronger ESDP? The view from Central Europe”, Occasional Papers No.34, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Nisan 2002.
- MOENS, Alexander: “ESDP, the United States and the Atlantic Alliance”, **Defending Europe The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed: Jolyon Howorth and John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss.25-37.
- Morgenthau, Hans J.: **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi**, Çev: Baskın Oran, Ünsal Oskay, 2 c., 21 bs., 4. bsk., C:II, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970.
- MOUSSIS, Nicholas: **AB Politikalarına Giriş Rehberi**, İstanbul Mega Yayınları, 2004.

- MÜLLER-WILLE, Björn: “For our eyes only? Shaping an intelligence community within the EU”, Occasional Papers No. 50, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Ocak 2004.
- NIKITIN, Alexander I.: “Pre-emptive Military Action and the Legitimate Use of Force: A Russian View”, **Pre-emptive Military Action and the Legitimate Use of Force**, Ed. François Heisbourg, ESF Working Paper, No.11, Londra, Şubat 2003, s.12-17.
- NUGENT, Neill: “Conclusion”, **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.266-273.
- “The EU and the 10+2 Enlargement Round: Opportunities and Challenges”, **European Union Enlargement**, Ed: Neill Nugent, New York, Palgrave Macmillan, 2004, ss.1-21.
- OIKONOMOU, Iraklis: “The EU politico-military-industrial complex, a new research agenda”, Paper presented at 31st BISA Annual Conference, University College Cork., 20 Aralık 2006.
- OKMAN, Cengiz: “AGSK Yapısında Karar Alma Süreci ve Diğer Uluslararası Örgütlerle İlişkiler”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.127-163.
- ORAN, Baskın: “1945-1960: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-1, Uluslararası Ortam ve Dinamikler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, 2c., 1 bsk., C:I, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, ss.479-499.

- ORTEGA, Martin: “Petersberg'in Ötesi:AB Askeri Kuvvetlerinin Misy onları”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies,14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss.73-87.
- ÖÖVEL, Andrus: “The Contribution of Border Security Agencies in the War of Terror”, **Combating Terrorism and its Implications for the Security Sector**, Ed: Theodor H. Winkler, Anja H. Ebnötler, Mats B. Hansson, Stockholm, Swedish National Defence College, 2005, ss.182-192.
- ÖZEN, Çınar: “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Temel Özellikleri”, **ATAUM Bülten**, Kış-2000-2001.
- PILEGAARD, Jess: “The European Security and Defence Policy and the development of a Security strategy for Europe”, **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhagen, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.11-37.
- REES, G. Wyn: “The WEU”, **Uncertain Europe : Building a new European Security Order?** Ed. Martin A. Smith, Graham Timmins, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2001, ss.96-112.
- RENÇBER, Kamuran: “Avrupa Güvenlik ve Savunma Sisteminde NATO’nun Dışlanma Olasılığına Hukuksal Bir Bakış”, **İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Mart 2006, Sayı 34, ss19-33.
- RONDOS, Alexander: “Aktörler ve Tanıklar”, **AB Güvenlik ve Savunma Politikası: İlk Beş Yıl**, Ed: Nicole Gnesotto, Çev: Emir Han Göral vd., EU Institute for Security Studies, 14. AB Serisi, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005, ss. 227- 232.

- ROTFELD, Adam Daniel: "Europe: In Search of Cooperative Security", **SIPRI Yearbook 1997: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 1997.
- "Global security after 11 September 2001", **SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2002.
- "The New Transatlantic Agenda", **SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- RUPP, Michael: **AB'nin Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, 2002.
- RUSI, Alpo M.: "Europe's Changing Security Role", **Europe's New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boulder London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.113-124.
- RUTTEN, Maartje: From Nice to Laeken: European Defense Core Documents, Chaillot Papers No.51, Paris, Institute for Security Studies, Nisan 2002.
- PAK, Namık Kemal: "Changing Concepts of National Security In The Post-Cold War Era And Turkish Defence Industry", **Perceptions**, Volume: VII, Haziran - Ağustos 2002, ss.102-117
- POLIKANOV, Dmitry: "NATO-Russia Relations: Present and Future", **Where is NATO Going**, Ed: Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.93-111.
- SALVATORE, Dominick: **International Economics**, 'y.y.', John Wiley & Sons Inc, 2004.
- SANDER, Oral: **Siyasi Tarih 1918-1994**, 2c. 11. bsk, C:II, Ankara, İmge Kitabevi, 2003.

- SANDIKLI, Atilla: “AGSK, NATO ve Türkiye”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği**, Türkiye’ye Etkileri, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.391-402.
- SARAY, Mehmet: “NATO’nun Yeniden Yapılanması ve Türkiye”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye’ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, s.367-369.
- **Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye’nin NATO’ya Girişi : III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Hatıraları ve Belgeler**, Ankara, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2000.
- SCHAKE, Kori: **Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets**, Londra, Avrupa Reformu Merkezi, Ocak 2002.
- SCHMIDT, Peter: “The Compatibility of Security Organizations and Policies in Europe”, **Europe’s New Security Challenges**, Ed. Heinz Gartner, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter, Boudier London, Lynne Rienner Publishers, 2001, ss.149-163.
- SCHRÖDER, Ursula C. “Security Expertise in the European Union: The Challenges of Comprehensiveness and Accountability”, **European Security**, Volume XV, Issue 4 Aralık 2006, ss.471 – 490.
- SEGEL, Glenn M.: “Avrupa’nın Uyuşturucu, Terörizm ve Para Trafiği Açısından Güvenliği”, **Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye**, Der. Cem Karadeli, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2003.
- SHENTOV, Ognian: “Security Risks and Transformation”-Euroatlantic and Regional Perspectives Conference, Sofya, Bulgaristan, 19-20 Kasım 2005, ss. 23-24.

- SJURSEN, Helene: “Missed Opportunity or Eternal Fantasy: The Idea of a European Security and Defence Policy”, **A Common Foreign Policy For Europe, Competing Visions of the CFSP**, Ed. John Peterson, Helene Sjursen, Londra, Routledge Publishing, 1998.
- SKÖNS, Elisabeth: “Financing security in a global context”, **SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2005.
- SMITH, Karen E.: **European Union Foreign Policy in a Changing World**, Cambridge UK, Polity Press, 2004
- SMITH, Michael E.: **Europe’s Foreign and Security Policy: The Institutionalization of Cooperation**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2004.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk: **İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze Türk Dış Politikası**, İstanbul, Der Yayınları, 2006.
- **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, 4.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2005.
- **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, 4. bsk, İstanbul, Filiz Kitabevi, Ekim 2005.
- SPERLING, James: “Capabilities Traps and Gap: Symptom or Cause of a Troubled Transatlantic Relationship?”, **Where is NATO Going**, Ed. Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.66-92.
- ŞENOĞUL, Nahit: “Açış Konuşması”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.2-8.

- ŞİMŞEK, Halil: “Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışında Dönüşüm”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye’ye Etkileri**, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, s. 27-43.
- TEKİNALP, Ünal: **AB Hukuku**, 2. bs, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.
- TERRIFF, Terry: “Traditional Views of Security in International Politics”, **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.29-64.
- “International Relations and Security Studies”, **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.11-28.
- “Introduction”, **Security Studies Today**, UK, Blackwell Publishers, Polity Press, 1999, ss.1-9.
- “The CJTF Concept and the Limits of European Autonomy”, **Defending Europe : The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed. Jolyon Howorth, John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss.39-59.
- TERZİ, Özlem: “Evolving European Security Capabilities and EU-Turkish Relations”, **Perceptions, Journal of International Affairs**, Volume IX, Mart-May 2004/7, s.99-118.
- TOLUNER, Sevin: **Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları**, bs.2, İstanbul, Beta Yayınevi, Eylül 2004.
- TURAN, İlter: **NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları**, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, ‘t.y.’.

-
“Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'nın Güvenlik Anlayışı”, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği**, Türkiye'ye Etkileri, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2001, ss.11-18.
- ÜLGER, İrfan Kaya: “AGSP'nin Arkaplanı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, Der: Refet Yinanç, Hakan Taşdemir, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s.83-114.
-
Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme, Ankara, Gündoğan Yayınları, 2002.
- VERNET, Daniel: “The European Security and Defence Policy: Is Peacekeeping Enough?”, Europe: Atlantic Partner or Regional Player?: Europe's Security and Defence Policy after September 11, Lecture in the International Seminar for Experts, Cicero Foundation in the series Great Debates, Paris, 13-14 Aralık 2001.
- VLACHOS-DENGLER, Katia: “Getting there: building strategic mobility into ESDP” Occasional Papers No. 38, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü Kasım 2002.
- WAGNER, Wolfgang: “The democratic legitimacy of European Security and Defence Policy”, Occasional Papers No. 57, Paris, Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü, Nisan 2005.
- WALLACE, William: “A Security Strategy fot the EU?” **FORNET CFSP Forum**, Volume:I, Issue 2, Ekim 2003, ss.3-4.
- WEIGALL, David
Peter Stirk: **The Origins and Development of the European Community**, Leicester, Leicester University Press, 1992.

WILLIAMS, Phil
WITNAM, Richard G.:

“NATO, the EU and ESDP: An Emerging Division of Labour?”, **Where is NATO Going**, Ed. Martin A. Smith, London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2006, ss.44-65.

YOST, David S.:

“The U.S.-European Capabilities Gap and the Prospects for ESDP”, **Defending Europe The EU, NATO and the Quest for European Autonomy**, Ed: Jolyon Howorth ve John T.S. Keeler, New York, Palgrave Macmillan, 2003, ss.81-106.

ZILMER-JOHNS, Lisbet
Jess Pilegaard:

“Towards a common European Security and Defence Policy?”, **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.179-193.

ZILMER-JOHNS, Lisbet:

“The Convention, the IGC, and the great powers:the ESDP and new security threats”, **The Politics of European Security**, Ed: Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, Kopenhag, ‘y.y.’, Mart 2004, ss.55-82.

INTERNET KAYNAKLARI

“A more Ambitious and Expanded Framework for the Mediterranean Dialogue” NATO Policy Document, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-meddial.htm>, Şubat 2007

“Anti-terrorism Policy”, 11 Mart 2005, (Çevrimiçi): <http://www.euractiv.com/en/justice/anti-terrorism-policy/article-136674>, Nisan 2006.

“Avrupa Komisyonu’nun Konsey’e ve Avrupa Parlamentosu’na sunduğu Tebliğe ek 3/95 Topluluk ile üçüncü devletler arasında yapılan anlaşmalara demokrasi ilkelerine ve insan haklarına saygının dahil edilmesi hakkında tebliğ”, Avrupa Birliği ve insan hakları politikasının dış boyutu: Roma’dan Maastricht’e ve ötesi, COM(95) 216 son

ve COM (95) 567 son (Çevrimiçi): <http://64.233.183.104/search?q=cache:GFY7liIAk00J:www.deltur.cec.eu.int/kitap/kinsan.rtf+Avrupa+Birli%C4%9Fi+ve+insan+haklar%C4%B1+politikas%C4%B1n%C4%B1n+d%C4%B1%C5%9F+boyutu:+Roma%E2%80%99dan+Maastricht%E2%80%99e+ve+%C3%B6tesi.&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr>, 3 Eylül 2006

“Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council”, Sintra, Portugal, 30 May 1997 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/basictxt/b970530a.htm>, Temmuz 2006

“British-French Summit, Joint Declaration”, St-Malo, 3-4 December 1998, ss.8-9, (Çevrimiçi): <http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai47e.pdf>, 6 Ocak 2006

“Building Peace and Stability in Crisis Regions”, NATO Briefing, September 2005, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/briefing/crisis-menagement-e.pdf>, Ekim 2006

“Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine”, Madrid, 9 July 1997, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/basictxt/ukrchrt.htm>, 3 Mart 2006

“Cologne European Council Presidency Conclusion”, 3-4 June 1999, ss. 41-46, (Çevrimiçi): <http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai47e.pdf>, 6 Ocak 2006.

“Comprehensive Political Guidance endorsed by NATO Heads of State and Government”, 29 November 2006, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/basictxt/b061129e.htm>, 12 Şubat 2006.

“Council of Ministers, Presidency Declarations”, Rome, 20 November 1992, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/documents/921120en.pdf>, 10 Ocak 2007

“Declaration by the European Council on the Contribution of the CFSP, Including the ESDP, to the Fight Against Terrorism” Seville European Council Presidency Conclusions, 21-22 June 2002, (Çevrimiçi): http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/72638.pdf, Mart 2006.

“Draft Treaty Establishing A Constitution for Europe”, CONV 850/03, Brussels, 18 July 2003, (Çevrimiçi): http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00_850.en03.pdf, Nisan 2006.

“EU-NATO Declaration on ESDP” 16 December 2002, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm>, Aralık 2006

“European Union Sanctions Applied to Non-Member States”, Washington, DC Delegation of the European Commission to the United States, 2002, (Çevrimiçi): www.eurunion.org/legistat/Sanctions.htm, 7 Ocak 2006

“Founding Act on Mutual Relations”, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation, Paris, 27 May 1997, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/fndact-a.htm>, Mart 2006

“Göteborg European Council Presidency Conclusions” 15-16 June 2001, (Çevrimiçi): http://ec.europa.eu/governance/impact/docs/key_docs/goteborg_concl_en.pdf, Mart 2006

“Helsinki European Council Presidency Conclusion”, 10-11 December 1999, (Çevrimiçi): http://europa.eu.int/council/off/conclu/dec99/dec99_en.htm, 5 Mart 2006.

“History of WEU”, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int>, Kasım 2006.

“Istanbul Summit Communique Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council”, Press Release, 28 June 2004 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>, Aralık 2006

“Laeken European Council Meeting Presidency Conclusions”, 14-15 December 2001, (Çevrimiçi): <http://www.bits.de/CESD-PA/LaekenConclusions.pdf>, Ocak 2006

“List of 28 Delegations”, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int>, 6 Ocak 2006

“London Declaration On A Transformed North Atlantic Alliance” (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c900706a.htm>, Ocak 2006

“Maastricht Declaration”, Maastricht, 10 December 1991, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/documents/911210en.pdf>, 2 Mart 2006

“Madrid Declaration on Euro-Atlantic Security and Cooperation” issued by the heads of state and government, (Çevrimiçi):<http://www.nato.int/docu/pr/1997/p97-081e.htm>, Mart 2006.

“Meeting of the North Atlantic Council in Defence Ministers Session”, 13 June 1996, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-089e.htm>, Mart 2006.

“Ministerial Meeting of the North Atlantic Council”, Final Communiqué, Berlin, 3 June 1996, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>, Şubat 2006.

“NATO-EU Relations”, NATO Handbook, Press Release, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0403.htm>, Ocak 2007

“Nice European Council Presidency Conclusions”, 7-8-9 December 2000, (Çevrimiçi):http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00400-r1.%20ann.en0.htm, 22 Ağustos 2006.

“Özgürlük, güvenliğe feda edilebilir mi?” (Çevrimiçi): <http://www.istanbul.edu.tr/iuha/index.php?tm=2&sahypa=habaroka&habarno=780>, Haziran 2007

“Petersberg Declaration” Council of Ministers, , Bonn, 19 June 1992, (Çevrimiçi): <http://www.wcu.int/documents/920619peten.pdf>, 10 Ocak 2007

“Research for a Secure Europe”, Report of the group of personalities in the field of security research, Belgium, 2004, (Çevrimiçi): http://ec.europa.eu/enterprise/security/doc/gop_en.pdf, 20 Nisan 2006.

“Riga Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council”, Riga, 29 Kasım 2006, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>, 7 Şubat 2007

“Soft power: sufficient for the EU to raise its international status?” Nisan 2006 (Çevrimiçi): <http://www.euractiv.com/en/security/soft-power-sufficient-eu-raise-international-status/article-154750>, Ocak 2007

“The Alliance's Strategic Concept Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council”, Washington D.C., 23rd and 24th April 1999, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>, 10 Nisan 2006

“The New EU Reform Treaty”, (Çevrimiçi): federalunion.org.uk/news/207/070623reformtreatyanalaysis.pdf, Temmuz 2007

“The Laeken Summit and ESDP: Much ado about nothing”, European Security Review, Number 10, Ocak 2002. (Çevrimiçi): <http://isis-europe.org/laeken%20summit%20-%20esr%2010.pdf>, Mart 2006

“The Maastricht Treaty”, Treaty on European Union, Maastricht, 7 February 1992, (Çevrimiçi): <http://www.eurotreaties.com/maastrichteu.pdf>, Ekim 2006

“Treaty of Amsterdam Amending the Treaty On European Union”, The Treaties Establishing The European Communities and Related Acts, Official Journal C 340, 10 Kasım 1997, (Çevrimiçi):<http://europe.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/amsterdam.html>, Ocak 2006

Karen Smith, “The ESDP and Fight Against International Crime”, Mart 2005 (Çevrimiçi): <http://www.libertysecurity.org/article161.html>, Mayıs 2007

“WEU Ministerial Council Marsaille Declaration”, 13 November 2000, (Çevrimiçi): <http://www.bits.de/CESD-PA/28e-f.html>, 7 Ağustos 2006.

A Secure Europe In A Better World, European Security Strategy, Brüksel, 12 Aralık 2003, (Çevrimiçi): <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>, 5 Aralık 2006

AB İletişim Grubu, “AB Anayasa Taslağı”, Kasım 2004, (Çevrimiçi): <http://www.abig.org.tr/template.asp?nx=0&d=7517&go=Merhaba%3Aabelgeler>, Aralık 2006

Ahmet Cengiz, “Informationsstelle Militarisierung”, (Çevrimiçi): http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/interview_b.html, Ocak 2007.

Ali Karaosmanoğlu, “Uluslararası Toplumun Değişimi ve Türkiye'ye Etkileri”, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından Düzenlenmiş Konferans, 21 Şubat 2003,

(Çevrimiçi): http://www.msb.gov.tr/prgs/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=52, Eylül 2006

Kader Özlem, “Avrupa’da Güvenlik Politikalarının Oluşum Süreci ve NATO-AB-Türkiye İlişkileri Açısından Analizi, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, 28 Aralık 2005, (Çevrimiçi):<http://www.turksam.org.tr/yazilar.asp?yazi=699&kat=21>, 10 Nisan 2006

Anand Menon, “Why Proposals For An Autonomous European Defence Are A Costly Mistake? –Prospects: Three Obstacles-“, Lectures Online, Cicero Foundation, Hollanda, Mart 2001, (Çevrimiçi): <http://www.cicerofoundation.org/lectures/p4menon.html>, Mayıs 2006.
Anıl Çeçen, “NATO: Savunmadan Hegemonyaya”, (Çevrimiçi) <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/1.htm>, Şubat 2007

Antonio Missiroli, “ESDP Bodies”, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/esdp/08-bodies.pdf>, Mart 2006

Bernard Boëne and Dominique David “Cadets get together : Toward common European defense” International Herald Tribune Friday, 19 Temmuz 2002, (Çevrimiçi): http://www.iht.com/articles/2002/07/19/edbern_ed3_.php, Ocak 2007

Brooks Tigner, “Poll Shows Strong Support for EU Defense Policy”, (Çevrimiçi):<http://www.defensenews.com/story.php?F=980401&C=europe>, Nisan 2007.

Marlies Glasius, “A Human Security Doctrine for Europe”, (Çevrimiçi): <http://www.bond.org.uk/networker/2004/oct04/security.htm>, 7 Kasım 2006

Burges Peter, “Insecurity of the community of values : The European Union as a Security Community”, (Çevrimiçi): <http://www.libertysecurity.org/article250.html>, Mayıs 2006

Burkard Schmitt, Armaments: new opportunities, new challenges, EU-ISS Newsletter N.8, October 2003 <http://www.iss-eu.org/>, Haziran 2006.

Burkard Schmitt, “Armaments Cooperation In Europe”, (Çevrimiçi): www.iss-eu.org/esdp/07-bsarms.pdf+Burkard+Schmitt,+Armaments+Cooperation+In+Europe ,&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=, 1 Nisan 2006

Burkard Schmitt, “European Capabilities Action Plan (ECAP)”, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/esdp/06-bsecap.pdf>, Nisan 2006

C. Richard Nelson, “NATO’nun Terörle Mücadeledeki Rolü”, NATO Dergisi, Sonbahar 2004, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html>, Mayıs 2006

Charles Grant, “A European view of ESDP”, European Security Forum, 10 Kasım 2001 (Çevrimiçi): <http://www.eusec.org/grant.htm>, Şubat 2007

Charles Krupnick, “Amity and Enmity in the US-EU Security Relationship” EU Working Papers, 2000, (Çevrimiçi): <http://eu-center.org/Research/Working%20Paper/papers/28.Charles.Krupnick.doc>, Haziran 2006

Çınar Özen, “AGSP-Nato İlişkilerinin Geleceğini Belirleyecek Üç Faktör Üzerine Bir Değerlendirme” (Çevrimiçi): <http://ataum.ankara.edu.tr/Guz2002.pdf>, Aralık 2006

“Charter of Paris for A New Europe”, Meeting of the Heads of State or Government of the Participating States of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE), Paris, 19-21 Kasım 1990 (Çevrimiçi): http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf, Ocak 2007

“Consolidated Version of the Treaty on European Union”, (Çevrimiçi): www.eu.int/treaties, Eylül 2006

Council of the European Union, “Headline Goal 2010”, doc. 6309/6/04/REV 6, Brüksel, 4 Mayıs 2006, (Çevrimiçi): <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, 5 Nisan 2007.

Daniel Keohane “Space-age spending holds key to EU’s destiny” European Voice, 28 Ekim-3 Kasım 2004, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_europeanvoice_oct04.html, Temmuz 2006

Daniel Keohane, “EU on the Offensive About Defense”, Temmuz 2004, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_europeanvoice_jul04.html, Ağustos 2006

Daniel Keohane, “One Step Forward, Two Steps Back”, (Çevrimiçi): <http://www.cer.org.uk/defence/index.html>, Haziran 2006.

Daniel Keohane, Europe Needs an Avant-Garde for Military Capabilities, Briefing Note, Centre for European Union, (Çevrimiçi): http://216.239.59.104/search?q=cache:UJ49bcox114J:www.cer.org.uk/pdf/briefing_militaryDK.pdf+Europe+Needs+an+Avant-Garde+for+Military+Capabilities&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr, Nisan 2006

Daniel Keohane, Why collaborate in Europe?, (Çevrimiçi): http://www.cer.org.uk/articles/keohane_rusi_Temmuz04.html, Ocak 2006
Defence Capabilities Initiative, NATO Press Release, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99s069e.htm>, Mart 2006.

Deniz Ülke Arıboğan, “İlk Ders Metni”, (Çevrimiçi): <http://www.harpak.tsk.mil.tr/duyurular/ACILIS/ILK%20DERS%2004%20EKIM%202004.doc>, Mart 2006

Didier Bigo, “The Impact of the EU on the Security Field” (Çevrimiçi): http://www.ku.dk/satsning/Europa/pdf/didier_bigo_paper_1.pdf, Ocak 2006

Janne Haaland Matlary, “Towards A New Type of Sovereignty In Europe”, (Çevrimiçi): <http://www.arena.uio.no/events/papers/Matlary1.pdf>, Şubat 2006

Ellen L. Frost, “The Transatlantic Relationship: A View From Washington”, Conference On "EU-US Relations: A Partnership in Transition, European Union Center, University System of Georgia, 14 Nisan 2000 ve Clay Clemens, “A unified Europe: U.S. partner or adversary?”, W&M News, 21 Nisan 2004 (Çevrimiçi): <http://www.wm.edu/news/?id=3574>, Ocak 2007

Elvira Borombaeva, “Maastricht Antlaşması, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve AGSK, AB'nin Güvenlik Konseptinin Gelişim Süreci”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/eylul2001/maas.html>, Ekim 2006

Enver Bozkurt, “NATO’nun Geleceği”, (Çevrimiçi): <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=614&type=22> Nisan

Esat Arslan, “NATO Küreselleşirken Barış Hayal mi?”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/3.htm>, Nisan 2006

European Commission Directorate-General for Press and Communication Manuscript, “A world player: The European Union’s external relations”, July 2004 (Çevrimiçi): <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/47/en.doc>, Ağustos 2006

European Council Declaration on Combating Terrorism, Brüksel, 25 Mart 2004 (Çevrimiçi): <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/DECL-25.3.pdf> Ağustos 2006

European Defence Agency “An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs”, s.10, 3 October 2006, (Çevrimiçi): <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area=Organization&id=146>, 15 Aralık 2006.

European Defence Agency, “Agency Presentation”, (Çevrimiçi): <http://www.eda.europa.eu/EDA%20Presentation.htm> 15 Aralık 2006

European Parliament Security and Defence Subcommittee, “MEPs Debate the use of force in International Relations”, (Çevrimiçi): http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/031-5495-54-2-8-903-20060220IPR05419-23-02-2006-2006--false/default_en.htm, Mart 2007

European Parliament Security and Defence Subcommittee, “The EU’s Use of Force Outside Its Borders”, (Çevrimiçi): http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/031-5773-065-03-10-903-20060306STO05772-2006-06-03-2006/default_en.htm, Ağustos 2006

Evolution of ESDI (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0401.htm>, 1 Mart 2006

Federal Foreign Office of Germany, “Civilian Headline Goal 2008”, Şubat 2006 (Çevrimiçi): <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Europa/Aussenpolitik/ESVP/KonsolidiertesZivilesPlanziel.html>, Ekim 2006

Final Communique of the Meeting of the North Atlantic Council attended by Foreign and Defence Ministers (including decisions relating to the Association and future Membership of the Federal Republic of Germany) Paris, 22 October 1954 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/b541022e.htm>, Ocak 2006

Gustav Lindstrom, “The Headline Goal”, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf> , Mayıs 2007.

Hakan Hanlı, “Yeni Dünya Düzeni: Global Terörizm: Psikolojik Savaş, Uluslararası ve Uluslarüstü Hukuki Boyutları”, <http://www.elegans.com.tr/arsiv/64/haber033.html>, Temmuz 2006.

Halil Bilecen, “Maastricht Antlaşması’ndan Günümüze Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası”, (Çevrimiçi): <http://www.usak.org.uk/junction.asp?docID=346&ln=TR>, Ocak 2007.

Halil Şimşek, “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Güvenlik Ortamı, NATO’nun Kuruluşu ve Soğuk Savaş Döneminde NATO’nun Misyonu”, (Çevrimiçi): <http://www.hsimsek.com/haberindevami2.asp?id=%20152>, Mayıs 2007

Hubert Vedrine, “How Others See Us: Policy Lessons For Europe”, Europe’s World, Fall 2006, (Çevrimiçi), <http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=edd2fdd-49e0-4c7f-8c9e-382773737eab>, Ocak 2007

Hüsnü Cihangir Dumanlı ile Söyleşi, “Türkiye Paradigmalarını Değiştirmeli”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/2.htm>, 23 Mayıs 2007

Ian Black, “Rumsfeld Tries to Cool Row over EU Military Plan,” The Guardian, 2 Aralık 2003, (Çevrimiçi): www.guardian.co.uk/international/story/0,3604,1097703,00.html, 23 Mart 2006

İktisadi Kalkınma Vakfı AB Terimleri Sözlüğü (Çevrimiçi): www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1035 - 20k, Şubat 2006

İktisadi Kalkınma Vakfı, AB Terimleri Sözlüğü (Çevrimiçi): www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1273 - 20k, Şubat 2006

İktisadi Kalkınma Vakfı, AB Terimleri Sözlüğü, (Çevrimiçi): <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1069>, Şubat 2006

İktisadi Kalkınma Vakfı, AB Terimleri Sözlüğü, (Çevrimiçi): <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1001>, Şubat 2006

Immanuel Wallerstein, “Niçin NATO”, Ferdinand Braudel Merkezi, New York, 1 Mart 2002 (Çevrimiçi): <http://www.binghamton.edu/fbc/84-tr.htm>, Mart 2006.

Jean-Yves Haine, “Berlin Plus”, (Çevrimiçi):<http://www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf>, Ocak 2005.

Joint Council Action 2004/551/CFSP on the Establishment of the European Defence Agency, 12 Temmuz 2004, Official Journal of the European Union, L 245/17, 17 Temmuz 2004, (Çevrimiçi), <http://www.eda.europa.eu/edaOrgChart.htm>, Mayıs 2006

Joint Declaration By The Heads of State And Government of The European Union, The President of the European Parliament, The President of the European Commission, and The High Representative for The Common Foreign and Security Policy, 14 September 2001, (Çevrimiçi):<http://www.eurunion.org/partner/EUUSTerror/JtEUDeclaration.htm>, Ağustos 2006

Judy Dempsey, “German Proposes A European Army”, International Herald Tribune, 6 Kasım 2006 (Çevrimiçi): <http://www.iht.com/articles/2006/11/06/news/germany.php>, Kasım 2006

Key Texts of Reactivation of WEU, (Çevrimiçi): <http://www.weu.int/Key%20texts.htm>, Mart 2006

Klaus Brummer, “Europe’s defence leadership: Why the Big Three won’t be enough”, Europe’s World, Dossier Security And Defence, 27 Haziran 2007, (Çevrimiçi):<http://www.europesworld.org/EWSettings/Article/tabid/78/Default.aspx?Id=ad8cf579-f93b-4957-af2b-8d1af928b624>, Haziran 2007

Maartje Rutten, “Stagnation of the ESDP”, ISS-EU Newsletter n1, February 2002, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/new/analysis/analy013e.html>, Nisan 2006

Marcin Zaborowski, “A strategy from Venus?Comment on the US National Security Strategy 2006“, (Çevrimiçi): <http://www.iss-eu.org/new/analysis/analy140.html>, 17 Nisan 2006

Markus Kaim, “Building Knowledge, Insights and Networks for German-American Relations”,(Çevrimiçi):http://www.aicgs.org/eventlist/view.aspx?ID=8&top_parent=156, Mayıs 2006

Markus Kaim, “Germany, ESDP, and the Transatlantic Relationship” (Çevrimiçi): http://www.aicgs.org/eventlist/view.aspx?ID=8&top_parent=156, Temmuz 2006

Meeting of the Heads of State and Government of Germany, France, Luxemburg and Belgium on European Defence, Conclusions, Egmont Palace, Brussels, 29 April 2003,(Çevrimiçi):<http://www.diplomatie.be/en/press/homedetails.asp?TEXTID=6453>, Ocak 2007

Mehmet Özcan, “AB’nin Küresel Terörle Mücadelesi”, (Çevrimiçi): <http://www.usak.org.uk/junction.asp?mod=articles&st=PrintArticleDetail&id=162&lm=58649JLFD0932&ln=TR>, 15 Mayıs 2006

Mehmet Ziya Varol, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/eylul2001/giris1.html>, Mayıs 2006

NATO ‘Final Communique, Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Berlin’, Press communique, M-NAC-(96)63, 3 June 1996, paragraf 6, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>, Nisan 2006.

Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayii Çok Taraflı Dış İlişkilerŞubesi, (Çevrimiçi):<http://www.msb.gov.tr/Birimler/SSDIDSubelerCokTarDisIilis.htm>, Aralık 2006

NATO Handbook, The Wider Institutional Framework for Security: The Western European Union (WEU) (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1504.htm> Ocak 2006

NATO Ministerial Communiques, Rome Declaration on Peace and Cooperation (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911108a.htm>, Ocak 2006.

NATO Ministerial Communiques, The Alliance's New Strategic Concept, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>, 5 Mart 2006

NATO Policy Document, İstanbul Cooperation Initiative, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-cooperation.htm> Mart 2006

NATO Ministerial Communiques, The Alliance's New Strategic Concept, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>, 5 Mart 2006

Nejat Eslen ile Söyleşi, “Amerika, Yayılmak İçin NATO’yu Kullanmak İstiyor”, (Çevrimiçi): <http://www.2023.gen.tr/aralik2006/4.htm>, 5 Ocak 2006

Nick Witney ile Söyleşi “Avrupa Yetenekleri”, NATO Dergisi, İlkbahar 2005, (Çevrimiçi): http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/turkish/interview_b.html, Ekim 2006

Nicole Gnesetto, “ABD ile Avrupa ilişkileri”, Radikal Gazetesi, 24 Mayıs 2003, (Çevrimiçi): <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=76141&tarih=24/05/2003>, 12 Şubat 2006.

Ognian Shentov, Security Risks and Transformation- Euroatlantic and Regional Perspectives Conference, (Çevrimiçi): <http://www.csd.bg/en/euro/fileSrc.php?id=1731>, Nisan 2007

Overviews of the European Union Activities, Foreign and Security Policy, (Çevrimiçi): http://europa.eu/pol/cfsp/overview_en.htm, Ocak 2006

Partnership for Peace: Framework Document issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10 Ocak 1994 (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/b940110b.htm> Mart 2006

Partnership for Peace: Invitation Document issued by the Heads of State and government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10 Ocak 1994, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/basic/b940110a.htm>, Mart 2006

Peter Viggo Jakobsen, “EU Civilian Rapid Reaction –Trouble Ahead!” Danish Institute for Security Studies, Aralık 2006, (Çevrimiçi): http://www.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2006/pvj_eucivilian_rapid_reaction.pdf, Şubat 2007

“Implementation of the Petersberg Tasks”, NATO Handbook, 4 Ekim 2001, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb150401.htm>, Aralık 2006.

Pınar Bilgin, “Dünya Literatürü ve Uygulamasında Güvenlik Sektörü: 'Devlet-merkezli' Güvenlikten 'Yurttaş-merkezli' Güvenliğe Doğru mu?: Soğuk Savaş Sonrası’nda Dünya Güvenlik Kavramının Değişme Eğilimi”, Ankara, DCAF & TESEV, 3 Şubat 2005, TESEV, Mayıs 2006, (Çevrimiçi): http://www.tesev.org.tr/etkinlik/conf_3feb_democ.php, Mart 2006

Prague Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague, 21 Kasım 2002, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm>, Ocak 2007.

Presidency of the United States of America, “The National Security Strategy of the United States of America”, The White House, 17 October 2002, (çevrimiçi): <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>, Ocak 2007.

Rainer Schuwirth, “Helsinki Hedeflerini Yakalamak”, (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/docu/review/2002/issuse3/turkish/aert4html>, Ocak 2006

Report by the Foreign Ministers of the Member States on the problems of political unification, (Çevrimiçi): <http://www.ena.lu/mce.cfm> unification, Şubat 2006

Rob Cameron, “Is EU reform treaty really “great success” for Czech Republic?”, (Çevrimiçi): <http://www.radio.cz/en/article/92750>, Temmuz 2007.

Robert Cooper, Towards A European Army?, Lecture delivered at the Center for the Study of Democracy, 3 Haziran 2004, (Çevrimiçi): http://www.johnkeane.net/pdf_docs/otherauthors/cooper.pdf , Mart 2007

Robert Kagan, “Power and Weakness”,(Çevrimiçi): <http://www.policyreview.org/JUN02/kagan.html>, Ocak 2006

Şanlı Bahadır Koç, “Savaş Saatinin Tik-Takları –AB’nin Irak Pozisyonu – Türkiye ve ABD”, Avrasya Starejik Araştırmalar Merkezi Bülteni, Ocak 2003, (Çevrimiçi): <http://www.avsam.org/gunlukbulten/aesiv/-2003/2901.htm#amerika>, Mayıs 2006

Seville European Council Presidency Conclusions, 21-22 June 2002, (Çevrimiçi): http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/72638.pdf, Mart 2006.

Signatories of Partnership for Peace Framework Document (Çevrimiçi): <http://www.nato.int/pfp/sig-cntr.htm>, Mart 2006

Simon Duke, “Beyond the Chapter - Enlargement Challenges for CFSP and ESDP” European Institute of Public Administration, Maastricht, Netherlands, (Çevrimiçi):http://www.eipa.nl/Publications/Summaries/03/2003_P_03.pdf, 2003

Simon Duke, “Beyond the Chapter - Enlargement Challenges for CFSP and ESDP” European Institute of Public Administration, (Çevrimiçi):http://www.eipa.nl/Publications/Summaries/03/2003_P_03.pdf, Ocak 2006

Simon Serfaty, “European Common Foreign, Security, And Defense Policies:Implications For The United States And The Atlantic Alliance”, (Çevrimiçi): <http://eu-center.org/Research/Working%20Paper/papers/29.Simon.Serafty.doc>, Mayıs 2006

Study Group on Europe’s Security Capabilities, Barcelona, “A Human Security Doctrine For Europe”, The Barcelona Report , 15 Eylül 2004, (Çevrimiçi): http://www.centrodirittiumani.unipd.it/a_materiali/esami/ppsuenu/HSDoctrineEurope.pdf, Nisan 2006

“Member States should commit more political will to EU security policy, MEPs Hear”, Hearing on European Security Strategy and the Future of the European Security And Defence Policy, (Çevrimiçi): Avrupa Parlamentosu internet sayfası, http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/031-9719-191-07-28903-20060707IPR09703-10-07-2006-2006-false/default_en.htm, 20 Şubat 2007

Swiss Federal Institute of Technology, “St. Malo Declaration and the Birth of ESDP”, (Çevrimiçi): http://www.isn.ethz.ch/edu/adl/standalone_obj/22224/scos/1/index.html, Şubat 2006

TESEV - IAI Europe Joint Project:Turkey And The European Union: European Security And Defense Policy And Armaments Cooperation, II. Workshop, 19 Eylül 2005, (Çevrimiçi): http://www.tesev.org.tr/eng/events/dem_19eylulworkshop.php, Ocak 2006

The European Convention, “Final Report of Working Group VIII”, CONV 461/02, 16December2002,(Çevrimiçi):<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/cv00/00461en2.pdf>, 5 Kasım 2006.

The Fouchet Plans, (Çevrimiçi): <http://www.ena.lu/mce.cfm>, Şubat 2006

The Future Tasks of the Alliance ("The Harmel Report"), Brüksel, 13-14 Aralık 1967, (Çevrimiçi):[http:// www. nato. int/ docu /basic/b671213a.htm](http://www.nato.int/docu/basic/b671213a.htm))Kasım 2006

The North Atlantic Treaty, Washington D.C. - 4 April 1949, (Çevrimiçi): [http://www.nato.int/ docu/basic/treaty.htm](http://www.nato.int/docu/basic/treaty.htm), Kasım 2006

The Single European Act, Luxembourg, 17 February 1986, (Çevrimiçi): <http://www.bmdf.co.uk/singleeuropeanact.pdf>, Şubat 2006

The Treaty of Rome, 25 Mart, 1957, (Çevrimiçi): <http://www.bmdf.co.uk/rometreaty.pdf>, Nisan 2006

Tiago Marques, “European Security at 25: Concepts, Challenges and Opportunities”, (Çevrimiçi): <http://www.bisa.ac.uk/2006/pps/marques.pdf>, Ekim 2006

Tobias Pflüger, “Anayasa Buyruğuyla Militaristleşme”,(Çevrimiçi): <http://tobiaspflueger.twoday.net/stories/657607/>, Mart 2006

Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence, (Çevrimiçi) : <http://www.nato.int/docu/basic/b480317a.htm>, Kasım 2006

Türk-Alman Sivil Toplum Forumu , Klassis Resort Hotel, Silivri, İstanbul 29-30 Eylül2005,(Çevrimiçi):http://www.tesev.org.tr/etkinlik/turk_alman_St_forumu29_30_eylul2005.php,Ocak 2006

U.S. Senate Resolution 239,80th Congress, 2nd Session, 11th June 1948 (The Vandenberg Resolution), (Çevrimiçi):<http://www.nato.int/docu/basic/b480611a.htm>, Mart 2006

United States Department of Defence, ‘Strengthening Transatlantic Security:US Strategy for the 21st Century’, Washington, DC: Department of Defence, December,

2000,(Çevrimiçi):<http://stinet.dtic.mil/oai/oai?&verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA435931>, Mart 2006

Wolfgang Brauner, Hanns W. Maull, “Towards a Common European Project?” German Foreign Policy in Dialogue, Newsletter - Issue 4, 29 June 2000, (Çevrimiçi):<http://www.deutsche-aussenpolitik.de/newsletter/issue4.php>, Aralık 2006

Yılmaz Aklar, “NATO-AB Gayriresmi Dışışleri Bakanları Toplantısı”, 5 Mayıs 2006,(Çevrimiçi):<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=946&kat1=&kat2=1>, Ocak 2007